

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 11

(2003–2004)

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988
nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv.
(kommunale pensjonsordninger mv.)

Innhold

0	Proposisjonens hovedinnhold	7			
0.1	Innledning	7	5.1.1	Alminnelige synspunkter	35
0.2	Sammendrag	8	5.1.2	Forholdet til folketrygden	35
			5.1.3	Nye lovregler om premier i kommunale pensjonsordninger	36
Del I Kommunale pensjonsordninger		11	5.2	Høringsinstansenes merknader	39
			5.3	Departementets vurdering	42
1	Bakgrunn for lovforslaget	13	6	Fellesordninger for premieberegning	46
1.1	Dokument 8:76 (2001–2002)	13	6.1	Utjevning av premie i fellesordning .	46
1.2	Finansministerens brev av 21. mars 2002	14	6.1.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	46
1.3	Innst. S. nr. 136 (2001–2002)	14	6.1.2	Høringsinstansenes merknader	53
1.4	Banklovkommisjonens mandat	14	6.1.3	Departementets vurdering	58
1.5	Høringsmerknader	15	6.2	Beregning av ordinær årspremie til fellesordningen	61
1.6	Banklovkommisjonens arbeid med kjønns- og aldersnøytralitet i private tjenestepensjonsordninger	16	6.2.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	61
1.6.1	Banklovkommisjonens videre arbeid	16	6.2.2	Høringsinstansenes merknader	63
1.6.2	Videre saksbehandling	17	6.2.3	Departementets vurdering	67
2	Generelt om lovforslaget	18	6.3	Beregning av reguleringspremie til fellesordningen	68
2.1	Innledning	18	6.3.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	68
2.2	Banklovkommisjonens forslag	18	6.3.2	Høringsinstansenes merknader	71
2.3	Høringsinstansenes merknader	19	6.3.3	Departementets vurdering	71
2.4	Departementets vurdering	23	6.4	Beregning av andre engangsbetalte premier til fellesordningen	74
2.4.1	Dagens situasjon – et utgangspunkt	23	6.4.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	74
2.4.2	Målsetningen med lovforslaget	23	6.4.2	Høringsinstansenes merknader	74
2.4.3	Forholdet til Hovedtariffavtalen	23	6.4.3	Departementets vurdering	75
2.4.4	Mulige tilnæringsmåter for å øke konkurransen	23	7	Innbetaling av årets premier	77
2.4.5	Særlig om Overføringsavtalen	24	7.1	Innbetalingsregler	77
2.4.6	Konklusjon	27	7.1.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	77
3	Forholdet til EØS-reglene	28	7.1.2	Høringsinstansenes merknader	77
3.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	28	7.1.3	Departementets vurdering	78
3.2	Høringsinstansenes merknader	28	7.2	Virkningen av unnlatt betaling av premie	79
3.3	Departementets vurdering	29	7.2.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	79
4	Virkeområdet for lovforslaget	30	7.2.2	Høringsinstansenes merknader	79
4.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	30	7.2.3	Departementets vurdering	80
4.2	Høringsinstansenes merknader	30	7.3	Inntektsføring av premiekraav	80
4.3	Departementets vurdering	33	7.3.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	80
5	Premier i kommunale pensjonsordninger – hovedspørsmål	35	7.3.2	Høringsinstansenes merknader	80
5.1	Banklovkommisjonens vurderinger og forslag	35	7.3.3	Departementets vurdering	80

8	Premiereserve	82	11.2	Overføringsavtalen	102
8.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	82	11.2.1	Banklovkommissjonens vurderinger .	102
8.2	Høringsinstansenes merknader	83	11.2.2	Høringsinstansenes merknader	108
8.3	Departementets vurdering	85	11.2.3	Departementets vurdering	112
9	Pensjonsordningens midler	88	12	Markedet for kommunale pensjonsordninger – avsluttende kommentarer	114
9.1	Alminnelige regler	88	12.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	114
9.1.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	88	12.2	Høringsinstansenes merknader	116
9.1.2	Høringsinstansenes merknader	88	12.3	Departementets vurdering	119
9.1.3	Departementets vurdering	90	13	Skatt og kommunale pensjonsordninger	121
9.2	Investeringsvalg	91	13.1	Virkeområde	121
9.2.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	91	13.2	Premiefond	121
9.2.2	Høringsinstansenes merknader	91	14	Økonomiske og administrative konsekvenser	123
9.2.3	Departementets vurdering	92	14.1	Innledning	123
9.3	Overskudd	92	14.2	Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige	123
9.3.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	92	14.3	Økonomiske og administrative konsekvenser for private	123
9.3.2	Høringsinstansenes merknader	93	Del II Flytting	125	
9.3.3	Departementets vurdering	94	1	Innledning	127
10	Øvrige bestemmelser	96	2	Bakgrunn for lovforslaget	128
10.1	Kommunale pensjonsordninger som egen bransje	96	2.1	Banklovkommissjonens mandat og arbeid	128
10.1.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	96	2.2	Generelt om flytting av livs- og pensjonsforsikringskontrakter	128
10.1.2	Høringsinstansenes merknader	96	3	Virkeområde og flytterett	130
10.1.3	Departementets vurdering	97	3.1	Gjeldende rett	130
10.2	Opplysningsplikt	97	3.2	Banklovkommissjonens forslag	130
10.2.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	97	3.3	Høringsinstansenes merknader	132
10.2.2	Høringsinstansenes merknader	97	3.4	Departementets vurdering	132
10.2.3	Departementets vurdering	98	4	Flytting av kollektive pensjonsordninger	135
10.3	Opphør av pensjonsordning	99	4.1	Nærmere om flytting av kollektive pensjonsordninger	135
10.3.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	99	4.1.1	Gjeldende rett	135
10.3.2	Høringsinstansenes merknader	99	4.1.2	Banklovkommissjonens forslag	136
10.3.3	Departementets vurdering	99	4.1.3	Høringsinstansenes merknader	138
10.4	Flytting av kommunale pensjonsordninger	99	4.1.4	Departementets vurdering	139
10.4.1	Banklovkommissjonens vurderinger og forslag	99	4.2	Rettigheter i den nye pensjonsordningen	140
10.4.2	Høringsinstansenes merknader	100	4.2.1	Gjeldende rett	140
10.4.3	Departementets vurdering	100	4.2.2	Banklovkommissjonens forslag	141
11	Særlige konkurranseforhold utenfor Banklovkommissjonens mandat	101	4.2.3	Høringsinstansenes merknader	142
11.1	Flytting av pensjonsordning til KLP i lys av selskapsform	101			
11.1.1	Banklovkommissjonens vurderinger .	101			
11.1.2	Høringsinstansenes merknader	102			
11.1.3	Departementets vurdering	102			

4.2.4	Departementets vurdering	142	5.1.2	Banklovkommisjonens forslag	167
4.3	Medlemmenes uttalerett	142	5.1.3	Høringsinstansenes merknader	168
4.3.1	Gjeldende rett	142	5.1.4	Departementets vurdering	169
4.3.2	Banklovkommisjonens forslag	142	5.2	Flytting ved medregning av tidligere tjenestetid	169
4.3.3	Høringsinstansenes merknader	143	5.2.1	Gjeldende rett	169
4.3.4	Departementets vurdering	144	5.2.2	Banklovkommisjonens forslag	171
4.4	Oppsigelse og flyttegebyr	145	5.2.3	Høringsinstansenes merknader	172
4.4.1	Gjeldende rett	145	5.2.4	Departementets vurdering	177
4.4.2	Banklovkommisjonens forslag	146	5.3	Flytting av fripolise og pensjonskapitalbevis	178
4.4.3	Høringsinstansenes merknader	148	5.3.1	Gjeldende rett	178
4.4.4	Departementets vurdering	150	5.3.2	Banklovkommisjonens forslag	179
4.5	Oppgjørsfrist	151	5.3.3	Høringsinstansenes merknader	181
4.5.1	Gjeldende rett	151	5.3.4	Departementets vurdering	181
4.5.2	Banklovkommisjonens forslag	151			
4.5.3	Høringsinstansenes merknader	151	6	Flytting av individuelle pensjons- avtaler	183
4.5.4	Departementets vurdering	151	6.1	Flytteretten	183
4.6	Beregning av pensjonsordningens midler	152	6.1.1	Gjeldende rett	183
4.6.1	Gjeldende rett	152	6.1.2	Banklovkommisjonens forslag	184
4.6.2	Banklovkommisjonens forslag	152	6.1.3	Høringsinstansenes merknader	187
4.6.3	Høringsinstansenes merknader	153	6.1.4	Departementets vurdering	188
4.6.4	Departementets vurdering	153			
4.7	Premiereserve for uføreytelser	154	7	Økonomiske og administrative konsekvenser	190
4.7.1	Gjeldende rett	154	7.1	Innledning	190
4.7.2	Banklovkommisjonens forslag	154	7.2	Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige	190
4.7.3	Høringsinstansenes merknader	155	7.3	Økonomiske og administrative konsekvenser for private	190
4.7.4	Departementets vurdering	157			
4.8	Oppgjørsmåte	157	Del III Merknader til de enkelte bestemmelser	193	
4.8.1	Gjeldende rett	157	1	Merknader til de enkelte bestemmelser	195
4.8.2	Banklovkommisjonens forslag	158			
4.8.3	Høringsinstansenes merknader	158	Forslag til lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)	211	
4.8.4	Departementets vurdering	158			
4.9	Anvendelse av overførte midler	159			
4.9.1	Gjeldende rett	159			
4.9.2	Banklovkommisjonens forslag	160			
4.9.3	Høringsinstansenes merknader	161			
4.9.4	Departementets vurdering	164			
5	Flytting av pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjons- ordninger	167			
5.1	Flytting sammen med pensjonsordningen	167			
5.1.1	Gjeldende rett	167			

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 11

(2003–2004)

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

*Tilråding fra Finansdepartementet av 24. oktober 2003,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Bondevik II)*

0 Proposisjonens hovedinnhold

0.1 Innledning

Finansdepartementet foreslår i denne proposisjonen endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven). Proposisjonen består av to hoveddeler. Del I inneholder forslag til nye lovregler om kommunale pensjonsordninger, som vil inngå som et nytt kapittel 8b i forsikringsvirksomhetsloven. Del II inneholder forslag til regler om flytting av forsikringskontrakter, som vil inngå som et nytt kapittel 8c i loven.

Forslagene i del I har som formål å skape ryddige konkurranseforhold i markedet for kommunale pensjonsordninger. Kommunale pensjonsordninger har hittil ikke vært underlagt særskilt lovregulering. Lovforslaget inneholder regler for kommunale pensjonsprodukter, og vil bidra til at alle livsforsikringsselskaper kan tilby pensjonsprodukter til kommunal sektor på like vilkår.

Behovet for en endret rettstilstand på området har sin bakgrunn i at det i dag bare er ett livsforsikringsselskap, Kommunal Landspensjonskasse (KLP), som tilbyr et produkt som anses å oppfylle kravene som Hovedtariffavtalen for kommunal sektor stiller til finansieringssystemet for kommunale

pensjonsprodukter. KLP tilbyr produkter hvor premiekostnader utjevnes over deltagerne i en fellesordning. Et slikt premieberegningssystem er i utgangspunktet i strid med forsikringsvirksomhetsloven, men KLP har anledning til å tilby slike produkter i medhold av dispensasjon fra enkelte av forsikringsvirksomhetslovens regler. KLPs system anses å tilfredsstille kravet i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor kapittel 2 pkt. 2.1.8 om at «Tjenestepensjonsordningen skal være basert på et premiesystem som er kjønnsnøytralt og ikke virker utstøtende på eldre arbeidstagere». Ved Arbeidsrettens dom 8. oktober 2002 ble det slått fast at kommuner som hadde valgt forsikringsgivere som ikke kunne utjevne premier på samme måte som KLP, måtte flytte sine forsikringer, da disse var tariffstridige.

Lovforslaget om kommunale pensjonsordninger i proposisjonens del I bygger på forslaget i Banklovkomisjonens utredning nr. 10, NOU 2003: 11 del I. Utredningen er enstemmig og er utarbeidet etter samarbeid med en arbeidsgruppe med representanter for de store livsforsikringsselskapene, herunder Kommunal Landspensjonskasse (KLP), og Landsorganisasjonen (LO). Banklovkomisjonen har valgt en tilnærming som innebæ-

rer at alle leverandører av forsikringsprodukter skal kunne tilby kommunale pensjonsprodukter som er i samsvar med kravene som stilles i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor. Forslaget åpner for at alle forsikringstilbydere skal kunne opprette fellesordninger for premieberegning, uten behov for dispensasjon fra forsikringsvirksomhetslovens regler. Eksisterende dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven vil ikke bli videreført.

Lovforslaget omhandler ikke spørsmål knyttet til hvilke pensjonsytelser kommunale pensjonsordninger skal gi, noe som er fastlagt i Hovedtariffavtalen. Lovforslaget griper heller ikke inn i rettigheter og plikter etter den såkalte Overføringsavtalen mellom Statens Pensjonskasse og KLP og andre parter tilsluttet avtalen.

Proposisjonens del II inneholder som nevnt forslag til nytt kapittel 8c i forsikringsvirksomhetsloven. Kapittel 8c har til hensikt å erstatte § 7–8 i forsikringsvirksomhetsloven med tilhørende forskrift 27. november 1991 nr. 757 om rett til overføring av oppsamlede midler knyttet til kollektiv eller individuell livs- eller pensjonsforsikring (flytteforskriften). Den generelle flytteadgangen beholdes. Forslaget inneholder nærmere regler om flytting av kollektive pensjonsordninger, fripoliser og pensjonskapitalbevis og individuelle pensjonsavtaler og livrenteforsikringer mellom pensjonsinnehavere. For øvrige livs- og pensjonsforsikringskontrakter foreslås det at nærmere regler kan gis i forskrift. Forslaget innebærer i hovedsak en videreføring av og presisering av gjeldende rett. Formålet er å samle, forenkle og lovfeste bestemmelsene om flytting av livsforsikrings- og pensjonskontrakter. På enkelte punkter foreslås det imidlertid nye regler.

0.2 Sammendrag

Del I – Kommunale pensjonsordninger

Kapittel 8b vil gjelde for pensjonsordninger som tegnes av forsikringstakere med en nærmere angitt kommunal eller statlig tilknytning, og hvor forsikringsavtalen inneholder bestemmelser om utjevning av premier. Det foreslås regler om premieberegning, herunder regler om premieberegning i fellesordninger som innebærer utjevning av pensjonskostnadene mellom pensjonsordningene i en fellesordning. Forslaget til regler er utformet i samsvar med de prinsipper som over tid er praktisert i KLP. Det foreslås at en fellesordning hvert år skal tilføres premier tilsvarende summen av ordinær årspremie etter en forsikringsteknisk beregning for ord-

ningene som inngår i fellesordningen. Utligning av premiekostnadene på de enkelte ordningene foreslås beregnet ut fra forholdet mellom samlet pensjonsgrunnlag for medlemmene i hver av pensjonsordningene, med mindre det er fastsatt i forsikringsvilkårene at beregningen i stedet skal foretas ut fra brutto alderspensjonsytelse fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden for samtlige medlemmer i hver av pensjonsordningene. Kostnader for tjenester skal kunne beregnes og belastes særskilt for hver pensjonsordning.

Premie for oppregulering av ytelser som følge av lønns- eller G-regulering skal etter forslaget skilles ut som egne premier, kalt reguleringspremier. Departementet foreslår at slike reguleringspremier skal utjevnes i en fellesordning. Den enkelte pensjonsordnings andel av reguleringspremien til fellesordningen, beregnes med utgangspunkt i pensjonsordningens premiereserver.

Når det gjelder tilleggspremier som ikke lar seg fastsette på forhånd, foreslås det at partene kan avtale om premien skal fordeles etter pensjonsordningenes pensjonsgrunnlag eller om den skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning.

Ved premieberegningen foreslås det at en skal legge til grunn lineær opptjening.

Finansdepartementet foreslår at det skal betales inn tilleggspremie for å dekke opp differanse dersom fradraget i pensjonsytelsene for ytelser utbetalt av folketrygden blir mindre enn det som ble lagt til grunn ved premieberegningen. Dette skal også gjelde hvis årsaken til reduksjonen er endringer i regelverket for folketrygden. Forslaget innebærer en lovfesting av de rutiner som skal følges i bruttoordninger dersom folketrygden reduseres. Hvis fradraget for folketrygdens ytelser blir større enn beregnet, foreslås det at eventuell overskytende premiereserve skal tilføres premiefondet.

Departementet foreslår regler om innbetaling av premie til fellesordningene. Dersom premien ikke betales, foreslås det at økningen i forsikringsforpliktelsen som premien skulle ha dekket, bortfaller.

Videre foreslås det minstekrav til premiereserve. Premiereserven for pensjonsordningen skal til enhver tid være så stor at den sikrer opptjent pensjon for medlemmene, etter det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget. Det foreslås nærmere regler for beregning av premiereserven.

Det foreslås fastlagt i loven hva pensjonsordningens midler skal bestå av. Videre foreslås det regler om rådighet over pensjonsordningens midler, bl.a. skal pensjonsordningens midler holdes atskilt fra forsikringstakernes midler.

Lovforslaget inneholder regler om kapitalforvaltning og anvendelse av overskudd. Det foreslås

at det skal kunne avtales at pensjonsordningens midler skal forvaltes som egen investeringsportefølje, og regler for hvordan eventuell mer og mindre avkastning skal forvaltes. I tilfeller der avkastningen ikke er så stor som forutsatt i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen, skal differansen dekket ved overføring fra premiefondet eller tilskudd fra forsikringstakeren. Det foreslås at pensjonsinnretningen svarer overfor de forsikrede for at differansen blir dekket.

Endelig foreslås det at en kommune og foretak med en nærmere angitt kommunal tilknytning skal kunne opprette felles pensjonsordning. Det foreslås at en skal kunne utjevne premier mellom deltakerne i en slik felles pensjonsordning. Etter forslaget skal de kommunale pensjonsordningene behandles som egen bransje i livsforsikringsselskaperne. Det foreslås også regler om pensjonsinnretningens opplysningsplikt og opphør av pensjonsordning. Det foreslås at pensjonsordningen skal kunne flyttes i henhold til reglene i kapittel 8c, jf. proposisjonens del II.

Del II – Flytting

Departementet foreslår regler i et nytt kapittel 8c i forsikringsvirksomhetsloven om flytting av livs- og pensjonsforsikringskontrakter som i hovedsak innebærer en videreføring av og presisering av gjeldende rett. Formålet er å samle, forenkle og lovfeste bestemmelsene om flytting av livsforsikrings- og pensjonskontrakter. På enkelte punkter foreslås det imidlertid nye regler. Forslaget innebærer at forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 og flytteforskriften vil bli opphevet. Det foreslås for øvrig at kapittel 8c også skal gjelde for banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond. Flytting mellom og til slike institusjoner er i gjeldende rett regulert i lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold og innskuddspensjonsforskriften kapittel 5.

Den generelle flytteretten foreslås videreført for alle livs- og pensjonsforsikringskontrakter. Lovforslaget inneholder nærmere regler for flytting av kollektive ordninger, fripoliser og pensjonskapitalbevis og individuelle pensjonsavtaler.

Lovforslagets bestemmelser for kollektive pensjonsordninger er behandlet i proposisjonens del II kapittel 4. Det foreslås at flyttingen må omfatte hele ordningen. For kommunale pensjonsordninger foreslås det at også oppsatte rettigheter skal følge med ved flytting, i motsetning til hva som er praksis i dag. Det foreslås at medlemmenes rett til informasjon og rett til å uttale seg før pensjonsordningen flyttes, i hovedsak videreføres. Videre foreslås det at medlemmenes rettigheter skal fastsettes i regel-

verket for den nye pensjonsordningen. Lovforslaget inneholder i likhet med gjeldende rett en bestemmelse om at allerede opptjente rettigheter ikke skal kunne reduseres ved flytting. Endringer for fremtidig opptjening av rettigheter skal kunne foretas i forbindelse med flyttingen.

Departementet foreslår å videreføre bestemmelsen om at pensjonsinnretningen kan kreve et flyttegebyr. Gebyrets størrelse er ikke foreslått regulert i lovforslaget. Departementet foreslår en forskriftshjemmel, som kan benyttes til for eksempel å gi nærmere regler om flyttegebyrets størrelse. Det legges innenfor disse rammer opp til å videreføre dagens gebyrstørrelse.

Lovforslaget skiller mellom oppsigelsesfrist og oppgjørsfrist. Det foreslås at oppsigelse skal skje skriftlig, og med en frist på to måneder. Det er i lovforslaget åpnet for at skriftlighetskravet kan oppfylles elektronisk, dersom visse vilkår er oppfylt. Det åpnes i forslaget for at det kan avtales at oppsigelsesfristen ikke skal utløpe før ved første kvartals-, halvårs- eller årsskifte for pensjonsordninger som har årspremie beregnet etter reglene i kapittel 8b (proposisjonens del I). Bakgrunnen for dette er særlige forhold knyttet til premieberegning i fellesordninger når det gjelder flytting. Det foreslås at tidspunktet for risikoovergang settes lik tidspunktet for utløpet av oppsigelsesfristen, og at dette lovfestes. Oppgjørsfristen foreslås regulert i en egen bestemmelse. For beløp under NOK 300 millioner foreslås det at fristen settes lik oppsigelsesfristen. For beløp som overstiger NOK 300 millioner foreslås det en forlenget oppgjørsfrist på to måneder etter utløpet av oppsigelsesfristen. Det åpnes for avtalefrihet i forslaget, ved at det foreslås at pensjonsinnretningene skal kunne avtale en særskilt frist for etteroppgjør.

Departementet foreslår en egen bestemmelse om beregning av pensjonsordningens midler. Bestemmelsen skiller mellom ytelsesbaserte og innskuddsbaserte pensjonsordninger. Det foreslås at midlene skal omfatte pensjonsordningens ulike typer av avsetninger, samt tilsvare forsikringsteknisk verdi ved oppsigelsesfristens utløp. Det foreslås videre at i tilfeller hvor pensjonsordningens midler forvaltes i egen eller egne investeringsporteføljer, legges markedsverdien av porteføljen ved oppsigelsesfristens utløp til grunn ved verdiberegningen. Det foreslås en egen bestemmelse som regulerer avsetninger til premiereserve for uføreytelser, bl.a. i tilfeller hvor medlemmer er sykmeldt ved utløpet av oppsigelsesfristen og senere får rett til uføreytelser, eller attførings- eller rehabiliteringsytelser.

Det foreslås videre lovfestet at oppgjøret skal skje i penger, med mindre pensjonsinnretningene

har avtalt at midler plassert i egen investeringsportefølje skal skje ved overføring av selve porteføljen. Departementet foreslår at i de tilfellene hvor overføringen av midlene finner sted etter utløpet av oppsigelsesfristen, skal avgivende pensjonsinnretning svare avkastning av midlene fra oppsigelsefristens utløp og frem til oppgjøret finner sted. Avkastningen foreslås beregnet etter renten på folioinnskudd i Norges Bank tillagt to prosentenheter.

Det foreslås å videreføre bestemmelsen om at overført premiereserve skal benyttes til å sikre medlemmenes og pensjonistenes rettigheter i samsvar med det nye regelverket for ordningen, og det beregningsgrunnlag som dette bygger på. Det foreslås i hovedsak å videreføre gjeldende bestemmelser som regulerer tilfeller med manglende og overskytende premiereserve. Det foreslås imidlertid en endring for innbetaling av manglende premiereserve. Slik manglende premiereserve skal kunne tilføres fra premiefondet, og deretter eventuelt fra kontraktens tilleggsavsetninger eller ved innbetaling fra foretaket. Overskytende premiereserve foreslås benyttet som engangspremie for tillegg til ytelsene, i samsvar med gjeldende rett. For kommunale pensjonsordninger foreslås det at overskytende premiereserve overføres til premiefondet. Ved flytting av innskuddspensjonsordninger foreslås det at pensjonskapital og innskuddsfond etter overføringen skal forvaltes i samsvar med regelverket for pensjonsordningen og et eventuelt beregningsgrunnlag.

Ved flytting av pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger foreslås det at oppsatte rettigheter skal følge med ved flytting av kommunal pensjonsordning, og at det ikke skal være individuell flytterett for oppsatte rettigheter. Videre foreslås det at fripoliser og pensjonskapitalbevis ikke skal følge med ved flytting, med mindre innehaveren krever det etter bestemmelsene om individuell flytterett for slike rettigheter.

Ved medregning av tidligere tjenestetid i foretakspensjonsordning, skal reglene i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjelde. Beregning av midlene ved slik medregning skal følge de samme regler som kollektive ytelsesbaserte ordninger. Det kan belastes flyttegebyr. Oppgjørsmåtebestem-

melsen foreslås gjort gjeldende. Det samme gjelder bestemmelsen om anvendelse av overførte midler. Det foreslås enkelte endringer i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon, i bestemmelsene om medregning.

Det foreslås lovfestet at innehaveren av fripoliser og pensjonskapitalbevis kan flytte kontrakten til en annen pensjonsinnretning. For slik flytting foreslås det at enkelte av bestemmelsene som gjelder for kollektive pensjonsordninger skal gjelde tilsvarende. Dette gjelder bestemmelsene om oppsigelsesfrist, risikoovergang, flyttegebyr, oppgjørsfrist, beregning, oppgjørsmåte og anvendelse av overførte midler. Det foreslås imidlertid ikke at eventuell manglende premiereserve kan tilføres fra premiefondet.

I proposisjonens del II kapittel 6 behandles lovforslagets bestemmelser om flytting av individuelle pensjonsavtaler. Det foreslås at de samme regler skal gjelde for individuelle pensjonsavtaler og individuelle livrenteforsikringer. Det foreslås lovfestet at det er innehaveren av den individuelle pensjonsavtalen eller den individuelle livrenteforsikringen som har rett til å flytte kontrakten. På samme måte som ved flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis, foreslås det at enkelte av bestemmelsene i lovforslaget om flytting av kollektive pensjonsordninger, får tilsvarende anvendelse ved flytting av individuelle pensjonsavtaler og livrenteforsikringer. Dette gjelder bestemmelsene om oppsigelsesfrist, risikoovergang, flyttegebyr, oppgjørsfrist, beregning av midlene, og oppgjørsmåte. Det foreslås at overførte midler skal benyttes til å sikre rettighetene etter den nye pensjonsavtalen i det mottagende selskapet. Ved manglende premiereserve, foreslås det at denne kan tilføres fra premiefondet eller fra tilleggsavsetningene. Overskytende premiereserve foreslås benyttet til å øke ytelsene. Det åpnes imidlertid for at forsikringstakeren selv kan kreve at slike overskytende midler skal overføres til premiefondet. Det foreslås at begunstiget skal underrettes om flyttingen. Det foreslås videre at avgivende pensjonsinnretning på visse vilkår kan kreve seleksjonsfradrag ved flytting av individuelle pensjonsavtaler og individuelle livrenteforsikringer.

Del I
Kommunale pensjonsordninger

1 Bakgrunn for lovforslaget

1.1 Dokument 8:76 (2001–2002)

I et Dokument 8–forslag 21. februar 2002 fra stortingsrepresentantene Siv Jensen, Per Sandberg og Gjermund Hagesæter ble Regjeringen bedt om å gjennomføre tiltak for å sikre fri konkurranse i markedet for kommunale tjenstepensjonsordninger. Forslagsstillerne mente at konkurransen mellom tilbydere av kommunale pensjonsordninger ikke fungerte tilfredsstillende, og de viste blant annet til:

1. KLPs dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven

Forslagsstillerne pekte på at KLP har fått dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven, blant annet knyttet til premier, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 7–6. I Dokument nr. 8:76 side 2 heter det:

«Denne dispensasjonen innebærer at KLP fortsetter krysssubsidieringen ved å beregne gjennomsnittspriser for alle kommunekunder. Ved å unnlate å konkretisere kostnader, inntekter mv. som er knyttet til hver enkelt forsikringskontrakt, bidrar dette til å begrense konkurransen i næringen og vanskeliggjør en sammenligning av priser mellom leverandørene.»

2. Flytteforskriftens § 3–8 annet ledd annet punktum

Forslagsstillerne satte videre søkelys på forskrift av 27. november 1991 nr. 757 om rett til overføring av oppsamlede midler knyttet til kollektiv eller individuell livs- eller pensjonsforsikring (flytteforskriften), og muligheten for å flytte offentlige tjenstepensjonsordninger fra KLP. I forskriftens § 3–8 annet ledd annet punktum er det gitt en bestemmelse om at det for kollektiv pensjonsforsikring som er basert på at forsikringsforholdet må løpe gjennom hele året for å sikre finansieringen av de forsikrede ytelser, kan avtales at forsikringen skal opphøre ved et årsskifte. Oppsigelsen må i så fall foreligge senest to måneder før det aktuelle årsskiftet. Forslagsstillerne mener at muligheten til å avgrense flytteadgangen fra KLP til en gang i året er «et betydelig konkurransehinder».

3. Overføringsavtalen

Forslagsstillerne pekte på Overføringsavtalen, og på side 3 i Dokument nr. 8:76 trekkes det blant annet fram at:

«KLP garanterer for foretak på samme måte som for kommuner. (...) Kommunale foretak som er kunder i private livselskaper kan ikke være med i Overføringsavtalen da ingen påtar seg pensjonsforpliktelsene dersom de går konkurs.»

4. Hovedtariffavtalen

Forslagsstillerne ga også uttrykk for at bestemmelsene om flytting av forsikringer i Hovedtariffavtalen for kommuner mv. (Hovedtariffavtalen/HTA) virker konkurransehennende og favoriserer KLP. I Hovedtariffavtalen (2000–2002) kapittel 2 pkt. 2.1.8 er det gitt bestemmelser som gjelder ved skifte av selskap/pensjonskasse. I annet ledd heter det at en tjenstepensjonsordning skal være basert på et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere.

I lys av de omtalte momenter mener forslagsstillerne at det er nødvendig å utrede og gjennomføre tiltak slik at aktørene i markedet konkurrerer på like vilkår og «for at intensjonene som lå til grunn for utformingen av forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 også blir oppfylt i forhold til kommunale tjenstepensjonsordninger». Det heter videre på side 3 i Dokument nr. 8:76:

«En nærliggende måte å gjøre dette på vil være å lovfeste et forbud mot at bestemmelser om pensjon i tariffavtaler eller individuelle arbeidsavtaler utformes slik at de reelt er til hinder for at pensjonsordninger flyttes fra et forsikrings-selskap til et annet.

Dette spørsmålet er av sentral betydning for finansinstitusjonenes generelle rammebetingelser, og kan ha tilknytning blant annet til det arbeid som for tiden pågår i Banklovkommisjonen om utredning av regler for finansinstitusjoners/finansforetaks virksomhet. Det kan derfor være et alternativ at Banklovkommisjonen bes vurdere også dette spørsmål. Forslagsstillerne mener Regjeringen på denne eller annen måte bør utrede tiltak for å sikre fri konkurranse på marke-

det for kommunale tjenstepensjonsordninger, og deretter fremme forslag om nødvendige lovendringer for Stortinget.»

1.2 Finansministerens brev av 21. mars 2002

I brev av 21. mars 2002 til Stortingets finanskomité skrev finansminister Per-Kristian Foss at Regjeringen mener det er viktig å sikre at konkurransen fungerer i markedet for kommunale pensjonsordninger, og at det ikke legges unødige hindringer for dette.

I forhold til Overføringsavtalen ble det i brevet vist til Overføringsavtaleutvalgets utredning NOU 2000: 28 Tjenstepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor. Det het at utvalget hadde som siktemål å bedre konkurransesituasjonen innen det offentlige tjenstepensjonsmarkedet generelt, og at utvalget drøftet ulike modeller som innebærer at offentlige foretak skal kunne etablere pensjonsordninger i andre livsforsikringsselskap enn KLP og samtidig tilknyttes Overføringsavtalen. Finansministeren viste i sitt brev til at NOU 2000: 28 er til behandling i Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

I forhold til flytteforskriften § 3–8 annet ledd annet punktum ble det vist til at Kredittilsynet var forspurt om behovet for bestemmelsen om at det for kollektiv pensjonsforsikring som er basert på at forsikringsforholdet må løpe gjennom hele året for å sikre finansiering av de forsikrede ytelser, kan avtales at forsikringen skal opphøre ved et årsskifte. Kredittilsynet hadde i brev av 12. mars 2002 gitt uttrykk for at blant annet på bakgrunn av de aktuelle markedsforhold var det neppe et behov for å endre flytteforskriften § 3–8.

Finansministeren uttalte i sitt brev:

«Som omtalt over er det igangsatt arbeid for å bedre konkurransesituasjonen i markedet for kommunale tjenstepensjonsordninger. I Arbeids- og administrasjonsdepartementet foretas det også en konkurranseanalyse av dagens marked(er) for offentlige tjenstepensjonsordninger. På bakgrunn av det foreliggende Dokument 8 forslag og innhentede kommentarer, har jeg merket meg at det synes som om ulike parter vurderer konkurransesituasjonen og betydningen av eventuelle konkurransehindre noe ulikt. I lys av det tallmaterialet Kredittilsynet presenterer, mener jeg at det må kunne sies å være konkurranse i det aktuelle markedet på nåværende tidspunkt. Imidlertid kan det nok stilles spørsmål ved de faktorer og insentiver som driver konkurransen. Det kan eksempelvis

være noe usikkert om de produkter som tilbys er sammenlignbare og forståelige for kommunene.»

Finansministeren foreslo videre i sitt brev at problemstillinger knyttet til premieberegning i, og flytting fra, KLP ble oversendt Banklovkommisjonen for en nærmere vurdering og for utarbeidelse av forslag til eventuelle tiltak.

1.3 Innst. S. nr. 136 (2001–2002)

Finanskomiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Senterpartiet, uttrykte i Innst. S. nr. 136 (2001–2002) støtte til forslagsstillerne om at det er viktig å sikre at konkurransene fungerer i markedet for kommunale pensjonsordninger, og at det ikke legges unødige hindringer for dette.

Flertallet viste blant annet til finansministerens uttalelse om at «premie-systemer med krysssubsidiering har elementer i seg som kan virke tilslørende og i utgangspunktet ikke er forenlig med de prinsipper som er lagt til grunn for et godt fungerende marked».

Flertallet viste videre til det arbeid som var igangsatt, og til at finansministeren i brev til komiteen av 21. mars 2002 antok at det ville være hensiktsmessig å oversende problemstillinger knyttet til premieberegning i, og flytting fra, KLP til Banklovkommisjonen for en nærmere vurdering og for utarbeidelse av forslag til eventuelle tiltak. Flertallet understreket at det bør legges økt vekt på effektiv konkurranse om pensjonsforsikring i kommunal sektor, og «på at KLP ikke lenger får fordeler vedrørende slike kontrakter».

Et mindretall i finanskomiteen (A, SV og SP) gikk inn for å avvise Dokument 8-forslaget.

1.4 Banklovkommisjonens mandat

Banklovkommisjonen ble i brev 15. mai 2002 anmodet om å vurdere konkurransesituasjonen i markedet for kommunale pensjonsordninger. I mandatet het det:

«Finansdepartementet ber Banklovkommisjonen vurdere problemstillinger knyttet til premieberegning i, og flytting fra, KLP og å utarbeide forslag til eventuelle tiltak. Det bes om at det i vurderingen legges vekt på konkurransemessige forhold.»

Banklovkommisjonen overleverte sin utredning 5. mars 2003. Lovutkastet ble sendt på høring med frist for merknader 20. mai 2003.

I departementets høringsbrev av 5. mars 2003 stilte departementet høringsinstansene enkelte spørsmål knyttet til Banklovkomisjonens forslag. Departementet tok utgangspunkt i at det var viktig at alle tilbydere av kommunale pensjonsordninger må forholde seg til de samme regler, og at en ved lovgivningen legger vekt på hvilke produkter kommunene etterspør. Departementet uttalte at med dette utgangspunktet er det viktig at man ved utformingen av lovforslagene avveier fordeler og ulemper ved et system med utjevning av premier mellom kundene. Departementet ba deretter spesielt om høringsinstansenes syn på nærmere angitte forhold i forslaget:

«Departementet viser til at Kvidalutvalget i NOU 2001: 27 fant at en modell med obligatorisk utjevning av forsikringspremie mellom kundegrupper i samme selskap, ville kunne gi ustabilitet i forsikringsmarkedet. Departementet antar at fare for svekket stabilitet vil være avhengig av om sammensetningen av arbeidstakere innebærer betydelig eller marginal kryssubsidiering mellom de ulike kommunale arbeidsgivere i en fellesordning. Departementet viser i denne sammenheng til at premien, særlig i mindre kollektiver, vil påvirkes av endret sammensetning av pensjonsordninger innen fellesporteføljen. Departementet ber om høringsinstansenes vurdering av hvilken virkning slike premieendringer vil kunne ha på forsikringsmarkedets funksjon, og særlig om endringer i fellesporteføljen vil kunne utløse kjedereaksjoner av premieendringer med påfølgende skifte av leverandører, herunder om dette kan unngås/motvirkes ved at den enkelte fellesordning består av noenlunde like pensjonsordninger.

Utjevning av premier skal etter Banklovkomisjonens utkast skje i fellesordninger i det enkelte livsforsikringsselskap. Hensikten med dannelsen av kollektivene er å utligne premieforskjeller grunnet kjønn og alder. Fellesordningens evne til å utligne kostnadsforskjeller avhenger av antall pensjonsordninger i fellesordningen, og deres størrelse. Høringsinstansene bes om å gi merknader til om forslaget synes å gi en hensiktsmessig utjevning av premieforskjeller grunnet alder og kjønn, herunder om forslaget er egnet for bruk i små fellesordninger og for kommunale pensjonskasser.

Departementet legger til grunn at konkurranse normalt vil innebære at premien settes nær reell forsikringskostnad (pris lik kostnad), og være til hinder for utstrakt grad av kryssubsidiering mellom kunder. Departementet ber om høringsinstansenes merknader til om virksom konkurranse mellom ulike livsforsikrings-selskaper vil kunne ivaretas innenfor et system med gjennomsnittspremier.»

1.5 Høringsmerknader

Følgende høringsinstanser har hatt merknader til forslaget:

- Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD)
- Arbeidsgiverforeningen NAVO (NAVO)
- Barne- og familiedepartementet (BFD)
- Datatilsynet
- De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP)
- Den Norske Advokatforening
- Den Norske Aktuarforening
- Finansforbundet
- Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH)
- Gjensidige NOR Spareforsikring ASA
- Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH)
- Kommunal Landspensjonskasse (KLP)
- Kommunal- og regionaldepartementet (KRD)
- Kommunenes Sentralforbund (KS)
- Konkurransetilsynet
- Kredittilsynet
- Kultur- og kirke departementet (KKD)
- Landsorganisasjonen i Norge (LO)
- Lørenskog kommune
- Norges Bank
- Norske Forsikringsmegleres Forening
- Norske Pensjonskassers Forening
- Nærings- og handelsdepartementet (NHD)
- Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO)
- Rikstrygdeverket
- Sosialdepartementet (SOS)
- Sparebankforeningen
- Statens Pensjonskasse (SPK)
- Statistisk sentralbyrå (SSB)
- Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO)
- Utenriksdepartementet (UD)
- Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS)

Følgende høringsinstanser har opplyst at de ikke har merknader til lovutkastet: Brønnøysundregistrene, Coop, Fiskeridepartementet, Forsvarsdepartementet, Helsedepartementet, Justis- og politidepartementet, Landbruksdepartementet, Landslaget for Regnskapskonsulenter, Miljøverndepartementet, Skattedirektoratet, Utdannings- og forskningsdepartementet.

1.6 Banklovkommisjonens arbeid med kjønns- og aldersnøytralitet i private tjenstepensjonsordninger

1.6.1 Banklovkommisjonens videre arbeid

Finansdepartementet ba i brev 27. januar 2003 Banklovkommisjonen om å utrede spørsmål som knyttet seg til endring av forsikringsvirksomhetsloven som vil innebære en alminnelig adgang for livsforsikringsselskaper til å tilby kjønns- og aldersnøytrale premier i kollektive pensjonsordninger i privat sektor. Brevet hadde sin bakgrunn i Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 100 (2001–2002), hvor Stortinget i et anmodningsvedtak ba Regjeringen foreslå endringer i virksomhetsreglene for livsforsikringsselskaper som åpner for en generell rett til å tilby tjenstepensjonsordninger med kjønns- og aldersnøytrale premier (Innst. O. nr. 9 (2002–2003)).

Banklovkommisjonen har i brev 18. september 2003 til Finansdepartementet orientert om det pågående arbeidet med å utrede ovennevnte spørsmål. Banklovkommisjonen opplyser i sitt brev at en utredning om kjønns- og aldersnøytralitet i ytelsesbaserte pensjonsordninger forventes avgitt i slutten av oktober i år.

Banklovkommisjonen har i sitt arbeid tatt utgangspunkt i den modell som KLP har benyttet for kommunale pensjonsordninger. Som begrunnelse for dette uttaler kommisjonen i brevet:

«Ved behandlingen av spørsmål vedrørende kjønns- og aldersnøytralitet i ytelsesbaserte pensjonsordninger i privat sektor har Banklovkommisjonen tatt utgangspunkt i Stortingets bemerkninger i Innst. O. nr. 9 (2002–2003). Det vises der til praktiseringen av tariffestede krav til kjønns- og aldersnøytralt finansieringssystem for kommunale pensjonsordninger, og flertallet i finanskomiteen uttaler at «*óg privat sektor bør ha høve til å velje tenestepensjonsordningar med kjønns- og aldersnøytrale premiar.*» (Skrift uthevet her.) Banklovkommisjonen har lagt til grunn at Stortinget – gjennom sitt vedtak og flertallsmerknadene i finanskomiteen – har anmodet om å få utredet de spørsmål som knytter seg til innføringen av adgang for pensjonsordninger i privat sektor til å benytte et kjønns- og aldersnøytralt finansieringssystem som er utformet i hovedsak etter den modell som KLP har benyttet for kommunale pensjonsordninger. Hovedoppgaven har derfor vært å utrede hvilke regler som i tilfelle bør innarbeides i livsforsikrings- eller pensjonslovgivningen, for at en slik adgang skal foreligge.»

Banklovkommisjonen har for øvrig konsentrert seg om pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon i privat sektor:

«Stortinget vedtok ved behandlingen av Ot.prp. nr. 100 (2001–2002) endringer i flere bestemmelser i lov om innskuddspensjon i samsvar med Regjeringens forslag. Som følge av at reglene om pensjonsordninger med engangsbetalt foretakspensjon i lov om foretakspensjon henviser til bestemmelsene som i lov om innskuddspensjon, får lovendringene også betydning i forhold til pensjonsordninger med engangsbetalt pensjon. Pensjonsytelsene i slike pensjonsordninger vil under ellers like forhold variere med de enkelte medlemmers kjønn selv om arbeidsgiveren har betalt prosentvis like store innskudd/innskuddspremier for menn og kvinner. Ulikheter i forsikringsrisiko for menn og kvinner vil medføre at lik pensjonskapital ved nådd pensjonsalder normalt vil gi kvinner lavere pensjonsytelser når det er knyttet risiko for død, uførhet mv. til livselskapets forsikringsforpliktelser. Lovendringen søker å motvirke dette ved å innføre en plikt for arbeidsgiverne til å benytte høyere innskudd eller innskuddspremie for kvinner enn for menn.

I pensjonsordninger som omfattes av endringene i pensjonslovene, oppstår det ikke tilsvarende spørsmål vedrørende aldersnøytralitet. Innskudd/innskuddspremier er fastsatt i prosent av lønn og er uavhengig av alder, og konvertering av pensjonskapitalen til pensjonsforsikring forutsettes for alle medlemmer å skje ved nådd pensjonsalder.

Banklovkommisjonen mener ut fra dette at det nå ikke foreligger grunn til ytterligere utredning fra kommisjonens side av de spørsmål som ble avgjort av Regjeringen og Stortinget ved behandlingen av Ot.prp. nr. 100 (2001–2002). I samsvar med Innst. O. nr. 9 (2002–2003) har derfor Banklovkommisjonen konsentrert sin utredning om de spørsmål knyttet til kjønns- og aldersnøytralitet i pensjonsordninger med ytelsesbasert foretakspensjon i privat sektor. Også hensynet til enkelhet i regelverket tilsier at en så langt som mulig tar utgangspunkt i den kommunale modell. Tariffavtaler i privat sektor inneholder normalt ikke særlig krav til ytelsesbaserte pensjonsordninger og gir således ikke føringer som kan vanskeliggjøre en slik tilnæringsmåte.»

Banklovkommisjonen har vist til det lovutkast som ble presentert i NOU 2003: 11 del I om kommunale pensjonsordninger og bakgrunnen for dette. I brevet tar kommisjonen også opp forholdet mellom de forslag som ble presentert i NOU 2003: 11 og den pågående utredningen:

«Både arbeidet med de kommunale pensjonsordninger i NOU 2003: 11 og det pågående arbeid med tilsvarende kjønns- og aldersnøytralitet i foretakspensjonsordninger, har vist at det her dreier seg om kompliserte og vanskelige spørsmål. Praktiseringen av bestemmelsene i Hovedtariffavtalen i kommunal sektor om kjønns- og aldersnøytralitet og oppbyggingen av et system i KLP som tilfredsstiller tariffavtalens krav, har imidlertid gitt god erfaring i hvordan et slikt system for kjønns- og aldersnøytralitet i pensjonsordninger kan fungere i samsvar med de prinsipper som fremgår av Arbeidsrettens dom. Kommunale pensjonsordninger har så mange fellestrekk med ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger at Banklovkommissjonen

derfor har valgt samme hovedmodell for kjønns- og aldersnøytralitet i foretakspensjonsordninger som den som er foreslått for kommunale pensjonsordninger i NOU 2003: 11. En antar også at det er en fordel at regelverket for kommunale og private pensjonsordninger så vidt mulig følger de samme hovedlinjer.»

1.6.2 Videre saksbehandling

Finansdepartementet vil sende Banklovkommissjonens utredning om kjønns- og aldersnøytralitet i ytelsesbaserte tjenstepensjonsordninger i privat sektor på alminnelig høring etter at utredningen er avgitt.

2 Generelt om lovforslaget

2.1 Innledning

Det har i flere år vært oppmerksomhet knyttet til konkurransesituasjonen i det kommunale pensjonsmarkedet. Som illustrert i Dokument 8–forslaget våren 2002, har det blitt stilt fokus på flere forhold som kan påvirke konkurransesituasjonen og hvordan disse forholdene har virket sammen. Dette gjelder blant annet betydningen av:

- KLPs dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven § 7–6 fra 1990,
- Kravet innarbeidet i Hovedtariffavtalen for kommuner mv. (Hovedtariffavtalen) i 1998 om at ved skifte av pensjonsleverandør skal pensjonsordningen bygge på et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke bidrar til å utstøte eldre arbeidstakere,
- Bestemmelsen i flytteforskriften § 3–8 om at det kan avtales at flytting av pensjonsordning skjer ved et årsskifte, og
- Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse.

Konkurransesituasjonen ble videre satt på dagsorden da 11 kommuner som flyttet sine pensjonsordninger fra KLP til private livsforsikringsselskaper, i 1999 ble saksøkt av LO/Kommuneforbundet. Arbeidsrettens dom falt 8. oktober 2002, og de saksøkte kommuner fikk frist til 1. juli 2003 til å sørge for at pensjonsordningenes deres var i tråd med Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere. Arbeidsretten la videre til grunn at Hovedtariffavtalens krav var nært knyttet opp til KLPs finansieringssystem i Fellesordningen, og at det kreves utjevning av premie over et kollektiv av kommuner. Arbeidsretten la imidlertid til grunn at løsningene ikke i detalj må svare til KLPs system. For å legge til rette for like rammebetingelser etter Arbeidsrettens dom, ga Finansdepartementet tre andre livselskaper dispensasjon fra forsikringsvirksomhetsloven §§ 7–5 og 7–6 høsten 2002. Imidlertid mente LO/Kommuneforbundet at dispensasjonene ikke var tilstrekkelig omfattende, da det ikke ble dispensert fra at reguleringspremie skulle beregnes særskilt for den enkelte pensjonsordning.

2.2 Banklovkomisjonens forslag

Banklovkomisjonen har i sitt arbeid tatt utgangspunkt i Hovedtariffavtalen og Arbeidsrettens tolkning av avtalen, samt at samtlige pensjonsinnretninger i det kommunale tjenestepensjonsmarkedet skal forholde seg til det samme regelverk, uten dispensasjoner. Banklovkomisjonen legger i sin utredning til grunn at det er behov for regelverkstiltak for å motvirke den konkurransesituasjon i markedet som nå foreligger. Det vises til at det framgår av Arbeidsrettens dom at under gjeldende regelverk vil andre livsforsikringsselskaper enn KLP være avskåret fra å markedsføre kommunale pensjonsprodukter som oppfyller Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystem. Banklovkomisjonen skriver i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.3.1:

«... Hovedtariffavtalen i kommunal sektor stiller bestemte krav til finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger som setter grenser for i hvor stor utstrekning de premier som skal belastes den enkelte pensjonsordning kan beregnes direkte ut fra vanlige forsikrings-tekniske prinsipper (foran avsnitt 5.4). Formålet er å motvirke de ulikheter slik beregning vil gi når det gjelder pensjonskostnadene for kvinner og menn og for eldre og yngre arbeidstakere. En forutsetning for dette er – slik det fremgår av Arbeidsrettens dom – at det kan etableres fellesordninger for premieberegning som hver omfatter et antall pensjonsordninger for forskjellige kommunale arbeidsgivere. Lov- og forskriftsverket må derfor endres slik at det åpnes *adgang* til å benytte fellesordninger ved premieberegning, og dessuten inneholde regler for hvordan premieberegningen skal foregå innenfor en fellesordning, jf. lovutkastet § 8b-6.»

Videre heter det (NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.3.3 (1)):

«*Banklovkomisjonen* viser til at konklusjonene i Arbeidsrettens dom er nært knyttet til hovedtrekkene ved det opplegg for premieberegning i Fellesordningen for kommunale pensjonsordninger som er utviklet i KLPs praksis (foran avsnitt 5.4). Arbeidsretten gir uttrykk for at et opplegg som i hovedsak svarer til KLPs praksis vil være i samsvar med kravene i Hovedtariffavtalen.»

Blant annet på denne bakgrunn har Banklovkommissjonen funnet å ta utgangspunkt i KLPs premieberegningssystem ved utkast til nye lovregler (NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.3.3(1)):

«Ved utformingen av utkast til nye lovregler om premieberegning for kommunale pensjonsordninger, felles for alle pensjonsinnretninger, er *Banklovkommissjonen* etter dette kommet til at det vil være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i det system som KLP praktiserer for sine fellesordninger i kommunal sektor og for tiden søker å videreutvikle. De tiltakene som overveies, vil i seg selv medføre at forskjellen mellom praksis i KLP og de øvrige livselskapene vil bli mindre enn den har vært hittil. Forutsetningen for det lovutkast som er utarbeidet, er at KLPs nåværende dispensasjon etter lov om forsikringsvirksomhet § 13–8 bortfaller, og at verken KLP eller de øvrige livselskapene vil ha behov for slike eller andre dispensasjoner når det gjelder virksomhet knyttet til kommunale pensjonsordninger.»

Banklovkommissjonen har hatt som utgangspunkt at samtlige pensjonsinnretninger i det kommunale tjenstepensjonsmarkedet skal kunne forholde seg til det samme regelverk. Banklovkommissjonen uttaler om dette (NOU 2003: 11 avsnitt 0.1.1):

«Det lovutkast om kommunale pensjonsordninger som nå fremlegges, er utformet som et rammeverk for kommunale pensjonsprodukter med det formål å legge forholdene til rette for ryddig konkurranse i dette markedssegment. Et hovedsynspunkt er at alle livsforsikringselskaper skal kunne tilby kommunale pensjonsprodukter som er i samsvar med de krav Hovedtariffavtalen for kommunal sektor stiller, og at dette skal kunne gjøres uten behov for dispensasjon fra de alminnelige regler om livsforsikringsvirksomhet. Lovutkastet åpner derfor for etablering av fellesordninger for premieberegning med henblikk på å motvirke at pensjonskostnadene vil variere med kjønn og alder, og avklarer dessuten ulike spørsmål som alminnelige virksomhetsregler er antatt å reise i forhold til kommunale pensjonsordninger.»

Banklovkommissjonen foreslår etter dette å åpne for at alle pensjonsleverandører kan opprette fellesordninger som tilfredsstillende Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere, av den typen som KLP har benyttet.

Banklovkommissjonens utredning og lovforslag er enstemmig og utarbeidet etter samarbeid med en arbeidsgruppe med blant annet representanter på høyt nivå for de store livsforsikringselskapene,

herunder Kommunal Landspensjonskasse (KLP), og Landsorganisasjonen i Norge (LO).

2.3 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene er i all hovedsak positive til målsetningen om å skape like konkurransevilkår for tilbydere av kommunale pensjonsordninger. Blant de høringsinstansene som gir sin tilslutning til forslaget målsetning, er *LO*, *KS*, *YS*, *FNH*, *Kredittilsynet* og *Konkurransetilsynet*.

Den Norske Aktuarforening uttaler:

«Aktuarforeningen vil innledningsvis påpeke det positive i at det lages et nytt regelverk for kommunale pensjonsordninger og støtter i hovedsak innstillingen.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler:

«FNH kan i all hovedsak slutte seg til forslagene i utredningen. Nytt regelverk forventes å gi et ryddigere og klarere definert ansvarsforhold mellom forsikringstaker og forsikringsgiver innen kommunal sektor enn tilfellet har vært til nå.»

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) uttaler:

«Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) støtter Banklovkommissjonens målsetting om et regelverk som i størst mulig grad legger til rette for konkurranse om forvaltning av kommunale pensjonsordninger. Så vel reglene for beregning av årlige premier som reglene ved flyttinger av ordninger, har gjennom uklarheter i forskrifter samt bruk av dispensasjoner, gitt åpning for ulik praksis blant konkurrentene. Ulikheter i praksis har virket konkurransehemmende.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) uttaler:

«KS støtter banklovkommissjonens målsetting om en ryddig og styrket konkurranse på like vilkår innen det kommunale pensjonsmarkedet. Dette synes særlig viktig i en tid hvor det er en økende grad av konsentrasjon i bransjen, med den risiko for svekket konkurranse som dette innebærer.

[...]

KS understreker behovet for en raskest mulig progresjon for den delen av utredningen som direkte berører konkurransen i det kommunale pensjonsmarkedet. Det er viktig både for den kommunale sektor og KS å få avklart det formelle grunnlaget for utforming av individuell premieberegning så vel som en utjevnet

premieberegningsordning i god tid før hovedtariffrevisjonen per 01.05.2004.»

Kultur- og kirkedepartementet (KKD) uttaler:

«Kultur- og kirkedepartementet (KKD) stiller seg i all hovedsak positiv til forslagene i Banklovkommisjonens utredning og de lovregler om kommunale pensjonsordninger som foreslås. Det foreslåtte nye regelverket vil åpne for at alle pensjonsleverandører kan tilby kommunale pensjonsprodukter på like vilkår og i samsvar med de krav som følger av gjeldende Hovedtariffavtale i kommunal sektor.»

Landsorganisasjonen i Norge (LO) uttaler:

«LO legger vekt på at banklovkommisjonens innstilling er enstemmig, og at de forsøk fra enkelte selskaper på å omgå tariffavtalens krav og bruke disse i konkurransen, ikke lenger vil være mulig. På denne bakgrunn gir LO en klar støtte til hovedelementene i løsningen.»

Lørenskog kommune/Referansegruppen uttaler:

«Referansegruppen støtter Banklovkommisjonens målsetting om å styrke konkurransen innen det kommunale pensjonsmarkedet.

Norges Bank uttaler:

«Norges Bank anser at lovforslaget legger forholdene til rette for økt konkurranse i kollektiv livsforsikring.»

Norske Forsikringsmegleres Forening uttaler:

«Meglerforeningen støtter banklovkommisjonens målsetting om å styrke konkurransen innen kollektiv livsforsikring generelt, og kommunal pensjonsforsikring spesielt. Dette synes særlig viktig i en tid hvor en observerer en økende grad av konsentrasjon i bransjen, med den risiko for svekket konkurranse som dette innebærer.

[...]

Meglerforeningen ber om at det på generelt grunnlag blir vurdert i hvilke effekter det har hatt at leverandørene selv i har vært premisseleverandører for denne utredningen og delutredning nr. 7 gjennom forberedende arbeidsgrupper og utarbeidelse av annet underlagsmateriale.»

Nærings- og handelsdepartementet (NHD) uttaler:

«Nærings- og handelsdepartementet mener det i reguleringen av markedet for pensjon og livsforsikring bør legges stor vekt på å legge til rette for effektivitet gjennom konkurranse, og slutter seg på dette grunnlaget til prinsippene i Banklovkommisjonens utredning nummer 10.»

Sparebankforeningen uttaler:

«Banklovkommisjonen har etter foreningens syn foretatt en grundig kartlegging av kommunale tjenestepensjonsordninger. Gjennomgangen viser at systemet i dag er uoversiktlig og konkurransehennende. Det tas et høyst nødvendig oppgjør med misforståelser på sentrale områder.

[...]

Kommisjonen foreslår tiltak som vil kunne bedre konkurransen. Forslaget om at samtlige livsforsikringsselskaper skal kunne tilby kommunale tjenestepensjonsordninger, og at deres virksomhet skal være ensartet regulert gjennom en felles lov er overordnet viktig. Vi må på prinsipielt grunnlag gi uttrykk for skuffelse for at forslaget ikke anviser en løsning for kommunale pensjonskasser.»

Statens Pensjonskasse (SPK) uttaler:

«Rent generelt vil vi likevel bemerke at kommisjonens forslag representerer viktige skritt på veien mot en tilnærming mellom offentlig og privat tjenestepensjon.»

Utdanningsgruppene Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«UHO er på generelt grunnlag positive til lovregulering av de aktuelle områder for å sikre effektiv og ryddig konkurranse. Vi er imidlertid svært opptatt av at dette ikke går på bekostning av rettighetene for de ansatte og pensjonistene. På enkelte punkt mener vi at disse spørsmålene ikke er godt nok ivaretatt i utkastet fra Banklovkommisjonen, [...]»

Yrkesorganisasjonens Sentralforbund (YS) uttaler:

«YS vil generelt uttale at det er positivt at det foreslås lovregler som har til hensikt å skape mest mulig like konkurransevilkår i det kommunale pensjonsmarkedet. YS ser det videre som positivt at lovforslaget tar som utgangspunkt at denne konkurransen skal finne sted innenfor de rammer tariffavtalen i kommunal sektor gir.»

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) uttaler:

«HSH er positiv til at samtlige livsforsikringsselskaper får anledning til å markedsføre kommunale pensjonsprodukter, slik at konkurransen på dette markedet bedres.»

Konkurransetilsynet støtter som nevnt innledningsvis målsetningen med Banklovkommisjonens forslag, og uttaler i den forbindelse at forslaget vil innebære like vilkår for pensjonsleverandører i

Norge på markedet for kommunale pensjonsordninger:

«Konkurransetilsynet støtter i all hovedsak prinsippene i Banklovkomisjonens utredning nr. 10. Vi er enige i at det foreligger et klart behov for å vurdere i hvilken utstrekning det kan og bør gjennomføres endringer i gjeldende lov- og forskriftsverk som kan sikre felles rammebetingelser for alle leverandører av kommunale pensjonsordninger. Samlet ser det foreslåtte nye regelverket ut til, i større grad enn det gjeldende, å lede til at pensjonsleverandører i Norge kan tilby kommunale pensjonsprodukter på like vilkår og i samsvar med de krav som følger av den gjeldende Hovedtariffavtale i kommunal sektor.»

Barne- og familiedepartementet (BFD) viser til at forslaget blant annet vil åpne markedet for kommunale pensjonsordninger for de private livsforsikringsselskapene, og uttaler:

«BFD er tilfreds med at det er lyktes å komme fram til et system for kollektive ordninger i kommunene som åpner for konkurranse i hele kollektivmarkedet, slik at flere forsikringsselskaper vil kunne ha forsikringsavtaler som er i tråd med hovedavtalens regler om kjønns- og aldersnøytralitet.

Det er etter BFDs syn et sterkt behov for å få ordnede forhold i dette markedet også ut fra hensynet til mottakerne av ytelsene generelt. Vi er heller ikke i tvil om den klarhet opplegget gir, vil bidra til bedre oversikt i kommunene over de forpliktelser de har og de ytelser mottakerne har krav på. Det vil også åpne markedet for de private selskapene på like vilkår.»

For øvrig er også *Den Norske Advokatforening, Kredittilsynet, Sosialdepartementet og Kommunenes Sentralforbund* og *Gjensidige NOR Spareforsikring* positive til forslaget på bakgrunn av at forslaget vil kunne sikre like konkurransevilkår for alle livsforsikringsselskaper som tilbyr kommunale pensjonsordninger.

Den Norske Advokatforening uttaler:

«Vi ser det som positivt at det kommer spesielle lovregler for kommunale pensjonsordninger, [...]»

Lovforslagene vil til i en viss grad kunne sikre like konkurransevilkår for selskapene som tilbyr offentlig tjenstepensjonsordninger.»

Kredittilsynet uttaler i denne forbindelse:

«Kredittilsynet vil innledningsvis bemerke at vi støtter lovutkastets siktemål om å skape like rammebetingelser for alle livsforsikringsselska-

per som tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor.»

Sosialdepartementet uttaler:

«Sosialdepartementet er enig i at det vil være hensiktsmessig med en rammelovgivning for kommunale pensjonsordninger, og støtter siktemålet om å skape like rammebetingelser for alle livsforsikringsselskaper som tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) uttaler:

«KS er enig i banklovkomisjonens forslag til lovregulering med sikte på å oppnå reell konkurranse på like vilkår i markedet.»

Gjensidige NOR Spareforsikring uttaler:

«Vi ser det som svært viktig at det kommer felles regler i lovs form for kommunale pensjonsordninger, og at slike blir gjort gjeldende med reell virkning fra 1.1.2004.»

Landsorganisasjonen i Norge (LO) vektlegger på sin side at Banklovkomisjonen har «gått inn for at konkurransen mellom leverandørene skal foregå på tariffpartenes premisser». Videre heter det i høringsuttalelsen til LO:

«Dermed er det vunnet en betydelig seier for tariffavtalen som premissleverandør. Dette er avgjørende for at LO kan støtte forslaget.»

LO uttaler videre:

«Banklovkomisjonens innstilling bygger på respekt for inngåtte avtaler, og lovforslag som tar utgangspunkt i tariffavtalens krav. Tolkningen av tariffavtalens krav bygger på arbeidsrettens dom. Forslaget bygger på at virksomhetsreglene skal tilfredsstillende kravene om nøytrale premier for alder og kjønn. Dette er helt avgjørende for LO.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) vektlegger valgfriheten mellom ulike pensjonsinnretninger:

«KS har det grunnleggende syn at det kommunale selvstyret er det viktigste hensynet når det gjelder lovlig og reell valgfrihet mellom ulike pensjonsinnretninger. Det er derfor av sentral betydning at lovgiver oppstiller klare rammer som ivaretar etterspørernes behov for reell valgfrihet mellom ulike pensjonsinnretninger. Innenfor disse rammene kan så tariffpartene gjennom tariffregulering avtale materielle krav til pensjonsordning.»

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) uttaler:

«KRD merker seg at kommisjonens utsagn om at forslag til kapitlene 8 b og 8 c i loven kan opp-

fattes som forslag til midlertidige bestemmelser, men at kommisjonen antar at bestemmelsene likevel kan bli gjeldende for et relativt langt tidsrom. På denne bakgrunn er KRD enig i at etablert praksis i selskapene, og da særlig praksis i Kommunal Landspensjonskasse, av kommisjonen tillegges betydelig vekt ved utformingen av forslagene. KRD mener likevel at behovet for særskilte regler for kommunale pensjonsordninger bør vurderes på sikt.»

Noen høringsinstanser gir imidlertid uttrykk for tvil med hensyn til om lovforslaget vil sikre reelt fri konkurranse i markedet for kommunale tjenestepensjoner:

Lørenskog kommune/Referansegruppen gir uttrykk for at «Banklovkommisjonens forslag i seg selv ikke sikrer en fri konkurranse». Videre skriver de:

«Hvis tariffpartene ikke føler opp Stortingets intensjon om fri konkurranse ved å avtale valgfrihet i tariffavtalen, så må lovgiver vurdere behovet for ytterligere regulering.»

Norske Forsikringsmeglernes Forening uttaler:

«Meglerforeningen merker seg Innst. S. nr. 136 (2001–2002):

«*Stortinget ber Regjeringen gjennomføre tiltak for å sikre fri konkurranse på markedet for kommunale tjenestepensjonsordninger.*»

Det anses å være en betydelig risiko for at Stortingets intensjon om valgfrihet både hva angår produkt og leverandør ikke reelt vil la seg oppfylle.

Tariffpartene kan gjennom forhandlinger begrense denne valgfriheten i sterk grad. I dag er kommunene organisert i samme arbeidsgiverorganisasjon (KS) – som har tariffavtalt sterke føringer innen pensjonsområdet. Hvis loven trer i kraft innenfor gjeldende tariffperiode, dvs. før 1.5.2004, vil konkurransen fra lovens ikrafttreden i praksis være begrenset til et av finansieringsalternativene, den såkalte fellesordningen, regulert i lovutkastet § 8(b)-6.

Dersom den politiske målsettingen om fri konkurranse ikke oppfylles ved at partene bringer reell valgfrihet inn i tariffavtalen, kan dette etter Meglerforeningens oppfatning lede til en utvikling hvor arbeidsgiversidens organisering fragmenteres i forhold til dagens situasjon.»

Gjensidige NOR Spareforsikring mener prinsipielt at:

«lovgivningen bør definere rammer for tariffpartene, og ikke vice versa.»

Både Den Norske Aktuarforening, FNH og Gjensidige NOR Spareforsikring gir uttrykk for at kommunale pensjonsordninger prinsipielt sett bør

følge de generelle virksomhetsreglene for forsikringsselskaper. Gjensidige NOR Spareforsikring uttaler:

«Vårt primære standpunkt er at kommunale pensjonsordninger må kunne følge Lov og Forsikringsvirksomhet (FVL). Det er i utredningen en utilstrekkelig behandling av om hovedtariffavtalens intensjoner om nøytralitet knyttet til alder og kjønn krever særskilte bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven.»

Den Norske Aktuarforening og FNH gir også uttrykk for at lovutkastet har blitt meget detaljert. Den Norske Aktuarforening uttaler:

«Prinsipielt er det ønskelig at kommunal pensjon i så stor grad som mulig følger de generelle (faglig begrunnede) virksomhetsreglene. Det er uheldig at kommunal pensjon må drives slik at man avviker fra beregningsgrunnlaget som gjenspeiler ordningens risiko, men vi ser at dette er nødvendig på enkelte punkter pga. Hovedtariffavtalen. Det kan stilles spørsmål om det ville vært mer hensiktsmessig med en helt selvstendig lov uten henvisning til lov om foretaks-pensjon.

Utredningen legger opp til et meget detaljert regelverk i en lov noe som både stiller store krav til at alle tekniske forhold er helt korrekte og i samsvar med regler i andre lover og forskrifter og kan gjøre det vanskelig med tilpassing til den utviklingen som skjer. Når loven skal implementeres kan det lett dukke opp uforutsette konsekvenser av detaljreguleringen som krever endringer i loven.»

FNH uttaler:

«FNH mener at regelverket for kommunale pensjonsordninger i utgangspunktet bør være mest mulig sammenfallende med regelverket for private tjenestepensjonsordninger, og at det ikke burde være behov for særregler for kommunale ordninger. Generelt mener vi at regelverket for forsikringsvirksomhet ikke bør være så detaljert som det foreliggende forslag til ny lovttekst legger opp til. Virksomhetsreglene bør heller ikke være så sammenblandet med produktregler som det fremgår av denne utredningen.»

FNH uttaler også:

«FNH vil oppfordre Finansdepartementet om å i det videre arbeid med rammebetingelsene legge til grunn noe mindre styring på detaljnivå enn det disse forslagene legger opp til.

Selv om det er mange enkeltforhold departementet må vurdere i lovarbeidet, vil FNH likevel understreke at det er overordnet viktig at regelverket for kommunale ordninger trer i kraft 01.01.04.»

Kredittilsynet viser til at det samlede pensjonsregelverket blir svært komplisert. Kredittilsynet uttaler:

«Kredittilsynet vil i den forbindelse peke på at det samlede pensjonsregelverket innen kollektiv pensjon er blitt svært komplisert og dermed vanskelig tilgjengelig. Det bør derfor være en overordnet målsetning at man så langt det er forsvarlig søker løsninger som ikke kompliserer regelverket unødvendig. Vi har for øvrig merket oss at Banklovkommisjonens uttalte målsetning (avsnitt 7.1.4 side 77), var og er, at lovarbeidet kan slutføres på et senere tidspunkt og presenteres redaksjonelt i form av et samlet utkast til lovregulering av livs- og skadeforsikring.»

2.4 Departementets vurdering

2.4.1 Dagens situasjon – et utgangspunkt

Dagens situasjon er kjennetegnet av at bare ett selskap, KLP, tilbyr et produkt som anses å være i tråd med Hovedtariffavtalen, jf. Arbeidsrettens dom som er omtalt foran. Dette innebærer at kommunale arbeidsgivere står i fare for å bli saksøkt av arbeidstakersiden, dersom de velger en annen tjenstepensjonstilbyder enn KLP. Det som skiller KLP fra andre tilbydere, er bl.a. at de tilbyr utjevned premier i en såkalt «Fellesordning». Utjevning av premie mellom pensjonsordninger (forsikringstakere) er i utgangspunktet i strid med forsikringsvirksomhetslovens regler, men KLP har anledning til å tilby dette på grunn av de dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven § 7–6, som ble gitt i 1990 og videreført i 1998. Her kan også nevnes de dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven som ble gitt til tre livsforsikringsselskaper i november 2002, som åpnet for mulighet for premieutjevning. Disse har imidlertid ikke hatt den forventede virkning, da LO/Kommuneforbundet ikke anså dem for å være i tråd med Hovedtariffavtalen, jf. tidligere omtale under punkt 2.1.

2.4.2 Målsetningen med lovforslaget

Finansdepartementet legger til grunn at det er behov for tiltak for å bidra til virksom konkurranse i markedet for kommunale tjenstepensjonsordninger. Konkurranse er ikke et mål i seg selv, men et middel for å sikre en effektiv utnyttelse av samfunnets ressurser. Departementet ønsker derfor å legge til rette for at kommunale arbeidsgivere skal kunne flytte sine pensjonsordninger til og fra KLP

og andre selskaper som tilbyr kommunale pensjonsordninger.

2.4.3 Forholdet til Hovedtariffavtalen

Som det fremgår av beskrivelsen i punkt 2.2 ovenfor, har Banklovkommisjonen valgt å ta utgangspunkt i at alle livsforsikringsselskaper skal kunne tilby kommunale pensjonsprodukter som er i samsvar med de krav Hovedtariffavtalen stiller, uten dispensasjon fra reglene om livsforsikringsvirksomhet. En konsekvens av dette er blant annet forslaget om å åpne for utjevning av premier mellom pensjonsordninger i fellesordninger.

Banklovkommisjonen har gjort rede for Arbeidsrettens dom av 8. oktober 2002 vedrørende tolkingen av bestemmelsene om finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger i Hovedtariffavtalen. Banklovkommisjonen har bl.a. pekt på at dommen viser til at bestemmelsene er personalpolitisk begrunnet (NOU 2003: 11 s. 84):

«Arbeidsretten viser til at kravene om kjønns- og aldersnøytralitet bygger på en «personalpolitisk målsetning», og innebærer at premiene i kommunale pensjonsordninger må beregnes slik at de enkelte arbeidsgivere ikke skal ha «økonomisk motiv for å tilsette menn fremfor kvinner og yngre fremfor eldre arbeidstakere».

Banklovkommisjonen viser til at Arbeidsretten legger til grunn at et system for premieberegning som praktiseres av KLP vil være i samsvar med kravene i Hovedtariffavtalen. Banklovkommisjonen uttaler (NOU 2003: 11 s. 11):

«Det er videre gjort en analyse av hvilke krav Hovedtariffavtalen i kommunal sektor slik den er tolket av Arbeidsretten, stiller til en kommunal pensjonsordning, særlig på bakgrunn av at Arbeidsrettens hovedsynspunkt er direkte knyttet til KLPs premieberegningsspraksis. Resultatene av den detaljerte analyse av KLPs praksis som er gjort, er derfor lagt til grunn ved utformingen av hovedlinjene i det utkast til nye lovregler som er foreslått.»

Departementet understreker for øvrig at spørsmålet om de nye lovreglene skal legges opp slik at de ivaretar Hovedtariffavtalens krav til utjevning av premier, vil være et hensiktsmessighetsspørsmål.

2.4.4 Mulige tilnæringsmåter for å øke konkurransen

Finansdepartementet antar at det kunne være flere metoder og tilnæringer i arbeidet for å bidra til virksom konkurranse i det kommunale pensjons-

markedet. I det følgende vil departementet skissere ulike fremgangsmåter.

En mulighet er at alle dispensasjoner fjernes, og forsikringsselskapene (inkludert KLP) må tilby livsforsikring til både private og kommunale forsikringstakere på samme vilkår etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven, dvs. uten å kunne foreta utjevning av premie mellom pensjonsordninger i fellesordninger. Fordelen med en slik fremgangsmåte ville blant annet være et enkelt og praktikabelt regelverk i tråd med de etablerte regler om premieberegning i dagens forsikringsvirksomhetslov. Hovedtariffavtalen ville i så fall måtte endres. En slik fremgangsmåte er ikke nærmere drøftet av Banklovkommissjonen. Det uttales i utredningen (NOU 2003: 11 s. 33):

«Banklovkommissjonen er her henvist til å forholde seg til Hovedtariffavtalen som nå foreligger og slik bestemmelsene i den skal tillegges rettvirkning etter Arbeidsrettens oppfatning. Det kan selvsagt ikke utelukkes at Hovedtariffavtalen kan bli endret på et senere tidspunkt. Som ledd i en oppfølging av Pensjonskommissjonens sluttrapport og den politiske behandling av denne, vil det for eksempel kunne bli påkrevet å gjøre en fornyet gjennomgang av regelverket på dette området. Det tidsperspektiv en her står overfor, tilsier likevel at de reglendinger som hensynet til effektiv konkurranse i kollektivmarkedet nå begrunner, i hovedsak søkes gjennomført så snart som mulig.»

Banklovkommissjonen uttaler også (NOU 2003:11 s. 31)

«For det fjerde, KLPs tradisjonelt forholdsvise sterke stilling i markedet for kommunale pensjonsordninger synes til dels å ha sammenheng med de særlige regler som i praksis gjelder for KLPs virksomhet. På den annen side, når pensjonsprodukter av den type KLP nå tilbyr, etterspørres av parter i arbeidslivet og – som følge av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor – fortsatt vil bli etterspurt, vil både dette forhold og hensynet til KLP tale vesentlig mot uten videre å oppheve slike særregler og for øvrig innføre lovkrav som stenger for produkter med slike særtrekk. Dette ville i tilfelle også aktualisere spørsmål om forholdet mellom lovgivning og tariffavtaler på dette området.»

Et annet tenkelig alternativ for å øke konkurransen kunne være å se på muligheten for å finne fremgangsmåter som i større grad gjorde finansieringen av pensjonsordningene uavhengig av kjønn og alder, uavhengig av at KLPs system er vurdert å være i tråd med Hovedtariffavtalen. Dette ville i så fall kreve nærmere utredning. Departementet viser til

at bl.a. *kjønnsnøytrale* premietariffer i ytelsesbaserte ordninger, ble utredet av Kvidalutvalget (NOU 2001: 27). I Ot.prp. nr. 100 (2001–2002) s. 37 sluttet departementet seg til utvalgets syn om at «de generelle ulempene vedrørende *kjønnsnøytrale* premietariffer tilsier at slike tariffer ikke skal legges til grunn i de innskuddsbaserte eller ytelsesbaserte ordningene.» I Innst.O. nr. 9 (2002–2003) sluttet finanskomiteén seg til dette standpunktet. Komiteens flertall uttalte (s. 4):

«Fleirtalet viser til at kommunalt tilsette har tariffesta *kjønns- og aldersnøytrale* premiar i sin tenestepensjon, men at det til no berre har vore Kommunal Landspensjonskasse (KLP) som har hatt høve til å tilby tenestepensjonar med slike premiar. Fleirtalet har merka seg at Regjeringa har varsla organisasjonane i arbeidslivet at den ynskjer å gi alle livsforsikringsselskap høve til å tilby *kjønns- og aldersnøytrale* pensjonspremiar i offentlig sektor, og vil peike på at dette er positivt.»

Det tredje alternativ er å la Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystemet i kommunale pensjonsordninger ligge som en premiss for de tilpasninger i forsikringsvirksomhetsloven som er aktuelle i denne omgang. Det er denne tilnæringsmåten som Banklovkommissjon har valgt og som en stor del av høringsinstansene i hovedsak har stilt seg positive til. Departementet mener at lovforslaget bør utformes med utgangspunkt i dette, selv om lovforslaget dermed vil fremtre som unntak fra de alminnelige prinsipper for premieberegning som følger av forsikringsvirksomhetsloven. Departementet vil imidlertid peke på at det knytter seg en viss usikkerhet til hvorvidt slike unntak kan tenkes å innvirke på pensjonsmarkedets funksjonsmåte. Det vises til at KLPs premieberegningssystem er vokst frem i fravær av lovregler, slik at de faktiske virkningene av å utjevne premier på en slik måte aldri har vært gjenstand for utredning. En kan heller ikke foreta sikre slutninger om virkemåten på bakgrunn av hvordan systemet har fungert i KLP. Det vises til at en nå vil kunne få flere tilbydere av fellesordninger av varierende størrelse, i stedet for en stor tilbyder med en relativt stabil kundemasse, slik situasjonen har vært. Tariffpartenes atferd vil kunne være avgjørende for konkurranseintensiteten. Departementet vil følge konkurransesituasjonen i det kommunale pensjonsmarkedet nøye.

2.4.5 Særlig om Overføringsavtalen

I Dokument 8: 76 (2001–2002) trekker forslagsstillerne frem forholdet til Overføringsavtalen som et

forhold som bidrar til at konkurransen i det kommunale markedet ikke fungerer tilfredsstillende.

Departementet viser til at Hovedtariffavtalen for kommunal sektor kapittel 2 punkt 2.1.5 inneholder krav om at pensjonsrettighetene skal være omfattet av overføringsavtale med Statens Pensjonskasse og øvrige kommunale pensjonsordninger, slik at samlet pensjon regnes som om den var opptjent i den ordning man sist var medlem av.

Formålet med Overføringsavtalen er å sikre at arbeidstakere som har vært omfattet av flere offentlige pensjonsordninger, får pensjon som om de hele tiden har vært omfattet av én og samme pensjonsordning. Det er videre et formål å forenkle pensjonsutbetalingene, jf. Overføringsavtalen § 2. Det rettslige grunnlaget for Overføringsavtalen er lov om Statens Pensjonskasse § 46, hvorefter Statens Pensjonskasse kan inngå avtale med en annen pensjonsinnretning eller kommune om overføring av medlemmer og pensjonister. Avtalen må godkjennes av Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Overføringsavtalen bygger på prinsippet om tvungen medregning av tjenestetid fra andre offentlige ansettelsesforhold. Den ordning arbeidstakeren sist var medlem av er ansvarlig for å utbetale samlet opptjent pensjon. Deretter skal den utbetalende pensjonsordning få refusjon fra de pensjonsordningene som pensjonisten for øvrig har vært medlem av.

En forutsetning for Overføringsavtalen er at de deltakende pensjonsordninger i hovedsak har det samme ytelsesspekter og regler om arbeidstakers rett til pensjon, jf. Overføringsavtalen § 9. Dette innebærer at reglene i lov om Statens Pensjonskasse vil ha stor innvirkning på reglene for pensjonsordninger for kommunal sektor.

Deltagere i Overføringsavtalen er foruten Statens Pensjonskasse (SPK), KLP. For pensjonsordninger i KLPs fellesordning, følger tilslutningen til Overføringsavtalen av KLPs avtale med SPK. For kommunale pensjonsordninger etablert i private livselskaper, har det vært stilt krav om at kommunen eller annen offentlig arbeidsgiver har inngått egen avtale med SPK. Kommuner kan altså her tre direkte inn i avtalen. Bakgrunnen for dette skillet mellom pensjonsordninger etablert i KLP og i andre livselskaper, har sammenheng med at en tradisjonelt har ansett KLP for kunne garantere ytelser som er likeverdige med ytelsene i SPK, blant annet garanti for oppfyllelse av G-regulering og bruttogaranti. Bakgrunnen for dette er blant annet at KLP har vært ansett for å ha adgang til å etterutligne premier på forsikringstakerne, også på andre forsikringstakere enn de som reelt svarer for forplik-

telsen. Tilsvarende har private livselskaper blitt ansett for ikke å kunne gi slike garantier på grunn av hindringer i forsikringsvirksomhetsloven. Dette synet bygger NOU 2000: 28 Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor, på. NOU 2000: 28 er for tiden til behandling i Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Banklovkommissjonen har et annet syn på spørsmålet om KLPs forpliktelser etter sitt regelverk og sin tilslutning til Overføringsavtalen og på spørsmålet om andre livselskapers adgang til å slutte seg til Overføringsavtalen. Etter en analyse av KLPs vedtekter, kommer Banklovkommissjonen fram til at KLPs produkt reelt sett i liten grad avviker fra de øvrige livselskaper. Etter Banklovkommissjonens syn er etterutligningsadgangen i Fellesordningen og i KLP som gjensidig selskap, kun et pro rata ansvar uten subsidiært solidarisk ansvar. I samsvar med dette mener Banklovkommissjonen at manglende premieinnbetaling for en pensjonsordning fører til motsvarende avkortning av ytelsene til de forsikrede i denne ordningen. Banklovkommissjonen viser til at dette fremgår av KLPs vedtekter.

Banklovkommissjonen trekker følgende konklusjoner i punkt 7.10.6 Forsikringsrettslige konklusjoner (NOU 2003: 11 s. 108):

«Etter dette antar *Banklovkommissjonen* at det i forhold til Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse ikke foreligger *forsikringsrettslig* grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene når det gjelder adgang til å slutte seg til avtalen for pensjonsordninger som er utformet i samsvar med kravene i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor. Dette innebærer at:

- det for kommuners pensjonsordninger i andre livselskaper enn KLP ikke er grunnlag for å stille krav om at en kommune selv må slutte seg til Overføringsavtalen når et slikt krav ikke gjøres gjeldende for kommuners pensjonsordninger i KLP,
- det for pensjonsordninger for foretak med kommunal tilknytning i andre livselskaper enn KLP, ikke er grunnlag for å stille krav om særskilt garanti eller kredittforsikring, når et slikt krav ikke gjøres gjeldende for slike foretaks pensjonsordninger i KLP,
- det av hensyn til refusjonsordningen i Overføringsavtalen ikke er grunnlag for å stille krav om særskilt garanti eller kredittforsikring verken fra KLP eller de øvrige livselskapene, for å sikre G-regulering av oppsatte rettigheter i kommunal pensjonsordning for foretak som har gått konkurs eller opphørt på annen måte.

Endringer i praktiseringen av Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse i samsvar med

disse konklusjoner, vil legge forholdene til rette for markedskonkurransen også når det gjelder kommunale pensjonsordninger for foretak med kommunal tilknytning.

Banklovkommisjonen kan ikke utelukke at for eksempel Statens Pensjonskasse ved sin utforming eller praktisering av Overføringsavtalen kan tenkes å ha bygget på en oppfatning av hvilket rettslig ansvar KLP har etter någjeldende og tilsvarende tidligere regelverk, som avviker fra konklusjonene foran avsnitt 7.10.2. Det vil i tilfelle være opp til Statens Pensjonskasse selv å vurdere betydningen i forhold til Overføringsavtalen av at virksomheten i så vel KLP som i de øvrige livselskapene er – og må være – basert på de prinsipper som ligger til grunn for fondsbaserte pensjonsordninger. Det samme gjelder i forhold til betydningen av at en tilslutning til Overføringsavtalen ikke medfører endring i selskapenes forsikringsrettslige ansvar i henhold til det regelverk som gjelder for kommunale pensjonsordninger (foran avsnitt 7.10.3 og 7.10.4). Det fremgår imidlertid foran avsnitt 7.10.3 til 7.10.5 at Overføringsavtalen selv har bestemmelser som forhindrer at partene påføres særlig tap som følge av disse forholdene, eller av at en pensjonsordning må avvikes og utgå av ordningen.»

Flere høringsinstanser har hatt innvendinger til Banklovkommisjonens forståelse av både KLPs ansvar og beskrivelse av forholdet til Overføringsavtalen. Flere påpeker også at NOU 2000: 28 inneholder andre konklusjoner. Departementet viser blant annet til AADs høringsuttalelse hvor det heter:

«Banklovkommisjonen utleder sine forsikringsrettslige konklusjoner ut fra gjeldende regelverk slik kommisjonen forstår dette. På flere punkter har Banklovkommisjonen en annen forståelse av Overføringsavtalens regler enn det som har vært vanlig å legge til grunn, og som for øvrig også Overføringsavtaleutvalgets innstilling i NOU 2000: 28 bygger på.

(...)

AAD og SPK har ved sin utforming og praktisering av Overføringsavtalen bygget på at KLP har et annet forsikringsrettslig ansvar. AAD må etter dette ta opp med SPK og KLP spørsmålet om det er grunnlag for endring av praktiseringen av Overføringsavtalen etter de linjer som er trukket opp av Banklovkommisjonen. En må da også vurdere om slike endringer i praktiseringen av avtalen vil føre til en mer uoversiktlig og usikker refusjonsordning.»

Departementet finner det ikke nødvendig å ta endelig stilling til om det ut fra dagens regelverk og praksis er grunnlag for å behandle pensjonsordninger etablert i KLP og i private livselskaper ulikt i

forhold til deltagelse i Overføringsavtalen. Departementets lovforslag griper ikke inn i partenes rettigheter eller plikter etter bestemmelsene i Overføringsavtalen. Banklovkommisjonens utredning knytter seg først og fremst til KLPs forpliktelser som forsikringsgiver i henhold til KLPs regelverk og vedtekter. Banklovkommisjonen påpeker at Overføringsavtalen ikke inneholder særlige bestemmelser som griper inn i KLPs regelverk og vedtekter. Hovedformålet med departementets lovforslag er å endre forsikringsvirksomhetsloven slik at KLP og de øvrige livsforsikringsselskapene vil være undergitt de samme rammevilkår når det gjelder å tilby pensjonsprodukter som etterspørres i kommunal sektor. Banklovkommisjonen går i sin utredning også inn på andre forhold som kan tenkes å innvirke på konkurransen i pensjonsmarkedet, og redegjørelsen vedrørende KLPs ansvar som forsikringsgiver og forholdet til Overføringsavtalen er et av de problemområder som inngår i denne del av utredningen.

Departementet antar at det etter eventuell vedtakelse av lovforslaget i proposisjonen her vil være naturlig for AAD og SPK å gå gjennom Overføringsavtalen med tanke på å vurdere behovet for eventuelle endringer som følge av lovforslaget. Det vises for så vidt til AADs høringsuttalelse.

Som Banklovkommisjonen er inne på (NOU 2003: 11 s. 12) er pensjonsleverandørenes forhold til Overføringsavtalen et forhold av konkurransemessig betydning som det i henhold til Banklovkommisjonens mandat ikke er nødvendig å ta stilling til. Departementet har likevel funnet det hensiktsmessig å knytte noen kommentarer til Banklovkommisjonens behandling av spørsmålet, bl.a. siden deltakelse i Overføringsavtalen er et vilkår i henhold til Hovedtariffavtalen. Gitt Banklovkommisjonens utgangspunkt om å legge til rette for at alle pensjonsleverandører skal kunne levere et produkt som er i overensstemmelse med Hovedtariffavtalens krav, finner departementet det riktig å gjøre oppmerksom på at det kan være forhold i Hovedtariffavtalen som kan ha innvirkning på konkurransen, men som lovforslaget her ikke vil adressere. En nærmere redegjørelse for Banklovkommisjonens syn og høringsinstansenes merknader er tatt inn under proposisjonens del I kapittel 11.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet har opplyst at arbeidet med de spørsmål som er knyttet til Overføringsavtalen og som Overføringsavtaleutvalget i sin utredning NOU 2000: 28 og Banklovkommisjonen i sin utredning nr. 10 (NOU 2003: 11) tar opp, er i gang. Pensjonskommisjonens konklusjoner i utredningen som blir avgitt i desember 2003 vil også kunne få betydning for arbeidet.

2.4.6 Konklusjon

Arbeidsrettens dom mot enkelte kommuner som har flyttet sine pensjonsordninger fra KLP, har vist den konkurransemessige betydningen av at pensjonsinnretningene har like rammebetingelser på regelverkssiden. Finansdepartementet finner det derfor ønskelig at dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven som pensjonsleverandørene tidligere har fått, trekkes tilbake, slik Banklovkommissjonen har lagt til grunn. Finansdepartementet legger også til grunn at Banklovkommissjonen har fått meget bred støtte for målsetningen om å bedre konkurransen i kommunal sektor og for forslaget om at det skal gjelde samme lovregler for samtlige selskaper.

Det er for øvrig generelt viktig – i en tid med bred konkurranse og betydelige konserndannelser – at lik aktivitet (virksomhet) reguleres likt. Noe annet vil stimulere til at aktiviteter plasseres dit de er gunstigst regulert. Ulik regulering av samme aktivitet vil således føre til uønskede risikooverføringer internt i et konsern.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser har stilt spørsmål ved at Hovedtariffavtalen legges som premiss for lovgivningen, og ikke motsatt. Departementet vil i den sammenheng understreke at Banklovkommissjonen i sitt mandat ikke var bundet til å foreslå løsninger i tråd med Hovedtariffavtalen, men at Banklovkommissjonen stod fritt til å vurdere ulike virkemidler for å oppnå konkurranse i det kommunale pensjonsmarkedet.

Finansdepartementet har registrert at det synes å være betydelig støtte til Banklovkommissjonens forslag om på generelt grunnlag å åpne for premieutjevning i fellesordninger med utgangspunkt i et system utviklet og praktisert i KLP. Dette er et nytt prinsipp i forhold til forsikringslovgivningens etablerte løsninger. Enkelte høringsinstanser har videre vist til at forslaget ikke nødvendigvis sikrer konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger, og at det kan være betydelige etableringshindre. Som Banklovkommissjonen peker på, vil konkurransesituasjonen i stor grad avhenge av andre faktorer enn regelverk fastsatt av myndighetene.

Finansdepartementet har etter en samlet vurdering valgt å følge Banklovkommissjonens forslag om å åpne for en generell adgang til premieutjevning mellom arbeidsgivere som har kommunale pensjonsordninger. Dette forutsetter at det gjøres un-

tak fra reglene om premieberegning i forsikringsvirksomhetsloven slik at alle selskaper kan benytte utjevnedede premier for premieberegning i samsvar med Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystemet i kommunale pensjonsordninger. Departementet har i sin vurdering lagt vekt på at forslaget har fått bred støtte i høringen, og anser at den fremstår som den beste løsningen for å øke konkurransen om å tilby kommunale pensjonsordninger. Departementet legger imidlertid til grunn at regelverket skal evalueres og eventuelt justeres dersom det viser seg at løsningene har uforutsette uheldige konsekvenser, eller at det likevel ikke opprettes virksom konkurranse mellom markedsaktørene.

Banklovkommissjonen har i sitt lovutkast innarbeidet en rekke bestemmelser som i første omgang synes å ha en produktrettslig karakter, og som blant annet har bestemmelser i lov om foretakspensjon som mal. Kommisjonen legger blant annet til grunn at det bør:

«tas i betraktning at også regelverkstiltak som i og for seg fremtrer som pensjonsrettslige, kan bidra til å gjøre reguleringen av kollektivmarkedet mer konkurransenøytral. Bestemmelser i lovgivningen om ytelsesbasert foretakspensjon kan i enkelte henseender tenkes å danne et brukbart utgangspunkt for regulering også av enkelte forhold vedrørende kommunal foretakspensjon, blant annet for å fjerne den usikkerhet som mangel på «kjøreregler» ellers kan skape for markedsaktørene». (NOU 2003: 11 s. 34)

Det er ikke en primær målsetning for Finansdepartementet å foreslå produktreguleringer av kommunale tjenstepensjoner. Videre har flere høringsinstanser påpekt at det synes uryddig å ha regler som framtrer som produktreguleringer i en lov om forsikringsvirksomhet. Finansdepartementet er i prinsippet enig med disse høringsinstansene. Ut fra en samlet vurdering har Finansdepartementet likevel funnet det hensiktsmessig å følge Banklovkommissjonens forslag. Departementet legger som nevnt over til grunn at lovreglene vil bli evaluert på et senere tidspunkt, og at det i denne sammenheng kan være aktuelt å vurdere om bestemmelser som framtrer som produktrettslige burde inntas i en egen lov om kommunale tjenstepensjoner.

Vedrørende bestemmelser om flytting vises til drøfting i proposisjonens del II.

3 Forholdet til EØS-reglene

3.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

I del I avsnitt 7.1.5 tar Banklovkommisjonen opp forholdet til EØS-reglene. Kommisjonen skriver:

«I overensstemmelse med prinsippet om fri flyt av tjenesteytelser, er hovedreglene i EØS-reglene at markedsadgangen skal være lik for alle forsikringselskaper, uavhengig av i hvilket EØS-land et selskap har hovedkontor. *Banklovkommisjonen* kan ikke se at kommunal pensjonsordning vil skape særlige problemstillinger eller stå i noen særskilt stilling i forhold til EØS-regelverket. EØS-selskaper med hovedkontor i andre EØS-land vil i forhold til kommunale pensjonsordninger ha tilsvarende markedsadgang som norske livsforsikringselskaper. En annen sak er om denne markedsadgangen vil bli benyttet av utenlandske EØS-selskaper.»

3.2 Høringsinstansenes merknader

Konkurransetilsynet uttaler:

«Vi kan imidlertid ikke se at det er gjort noen vurderinger av tiltak for å styrke konkurransen fra utenlandske aktører og etterlyser dette.

For eksempel etterlyses en vurdering av de konkurransemessige konsekvensene av skatteovens bestemmelser om fradrag. Ifølge skatteoven § 6–46 gis arbeidsgiver fradrag for tilskudd til foretakspensjonsordning etter lov om foretakspensjon. Foretakspensjonsordning kan imidlertid ifølge lov om foretakspensjon § 1–1 bare organiseres som pensjonsforsikring i livsforsikringselskap som har forretningssted og adgang til å drive slik virksomhet her i riket.»

Kredittilsynet uttaler:

«Forholdet til EØS – reglene er omtalt i lovutredningens avsnitt 7.1.5 uten at det fremgår klart om Banklovkommisjonen har ment at bestemmelsene skal gjøres gjeldende når en kommunal pensjonsordning tegnes i et utenlandsk livsforsikringselskap med hovedsete innenfor EØS. [...]

Som påpekt av kommisjonen i avsnitt 7.1.3

inneholder kapitlet både virksomhetsregler og pensjonsrettslige regler. Kredittilsynet legger dermed i utgangspunktet til grunn at kapittel 8b bare skal gjelde livsforsikringselskaper som har Norge som hjemland samt for pensjonskasser etablert i Norge. Enkelte uttalelser i lovutredningen – som i spesialmotivene til § 8b – 1 hvor det tales om «*livsforsikringselskap med rett til å drive slik virksomhet i Norge*» og uttalelser under avsnitt 1.4.3 hvor det heter at det må «*legges til grunn at reglene skal gjelde for samtlige aktører i denne del av kollektivmarkedet*» og «*En er derfor blitt stående ved at de pensjonsrettslige regler som det ut fra konkurransehensyn nå er behov for, bør innarbeides i det lovutkast som nå fremlegges, for å legge forholdene til rette for markeds konkurranse når det gjelder kommunale pensjonsordninger*» – kan forstås slik at regelverket også skal gjøres gjeldende for utenlandske livsforsikringselskaper. At de sentrale regler i kapittel 8b regulerer forsikringstekniske og dermed finansielle forhold og at regelverket i sin helhet plasseres i virksomhetsloven kan tilsi det motsatte.

Finansdepartementet bør i proposisjonen avklare om, og i hvilken utstrekning, reglene i kapittel 8b skal gjøres gjeldende for utenlandske livsforsikringselskaper som i henhold til reglene i Rådsdirektiv 2002/12/EF om grenseoverskridende virksomhet og filialetablering har rett til å drive virksomhet i Norge. Som vertsland plikter Norge å vurdere hvorvidt det er forenlig med direktivets bestemmelser om enerett for hjemlandsmyndigheten til å regulere finansielle forhold, og EF – domstolens doktriner om allmenne hensyn, å gjøre reglene i kapittel 8b gjeldende for utenlandske livsforsikringselskaper. Det er for øvrig etablert et skandinavisk eid livsforsikringselskap i Irland som tar sikte på å drive virksomhet i Skandinavia. Spørsmålet om reglernes anvendelse på utenlandske livsforsikringselskaper er således aktuelt.

Selv om det er vanskelig å se at deler av kapittel 8b kan gjøres gjeldende for utenlandske livsforsikringselskaper med hovedsete innen EØS, vil forsikringsproduktene i praksis måtte baseres på reglene i kapittel 8b for å tilfredsstille ulike tariffavtaler. Kredittilsynet kan derfor vanskelig se at det ut fra konkurransemessige hensyn er betenkelig at EØS-reglene setter begrensninger for anvendelsen av de fleste bestemmelsene i kapitlet på utenlandske livsfor-

sikringsselskaper med hovedsete innenfor EØS. Det minnes om at foretakspensjonsloven bare gjelder i den utstrekning forsikringstaker krever skattefradrag for premie til pensjonsordningen. Det samme er ikke tilfelle for lovutvalgets forslag til regler om kommunale pensjonsordninger.»

3.3 Departementets vurdering

Departementet viser til at Kredittilsynet har tatt opp spørsmålet om hvorvidt reglene om kommunale pensjonsordninger i lovforslaget her kan gjøres gjeldende for livsforsikringsselskaper fra andre EØS-land som ønsker å drive virksomhet i Norge etter reglene om grenseoverskridende virksomhet eller filialetablering. I henhold til Rådskonklusjon 2002/12/EF om grenseoverskridende virksomhet og filialetablering artikkel 10 er det tilsynsmyndigheten i selskapets hjemland som har ansvar for det finansielle tilsyn med selskapet, og dermed enerett til å regulere selskapets finansielle forhold. Derimot følger det av samme direktiv artikkel 32 at ufravikelige avtalerettslige regler kan gjøres gjeldende for livsforsikringsselskaper fra andre EØS-land når forsikringen består i vertslandet, i dette tilfellet i Norge. Også ellers er det en viss adgang til å gjøre sentrale bestemmelser som skal sikre forsikringstakers rettigheter, gjeldende overfor slike selskaper, såfremt en er utenfor området for harmoniserte EØS-regler, og reglene tilfredsstillende kravene

i EF-domstolens doktrine om allmenne hensyn. Det vises til fortalen nr. 46 til Rådskonklusjon 2002/12/EF.

Banklovkommisjonen drøfter i avsnitt 7.1.3 i NOU 2003: 11 del I, det forhold at regler i lovutkastet som formelt fremtrer som pensjonsrettslige, reelt også vil ha karakter av virksomhetsregler for livsforsikringsselskapene. Dette har sammenheng med Banklovkommisjonens oppfatning om at det er behov for å harmonisere visse ulikheter i pensjonsrettslige regler og praksis mellom KLP og de øvrige livsforsikringsselskapene, for å sikre effektiv konkurranse.

Departementet er enig i at det bør foretas en nærmere vurdering av forholdet mellom produktregler og virksomhetsregler, herunder forholdet mellom de aktuelle produktregler og skatterelaterte problemstillinger i lys av våre EØS-forpliktelser. Departementet antar at en nærmere vurdering vil måtte gjøres i forhold til oppfølgende endringer i forskrift 22. september 1995 nr. 827 om forsikrings-tjenesteytelser og etablering av filial og forsikringsselskap med hovedsete i annen stat i Det europeiske økonomiske samarbeidsområde m.m. (filialforskriften), som regulerer hvilke bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven som skal gis anvendelse for selskaper fra andre EØS-land.

I forhold til Konkurransetilsynets merknader vedrørende lov om foretakspensjon, vil Finansdepartementet bemerke at det ikke synes naturlig å ta opp slike problemstillinger i denne proposisjonen som kun omhandler kommunale pensjonsordninger mv.

4 Virkeområdet for lovforslaget

4.1 Banklovkomisjonens vurderinger og forslag

Banklovkomisjonen har, i samsvar med målsetningen om å åpne for konkurranse i markedet for kommunale pensjonsprodukter, foreslått at alle pensjonsleverandører skal ha adgang til å tilby slike produkter. Banklovkomisjonen uttaler om dette i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.2:

«Banklovkomisjonen er derfor kommet til at lovutkastet bør omfatte både livsforsikringselskaper og pensjonskasser som har kommunale pensjonsordninger. Med kommunal pensjonsordning forstås her en pensjonsordning som imøtekommer de produktkrav som det er redegjort for foran avsnitt 2.1.3.»

Banklovkomisjonen uttaler følgende om hvem som skal kunne opprette kommunale pensjonsordninger etter bestemmelsene i kapittel 8b (NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.2):

«Kommunale pensjonsordninger er i dag et pensjonsprodukt som først og fremst har betydning for kommunale arbeidsgivere som er bundet av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor eller av særskilt tariffavtale som stiller tilsvarende krav til pensjonsordning for de arbeidstakere denne gjelder for. Foruten kommuner og fylkeskommuner vil dette være ulike foretak som er eiet av eller for øvrig har nær tilknytning til en kommune. I tillegg kommer statlige helseforetak, samt en del «fristilte» kommunale foretak som fortsatt vil etterspørre kommunale pensjonsordninger i stedet for ytelsesbasert foretakspensjon eller andre pensjonsordninger etter lovene om foretakspensjon eller innskuddspensjon. Det dreier seg her først og fremst om foretak som har eller har hatt en kommunal eierandel, eller som har nær tilknytning til en kommune, f.eks. kraftselskaper. De av disse foretakene som er skattepliktige, vil få inntektsfradrag for kostnadene knyttet til kommunal pensjonsordning (foran avsnitt 2.3.3), og foretakene står derfor reelt fritt til å velge slik pensjonsordning i stedet for ytelsesbasert foretakspensjon.

Banklovkomisjonen mener etter dette at kommunale pensjonsordninger for slike kommunaleide og kommunaltilknyttede foretak og

så bør omfattes av lovutkastet, selv om foretaket ikke har noen tariffestet plikt til å ha kommunal pensjonsordning fordi de er medlemmer av NAVO eller NHO. Pensjonsordninger for foretak med kommunal tilknytning vil fortsatt være en ikke uvesentlig del av markedet for kommunale pensjonsordninger, og virkeområdet i lovutkastet § 1–1 første og annet ledd er utformet i samsvar med disse synspunkter.»

I lovutkastet § 8b-2 foreslår Banklovkomisjonen regler om adgang til å opprette felles pensjonsordning i kommunal sektor. Banklovkomisjonen uttaler blant annet om dette (NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.2):

«Lov om foretakspensjon kapittel 12 inneholder regler som gjør det mulig å opprette felles pensjonsordning for flere foretak som inngår i samme konsern. Også innenfor den kommunale sektor, vil det kunne være praktisk at en kommune og ett eller flere foretak hvor kommunen har den bestemmende innflytelse, har felles pensjonsordning uavhengig av om pensjonsordningen er opprettet i et livselskap eller i en pensjonskasse. Foretak som har eller har hatt en kommunal eierandel, eller som har nær tilknytning til kommunen, bør også kunne omfattes av en slik felles pensjonsordning. Det er særlig de større kommunene som kan ha interesse av å ha slik felles pensjonsordning, og det bør derfor fremgå klart at også slike pensjonsordninger vil omfattes av lovutkastet.»

4.2 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Aktuarforening uttaler:

«Aktuarforeningen vil for øvrig påpeke at «Kommunale tjenestepensjonsordninger» er en lite dekkende overskrift til kapittel 8b og at det likeledes er misvisende å referere til «kommunale» arbeidsgivere og ordninger. Reglene omfatter for eksempel også statlige helseforetak og andre offentlige virksomheter som ikke er kommunale.»

Arbeidsgiverforeningen NAVO uttaler:

«NAVO vil imidlertid påpeke at det fortsatt er behov for å arbeide videre med opplegg som

bedre kan løse pensjonsutfordringene for fristilte statlige virksomheter som i dag er medlemmer i Statens Pensjonskasse.»

NAVO uttaler videre:

«Flere teatre og orkestre valgte å skifte pensjonsleverandører til forskjellige livselskaper. På tilsvarende måte som kommunene har overenskomstene for teatrene og orkestrene bestemmelser om pensjon som knytter de opp til pensjonsordningen i den kommunale fellesordningen i KLP. LO valgte å bringe spørsmålet om skifte av leverandør med mer inn for Arbeidsretten og i et rettsforlik ble det satt en frist til 1.10. 2003 for å bringe pensjonsordningen i samsvar med overenskomstene.

Teatrene er i hovedsak organisert som aksjeselskaper eid av det offentlige, mens orkestrene er organisert som private stiftelser».

NAVO uttaler også:

«Banklovkomisjonens forslag innebærer en løsning for kommunene. Kommissjonens forslag er imidlertid ikke like tydelig for eksempel for den type virksomheter som vi her har nevnt. NAVO vil derfor tilrå å tilsvarende løsning som for kommunene også gjøres gjeldende for teatre og orkestre.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler:

«§ 8b-1 (1)

Leddet omhandler hvilke typer pensjonsordninger som vil være omfattet av reglene i § 8b.

Det bør fremgå av leddet at de «tilsvarende pensjonsordningene» ikke er bundet til å følge dette kapitlet i loven. Det kan for eksempel velges andre pensjonsordninger, som ordninger etter lov om foretakspensjon eller lov om innskuddspensjon.»

FNH er for øvrig positiv til at arbeidsgivere i kommunal sektor som ikke er omfattet av Hovedtariffavtalen står fritt, innenfor eget avtaleverk, til å velge å følge Banklovkomisjonens forslag om premieutjevning i fellesordninger.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) uttaler:

«HSH organiserer mange private ideelle virksomheter som tilbyr tjenester innen helse- og omsorgssektoren og innenfor utdanning og kultur, såkalte HUK-virksomheter. Disse yter de samme tjenester som det offentlige tilbyr. De er imidlertid privat eid og er bundet av tariffavtale mellom HSH og arbeidstakerorganisasjonen, og altså ikke av Kommunenes Sentralforbunds (KS) tariffavtale.

Kommissjonens innstilling er uklar med hen-

hold til om HUK-virksomhetene omfattes av kommunale pensjonsordninger. HSHs tolkning av definisjonen, er at dette ikke er tilfelle. HUK-virksomhetene som er medlem i HSH kan, slik vi ser det, fritt tegne tjenestepensjon hvor de vil. Avtalene på HUK-området har en annen avtaletekst om pensjon enn Hovedtariffavtalen i KS. Definisjonen på hvem som skal omfattes av kommunale pensjonsordninger er veldig knapp i innstillingen, og henviser til Kommunens Sentralforbund sin tariffavtale etc.

Vi mener det er behov for å klargjøre at HUK-virksomhetene ikke omfattes av definisjonen av kommunale pensjonsordninger.»

Statistisk sentralbyrå (SSB) uttaler:

«Begrepsbruken i lovutkastet i kapittel 8b bør imidlertid vurderes nærmere, da kommunale pensjonsordninger ifølge § 8b-1, også ser ut til å omfatte de statlige helseforetakene og andre statlige foretak.»

De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP) og Kommunenes Sentralforbund (KS) tar opp spørsmålet om interkommunale pensjonskasser. DSKP uttaler:

«I lovutkastet (§ 8b-2 1. ledd) åpnes det for at «en kommune og et eller flere foretak hvor kommunene har bestemmende innflytelse, eller flere slike foretak, kan opprette felles pensjonsordning». Dette kan gjøres både ved pensjonskasse (konsernpensjonskasse) og ved konsernkontrakt i livsforsikringsselskap. Det som derimot ikke behandles er muligheten for at flere kommuner (evt. fylkeskommuner og helseforetak) kan gå sammen om å opprette en fellesordning i en interkommunal pensjonskasse. Dette er en løsning som det er betydelig interesse av blant norske kommuner.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) uttaler:

«KS konstaterer at utvalget ikke har behandlet muligheten for å opprette interkommunale pensjonskasser. KS vil fremheve viktigheten av å oppnå reell konkurranse, samt opprettholde variasjon og mangfold i det kommunale pensjonsmarked. KS forstår derfor lovutkastet slik at det ved lovgivning ikke inntas bestemmelser som hindrer retten til fortsatt å kunne opprette interkommunale pensjonskasser.»

Kredittilsynet uttaler:

«Kapittel 8b gir generelle regler om blant annet premieberegning for pensjonsordninger som omfatter tilsvarende ytelser som i Statens Pensjonskasse. Fellesbetegnelsen på disse pensjonsordningene, som omfatter den såkalte bruttogarantien, regulering av løpende og oppsatte pensjoner og fleksibel pensjonsalder, er kommunale pensjonsordninger. [...]

Kredittilsynet er enig i at det bør gis regler som begrenser hvilke kategorier forsikringstakere som kan tegne kommunale pensjonsordninger som inngår i fellesordning for premieberegning.

Kredittilsynet viser til at en fellesordning for premieberegning kan medføre urimelig kryssubsidiering mellom forsikringstakerne som omfattes av ordningen. Det vises også til Finansdepartementets uttalelser i Ot.prp. nr. 47 (1998 – 99) «Lov om foretakspensjon», avsnitt 14.2.3, om fordeling av overskudd, premier mv., hvor det blant annet sies:

«Fradragsrett gis bare for innbetalinger knyttet til egne ansatte i det foretak som foretar innbetalingen. Etter departementets syn er det nødvendig å tilrettelegge for at dette blir praktisert i samsvar med både selskaps – og skatterettslige hensyn. Såvel aksjelovgivningens regler om utbytteutdeling og konserninterne overføringer, samt selskapsskattelovens regler om fradrag for konsernbidrag begrenser adgangen til å overføre midler mellom foretakene i et konsern. En adgang til fradragsrett for premieinnbetalinger knyttet til ansatte i andre foretak innenfor samme konsern vil kunne åpne for omgåelser av disse reglene. Videre vil det som påpekt ovenfor gi mulighet for tilpasninger i forhold til de enkelte foretakenes skatteplikt.

Basert på ovenstående skal fradragsretten for premieinnbetalinger og andre tilskudd til ordningen begrenses til de beløp som innbetales for å sikre opptjent pensjon for de ansatte i det foretak som krever fradrag. Praktisk gjennomføres dette ved den inndeling i grupper som er skissert ovenfor under omtalen av fordeling av kostnader og inntekter mv.»

Kredittilsynet deler Finansdepartementets synspunkt på at aksjelovgivningens regler om utbytteutdeling og konserninterne overføringer, samt selskapsskattelovens regler om fradrag for konsernbidrag, kan begrense adgangen til å overføre midler mellom foretakene i et konsern, også gjennom en fellesordning.

Slik § 8b – 1 har fått sin utforming, kan det imidlertid synes som det er lagt opp til å regulere også hvilke forsikringstakere som har rett til å tegne kommunal pensjonsforsikring som ikke inngår i en fellesordning. Ordlyden i § 8b – 6, hvor det åpnes for at kommunal pensjonsordning kan inngå i en fellesordning for premieberegning, tilsier også at § 8b – 1 skal forstås på denne måten.

Kredittilsynet stiller på denne bakgrunn spørsmål ved utformingen av § 8b – 1. Kredittilsynet er således av den oppfatning at det ikke bør gis regler som begrenser adgangen til å tegne kommunal pensjonsordning som ikke inngår i fellesordning for premieberegning. Det be-

merkes at ingen av de ovennevnte hensyn gjør seg gjeldende for ordninger som ikke inngår i en fellesordning. Det er således verken fare for kryssubsidiering mellom pensjonsordninger eller omgåelse av regler om konserninterne overføringer. Tvert i mot ser Kredittilsynet det verken som prinsipielt riktig eller særlig hensiktsmessig at avtalefriheten avgrenses, slik at partene i arbeidslivet forbyr å velge en slik ordning. Under enhver omstendighet bemerker Kredittilsynet at en avgrensning av avtalefriheten ikke hører hjemme i forsikringsvirksomhetsloven.

For øvrig bemerker Kredittilsynet at det er åpnet for at andre statlige foretak kan etablere kommunal pensjonsordning. Det legges til grunn i utredningen at «statlige foretak» omfatter statsforetak og aksjeselskaper og andre selskap hvor staten eier mer enn 50 prosent av eierandelene. Kredittilsynet kan ikke se at motivene inneholder føringer for hvilke typer foretak som kan anses som statlige, bortsett fra at foretak som har vært statseid, men som ikke lenger er eid av staten, ikke omfattes. Kredittilsynet er enig i at det kan være hensiktsmessig å regulere adgangen for tidligere statseide foretak til å tegne kommunal pensjonsordning i forskrift, forutsatt at pensjonsordningen skal inngå i fellesordning for premieberegning, jf. § 8b – 1 tredje ledd.

KLPs tidligere selskapsvedtekter hadde en bestemmelse om at Kredittilsynet kunne godkjenne opptak av bedrifter og institusjoner som drev «virksomhet som naturlig ligger under det offentlige virkeområde og som det offentlige hadde måttet drive om bedriften (institusjonen) ikke hadde eksistert». Enkelte private helserelaterte institusjoner og private barnehager fikk opprette pensjonsordning i KLP etter særskilt godkjenning på grunnlag av de nevnte kriterier. Selskapets vedtekter er senere betydelig endret. Gjeldende § 1 – 3 er imidlertid fortsatt ment å skulle omfatte slike institusjoner. Kredittilsynet legger til grunn at § 8b – 1 ikke er ment å skulle ekskludere denne type institusjoner som har pensjonsordning i KLP.»

Om kommunale konsernforhold uttaler Kredittilsynet:

«Kredittilsynet har i sin praksis lagt til grunn at aksjeselskap eller andre selskap som kommunen eier 50 prosent eller mindre av aksjene eller andelene i, må ha nær tilknytning til kommunen for at selskapets pensjonsordning skal være omfattet av pensjonskassen. Kravet om tilknytning gjelder også dersom kommunen har hatt eierandeler i selskapet; også der eierandelen har vært større enn 50 prosent. Disse forutsetningene er nedfelt i standardvedtektene for kommunale pensjonskasser. I standardvedtektene er

det videre lagt til grunn at Kredittilsynet må godkjenne kommunestyrets vedtak om at pensjonskassen skal omfatte slikt selskap.

Bakgrunnen for kravet om nær tilknytning, herunder minstekrav til kommunens eierandel, er tolkning av forsikringsvirksomhetsloven §§ 1 – 1 og 2 – 1. Etter bestemmelsene kreves konsesjon for å drive livsforsikringsvirksomhet som ikke kan hjemles i lovens bestemmelse om at «pensjonskasser kan overta kollektiv pensjonsforsikring for ansatte i foretak pensjonskassen er opprettet for».

Kredittilsynet krever ikke godkjenning for opptak av «kommunale foretak» som er regulert i kommuneloven kapittel 11 eller for aksjeselskaper eller andre selskaper hvor kommunen eier mer enn 50 prosent av aksjene eller andelen. [...]

Kredittilsynet reiser spørsmål om det er hensiktsmessig å åpne for at en kommunal pensjonskasse kan omfatte foretak som kommunen «har eller har hatt eierandel i», uten at det stilles krav om nær tilknytning til kommunen og uten at Kredittilsynet skal godkjenne opptaket eller videreføring av vedkommende selskaps pensjonsordning i pensjonskassen. Kredittilsynet har ikke inntrykk av at det er et ønske fra kommunenes side at aksjeselskaper som driver kommersielt, f.eks. innen helsesektoren eller i barnevernet, kan være omfattet av kommunens pensjonskasse. Denne type selskap vil etter Kredittilsynets oppfatning, i motsetning til private helseinstitusjoner som finansieres av tilskudd fra helseforetakene, antakelig heller ikke kunne opptas i KLPs felles pensjonsordning for helseforetak slik KLPs konsesjons- og dispensasjonsvilkår er utformet. Kredittilsynet antar at det bør gis en avklaring i det videre lovarbeid. [...]

Det har vært reist spørsmål om flere kommuner kan opprette en felles kommunal pensjonskasse. Kredittilsynet har hittil avvist slike søknader under henvisning til at forsikringsvirksomhetsloven stiller krav om konsesjon for å drive livsforsikringsvirksomhet som ikke kan hjemles i lovens bestemmelse om at «pensjonskasser kan overta kollektiv pensjonsforsikring for ansatte i foretak pensjonskassen er opprettet for». Det kan som eksempel nevnes at Kredittilsynet i 2001 avslo en søknad fra Norsk Landbrukssamvirke (NL) som ønsket å opprette felles pensjonskasse for samvirkeorganisasjonene som er tilsluttet NL, med den begrunnelse at organisasjonene ikke kunne sies å ha en tilsvarende nær tilknytning som det foretak i konsern har. Kredittilsynets vurderinger og konklusjon var basert på § 12 – 1 annet ledd i lov om foretakspensjon. Bestemmelsen tar utgangspunkt i forsikringsvirksomhetsloven § 1 – 1 første ledd. [...]

I overskriften til § 8b – 2 er begrepet «kommunale konsernforhold» benyttet. Konsernforhold er definert i aksjelovens § 1 – 3 første ledd. Definisjonen innebærer at flere selskap knyttes sammen gjennom eierskap. Det er Kredittilsynets oppfatning at denne forståelsen av begrepet er innarbeidet i den alminnelige språkforståelse. Lovutkastet § 8b – 2 gir imidlertid regler for tilfelle som ikke omfattes av aksjelovens definisjon av konsernforhold; også for tilfelle der det ikke foreligger noen eiermessig tilknytning overhode. Selv om begrepet konsernforhold også i finansieringsvirksomhetsloven er benyttet om andre tilknytningsforhold enn dem som er omfattet av aksjelovene, mener Kredittilsynet at begrepsbruken er egnet til å forvirre og dermed uheldig. Kredittilsynet foreslår på denne bakgrunn at overskriften til § 8b – 2 endres fra «kommunale konsernforhold» til «kommunale konsernlignende forhold».

4.3 Departementets vurdering

Virkeområdet for bestemmelsene i kapittel 8b må ses i sammenheng med regelverkets formål om å åpne for konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger som omfattes av Hovedtariffavtalen for kommunal sektor, eller tariffavtale med tilsvarende krav til pensjonsordning. Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om å gjøre regelverket gjeldende for forsikringstakere som enten er bundet av Hovedtariffavtalen eller av tariffavtale med tilsvarende krav, eller som har en tilsvarende pensjonsordning uten å være tariffestet forpliktet til dette. Både livsforsikringselskaper og pensjonskasser skal etter forslaget kunne tilby kommunale pensjonsordninger i samsvar med bestemmelsene i kapittel 8b.

Bestemmelsene vil for det første gjelde for ordninger opprettet av kommunal arbeidsgiver, dvs. av kommuner og fylkeskommuner. Bestemmelsene vil dernest gjelde for tilsvarende ordninger opprettet av ulike foretak med kommunal tilknytning. I lovforslaget er dette angitt som «foretak hvor en kommune har den bestemmende innflytelse eller har eller har hatt en kommunal eierandel eller som har nær tilknytning til en kommune». Som Banklovkomisjonen viser til, vil ulike foretak som er eiet av eller for øvrig har nær tilknytning til en kommune, og som dessuten er medlem av Kommunenes Sentralforbund, være bundet av Hovedtariffavtalen for kommunal sektor eller annen tariffavtale som stiller tilsvarende krav til pensjonsordning. Bestemmelsen vil videre omfatte blant annet fristilte kommunale foretak. Slike foretak kan velge å opp-

rette en kommunal pensjonsordning, selv om de ikke har en tariffestet plikt til dette. Dersom de velger en kommunal pensjonsordning, er de etter § 6–45–2 i forskrift 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring av skatteloven (FSFIN), gitt rett til inntektsfradrag for kostnader til den kommunale pensjonsordningen. I FSFIN er disse foretakene angitt som foretak som har eller har hatt en kommunal eierandel eller som har nær tilknytning til en kommune. Tilsvarende formulering er tatt inn i lovforslaget her, slik at foretak som omfattes av virkeområdet for FSFIN også vil omfattes av virkeområdet til kapittel 8b.

I samsvar med Banklovkomisjonens forslag foreslår departementet at kapittel 8b også skal gjelde for ordninger opprettet av «statlige helseforetak og andre statlige foretak». Regelverket skal således ikke hindre at foretak som tidligere har vært innenfor det kommunale pensjonssystemet skal kunne opprettholde slike ordninger selv om eierforholdet endres. Som Banklovkomisjonen påpeker, vil dessuten statlige arbeidsgivere som følge av tariffavtale utenfor kommunal sektor kunne ha en plikt til å opprette pensjonsordninger som tilfredsstiller de samme krav som en kommunal pensjonsordning.

Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse stilt spørsmål ved utformingen av utkast til § 8b-1, da det etter Kredittilsynets oppfatning kan synes som om kapitlet også skal regulere kommunale pensjonsordninger som ikke inngår i en fellesordning for premieberegning. Departementet legger til grunn at kapittel 8b bare skal gjelde de pensjonsordninger som er utformet i samsvar med de krav som er fastsatt i Hovedtariffavtalen i kommunal sektor eller annen tariffavtale med tilsvarende krav til pensjonsordningen. Det presiseres at det ikke er noe krav for å velge å opprette en slik ordning at man er bundet av en tariffavtale. Dette er i tråd med Banklovkomisjonens forslag, jf. NOU 2003: 11 s. 111 med videre henvisninger. Det presiseres videre at departementet ikke har til hensikt å gjøre endringer i rettstilstanden for andre kommunale pensjonsordninger som ikke faller inn under virkeområdet til kapittel 8b.

Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser mener at begrepet «kommunale pensjonsordninger» blir noe misvisende, da lovforslaget også omfatter blant annet statlige helseforetak. Selv om begrepet ikke er helt dekkende, er det etter departementets syn likevel hensiktsmessig å anvende begrepet som en samlebetegnelse på den

type pensjonsordninger som reguleres av kapittel 8b.

Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens vurdering av at det på enkelte områder etter hvert kan vise seg behov for mer detaljerte regler enn lovforslaget inneholder. Det vil også kunne oppstå spørsmål om avgrensning av virkeområdet for bestemmelsene. Departementet foreslår etter dette at det i § 8b-1 tredje ledd tas inn en hjemmel for at Finansdepartementet kan fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i kapitlet, i tråd med Banklovkomisjonens forslag.

Departementet foreslår i § 8b-2 å åpne for kommunale konsernpensjonskasser i samsvar med Banklovkomisjonens forslag. Etter forslaget kan en kommune og ett eller flere foretak hvor kommunen har bestemmende innflytelse, eller flere slike foretak, opprette felles pensjonsordning. Det foreslås at også foretak som kommunen har eller har hatt eierandel i, eller som har nær tilknytning til kommunen, kan omfattes av en slik felles pensjonsordning. Felles pensjonsordning skal kunne opprettes både i livsforsikringsselskap og pensjonskasse.

Kredittilsynet har reist spørsmål ved om det er hensiktsmessig å åpne for at en kommunal pensjonskasse kan omfatte foretak som kommunen «har eller har hatt eierandel i», uten at det stilles krav om nær tilknytning til kommunen og uten at Kredittilsynet skal godkjenne opptaket eller videreføring av vedkommende selskaps pensjonsordning i pensjonskassen. Departementet viser til at slike foretak er gitt rett til skattefradrag for kostnader til kommunal pensjonsordning i henhold til FSFIN § 6–45–2. Når denne type foretak først er gitt adgang til å opprette kommunale pensjonsordninger, bør det etter departementets syn være opp til foretaket og kommunen i fellesskap om det anses hensiktsmessig at foretaket inngår i felles pensjonsordning i den kommunale pensjonskassen.

Flere høringsinstanser har tatt til orde for at det åpnes for å opprette interkommunale pensjonskasser. Dette spørsmålet er ikke utredet av Banklovkomisjonen, og komisjonen har ikke foreslått en slik adgang. På denne bakgrunn antar Finansdepartementet at dette er en problemstilling som det ikke vil være tilstrekkelig grunnlagsmateriale til å ta stilling til på nåværende tidspunkt. Departementet har derfor ikke funnet det hensiktsmessig å foreslå eventuelle lovregler om interkommunale pensjonskasser.

5 Premier i kommunale pensjonsordninger – hovedspørsmål

5.1 Banklovkommissjonens vurderinger og forslag

5.1.1 Alminnelige synspunkter

I del I avsnitt 7.3.1 peker Banklovkommissjonen på at det foreligger kompliserte spørsmål knyttet til beregningen av premier for kommunale pensjonsordninger. I forhold til årsakene til dette trekker kommisjonen først fram pensjonsordningenes ytelsesspekter:

«For det første er *ytelsesspekteret* i kommunale pensjonsordninger meget bredt og variert. Dette medfører at årets premie for en pensjonsordning normalt vil utgjøre summen av premier for ulike typer av ytelser, til dels også beregnet på forskjellige måter, jf. lovutkastet § 8b-4 første ledd. Dessuten er det her nødvendig å bygge på et skille mellom ytelser som lar seg premiesette på forhånd ut fra forsikringstekniske beregninger, og ulike ytelser som ikke kan premiesettes på denne måten før vilkårene for pensjonsrettighetene er oppfylt, jf. lovutkastet § 8b-5. Innslaget av engangspremier vil derfor som regel måtte bli ganske betydelig. Det er behov for å tilpasse lovreguleringen til en slik premiestruktur.»

Banklovkommissjonen har i sin utredning satt søkelys på ansvarsforhold knyttet til ytelsesspekteret i kommunale pensjonsordninger. Kommisjonen vektlegger at det er vesentlig å skille mellom forsikringsrettslige og arbeidsrettslige forpliktelser. I utredningens avsnitt 0.1.3 heter det:

«Det synes å ha vært vanlig oppfatning i mange miljøer at det i forhold til KLPs pensjonsprodukt ikke har foreligget noe grunnlag for å skille mellom de forsikringsrettslige forpliktelser som til enhver tid har vært sikret i Felles kommunal pensjonsordning i KLP, og de arbeidsrettslige forpliktelser som de enkelte kommunale arbeidsgivere har påtatt seg i forhold til sine arbeidstakere gjennom Hovedtariffavtalens bestemmelser om pensjonsordninger. Analysen av KLPs og dets medlemmers forsikringsrettslige ansvar etter KLPs vedtekter og forsikringsvilkår viser at det ikke er grunnlag for denne oppfatning. Det må trekkes et prinsipielt skille mellom kommunenes arbeidsrettslige forpliktelser etter Hovedtariffavtalen når det gjelder

hvilke pensjonsrettigheter arbeidstakerne *skal kunne* opptjene, og KLPs forsikringsforpliktelser når det gjelder de pensjonsrettigheter som arbeidstakerne *til enhver tid har opptjent*. Som pensjonsleverandør har KLP intet ansvar for den forsikringsmessige dekning av pensjonsrettigheter som vil bli opptjent i fremtiden. Rettslig sett har KLP til enhver tid bare ansvar for ytelser som det *er* betalt premie for og som derfor er blitt dekket ved forsikringsmessige avsetninger.»

For det andre gir Banklovkommissjonen i del I avsnitt 7.3.1 uttrykk for at Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystem setter grenser for i hvor stor utstrekning premier for den enkelte pensjonsordning kan beregnes direkte ut fra vanlige forsikringstekniske prinsipper.

For det tredje mener Banklovkommissjonen at det også har oppstått spørsmål knyttet til innbetaling av premie og oppgjør av premieansvar. Kommisjonen trekker følgende konklusjon:

«*Banklovkommissjonen* viser til at det her dreier seg om forhold av til dels stor betydning for premiestruktur, og dermed for beregning og betaling av priser for forsikringstjenester i markedet for kommunale pensjonsordninger. Praksis på disse områdene vil derfor kunne få vesentlig innvirkning på konkurranseforholdene i markedet.»

Videre skriver kommisjonen:

«*Banklovkommissjonen* mener derfor at det foreligger et klart behov for lovregulering av hovedpunktene når det gjelder premieberegning og premiebetaling for kommunale pensjonsordninger. Dette vil gi rammer for utformingen av forsikringsvilkårene som er felles for alle pensjonsleverandører. En slik regulering vil også bringe nødvendig klarhet i forhold til de alminnelige regler for livsforsikringsvirksomhet, fordi den vil avgrense rekkevidden av dette regelverket i forhold til kontraktspraksis fra selskapenes side som er godtatt av de særlige regler om kommunale pensjonsordninger.»

5.1.2 Forholdet til folketrygden

I del I avsnitt 7.3.2 tar Banklovkommissjonen opp forholdet til folketrygden ved premiesetting i kom-

munale pensjonsordninger. Kommisjonen viser innledningsvis til at pensjonsytelsene i kommunale pensjonsordninger i utgangspunktet er fastsatt som bruttoytelser. Kommisjonen peker på at det oppstår en del særlige spørsmål når denne type pensjonsrettigheter skal være fondssikret i livselskaper og pensjonskasser. Kommisjonen viser til at pensjonsinnretningens forpliktelser «reelt og rettslig» er begrenset til forskjellen mellom fastsatte bruttoytelser og ytelsene fra folketrygden, og at dette gjelder «for så vel KLP som for de øvrige livselskapene». Kommisjonen utdyper videre:

«Konsekvensen er at premier for kommunale pensjonsordninger må bli - og blir - beregnet ut fra pensjonsinnretningens reelle og rettslige forpliktelser, og at de forsikringsmessige avsetninger til sikring av opptjente pensjonsrettigheter må beregnes på samme grunnlag.

Dette byr imidlertid på visse problemer. Størrelsen av ytelser fra folketrygden lar seg således ikke nøyaktig fastsette før retten til utbetaling oppstår ved nådd pensjonsalder. (...) Det kan også tenkes at ytelsesnivået i folketrygden senere blir endret i forhold til det som ligger til grunn for tidligere års premieberegning. En større del av samlet pensjon kan da måtte dekkes ved ytelser fra pensjonsinnretningen. Slike risiki knyttet til størrelsen av ytelsene fra folketrygden lar seg ikke premiesette på forhånd, og kan derfor vanskelig bæres av pensjonsinnretningene.»

I Banklovkommisjonens utredning heter det videre at:

«i forholdet mellom pensjonsleverandøren og forsikringstakeren/den kommunale arbeidsgiver er det forsikringstakeren som må bære slike risiki og dermed - i form av tilleggspremie - de økonomiske virkninger av at det blir en forskjell på beregnet og faktisk utbetalt folketrygd. I forholdet mellom pensjonsleverandøren og forsikringstakeren virker altså den kommunale pensjonsordning ikke som en bruttoordning (foran avsnitt 4.1.7).

Disse forhold har ført både til betydelig usikkerhet med hensyn til de kommunale pensjonsordningers karakter i henholdsvis arbeidsrettslig og forsikringsrettslig sammenheng, og til uklarhet med hensyn til de ulike pensjonsinnretningers forpliktelser knyttet til kommunale pensjonsordninger. Dette fremgår blant annet i de uttalelser fra Kredittilsynet som er gjengitt foran avsnitt 5.3. Det fremgår der at slik usikkerhet og uklarhet også kan innvirke på konkurranseforholdene i markedet for kommunale pensjonsordninger.

På denne bakgrunn antar *Banklovkommisjonen* at det er behov for en uttykkelig avklaring

når det gjelder hvilken betydning ytelsene fra folketrygden skal tillegges i *forsikringsrettslig* sammenheng, dvs. ved beregning av premier og avsetningskrav for kommunale pensjonsordninger. Det vises her til lovutkastet § 8b-5 fjerde ledd og 8b-10 tredje ledd, som begge angir at det skal gjøres fradrag for beregnet folketrygd ved beregningene av premier og forsikringsmessige avsetninger.

I tillegg er det behov for en klar plassering av risikoen for avvik mellom beregnet og utbetalt folketrygd. Dette er en risiko som i tid og omfang har en slik karakter at den vanskelig kan bæres av en pensjonsinnretning. *Banklovkommisjonen* mener derfor at risikoen – som hittil – må bæres av forsikringstakeren (kommunen eller det kommunale foretak), se lovutkastet § 8b-8 første ledd. Dette er også i samsvar med de forpliktelser den kommunale arbeidsgiver har påtatt seg overfor arbeidstakerne ved Hovedtariffavtalen i kommunal sektor (foran 2.1.4).

Banklovkommisjonen mener videre at pensjonsinnretningen heller ikke i forhold til arbeidstakerne bør pålegges noe subsidiært ansvar for at den kommunale arbeidsgiveren faktisk oppfyller sine forpliktelser overfor arbeidstakerne og betaler den tilleggspremie som i tilfelle er påkrevd for å sikre forsikringsmessig dekning av den reduksjon av samlede pensjonsytelser som ellers vil følge av redusert ytelsesnivå i folketrygden. Pensjonsinnretningen bør heller ikke subsidiært bære en så vidt betydelig og ubestemmelig risiko. Blir slik tilleggspremie ikke innbetalt, må derfor resultatet bli at pensjonsinnretningens forpliktelser og avsetninger opprettholdes på det reelle ytelsesnivå som er lagt til grunn ved premieberegningen i tidligere år, se lovutkastet §§ 8b-9 fjerde ledd og 8b-10 fjerde ledd.»

5.1.3 Nye lovregler om premier i kommunale pensjonsordninger

Under del I avsnitt 7.3.3 argumenterer *Banklovkommisjonen* for behovet for lovregler om premier i kommunale pensjonsordninger. Kommisjonen mener det er vesentlig at «et nytt regelverk for beregning av premier for kommunale pensjonsordninger dekker de områder som vil være av betydning for ordnet konkurranse i kollektivmarkedet i kommunal sektor». *Banklovkommisjonen* viser til at det er «viktig at regelverket vil virke på en konkurransenøytral måte i forhold til markedsaktørene», og at dette tilsier at regelverket utformes i hovedsak som et rammeverk, og at regelverket må være tilpasset de krav Hovedtariffavtalen i kommu-

nal sektor stiller til ytelsesspekteret og til finansieringssystemet i kommunale pensjonsordninger.

Kommisjonen viser til at det i Arbeidsrettens dom ble gitt uttrykk for at «et opplegg som i hovedsak svarer til KLPs praksis vil være i samsvar med kravene i Hovedtariffavtalen». Kommisjonen gir etter dette en oppsummering av KLPs praksis for premieberegning i del I avsnitt 7.3.3(1). Det heter i utredningen at KLPs beregning av premier for kommunale pensjonsordninger på flere måter vil avvike vesentlig fra «vanlig praksis når det gjelder ytelsesbaserte pensjonsordninger i privat sektor»:

«Forsikringsteknisk fremtrer KLPs system på mange måter som en hybrid fordi det bygger på et skille mellom (1) beregningen av premien for de enkelte pensjonsordningene («finansieringssystemet»), og (2) beregningen av kravet til forsikringsmessige avsetninger for den rett til pensjon som er opptjent i den enkelte ordning. Skal pensjonsrettighetene være fullt fondssikret (forsikringsmessig dekket), må avsetningskravet alltid beregnes forsikringsteknisk på *personnivå*, dvs. ut fra hver enkelt arbeidstakers opptjente pensjonsrettigheter. Premiene derimot fastsettes på *pensjonsordningsnivå*, dvs. prinsipielt uavhengig av forsikringsteknisk beregnet premie for hver enkelt arbeidstaker i pensjonsordningen.

Utgangspunktet ved beregning av premien for kommunale pensjonsordninger er likevel en vanlig forsikringsteknisk beregning ut fra den rett til pensjon den enkelte arbeidstaker opptjener i løpet av et forsikringsår. Dette gjelder uavhengig av om det dreier seg om ordinære årspremier eller ulike engangspremier til dekning av ytelser som ikke lar seg premiesette på forhånd. Slike beregninger vil fastslå det samlede premievolum som pensjonsinnretningen må bli tilført i det enkelte forsikringsår. Beregningene er i alle tilfelle nødvendig for at så vel KLP som de øvrige livselskapene skal kunne bestemme og oppfylle minstekravene til forsikringsmessige avsetninger for kommunale pensjonsordninger, og dermed for at pensjonsrettigheter opptjent under den enkelte ordning til enhver tid skal være fullt fondssikret («forsikringsmessig dekket»). Avsetningskravene bestemmes som nevnt etter særskilte beregninger av den avsetning som er påkrevd for å sikre den rett til pensjon som *hver enkelt arbeidstaker* har opptjent (nedenfor avsnitt 7.6).

Resultatet av forsikringsteknisk beregning av premie for de enkelte arbeidstakere blir imidlertid ikke lagt direkte til grunn når premien for den enkelte pensjonsordning skal fastlegges, dvs. slik at premien for en pensjonsordning tilsvare summen av premiene for samtlige medlemmer av pensjonsordningen. Dette skyl-

des de krav til kjønns- og aldersnøytralt «finansieringssystem» for kommunale pensjonsordninger som er fastsatt i Hovedtariffavtalen, slik disse nå er fortolket i Arbeidsrettens dom. Disse kravene innebærer at det samlede premievolum til pensjonsinnretningen er gjenstand for etterfølgende omfordeling mellom pensjonsordningene ut fra prinsipper som ikke er forsikringsteknisk begrunnet. Resultatet av omfordelingen er derfor *en samlet premie for hver enkelt pensjonsordning* som prinsipielt er uavhengig av hvordan medlemsmassen er sammensatt og hva som er forsikringsteknisk beregnet pensjonskostnad for de enkelte arbeidstakere.»

Banklovkommisjonen konkluderer med at KLPs premieberegningssystem skal benyttes som mal:

«Ved utformingen av utkast til nye lovregler om premieberegning for kommunale pensjonsordninger, felles for alle pensjonsinnretninger, er *Banklovkommisjonen* etter dette kommet til at det vil være hensiktsmessig å ta utgangspunkt i det system som KLP praktiserer for sine fellesordninger i kommunal sektor og for tiden søker å videreutvikle. De tiltakene som overveies, vil i seg selv medføre at forskjellen mellom praksis i KLP og de øvrige livselskapene vil bli mindre enn den har vært hittil. Forutsetningen for det lovutkast som er utarbeidet, er at KLPs nåværende dispensasjon etter lov om forsikringsvirksomhet § 13–8 bortfaller, og at verken KLP eller de øvrige livselskapene vil ha behov for slike eller andre dispensasjoner når det gjelder virksomhet knyttet til kommunale pensjonsordninger.»

Banklovkommisjonen viser til at KLP over tid har utviklet et system for premieberegning basert på gjennomsnittspremier for pensjonsordninger i en fellesordning, supplert med innslag av premier beregnet særskilt for de enkelte pensjonsordningene. Kommisjonen viser til at KLP skiller mellom:

- ordinær årspremie, beregnet ved årets begynnelse,
- reguleringspremie til dekning av økte pensjonsforpliktelser som følge av årlig lønnsutvikling og av G-regulering av løpende pensjoner og oppsatte pensjonsrettigheter, beregnet så snart omfanget av lønnsutviklingen og G-reguleringen er klarlagt,
- andre premier for såkalte ikke forsikringsbare ytelser, beregnet foreløpig ved årets begynnelse, men endelig etter hvert som vilkårene for pensjonsrettighetene er oppfylt (forsikringstilfellet inntreffer) eller ved årets utgang.

Denne tredeling av samlet årlig premie vil ifølge Banklovkommisjonen gi en hensiktsmessig struk-

tur ved utformingen av felles lovregler for alle leverandører av kommunale pensjonsprodukter (NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.3.3(2)):

«En slik premiestruktur vil være godt tilpasset ytelsesspekteret i kommunale pensjonsordninger. Inndelingen reflekterer også at de tre ulike typer av premie vil bli beregnet på ulike tidspunkter i løpet av et forsikringsår, og at de dessuten – og det er viktig – vil stå i en noe forskjellig stilling i forhold til regler om premieberegning innenfor en fellesordning. Denne tredelingen, og dens betydning i forhold til reglene om fellesordninger fremgår av lovutkastet § 8b-4.

En slik premiestruktur er også godt i samsvar med den praksis som hittil er blitt fulgt av andre livselskaper enn KLP ved beregningen av premier for kommunale pensjonsordninger. Det har imidlertid hittil eksistert atskillig uklarhet når det gjelder til hvilke tidspunkter de ulike typer av premier skal beregnes. På dette området har derfor praksis i KLP og de øvrige livselskapene hittil vært til dels forskjellig. Denne uklarhet kan og bør nå ryddes av veien. Her er det behov for harmonisering av praksis. Lovutkastet § 8b-5 legger her opp til en periodisering av premieberegningene som stemmer både med den praksis andre livselskaper enn KLP hittil har fulgt, og den praksis som KLP nå gjennomfører.»

Banklovkommisjonen legger til grunn at det skal være en adgang til å opprette fellesordninger med utjevning av premie over flere kommunale pensjonsordninger, men at det ikke skal foreligge en plikt. Uansett forutsettes det at livselskap og pensjonskasser i utgangspunktet skal beregne pensjonspremier etter vanlige forsikringstekniske metoder (avsnitt 7.3.3(3)):

«Banklovkommisjonen legger til grunn at de ulike typer av premie i utgangspunktet skal beregnes etter vanlig forsikringstekniske prinsipper, se lovutkastet § 8b-5. Slike beregninger vil pensjonsinnretningene i alle tilfelle måtte foreta ved beregningen av det samlede premievolum som en fellesordning årlig skal tilføres, og som ledd i beregningen av kravet til de forsikringsmessige avsetninger som skal sikre opptjente pensjonsrettigheter i de pensjonsordninger som fellesordningen omfatter.

Lovutkastet tar som utgangspunkt at premie for den enkelte pensjonsordning skal beregnes forsikringsteknisk med mindre annet følger av de regler om gjennomsnittsberegning av premie som lovutkastet inneholder, se lovutkastet § 8b-4 annet ledd. Selv om det i lovutkastet åpnes *adgang* til å etablere fellesordninger for premieberegning, bør pensjonsleverandøren stå *forsikringsrettslig* fritt til å avgjøre om adgangen

skal benyttes. I hvilken utstrekning det vil være nødvendig for en pensjonsleverandør å gjøre dette for å kunne delta i markedet for kommunale pensjonsordninger, vil bero på utformingen av Hovedtariffavtalen til enhver tid. Denne tilnæringsmåten vil gi nødvendig fleksibilitet i det *forsikringsrettslige regelverk*. Den innebærer således at det forsikringsrettslige regelverk om kommunale pensjonsordninger ikke nødvendigvis vil måtte endres, selv om det skulle skje endringer i de bestemmelser om finansieringssystemet som den någjeldende Hovedtariffavtale inneholder.»

Banklovkommisjonen mener at prinsippet om lineær opptjening av pensjonsrettigheter må lovfestes for kommunale pensjonsordninger, og skriver (avsnitt 7.3.3(4)):

«Det bør videre komme klart til uttrykk i regelverket for kommunale pensjonsordninger at det ved de forsikringstekniske beregninger av premie skal legges til grunn at rett til pensjon opptjenes lineært fra ansettelsen og frem til nådd pensjonsalder eller annen særlig aldersgrense, se lovutkastet § 8b-7 første ledd. Dette prinsipp ligger også til grunn for lov om foretakspensjon § 4–2 første ledd. I motsetning til ytelsesbasert foretakspensjon, er imidlertid regelen i kommunale pensjonsordninger at det skal skje medregning av tidligere tjenestetid i kommunal eller annen pensjonsordning omfattet av overføringsavtale med Statens Pensjonskasse. Virkningen av at tidligere tjenestetid medregnes, vil være at en ved premieberegningen må legge et tilsvarende tidligere tidspunkt til grunn som ansettelsestidspunktet.

Premieberegning basert på prinsippet om lineær opptjening reiser visse særlige problemer i de tilfelle hvor regelverket for kommunale pensjonsordninger gir arbeidstakere rett til å fratrukke seg rett til utbetaling av pensjon før pensjonsalderen nås, jf. foran avsnitt 4.1.5 og 4.1.6. I den utstrekning arbeidstakere gjør bruk av slik rett, forrykkes grunnlaget for beregningen av tidligere års premier, med det resultat at premiereserven vil være utilstrekkelig til å sikre de pensjonsrettigheter som dermed tilkommer den enkelte arbeidstaker. Det er derfor behov for beregning og innbetaling av særskilt engangspremie til dekning av manglende premiereserve, se lovutkastet § 8b-7 tredje ledd.»

I forhold til eventuelle endringer i forutsetningene som ligger til grunn for selskapenes og pensjonskassenes beregningsgrunnlag, skriver Banklovkommisjonen videre:

«Lovutkastet bør også inneholde bestemmelser for det tilfelle at vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget for kommunal pensjons-

ordning skulle svikte. Tilsvarende bestemmelser finnes i lov om foretakspensjon § 9–5, som imidlertid krever at slike spørsmål blir regulert i forsikringsvilkårene. Spørsmålet har imidlertid atskillig større rekkevidde for kommunale pensjonsordninger fordi disse i utgangspunktet fremtrer som bruttoordninger. Behovet for avklaring av virkningene av vesentlig forutsetningssvikt er tilsvarende større. De fleste livselskapene har slike bestemmelser i sine alminnelige forsikringsvilkår. KLP derimot, mangler tilsvarende *uttrykkelige* bestemmelser.

Banklovkommisjonen mener at det her er å foretrekke at de regler som skal gjelde, fremgår av loven selv. En side av dette problemkomplekset er behandlet foran avsnitt 7.3.2, nemlig virkningen av at forutsetninger med hensyn til utbetaling av ytelse fra folketrygden viser seg å svikte, se lovutkastet § 8b-8 første ledd. Viser det seg at andre vesentlige forutsetninger svikter, bør pensjonsleverandøren sørge for at beregningsgrunnlaget og forsikringsvilkårene tilpasses den nye situasjonen, se lovutkastet § 8b-8 annet ledd. En slik bestemmelse er også begrunnet ut fra soliditetshensyn, jf. lovutkastet i NOU 2001: 24 § 8a-8.

At det i tilfelle utarbeides nytt beregningsgrunnlag og nye premietariffer, er imidlertid ikke ensbetydende med at pensjonsleverandøren i slike tilfelle også vil ha rett til etterberegning av premie for tidligere forsikringsår. Som nevnt foran avsnitt 5.2, er det vanlig at andre livselskaper enn KLP benytter forsikringsvilkår som gir rett til slik etterberegning. Regelverket for KLP har også bestemmelser som reelt fører til det samme selv om de ikke er utformet på samme uttrykkelige måte (foran avsnitt 3.3 og 4.1.2). Det er derfor behov for en lovregel som krever at forbehold om etterberegning fremgår klart av forsikringsvilkårene, se lovutkastet § 8b-8 annet ledd.»

5.2 Høringsinstansenes merknader

I forhold til Banklovkommisjonens vurderinger av ansvarsforhold for spekteret av pensjonsytelser i kommunale pensjonsordninger uttaler *Kredittilsynet*:

«Banklovkommisjonen peker på at det må trekkes et prinsipielt skille mellom kommunenes arbeidsrettslige forpliktelser etter Hovedtariffavtalen når det gjelder hvilke pensjonsrettigheter arbeidstakerne *skal kunne* opptjene, og forsikringsforpliktelser når det gjelder de pensjonsrettigheter som arbeidstakerne *til enhver tid har opptjent*. Kommisjonen peker således på at pensjonsinnretningens ansvar og risiko knytter seg

bare til de pensjonsrettigheter som arbeidstakerne til enhver tid har opptjent under pensjonsordningen, og som arbeidsgiveren som forsikringstaker har betalt eller har fått plikt til å betale premie for til selskapet. Kredittilsynet finner det nyttig at kommisjonen på denne måten har bidratt til å klargjøre ansvarsforholdene i skjæringspunktet mellom forpliktelser etter Hovedtariffavtalen og pensjonsinnretningens forpliktelser.

Landsorganisasjonen i Norge (LO) uttaler:

«LO ser at Kommisjonen i utredningen har en rettslig diskusjon av innholdet i den bruttogaranti som ligger i de offentlige tjenstepensjonsordningene. Kommisjonen legger til grunn at en pensjonsinnretning ikke kan ha det rettslige ansvar for mer enn det som er innbetalt i premie, fordi selskapet ikke kan bære et slikt ansvar. Det har vært skapt et inntrykk av at KLP var rettslig ansvarlig for bruttogarantien i forhold til folketrygden. Kommisjonen legger til grunn at dette ansvar ikke er selskapenes før den tilhørende premie er betalt. Det er således (de kommunale) arbeidsgivere som står ansvarlige for bruttogarantien.

LO vil understreke at denne tolkningen ikke må innebære en svekket bruttogaranti. LO legger også til grunn at overskudd og selskapets buffere for øvrig fortsatt skal brukes til å sikre de kommunale tjenstepensjoner, herunder bruttogarantien.»

Om premieberegning uttaler Kredittilsynet følgende:

«Kredittilsynet vil peke på at de meningsforskjeller det evt. har vært mellom tilsynet og enkeltelskaper på dette området i liten grad har sin bakgrunn i ulik forståelse av lovgivningens bestemmelser om premieberegning mv. Etter Kredittilsynets oppfatning er de tiltak tilsynet har måttet iverksette overfor selskapene en direkte følge av konkurranseforholdene i markedet. Dette har igjen sammenheng med reglene om adgang til flytting av pensjonsordninger. Selskapenes vilje til å beregne premier og avsetninger som står i forhold til reell risiko har ofte vist seg å være liten når riktig fastsatte premier gjør at de blir utsatt for flyttepress.»

Høringsinstansene har flere merknader til utformingen av de konkrete bestemmelser om premieberegning:

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) uttaler:

«KRD er enig med utvalget i at en lik praksis selskapene i mellom basert på en tredeling av årets premier, jf. §§ 8b-4–5, vil lette sammenligningen mellom leverandører. Slik tredeling vil

samtidig tydeliggjøre usikkerheten knyttet til størrelsen på årets premieinnbetaling fra kommunens side. §§ 8b-4 og 5 kan gi noe større likviditetssvingninger for enkelte kommuner.»

Kredittilsynet støtter forslaget om inndeling av premien i tre deler, jf. utkastet § 8b-4, og uttaler i den forbindelse:

«Lovkastet har som mål å innføre klare regler for premiefastsettelse for kommunale pensjonsordninger. Premien skal bestå av tre deler: (1) ordinær årlig forskuddspremie, (2) reguleringspremie til dekning av årlig oppregulering av pensjonsrettighetene som følge av lønnsutvikling og G-regulering og (3) andre premier for ikke-forsikringsbare ytelser som beregnes når pensjonsrettighetene oppstår. Kredittilsynet støtter forslaget om en slik inndeling.»

Når det gjelder Banklovkomisjonens omtale av premiestrukturen i kommunale ordninger, har Kredittilsynet følgende merknader:

«Lovutvalget utaler, avsnitt 7.3.3 og 7.5.1, at den premiestruktur som har blitt benyttet i kommunal pensjon har gitt opphav til atskillig uklarhet når det gjelder til hvilke tidspunkter de ulike typer av premier skal beregnes. På dette området har derfor praksis i KLP og de øvrige livsforsikringssselskapene hittil vært til dels forskjellig.

Kredittilsynet kan ikke se at det er uklarheter på dette området. Reglene og praktiseringen har etter vår oppfatning vært avklart, både i forhold til KLP (og selskapets dispensasjon fra loven) og de øvrige livsforsikringselskaper.»

Kredittilsynet uttaler seg videre om fradraget som etter lovutkastet skal gjøres i pensjonsytelsene ut fra de til enhver tid gjeldende regler for folketrygden:

«Det legges i lovutkastet opp til at det ved beregningen av premiereserve skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som, ut fra til enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt av folketrygden. Kredittilsynet stiller spørsmål om behovet for at kravet om et slikt fradrag lovfestes. Videre stilles det spørsmål om reglene for fastsettelse av slikt fradrag.»

Kredittilsynet utdyper i sin høringsuttalelse:

«I § 8b – 5 fjerde ledd foreslår lovutvalget at det ved beregning av premie gjøres fradrag i pensjonsytelsene for ytelser som kan antas å bli utbetalt fra folketrygden. Bestemmelsen angir at fradraget skal fastsettes i samsvar med samordningsloven.

Kredittilsynet er skeptisk til å trekke samordningsloven inn i en slik bestemmelse i for-

sikringsvirksomhetsloven. Samordningsloven er svært komplisert og regulerer en rekke problemstillinger knyttet til koordinering av ytelser fra offentlige pensjonsordninger og offentlige trygdeordninger. Fradrag for ordinære ytelser i folketrygden, som for eksempel alderspensjon, er således kun én del av samordningslovens omfang. Videre er samordningslovens regler for fradrag for folketrygd svært detaljerte for å kunne ivareta enhver kombinasjon av ytelser, herunder ytelser som er opptjent samtidig i ulike stillinger eller av ulike personer. Samordningsloven er etter Kredittilsynets oppfatning først relevant når forsikringstilfellet inntreffer.

Lovutkastet § 8b – 5 fjerde ledd angir at det skal tas hensyn til beregnet folketrygd ved fastsettelse av størrelsen på pensjonsytelser fra pensjonsordningen, uten en nærmere spesifisering av *metoden* for å beregne ytelsene fra folketrygden. Det vil da være opp til forsikringselskapene å bestemme hvilken metode som skal benyttes for beregning av disse ytelsene. Denne valgfriheten vil kunne gi ikke ubetydelige avvik i beregningsresultatene. Kredittilsynet mener derfor at det bør legges klare føringer på hvilke metoder som kan anvendes ved beregning av ytelser fra folketrygden. Uten slike føringer kan beregnet folketrygd bli en utilsiktet konkurranseparameter. Det bør derfor være en forskriftshjemmel i lovens kapittel 8b som gir adgang til å regulere beregningsmetodene, jf. også kommentarene til § 8b – 10 tredje ledd.

Til de foreslåtte regler for fastsettelse av de folketrygdytelser det skal gjøres fradrag for, vil vi bemerke at § 8b – 5 fjerde ledd bokstav a angir at grunnpensjonen skal settes til tre firedeler av grunnbeløpet, med mindre annet er fastsatt ved forskrift. I lys av de forestående endringer i folketrygden for beregning av grunnpensjonen for gifte og samboere, synes det lite hensiktsmessig å fastsette grunnpensjonen som tre firedeler av grunnbeløpet i denne loven. Dette tilsier at loven ikke bør angi en spesifikk størrelse på grunnpensjonen for beregnede ytelser fra folketrygden, og vi foreslår derfor i stedet å gi en forskriftshjemmel for fastsettelse av beregnet folketrygd.

Når det gjelder tilleggspensjon, foreslås det i § 8b – 5 fjerde ledd bokstav b at denne delytelsen skal beregnes etter folketrygdens regler. Et ytterligere moment som tilsier at det bør fastsettes presise regler for fastsettelse av beregnet folketrygd er at det her kan reises spørsmål om hva som ligger i betegnelsen folketrygdens regler. Det vises også til kommentarene til § 8b – 10 tredje ledd under hvor tilsvarende problemstilling omhandles.

[...]

Kredittilsynet bemerker at de foreslåtte reglene for fradrag i realiteten representerer en

nedfelling av gjeldende praksis på området. Forøvrig bemerkes at en løsning uten slike fradrag uansett er helt urealistisk, da det ville gi urimelig høye premier og en overfinansiering av kommunale pensjonsordninger i forhold til de faktiske pensjonsrettigheter etter Hovedtariffavtalen.

Etter Kredittilsynets vurdering må en avklaring av folketrygdtelsenes betydning også gi retningslinjer for hvordan antatte ytelser fra folketrygden skal fastsettes. Lov om foretakspensjon § 5 – 5 har regler for dette, men bestemmelsene har vist seg å reise en rekke vesentlige spørsmål om hva som kan tillates av beregningsmodeller. Et spørsmål er for eksempel om bestemmelsene må forstås slik at beregnede folketrygdtytelser skal fastsettes fullt ut etter nye regler eller om sjablongmessige modeller som beregner veiet gjennomsnitt mellom gamle og nye regler kan tillates (som for eksempel FNHs bransjemodell). Det er også reist spørsmål om det kan kompenseres for knekkpunktet i folketrygden. Det skal pekes på at pensjonsinnretningene benytter ulike modeller for fastsettelse av antatt folketrygd. Dette kan føre til at disse modellene i realiteten blir en konkurranseparameter. Kredittilsynet legger til grunn at konkurranse mellom pensjonsinnretningene bør skje på andre områder enn dette.

Beregningsregler for antatt folketrygd eger seg ikke som egne bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven. Praksis har som nevnt foran vist at slike regler må være mer presise enn det som er tilfelle i lov om foretakspensjon. Kredittilsynet vil tilrå at det gis en forskriftshjemmel for slike beregningsregler, f.eks. i § 8b – 5 fjerde ledd. Vi antar at det er mest hensiktsmessig at fullmakt til å fastsette en så vidt teknisk forskrift tillegges Kredittilsynet.

På bakgrunn av merknadene foran, foreslår Kredittilsynet at § 8b – 5 fjerde ledd blir lydende:

(4) Ved beregninger av premie etter reglene i paragrafen her skal det gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som, ut fra til enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt av folketrygden (beregnet folketrygd). *Kredittilsynet kan fastsette nærmere regler for fastsettelse av beregnet folketrygd.*»

Den Norske Aktuarforening mener det må være mulig å ha et annet hovedforfall enn 1. januar, jf. utkastet § 8b-5 første ledd.

Kredittilsynet har merknader til bruken av begrepet «opptjent pensjon», og uttaler:

«I utredningen og i lovutkastet brukes konsekvent begrepet «opptjent pensjon». Dette begrepet har tradisjonelt ingen særskilt forankring innen offentlige pensjonsordninger. Begrepet er

imidlertid sentralt i lovverket for private pensjonsordninger, jf. lov om foretakspensjon § 4-2 som definerer opptjent pensjon. [...]

Et problem ved å innføre begrepet opptjent pensjon innen kommunale pensjonsordninger er at det kan bli trukket urettmessige paralleller til private pensjonsordninger mht. eiendomsretten til ytelsene. Det er Hovedtariffavtalen som fastsetter hvilke ytelser den enkelte arbeidstaker eller etterlatte skal ha, og størrelsen på ytelsene vil i mange sammenhenger avvike fra det som må oppfattes som opptjent pensjon i henhold til lovutkastets bestemmelser. Som eksempel nevnes tilfellene der faktiske ytelser fra folketrygden er høyere enn de antatte ytelser som det er tatt hensyn til ved premiefastsettelsen, slik at faktiske ytelser fra pensjonsordningen blir lavere enn opptjente ytelser etter lovutkastet. Et annet eksempel er tilfeller hvor arbeidstakere fratrer før pensjonsalder. Her vil en ikke ubetydelig andel av opptjent pensjon falle bort som følge av gjeldende regler («30/40» – regelen¹). Premiereserve for opptjente rettigheter som faller bort, frigjøres fra den enkeltes premiereserve og godskrives premiefondet. Det er således ingen klar sammenheng mellom opptjent pensjon og det som faktisk kommer til utbetaling i kommunale pensjonsordninger, slik det er i private pensjonsordninger. I tillegg bemerkes at lovutkastet er utformet slik at opptjent pensjon skal inkludere regulering av løpende pensjoner og fratrådtes rettigheter.

Kredittilsynet vil tilrå at det foretas en klargjøring mht. hva som menes med opptjent pensjon i kommunale pensjonsordninger, herunder at opptjent pensjon kan avvike fra faktiske rettigheter etter Hovedtariffavtalen og at forskjellen i forhold til private pensjonsordninger påpekes.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler:

«§ 8b-7 (1)

Leddet angir metodikk for premieberegning ut fra lineær opptjening.

Det angis i de spesielle motivene til dette leddet at prinsippet om lineær opptjening er det samme som ligger til grunn for lov om foretakspensjon § 4-2 første ledd og § 9-2 første ledd. I henhold til lov om foretakspensjon vil opptjent pensjon være beregnet ut fra antall år fra ansettelse til pensjonsalder. Eksempelvis vil en person som ble med i en pensjonsordning etter lov om foretakspensjon som 20-åring, ha rett til en opptjent pensjon på 15/47 av full pensjon ved

¹ Pensjonen skal avkortes etter forholdet mellom faktisk medlemstid ved fratreden og den medlemstid vedkommende ville ha oppnådd ved aldersgrensen, likevel ikke mindre enn 30 år eller mer enn 40 år.

fratreden etter 15 år. Dette gjelder uavhengig av hvilket krav til tjenestetid pensjonsordningen måtte ha i sin avtale.

Ut fra lov om Statens Pensjonskasse og vedtektene i KLP vil imidlertid et medlem i en kommunal ordning ha rett til opptjent pensjon på 15/40 ved fratreden etter 15 år, der 40 år er kravet til tjenestetid for full pensjon.

En alternativ utforming av 1. ledd kunne være følgende:

«Ved beregning av pensjonsordningens premier skal det legges til grunn at medlemmets pensjon opptjenes lineært fra tidspunkt for medlemskap i pensjonsordningen og frem til 67 år eller annen særaldersgrense. Det skal likevel regnes med opptjening over maksimalt 40 år. Skal tidligere»

FNH vil be om at departementet i sitt videre lovarbeid gjør det klart at rett til opptjent pensjon for en som fratrer fra en kommunal ordning ikke blir endret i forhold til dagens regler, eventuelt at det vurderes en endring i lovteksten som nevnt over.»

Vedrørende utkast til § 8b-8 uttaler FNH:

«Paragrafen åpner for regulering av premiene dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlaget for kommunale pensjonsordninger skulle svikte.

FNH merker seg at det i andre ledd ser ut til å være foreslått å åpne for at pensjonsinnretningene kan innkalle tilleggspremie for rettigheter som allerede er opptjent forutsatt at dette er tatt inn i forsikringsvilkårene for ordningen. FNH kan ikke se at det i Banklovkommissjonens 7. utredning er foreslått åpnet for slik etterinnkalling av premier for private pensjonsordninger.

FNH er usikre på hvordan forslaget fra Banklovkommissjonen skal tolkes.»

Om endringer i forutsetningene for beregningsgrunnlaget uttaler Kredittilsynet følgende:

«Lovutkastet har bestemmelser om at det er adgang til å innkalle tilleggspremie for ytelser som allerede er opptjent, forutsatt at det i vilkårene for pensjonsordningen er tatt forbehold om dette. Kredittilsynet går sterkt imot en slik adgang.

[...]

En generell adgang for forsikringsselskaperne til å innkalle tilleggspremie for rettigheter som allerede er opptjent, vil i realiteten innebære at eierne ikke lenger står risiko av betydning og vil være et helt nytt prinsipp i norsk livsforsikring.»

Kredittilsynet utdypes:

«Slik Kredittilsynet forstår § 8b – 8 annet ledd, gis pensjonsinnretningene adgang til å innkalle

tilleggspremie for rettigheter som allerede er opptjent, forutsatt at det i vilkårene for pensjonsordningen er tatt forbehold om dette. Kredittilsynet går sterkt i mot at det åpnes for en slik adgang. Vi vil i den forbindelse vise til høringsuttalelsen til Banklovkommissjonens utredning nr. 7 (brev 12. november 2001, punkt 6) hvor dette er drøftet. Kredittilsynet sa seg her enig med Banklovkommissjonen i at det *ikke* bør åpnes for at en økning av premien kan gjøres med virkning for rettigheter som er opptjent før premieøkningen er iverksatt. En generell adgang for forsikringsselskaperne til å innkalle tilleggspremie for rettigheter som allerede er opptjent, vil i realiteten innebære at eierne ikke lenger står risiko av betydning. Forslaget fra kommissjonen vil i realiteten være å innføre et helt nytt prinsipp i norsk livsforsikring.»

For øvrig bemerker Kredittilsynet at:

«Kredittilsynet anbefaler at overskriften i § 8b – 8 endres til «*Endringer i forutsetningene for det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget*». Begrunnelsen for forslaget er at begrepet beregningsgrunnlag benyttes i ulike sammenhenger, men med forskjellig meningsinnhold. Tilsvarende endring bør gjøres i § 8b – 10 første ledd første punktum.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«Ved betydelige endringer i folketrygden etter regelverksendringer (knekkpunkt etc), mener Banklovkommissjonen derimot at de økte pensjonsforpliktelsene må beregnes særskilt for hver pensjonsordning (kommune). Kostnadene knyttet til for eksempel endringene av knekkpunkt var i sin tid betydelige, og det går langt ut over Hovedtariffavtalens krav at disse skulle fordeles mellom kommunene uavhengig av gjennomsnittlig lønnsnivå i de enkelte kommuner. UHO støtter kommissjonen som på dette punkt begrunner sitt forslag med at verken personalpolitiske hensyn eller kravet om kjønns- og aldersnøytralitet krever at slike engangspremier omfattes av utjamningen innen en fellesordning.»

5.3 Departementets vurdering

I NOU 2003: 11 foretar Banklovkommissjonen en prinsipiell gjennomgang av forskjellen mellom kommuners arbeidsrettslige forpliktelser i forhold til sine arbeidstakere, og hvilke forsikringsrettslige forpliktelser som kan dekkes i livselskaper eller pensjonskasser. Finansdepartementet vil, som Kre-

dittilsynet, gi uttrykk for at det er nyttig at kommisjonen her bidrar til å synliggjøre og adressere ansvarsforholdene i skjæringspunktet mellom forpliktelser etter Hovedtariffavtalen i kommunal sektor og pensjonsinnretningenes forpliktelser.

Finansdepartementet tar til etterretning at Banklovkommisjonen blant annet på bakgrunn av ovennevnte kartlegging av ansvarsforhold, selskapenes ulike praksis ved premieberegning, samt ønsket om «klare kjøregler» finner det nødvendig å foreslå regler for premieberegning for kommunale pensjonsordninger ut over regler om fellesordninger som drøftes i kapittel 6 i proposisjonens del I. Finansdepartementet antar at Banklovkommisjonens hovedansvar har vært å utdype og klargjøre i hvilken grad virksomhetsreglene for forsikring setter grenser for premieberegning i kommunale pensjonsordninger, samt å sikre et entydig og felles rammeverk for livselskapene og pensjonskassene.

Finansdepartementet har merket seg at Banklovkommisjonen har foreslått regler om premieberegning som i betydelig grad tar utgangspunkt i og viderefører det system som er utviklet i KLP, siden utgangspunktet for Banklovkommisjonen er de tariffbaserte avtaler. En fordel med denne tilnærmingen er at den i utgangspunktet bygger på eksisterende system, og at de foreslåtte lovreglene også vil ha begrenset betydning for de kommunale arbeidsgivere som i dag har sin pensjonsordning i KLP.

Som kort omtalt i del I kapittel 2 har Banklovkommisjonen foreslått en del bestemmelser som beskriver krav til produktet eller premieberegningen ved kommunale pensjonsordninger, og som ikke går direkte på livselskapenes virksomhet. Eksempler er regler om lineær opptjening og regler om forbehold om endring av beregningsgrunnlag. Tidligere har det ikke vært vanlig å innta slike bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven. Bestemmelser som stiller krav til produktutformingen har i stedet vært plassert for eksempel i lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven, og begrunnet med at myndighetene kan stille krav til pensjonsordninger som blir skattemessig gunstig behandlet. Etter det Finansdepartementet forstår, har Banklovkommisjonen foreslått denne typen bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven for å sikre like rammebetingelser, og for at konkurransen mellom livselskapene ikke skal medføre u hensiktsmessige tilpasninger. Etter departementets vurdering er det i utgangspunktet ikke hensiktsmessig med en svært detaljert angivelse av de kommunale pensjonsordninger i forsikringsvirksomhetsloven. Dette kan hindre utviklingen av pensjonsordninger

eller også gi behov for hyppige lovendringer. Departementet har likevel, i tråd med Banklovkommisjonens forslag, valgt å ta reglene inn i forsikringsvirksomhetsloven. Det vises til omtale i kapittel 2 der det legges til grunn at lovreglene vil bli evaluert på et senere tidspunkt, og at det kan være aktuelt å vurdere om bestemmelser som framtrer som produktrettslige burde inntas i en egen lov om kommunale tjenstepensjoner.

Finansdepartementet viser til del I kapittel 2 og 6 der det legges opp til at det regelverk som nå foreslås gjort gjeldende vil bli evaluert. Finansdepartementet legger til grunn at det også vil være aktuelt å evaluere de generelle bestemmelser om premieberegning som foreslås for kommunale pensjonsordninger og plasseringen av disse i forsikringsvirksomhetsloven.

Finansdepartementet har merket seg at høringsinstansene ikke synes å ha innvendinger mot at årlig premie for en pensjonsordning skal inndeles i ordinær årspremie, reguleringspremie og særskilte engangspremier. Videre synes det ikke å være betydelige motforestillinger mot at premiene i utgangspunktet beregnes etter vanlige forsikrings tekniske prinsipper. Finansdepartementet antar at Banklovkommisjonens forslag kan bidra til en ryddig og oversiktlig behandling av pensjonsordninger i kommunal sektor. Det vises til lovforslaget § 8b-4.

Finansdepartementet mener videre at det er en forutsetning at lovbestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven ikke stiller krav om at forsikringspremier ved kommunale pensjonsordninger skal utjevnes i fellesordninger, men at eventuelle løsninger med fellesordninger er valgfrie. Det vises til nærmere omtale i del I avsnitt 6.1.3.

Banklovkommisjonen har i utkast til § 8b-5 foreslått at tidspunktet for beregning av de ulike premier angis i loven. Aktuarforeningen stiller spørsmål ved bestemmelsen om at ordinær årspremie skal beregnes ved årets begynnelse og senere i året i takt med lønnsutviklingen. Aktuarforeningen mener videre at man må kunne ha annet hovedforfall enn 1. januar. Finansdepartementet mener bestemmelsene om tidspunkt for premieberegning er meget detaljerte, og at det kan stilles spørsmål både ved behovet for slike detaljerte bestemmelser, og om slike bestemmelser bør inntas i forsikringsvirksomhetsloven. Finansdepartementet antar at det kan være en fordel med premiefastsettelse ved årsskiftet dersom den aktuelle pensjonsordning inngår i en fellesordning. Departementet har etter en samlet vurdering sluttet seg til Banklovkommisjonens forslag til bestemmelser. Det vises til lovforslaget § 8b-5 første, annet og tredje ledd. Det vises for øvrig til omtalen av bestemmelser om innbetaling av premie under del I kapittel 7.

I utkast til forsikringsvirksomhetsloven § 8b-5 fjerde ledd foreslår Banklovkommisjonen en bestemmelse om at det ved premieberegning skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene for forventede ytelser utbetalt fra folketrygden. Finansdepartementet har merket seg at enkelte høringsinstanser har stilt spørsmål ved behovet for en slik bestemmelse. Bestemmelsen vil etter Finansdepartementets oppfatning kunne være klargjørende i forhold til å illustrere pensjonsinnretningens forpliktelser. Banklovkommisjonen foreslår videre i utkastet til § 8b-5 fjerde ledd nærmere regler om beregning av grunnpensjon og tilleggspensjon. Finansdepartementet har merket seg Kredittilsynets synspunkt om at slike beregningsregler egner seg bedre til fastsetting i forskrift enn som egne bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven. Finansdepartementet slutter seg til dette, og foreslår at departementet gis hjemmel til å gi nærmere regler om fastsettelse av beregnet folketrygd. Det vises til lovforslaget § 8b-5 fjerde ledd.

Banklovkommisjonen har foreslått en bestemmelse i forsikringsvirksomhetsloven § 8b-7 første ledd som angir at medlemmenes rett til pensjon skal opptjenes lineært fra tidspunktet for medlemskap i pensjonsordningen og frem til pensjonsalder (eller annen særaldersgrense). FNH har i sin høringsuttalelse pekt på at lovutkastet er i overensstemmelse med lov om foretakspensjon, men at utkastet avviker fra lov om Statens Pensjonskasse og gjeldende vedtekter i KLP. FNH har på denne bakgrunn bedt Finansdepartementet klargjøre at opptjent pensjon for en som fratrer fra en kommunal pensjonsordning ikke vil bli endret i forhold til dagens praksis. FNH foreslår at det eventuelt vurderes en justering av lovbestemmelsen.

Finansdepartementet har forelagt problemstillingen for Kredittilsynet i brev av 10. september 2003. Kredittilsynet konstaterer i brev av 16. september 2003 at Banklovkommisjonens lovutkast § 8b-7 første ledd «etter sin ordlyd innebærer endring av gjeldende prinsipper for finansiering og opptjening av rettigheter i kommunale pensjonsordninger». Departementet har merket seg uttalelsene fra FNH og Kredittilsynet, og legger til grunn at det ved behov kan fastsettes nærmere regler om anvendelse av det lineære prinsipp med hjemmel i lovforslaget § 8b-1 tredje ledd.

Det følger videre av lovforslaget § 8b-7 første ledd at dersom tidligere tjenestetid fra statlig eller annen kommunal pensjonsordning skal medregnes, skal tidspunktet for medlemskap i nåværende pensjonsordning beregnes fra et tilsvarende tidligere tidspunkt. Bestemmelsen regulerer virkningen av at tidligere tjenestetid medregnes, nemlig at en

ved premieberegningen må legge et tilsvarende tidligere tidspunkt til grunn som ansettelsestidspunkt. For kommunale pensjonsordninger er det i dag slik at det skal skje medregning av tidligere tjenestetid i statlig eller annen kommunal pensjonsordning som er omfattet av Overføringsavtalen. Bestemmelsen i § 8b-7 første ledd er imidlertid ikke til hinder for at det foretas medregning i andre tilfeller. Bestemmelsen tar med andre ord ikke sikte på å regulere *når* det skal foretas medregning. Det vises til lovforslaget § 8b-7 første ledd.

Banklovkommisjonens utkast til § 8b-7 første ledd omhandler opptjening av pensjon. Som omtalt over er det tatt inn en lignende bestemmelse i lov om foretakspensjon. Finansdepartementet har merket seg at det kun er for kommunale tjenestepensjonsordninger bestemmelser om oppreguleringsprofil foreslås tatt inn i forsikringsvirksomhetsloven.

Kredittilsynet peker i sin høringsuttalelse på at begrepet «opptjent pensjon» hittil ikke har vært vanlig å benytte om kommunale pensjonsordninger. I den grad kommunale pensjonsordninger omfatter ytelser som ikke er forsikringsbare, vil den pensjon det enkelte medlem har i henhold til arbeidsavtale, kunne avvike fra opptjent pensjon slik begrepet er benyttet i Banklovkommisjonens lovutkast. Departementet anser det hensiktsmessig at begrepet opptjent pensjon refererer til pensjonsrettigheter sikret i pensjonsinnretningen, slik også Banklovkommisjonen har lagt til grunn.

Etter lovforslaget § 8b-7 annet ledd skal lov om foretakspensjon § 9-3, som gir nærmere regler om premieberegningen, gjelde tilsvarende for kommunale pensjonsordninger. Finansdepartementet er i utgangspunktet noe skeptisk til slike henvisninger i forsikringsvirksomhetsloven til lover som regulerer pensjonsordninger med skattemessig gunstig behandling, men har etter en samlet vurdering valgt å følge Banklovkommisjonens utkast. Departementet har da i likhet med Banklovkommisjonen lagt vekt på at dette vil bedre oversiktligheten i lovverket.

I forslag til § 8b-8 første ledd legges det i tråd med Banklovkommisjonens utkast opp til at dersom det viser seg at fradraget i pensjonsytelsene for ytelser utbetalt av folketrygden blir mindre enn lagt til grunn ved premieberegningen, skal det beregnes tilleggspremie i form av særskilt engangsbetalt premie. Finansdepartementet viser til at det her er tale om engangspremie for ytelser som ikke kan premiesettes på forhånd.

Banklovkommisjonen har i utkastet til § 8b-8 annet ledd foreslått at dersom vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlag som er benyttet ved

premieberegning i tidligere år svikter, skal det fastsettes nytt beregningsgrunnlag og endrede vilkår for pensjonsordningen. Videre heter det i utkast til § 8b-8 annet ledd annet punktum:

«Forbehold om rett til etterberegning av premie i slike tilfelle skal i tilfelle tas inn i vilkårene for pensjonsordningen.»

Finansdepartementet har merket seg at både FNH og Kredittilsynet stiller spørsmål ved bestemmelsen. I Banklovkomisjonens utredning er det vist til lov om foretakspensjon § 9–5, samt til at det

er «vanlig at andre livselskaper enn KLP benytter forsikringsvilkår som gir rett til slik etterberegning». Kredittilsynet på sin side peker på at det vil være et helt nytt prinsipp å gi adgang til etterinnkalling av premie for allerede opptjente rettigheter. Finansdepartementet foreslår etter dette å justere bestemmelsen slik at ordlyden blir mer i tråd med ordlyden i lov om foretakspensjon § 9–5 første ledd. Dette innebærer at pensjonsinnretningen tar forbehold om å endre premie, men ikke om å etterinnkalle premie for allerede opptjente pensjonsrettigheter. Det vises til lovforslaget § 8b-8 annet ledd.

6 Fellesordninger for premieberegning

6.1 Utjevning av premie i fellesordning

6.1.1 Banklovkomisjonens vurderinger og forslag

6.1.1.1 Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystem i kommunale pensjonsordninger

I NOU 2003: 11 viser Banklovkomisjonen i del I avsnitt 7.4.1 til at Hovedtariffavtalen krever at finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger skal være «kjønnsnøytralt» og for øvrig være utformet slik at det «ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere». Banklovkomisjonen utdyper:

«Avtalen inneholder imidlertid ikke ytterligere bestemmelser som angir hva som ligger i kravet til kjønns- og aldersnøytralitet. Avtalen stiller heller ikke bestemte krav til hvordan premier til finansiering av kommunale pensjonsordninger skal beregnes. Det dreier seg altså om krav til finansieringssystemets virkemåte, dvs. funksjonskrav. Hovedtariffavtalen selv inneholder ikke konkrete krav til hvordan systemet for premieberegning skal utformes for at kjønns- og aldersnøytralitet skal oppnås. Dette er forhold som Arbeidsrettens dom 8. oktober 2002 bidrar til å klarlegge.»

Om Arbeidsrettens dom skriver Banklovkomisjonen:

«(1) Arbeidsretten behandler først hva som ligger i kravet om at finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger må være kjønns- og aldersnøytralt (dommen pkt. 608 flg.). Retten presiserer at uttrykket «kjønnsnøytralt» naturlig gir uttrykk for «et krav om at finansieringskostnadene utgjør det samme beløp for kvinner og menn under ellers like forutsetninger». Kravet om at finansieringssystemet ikke «virker utstøtende på eldre arbeidstakere» gir derimot i seg selv «ikke anvisning på noe tariffkrav om absolutt premiemessig nøytralitet i forholdet mellom eldre og yngre arbeidstakere». Arbeidsretten viser til at kravene om kjønns- og aldersnøytralitet bygger på en «personalpolitisk målsetning», og innebærer at premiene i kommunale pensjonsordninger må be-

regnes slik at de enkelte arbeidsgivere ikke skal ha «økonomisk motiv for å tilsette menn fremfor kvinner og yngre fremfor eldre arbeidstakere».

Arbeidsrettens uttalelser innebærer at kravene i Hovedtariffavtalen ikke vil være oppfylt ved den form for forsikringsteknisk premieberegning som livselskapene vanligvis har gjort og fortsatt gjør bruk av. Slik premieberegning bygger på risikostatistikk som skiller etter kjønn og alder, og – under ellers like forhold – blir resultatet følgelig ulike pensjonskostnader for kvinner og menn og for eldre og yngre arbeidstakere. Skal kommunale arbeidsgivere i sin personalpolitikk, f.eks. ved valg av arbeidstaker ved nyansettelse, ikke påvirkes av ulikheter i pensjonskostnadene, må finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger derfor også omfatte en ordning for utjevning av forskjeller som forsikringsteknisk premieberegning gir. Systemet må imidlertid samtidig sikre at pensjonsinnretningen blir tilført et så stort samlet premievolum for den gruppe arbeidstakere det gjelder, at pensjonsrettighetene vil være fullt ut forsikringsmessig dekket, dvs. sikret ved forsikringsteknisk beregnet avsetning i pensjonsinnretningen. Utjevningen vil derfor få karakter av en etterfølgende omfordeling av de samlede pensjonskostnader etter forsikringsteknisk beregning. Omfordelingsnøkkelen må derfor være kjønns- og aldersnøytral og dessuten føre til at virkningene av omfordelingen er tilstrekkelige til at pensjonskostnadene for de enkelte arbeidstakere vil fremstå som kjønns- og aldersnøytrale. En slik utjevningsordning må etableres i form av en premieberegningsspool – en fellesordning – som omfatter et antall pensjonsordninger, og som fastsetter en samlet premie for hver pensjonsordning, prinsipielt uavhengig av hvordan medlemsmassen er sammensatt.

(2) Prinsippene for en ordning for premieutjevning omtales utførlig i Arbeidsrettens dom. Konklusjonen er der (dommens pkt. 628) at Hovedtariffavtalen

«hjemler et krav om at en tjenestepensjonsordning på hovedtariffavtalens område må bygge på et finansieringssystem som innebærer at premieutgiftene utjevnes over et kollektiv som består av flere forsikringstakere (kommuner m.v.). . . . Ved flytting av pensjonsordningen til et livsforsikringsselskap . . . må finansieringssy-

stemet således bygge på et prinsipp om gjennomsnittsberegning av premie i den forstand at forsikringsteknisk utregnet premie blir utliknet på flere forsikringstakere. Videre må konsekvensen av de forutsetninger partene må antas å ha bygd på under tariffrevisjonen i 1998, være at premieutjevningen skal omfatte alle kostnadselementene i finansieringssystemet, slik den gjør etter den modellen som anvendes i fellesordningen FKP i KLP [det vises her til vilkår lik Forsikringsvilkårene for Fellesordningen pkt. 5]. Ut over dette er det imidlertid ikke grunnlag for å stille opp noe krav om at et pensjonsforsikringsprodukt i detalj må bygge på de utjevningssprinsippene som praktiseres av KLP . . .

Heller ikke spørsmålene om hvor stort et kollektiv av forsikringstakere må være, eller hvor mange kommuner m.v. og arbeidstakere det må omfatte, for å være tariffmessig, er det nødvendig for Arbeidsretten å ta stilling til slik saken ligger an. Retten vil likevel understreke at HTA . . . gir anvisning på to selvstendige krav til nøytralitet i forhold til alder og kjønn, og at disse følgelig må oppfylles selv under et regime med premieutjevning. Foranlediget av de saksoekte kommuners anførsler vil retten bemerke at disse kravene ikke kan anses som oppfylt bare ved at premien for den enkelte kommune oppgis i prosent av det samlede pensjonsgrunnlag. Bestemmelsen krever noe mer enn en kjønns- og aldersnøytral faktura. Det som her vil være avgjørende, er de underliggende økonomiske realiteter. Kravet må nærmere bestemt være at en gitt fellesordning rent faktisk medfører at den enkelte kommunes grensekostnader ved å ansette kvinner fremfor menn eller eldre fremfor yngre, reelt sett pulveriseres i en slik grad at de i praksis ikke vil kunne gi noe incitament i retning av diskriminering ut fra alder og kjønn. Etter det Arbeidsretten kan se, vil det derfor måtte gjelde visse grenser for hvor lite et slikt kollektiv kan være uten at ordningen støter an mot kravet om at finansieringssystemet skal være kjønnsnøytralt og ikke virke utstøtende på eldre arbeidstakere. Den nærmere grensedragningen er det ikke nødvendig å gå inn på i vår sak.»

Arbeidsrettens domsgrunner inneholder to hovedsynspunkter.

For det første, finansieringssystemet må bygge på et prinsipp om gjennomsnittsberegning av premie som innebærer at «forsikringsteknisk utregnet premie blir utliknet på flere forsikringstakere». Kravet til utjevning av premiene for de enkelte arbeidstakere er at «den enkelte kommunes grensekostnader ved å ansette kvinner fremfor menn eller eldre fremfor yngre, reelt sett pulveriseres i en slik grad at de i praksis ikke vil kunne gi noe incitament i retning av diskriminering ut fra alder eller kjønn.»

For det annet, premieutjevningen må omfatte «alle kostnadselementene i finansieringssystemet, slik den gjør etter den modellen som anvendes i FKP [Felles kommunal pensjonsordning] i KLP». Denne uttalelsen viser at det system for premieberegning som praktiseres av KLP på grunnlag av pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen, er antatt å være i samsvar med kravet til kjønns- og aldersnøytralitet i Hovedtariffavtalen. Den grad av utjevning av premieforskjeller som skyldes arbeidstakernes alder og kjønn som KLPs premiepraksis fører til, anses således som tilstrekkelig. Imidlertid fastslår Arbeidsretten samtidig at det ikke er grunnlag for å kreve at «et pensjonsprodukt i detalj må bygge på de utjevningssprinsipper som praktiseres av KLP». Så vel KLP som andre livselskaper har dermed et visst spillerom i forhold til de prinsipper for premieberegning som KLP hittil har lagt til grunn. Det grensekostnadssynspunkt Arbeidsretten benytter, angir her rammen for hvilke avvik som vil være tariffmessige.

(3) Arbeidsrettens hovedsynspunkter gir viktige føringer ved utformingen av et regelverk om premieberegning som vil gi alle pensjonsleverandører adgang til å tilby kommunale pensjonsprodukter i samsvar med kravet til kjønns- og aldersnøytrale premier i Hovedtariffavtalen. Det er derfor behov for å søke klarlagt noe nærmere, hvilke krav til gjennomsnittsberegning av premier innenfor et kollektiv av pensjonsordninger – en fellesordning – som følger av Arbeidsrettens to hovedsynspunkter (nedenfor avsnitt 7.4.2 til 7.4.4).»

6.1.1.2 *Premieutjevning i et kollektiv av pensjonsordninger*

Banklovkommisjonen peker på at Arbeidsretten er kommet til at det i Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger, ligger et krav om at pensjonskostnadene, forsikringsteknisk beregnet for de enkelte arbeidstakere, må «utjevnes over et kollektiv som består av flere forsikringstakere», dvs. en gruppe av flere pensjonsordninger. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.4.2 heter det:

«Dette standpunkt er en konsekvens av det grensekostnadssynspunkt som retten legger til grunn. Skal premieforskjeller knyttet til kjønn og alder bli utjevnet i en slik grad at forskjell i pensjonskostnader i praksis ikke vil kunne gi noe incitament i retning av diskriminering ut fra alder eller kjønn, er det nødvendig å foreta gjennomsnittsberegning av premien for de enkelte pensjonsordninger ut fra samlede pensjonskost-

nader for samtlige arbeidstakere i en gruppe av pensjonsordninger.

Slik utjevning av pensjonskostnadene vil ikke kunne skje ved en gjennomsnittsberegning innenfor en og samme pensjonsordning. Ved ansettelse av en ny arbeidstaker vil arbeidsgiverens samlede pensjonskostnader i alle tilfelle måtte øke med den forsikringstekniske premie, beregnet for denne arbeidstakeren, ut fra blant annet alder og kjønn. Grensekostnaden blir derfor lik forsikringsteknisk premie. Dette er nødvendig for å fondssikre de nye pensjonsrettighetene og lar seg ikke skjule ved en etterfølgende gjennomsnittsberegning for alle arbeidstakerne i pensjonsordningen. Utjevning av pensjonskostnadene for de enkelte arbeidstakere for å oppnå kjønns- og aldersnøytralitet, kan derfor bare oppnås ved å beregne en samlet premie for hver enkelt pensjonsordning ved en etterfølgende omfordeling mellom pensjonsordningene av det samlede – forsikringsteknisk beregnede – premievolum for alle arbeidstakerne i det kollektiv av enkelte pensjonsordninger som en fellesordning utgjør.

Utjevningsevner i samsvar med de krav til «kjønnsnøytrale» og «aldersnøytrale» pensjonskostnader for de enkelte arbeidstakere Hovedtariffavtalen stiller, forutsetter derfor – slik Arbeidsretten er kommet til – at premieberegningen skjer *innenfor et kollektiv av pensjonsordninger* for ulike arbeidsgivere, dvs. en fellesordning som premieberegningsspool. Beregningen av premie for hver pensjonsordning må foregå slik at det samlede – forsikringstekniske – premievolum for samtlige arbeidstakere i kollektivet blir fordelt mellom pensjonsordningene i kollektivet etter prinsipper som er kjønns- og aldersnøytrale, f.eks. – som i KLP – etter pensjonsgrunnlaget. Graden av utjevning av forskjeller i pensjonskostnader vil reelt bero på størrelsen, samt sammensetningen ut fra kjønn, alder og lønnsnivå, av medlemsmassen i kollektivet av pensjonsordninger sett i forhold til størrelsen, samt sammensetningen ut fra kjønn, alder og lønnsnivå, av medlemsmassen i den enkelte pensjonsordning. Medlemsmassen i kollektivet må imidlertid være av et visst omfang, i hvert fall hvis utjevningsevnen i forhold til arbeidstakernes kjønn og alder skal samsvare med det grensekostnadssynspunkt Arbeidsretten benytter.

Banklovkommissjonen viser til at Arbeidsrettens dom gir begrenset veiledning når det gjelder hvilken sammensetning eller størrelse kollektivet av pensjonsordninger må ha for å tilfredsstille de krav Hovedtariffavtalen stiller til finansieringssystemet. Som det fremgår foran 7.4.1, uttaler Arbeidsretten kun at en fellesordning må medføre at:

«den enkelte kommunes grensekostnader ved å ansette kvinner fremfor menn eller eldre fremfor yngre, reelt sett pulveriseres i en slik grad at de i praksis ikke vil kunne gi noe incitament i retning av diskriminering ut fra alder og kjønn. Etter det Arbeidsretten kan se, vil det derfor måtte gjelde visse grenser for hvor lite et slikt kollektiv kan være.»

Den grensekostnad Arbeidsretten her omtaler, blir fordelt («pulverisert») innenfor kollektivet av pensjonsordninger. Det avgjørende for om omfordelingsvirkningen er tilstrekkelig, synes derfor å være hvor stor del av grensekostnaden den kommunale arbeidsgiver indirekte må dekke som medlem av kollektivet, når grensekostnaden blir fordelt mellom pensjonsordningene i fellesordningen etter en kjønns- og aldersnøytral fordelingsnøkkel.

Banklovkommissjonen legger etter dette til grunn at også en fellesordning som omfatter en begrenset portefølje av kommunale pensjonsordninger, gjennomgående vil medføre en slik grad av utjevning av grensekostnadene at det vil være tilstrekkelig til å imøtekomme den retningslinje Arbeidsretten gir uttrykk for. Heller ikke Banklovkommissjonen ser imidlertid grunn til å gå nærmere inn på dette spørsmål. Hvor den nedre grense skal trekkes, beror i første rekke på en tolking av Hovedtariffavtalen.»

6.1.1.3 KLPs system for premieberegning

Banklovkommissjonen trekker fram at Arbeidsretten i sin dom viser til de prinsipper for beregning av gjennomsnittspremier som KLP benytter og tradisjonelt har benyttet. Videre peker kommissjonen på at retten uttaler at premieutjevningen skal omfatte alle kostnadselementene i finansieringssystemet, slik den gjør etter den modellen som anvendes i fellesordningen Felles Kommunal pensjonsordning i KLP. Det er altså rettens oppfatning at et opplegg som i hovedsak gir tilsvarende utjevningsevner som de prinsipper KLP praktiserer, tilfredsstiller kravene til finansieringssystemet i Hovedtariffavtalen, mener kommissjonen. Videre heter det i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.4.3:

«For premieberegningens formål er de kommunale pensjonsordninger i KLP gruppert i «fellesordninger» som hver for seg i hovedsak har samme opplegg for premieberegning. Etter Forsikringsvilkårene for Fellesordningen pkt. 5, skal premien for en kommunal arbeidsgiver «fastsettes av KLPs styre i prosent av pensjonsgrunnlaget», dvs. samlet pensjonsgrunnlag (lønngrunnlag) for alle arbeidstakerne i den enkelte pensjonsordning. Opplegget i pkt. 5 bygger på følgende prinsipper:

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

- fellesordningen skal i et år tilføres et premievolum som tilsvarer summen av de forsikringsteknisk beregnede pensjonskostnader for samtlige arbeidstakere i de pensjonsordninger som inngår i Fellesordningen,
- premien for hver pensjonsordning fastsettes deretter ved at det samlede premievolum til Fellesordningen i et år fordeles mellom pensjonsordningene etter forholdet mellom samlet pensjonsgrunnlag (lønnsgrunnlag) for samtlige medlemmer i hver av ordningene, og
- det samlede pensjonsgrunnlag for samtlige medlemmer i en pensjonsordning beregnes prinsipielt uavhengig av antall medlemmer og den enkeltes lønnsnivå, alder og kjønn.

Det er foran avsnitt 3.2 og 4.2 gjort utførlig rede for KLPs praktisering av denne ordningen. Det fremgår av redegjørelsen foran avsnitt 3.2.1 at KLP tradisjonelt har benyttet et «nettopremie» system. Denne praksis er i hovedsak basert på et skille mellom (1) årlig forskuddspremie basert på forsikringsteknisk beregning av samlet premievolum til fellesordningen, og (2) etter-skuddsvis beregnet premie for økte pensjonsforpliktelser som følge av årlig oppregulering av pensjonsrettighetene som følge av lønnsutvikling og G-regulering, og av andre ytelser som ikke kan premiesettes på forhånd og derfor ikke anses som forsikringsbare. I samsvar med dette har KLPs forsikringstakere i de aller fleste år kun innbetalt sin andel av årlig forskuddspremie. Resten av de årlige pensjonskostnader i fellesordningen har KLP normalt – uavhengig av fordelingsregelen i pkt 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen – selv dekket under ett ved årets utgang ved intern overføring fra samlet finansavkastning ut over beregningsrenten, dvs. av overskuddsmidler. Dette systemet har medført at fordelingsregelen i pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen i KLPs praksis nesten utelukkende er blitt anvendt ved beregningen av de enkelte pensjonsordningers andel av årlig forskuddspremie. Når det derimot gjelder de samlede pensjonskostnader for oppregulering av pensjonsrettigheter og andre ikke forsikringsbare ytelser i løpet av året, har den reelle fordelingsnøkkelen vært en annen. Den økonomiske realitet i KLPs overskuddspraksis er at den enkelte pensjonsordnings andel av disse pensjonskostnadene normalt har tilsvart den del av overskuddet på finansavkastningen som pensjonsordningen har gått glipp av, men som ville vært tilført pensjonsordningen dersom pensjonskostnadene ikke først var dekket en bloc, direkte av KLP selv, ved intern overføring fra årets overskuddsmidler. I så fall ville samlet overskudd på finansavkastningen blitt fordelt mellom KLPs pensjonsordninger etter bidrags-

prinsippet i lov om forsikringsvirksomhet § 8–1, dvs. etter størrelsen av premiereservene knyttet til de enkelte pensjonsordninger (foran avsnitt 4.3). KLPs overskuddspraksis har derfor normalt ført til at andre premier enn årlig forskuddspremie reelt er blitt fordelt mellom pensjonsordningene etter størrelsen av premiereserven for hver pensjonsordning og ikke etter fordelingsregelen i pkt. 5 i forsikringsvilkårene.

I enkelte år har overskuddet på finansavkastningen i KLP ikke vært tilstrekkelig til fullt ut å dekke pensjonskostnadene for oppregulering av pensjonsrettigheter og andre ikke forsikringsbare ytelser. KLP har opplyst at en da har vært nødt til å belaste forsikringstakerne med en særskilt «reguleringspremie» beregnet i prosent av størrelsen av premiereserven knyttet til den enkelte pensjonsordning. Dette skjedde blant annet i 2002, da samlet reguleringspremie til fellesordningen deretter ble fordelt etter pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen, se vedlegg 4.2. Premietillegg for andre ikke forsikringsbare ytelser som unntaksvis ikke har latt seg dekke av overskuddsmidler, er blitt fordelt på samme måte. Det vises til redegjørelsen foran avsnitt 3.2.1 og 4.2.3(2).

Karakteristisk for det system for premieberegning som KLP har praktisert over tid er således at det først og fremst er årlig forskuddspremie som er blitt fordelt etter – og fastsatt i prosent av – samlet lønnsgrunnlag for den enkelte pensjonsordning slik pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen angir. Reguleringspremien for oppregulering av pensjonsrettighetene som følge av lønnsutvikling og G-regulering er derimot reelt blitt fordelt etter – og fastsatt i prosent av – størrelsen av premiereserven knyttet til den enkelte pensjonsordning, fordi disse pensjonskostnadene nesten alltid er blitt dekket ved overskuddsmidler og ikke ved innbetalt premie. Kostnadene ved oppregulering av pensjonsrettighetene ligger årlig i området 1/3 til 1/2 av samlet årspremie for pensjonsordningene, og utgjør således en meget stor del av årlige pensjonskostnader for kommunale arbeidsgivere.

Når Arbeidsretten – med henvisning til pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen – uttaler at premieutjevningen skal omfatte alle kostnadselementene i finansieringssystemet, slik den gjør etter den modellen som anvendes av KLP, må uttalelsen naturlig forstås som en henvisning til den rekkevidde fordelingsregelen i pkt. 5 over tid er gitt i KLPs egen praksis. Dersom også den enkelte pensjonsordnings andel av samlet reguleringspremie først skulle beregnes etter pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen og deretter dekkes av KLP ved intern overføring av overskuddsmidler, ville KLPs samlede overskudd reelt bli fordelt mel-

lom pensjonsordningene på en måte som klart strider mot bidragsprinsippet i lov om forsikringsvirksomhet § 8–1. KLPs dispensasjon omfatter imidlertid ikke denne bestemmelsen, og det er ingen direkte sammenheng mellom den enkelte pensjonsordnings samlede lønnsgrunnlag og ordningens bidrag til overskudd på finansavkastningen. Det er derimot en direkte sammenheng mellom pensjonsordningens premiereserve, dennes bidrag til overskudd på finansavkastningen, og den prosentvise økning av premiereserven som årlig oppregulering av pensjonsrettighetene gjør påkrevet. At KLP har kunnet bruke overskuddsmidler direkte til dekning av reguleringspremier før fordeling av overskudd etter ellers gjeldende regler, skyldes således at KLPs praksis når det gjelder dekning av reguleringspremier, har ført til en fordeling av samlet overskudd mellom pensjonsordningene som i hovedsak stemmer med bidragsprinsippet (foran avsnitt 4.3).»

6.1.1.4 Utjevning av kostnadsnivået for pensjonsordningene i en fellesordning

Banklovkommisjonen legger til grunn at det fremgår at Hovedtariffavtalens krav om at kommunale pensjonsordninger skal ha et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere, bare kan gjennomføres innenfor rammen av en fellesordning bestående av et kollektiv av pensjonsordninger. Videre skriver kommisjonen i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.4.4:

«Premien for den enkelte pensjonsordning fastsettes da etter en beregning i to trinn:

- først beregnes det samlede premievolum fra pensjonsordningene i fellesordningen ved forsikringsteknisk beregning av pensjonskostnadene for samtlige medlemmer i alle pensjonsordningene,
- dernest beregnes premien for den enkelte pensjonsordning ved en fordeling av det samlede premievolum mellom pensjonsordningene etter en kjønns- og aldersnøytral fordelingsnøkkel, f.eks. – som i KLP – etter samlet pensjonsgrunnlag (lønnsgrunnlag) for medlemmene i hver enkelt pensjonsordning.

Denne form for omfordelingen av samlet premievolum mellom pensjonsordningene i en fellesordning – basert på lønnsgrunnlaget som kjønns- og aldersnøytral fordelingsnøkkel – vil samtidig også føre til en større eller mindre *utjevning av de samlede pensjonskostnader (kostnadsnivået) for de enkelte pensjonsordningene i fellesordningen*. Enkelte pensjonsordninger i fel-

lesordningen kan få premier som er høyere enn de pensjonskostnader som deres medlemsmasse faktisk medfører for fellesordningen, mens forholdet er omvendt for andre pensjonsordninger. Det er redegjort for dette foran avsnitt 4.2.3 (2). Det fremgår der at slike utjevningsevirkninger vil skyldes at premien for den enkelte pensjonsordning blir fastsatt etter en fordelingsnøkkel som ikke tar hensyn til at:

- virkningene av samordningen med folketrygden varierer med ulike gjennomsnittlige lønnsnivå i den enkelte pensjonsordning,
- sammensetning etter alder og kjønn av medlemmassen i de enkelte pensjonsordninger vil variere.

De kravene til finansieringssystemet i kommunale pensjonsordninger som bestemmelsene i Hovedtariffavtalen stiller, har personalpolitisk begrunnelse og skal praktisk sett føre til at pensjonskostnadene for *de enkelte arbeidstakere* fremtrer som nøytrale i forhold til kjønn og alder. Det ligger imidlertid ikke innenfor formålet med disse eller andre bestemmelser i Hovedtariffavtalen å frembringe utjevning av nivået på pensjonskostnadene for *de ulike kommunale pensjonsordningene*. En annen sak er at en del kommunale arbeidsgivere vil dra fordel av slike utjevningsevirkninger, eller se dem som fordelaktige fordi de vil kunne dempe variasjoner i årlige pensjonskostnader. Uavhengig av dette er imidlertid en viss utjevning av pensjonsordningenes årlige pensjonskostnader for pensjonsordningene i en fellesordning en uunngåelig følge av den form for premieberegning innenfor en fellesordning som er nødvendig for å få gjennomført en kjønns- og aldersnøytral personalpolitikk.

Dette innebærer at adgangen til markedet for kommunale pensjonsordninger reelt vil være betinget av at pensjonsleverandøren kan beregne premie for de enkelte pensjonsordninger innenfor rammen av en fellesordning slik at prinsippet om kjønns- og aldersnøytrale pensjonskostnader for arbeidstakerne blir gjennomført i nødvendig utstrekning. Etter vanlig tolking av gjeldende lov- og forskriftsverk, er imidlertid den utjevning av pensjonskostnadene for de enkelte pensjonsordninger (forsikringstakere) som samtidig vil oppstå, til hinder for at et vanlig livselskap gjør bruk av fellesordninger ved beregningen av premier, se foran kapittel 2. KLP står her i en særstilling fordi selskapet – i motsetning til andre livselskaper – lenge har hatt nødvendig dispensasjon (foran avsnitt 2.1.5). Den tolking av Hovedtariffavtalen som ble fastlagt ved Arbeidsrettens dom, innebar derfor at andre selskaper enn KLP reelt ble stengt ute fra markedet (foran avsnitt 5.2).

Banklovkommisjonen mener at det er på-

krevd med lovendring for å rette på dette forhold og for at samtlige livselskap skal kunne tilby kommunale pensjonsordninger uten dispensasjon fra regelverket. Dette betyr at det må innføres bestemmelser i regelverket som godtar den grad av utjevning av premienivået for ulike forsikringstakere som premieberegning innenfor en fellesordning nødvendigvis må medføre.

(2) For den enkelte kommunale arbeidsgiver som forsikringstaker, vil virkningene av at pensjonsordningen inngår i en fellesordning i KLP vise seg på tre måter (foran avsnitt 3.2.I):

- premie som belastes arbeidsgiveren, fremtrer som *pensjonsordningens premie*, og som en premie beregnet uavhengig av arbeidstakernes kjønn og alder,
- endring i samlet pensjonskostnad for pensjonsordningen som følge av at en arbeidstaker kommer til eller utgår som medlem (grensekostnaden), bestemmes i hovedsak ut fra arbeidstakerens lønnsnivå, og ikke etter alder eller kjønn,
- det skjer en *viss utjevning av premienivået for de enkelte pensjonsordninger i fellesordningen* som følge av at fordelingen av medlemmene etter kjønn, alder og lønnsnivå som regel ikke er den samme i alle pensjonsordningene i en fellesordning.

I debatten om konkurranseforholdene i markedet for kommunale pensjonsordninger, har utjevningen av pensjonskostnadene for de enkelte pensjonsordningene lenge vært et sentralt tema. For den enkelte kommunale arbeidsgiver vil de samlede pensjonskostnader etter omfordelingen innenfor fellesordningen, og ikke nødvendigvis detaljene i premieberegningen, være et viktig forhold ved valget av pensjonsleverandør og dermed for konkurransen i markedet. I forhold til den enkelte pensjonsordning kan imidlertid netto – positive eller negative – utjevningsevner over tid vise seg å være beskjedne, selv om utslagene kan fremtre som mer markerte i et kortere tidsperspektiv og dermed innvirke på konkurransesituasjonen. KLP har opplyst at netto utjevningsevner mellom pensjonsordningene over tid er meget begrensede, men dette synes å være trukket i tvil av andre livselskaper som anslår at utjevningsevner ikke er helt ubetydelige. Uavhengig av dette er det – som redegjort for foran avsnitt 4.2.3(3) – mulig for pensjonsleverandørene å sette i verk ulike «mottiltak» dersom disse utjevningsevner blir større enn akseptabelt for arbeidsgiverne ut fra markedsforholdene. Det er derfor grunn til å anta at utjevningen av pensjonskostnadene for de enkelte pensjonsordningene vil bli holdt på et beskjedent nivå i et marked med konkurranse uten at dette får

virksomheter for gjennomføringen av prinsippet om kjønns- og aldersnøytral premieberegning.

Banklovkommisjonen mener at ny lovgivning om kommunale pensjonsordninger bør legge forholdene til rette for slik konkurranse. Ved utformingen av nye lovregler om bruk av fellesordninger ved premieberegning i kommunale pensjonsordninger, bør det derfor legges vekt på å unngå at utjevningsevningene når det gjelder pensjonskostnadene (premienivået) for de enkelte pensjonsordninger innenfor en fellesordning, blir større enn nødvendige for å ivareta Hovedtariffavtalens krav om kjønns- og aldersnøytrale premier. I hvilken utstrekning slik utjevning av pensjonskostnadene for de enkelte pensjonsordninger vil finne sted, beror i stor grad på hvilke kriterier som legges til grunn ved fordelingen innenfor en fellesordning. Kan prinsippet om kjønns- og aldersnøytralitet gjennomføres på ulike måter, ligger det derfor nær å velge den form for kjønns- og aldersnøytral fordelingsnøkkel som har minst utjevningsevner når det gjelder de samlede pensjonskostnader for de enkelte pensjonsordningene. I denne sammenheng er det grunn til å feste seg ved at Arbeidsretten (dommen pkt. 628) ikke stiller noe krav om at finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger «i detalj» må bygge på de prinsipper som KLP har praktisert. Det vises for øvrig til avsnittene 7.4.5 flg. nedenfor.

(3) Det følger av Hovedtariffavtalen at de pensjonsrettigheter medlemmene av en kommunal pensjonsordning har opptjent, årlig skal oppreguleres i samsvar med lønnsutviklingen, og at løpende pensjoner og oppsatte pensjonsrettigheter til arbeidstakere som har fratrudd uten rett til utbetaling av pensjon, årlig skal reguleres i samsvar med endringen av folketrygdens grunnbeløp. Pensjonsordningene i en fellesordning må derfor årlig tilføres de midler – forsikringsteknisk beregnet – som trengs for å øke avsetningene til sikring av den økning av pensjonsrettighetene som lønnsutviklingen og G-reguleringen betinger.

KLPs praksis har vært at denne delen av de samlede pensjonskostnader i et år (reguleringspremier), med noen få unntak, har vært dekket i sin helhet direkte av KLP selv ved intern overføring av årets overskudd på finansavkastningen ut over beregningsrenten og uten noen forutgående fordeling mellom pensjonsordningene etter reglene i pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen, se foran avsnitt 7.4.3. Det fremgår der at den økonomiske realitet i denne ordningen er at hver pensjonsordning blir belastet med en samlet reguleringspremie fastsatt i prosent av pensjonsordningens samlede premiereserve. Det er bare rent unntaksvis at KLP ikke har kunnet dekke reguleringspremier fullt

ut ved årets overskudd, og har krevd resten innbetalt som premie i samsvar med fordelingsnøkkelen i pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen. Det er imidlertid en lite tilfredsstillende ordning at fordelingsnøkkelen for en så vidt stor del av samlet årspremie – og dermed den reelle økonomiske fordeling mellom pensjonsordningene i en fellesordning – blir vesentlig endret alt etter om KLP i et år har oppnådd tilstrekkelig overskudd på finansavkastningen eller ikke.

KLPs normale praksis på dette området er forsikringsteknisk forsvarlig fordi en prosentvis oppregulering av pensjonsrettighetene – tilsvarende prosentvis lønnsøkning eller G-regulering – krever en i hovedsak tilsvarende prosentvis økning av pensjonsordningens premiereserve. Den prosentvise lønnsøkning eller G-regulering ligger utenfor den enkelte arbeidsgivers kontroll og er også fastsatt på en måte som generelt er uavhengig av alder og kjønn. Oppreguleringen av pensjonsrettighetene blir gitt anvendelse og får virkning for alle medlemmer og pensjonister og fratrådte arbeidstakere knyttet til pensjonsordningen uavhengig av deres alder og kjønn. Fremgangsmåten i KLP er derfor også godt i samsvar med de personalpolitiske hensyn Hovedtariffavtalen vektlegger.

Etter sin ordlyd omfatter pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen i KLP hele den premie som skal innbetales for pensjonsordningene i Fellesordningen. Bestemmelsen må antas å skrive seg fra den tid da KLPs overskudd på finansavkastningen var tilstrekkelige til fullt ut å dekke pensjonskostnadene ved oppregulering av pensjonsrettighetene uten særskilt innbetaling fra forsikringstakerne. I alle fall har KLP i praksis normalt ikke fordelt kostnadene ved oppregulering av pensjonsrettighetene etter den fordelingsnøkkel pkt. 5 angir, dvs. samlet pensjonsgrunnlag i den enkelte pensjonsordning. Denne fordelingsnøkkelen passer heller ikke særlig godt for fordeling av kostnadene ved årlig oppregulering av pensjonsrettighetene. Dette har flere årsaker.

For det første, pensjonsgrunnlaget for en pensjonsordning tilsvarer summen av pensjonsgrunnlagene for medlemmene av ordningen, dvs. den yrkesaktive del av arbeidstakerne tilknyttet ordningen. Det er imidlertid ingen direkte sammenheng mellom samlet pensjonsgrunnlag og kostnadene ved en prosentvis oppregulering av medlemmenes opptjente pensjonsrettigheter. Selv om pensjonsgrunnlaget er det samme for to pensjonsordninger, kan kostnadene ved prosentvis samme økning av opptjente rettigheter bli ganske forskjellig, ganske enkelt fordi summen av opptjente rettigheter i en av ordningene er vesentlig større enn i den andre. Kostnadene for hver av pensjonsordningene vil derimot være proporsjonale med

premiereserven i den enkelte ordning fordi den reflekterer i nåverdi summen av medlemmenes opptjente rettigheter.

For det annet må det tas i betraktning at den årlige prosentvise lønnsøkning for medlemmene i flere pensjonsordninger ikke nødvendigvis vil være den samme. Under ellers like forhold, er kostnadene tilsvarende større for medlemmene i den pensjonsordning med størst lønnsøkning.

For det tredje, pensjonsgrunnlaget i den enkelte pensjonsordning reflekterer overhodet ikke i hvilken utstrekning det er knyttet pensjonister eller fratrådte arbeidstakere med oppsatte rettigheter til ordningen. Samlet pensjonsgrunnlag beregnes som nevnt ut fra pensjonsgrunnlaget for yrkesaktive medlemmer i en pensjonsordning. Antallet pensjonister og fratrådte arbeidstakere og summen av deres pensjonsrettigheter kan derfor være nokså forskjellig i den enkelte pensjonsordning uten at dette fanges opp eller vektlegges av den fordelingsnøkkel pkt. 5 i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen i KLP inneholder. En vesentlig del av kostnadene ved oppregulering av pensjonsrettighetene skriver seg imidlertid fra G-reguleringen av løpende pensjoner og oppsatte rettigheter.

Disse forhold medfører at en omfordeling av de samlede kostnader ved oppregulering av pensjonsrettighetene til samtlige medlemmer, pensjonister og fratrådte arbeidstakere i pensjonsordningene i en fellesordning, gjennomført ut fra samlet lønnsgrunnlag i hver av pensjonsordningene, vil kunne ha betydelige utjevningsevner når det gjelder nivået på pensjonskostnadene for de enkelte pensjonsordningene. Slike utjevningsevner, som ikke kan begrunnes som nødvendige ut fra prinsippet om kjønns- og aldersnøytralitet, unngås dersom kostnadene ved årlig oppregulering av pensjonsrettighetene i stedet – slik KLP tradisjonelt reelt har gjort – belastes i prosent av premiereserven knyttet til hver pensjonsordning. Banklovkommisjonen antar at hensynet til ordnet konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger tilsier at dette reflekteres i de nye lovreglene om premieberegning i fellesordninger. Som det fremgår foran avsnitt 7.4.3, må det også antas at Arbeidsretten generelt har gitt sin tilslutning til KLPs premiepraksis på dette området.

(4) Ut fra dette mener *Banklovkommisjonen* at et regelverk for premieberegning innenfor en fellesordning bør utformes med utgangspunkt i den tredeling av samlet årspremie for en pensjonsordning som ligger til grunn for KLPs praksis:

- ordinær årlig forskuddspremie (nedenfor avsnitt 7.4.5),

- reguleringspremie til dekning av årlig oppregulering av pensjonsrettighetene som følge av lønnsutvikling og G-regulering (nedenfor avsnitt 7.4.6),
- andre premier for ikke forsikringsbare ytelser som utgår når forsikringstilfellet inntreffer (nedenfor 7.4.7).»

6.1.2 Høringsinstansenes merknader

Enkelte høringsinstanser gir uttrykk for at de er positive til at premie skal utjevnes over pensjonsordninger i en fellesordning, mens andre høringsinstanser uttrykker skepsis til en slik tilnærming.

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) er blant høringsinstansene som er positive til utjevning av premie i tråd med Banklovkomisjonens utkast:

«Et sentralt punkt i tariffavtalen er at pensjonsordningen skal være alders- og kjønnsnøytral. Banklovkomisjonens forslag tar sikte på å ivareta denne bestemmelsen. YS er tilfreds med dette, da det etter vårt syn er viktig å etablere tjenestepensjonsordninger som er mest mulig kjønnsnøytrale og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere. [...]

For å sikre en alders- og kjønnsnøytral premie beregnes pensjonspremien på et kollektiv av kunder. YS forutsetter at det ikke fastsettes definisjoner for kollektivets størrelse gjennom lovregulering med mindre dette er avklart med tariffpartene.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler på sin side at det vil være akseptabelt med premieutjevning (gjennomsnittspremier) ut fra visse kriterier, men at premieutjevning kan påvirke markedet:

«FNH mener at forslaget til utjevnedde premier vil ivareta dagens krav i Hovedtariffavtalen. [...]

FNH mener at det er akseptabelt med gjennomsnittspremier dersom de som er med på premieutjevningen enten har obligatorisk krav om medlemskap, eller ønsker gjennomsnittspremier fordi de ønsker å være en del av et fellesskap. For kommunale ordninger er det tariffavtalen som regulerer behovet for en premie som er tilnærmet kjønns- og aldersuavhengig. Tariffavtalen angir også hvilke ytelser som skal gis til alle som er omfattet av avtalen. FNH vil påpeke at forholdet vil være annerledes for ordninger som ikke er omfattet av Hovedtariffavtalen, samt private, frivillige kollektive pensjonsordninger. [...]

FNH vil likevel gi uttrykk for at dersom hvert selskap kun kan ha en fellesordning for

kommunale ordninger, og denne er sammen satt på en slik måte at premien blir vesentlig endret ved endring av sammensetningen av pensjonsordninger innen fellesporteføljen, vil dette kunne påvirke hvordan de forskjellige forsikringskollektivene er satt sammen, og at enkelte vil kunne ønske å skifte leverandør.

Dersom det er stor variasjon på gjennomsnittsalder for ansatte hos ulike arbeidsgivere og pensjonsinnretningene konkurrerer på dette gjennom sine fellesordninger, vil markedet kunne påvirkes. Det antas at aldersspredningen er jevnere i større kommuner enn i mindre enheter. Problemet er betydelig redusert ved at reguleringspremier er unntatt fra utjevning i forslag til § 8b-6 (5). Se for øvrig kommentaren under punkt 2.1.a.»

Gjensidige NOR Spareforsikring uttaler at premieutjevning er en ulempe i forhold til målsettingen om effektiv konkurranse:

«I forhold til målsettingen om effektiv konkurranse i markedet er forslaget til premieutjevning (§ 8b-6) en ulempe. Et bærende prinsipp i gjeldende FVL er at de kostnader som belastes per kontrakt, står i forhold til den risiko som overtas av forsikringsselskapet per kontrakt. Dette gir forsikringstakerne muligheter til innsyn i og påvirkning på kostnader i egen pensjonsordning, og sikrer et velfungerende marked med konkurranse. Disse hensyn er også til lagt stor vekt i Banklovkomisjonens utredning nr 7 (forslag til kapittel 8a).

Innføring av fellesordninger for premieutjevning innenfor et kollektiv av forsikringstakere vil kamuflere økonomiske sammenhenger, vanskeliggjøre innsyn og svekke konkurransen. Hvis vårt primære standpunkt ikke har politisk flertall, vil vi sekundært støtte at det lovfestes særlige regler som innebærer premieutjevning. Det er i så fall viktig at denne utjevningen avgrenses til de områder som er nødvendig for formålet. Det er videre viktig at det ikke legges til rette for en konkurranse i markedet basert på ulike og kreative tilpasninger til disse særlige reglene. Konkurransereglene bør avgrenses til faktorer som følger av de generelle virksomhetsreglene.»

Den Norske Advokatforening er skeptisk til utjevnedde premier i et fellesskap:

«Imidlertid må man anta at den utjevnedde premien i et utjevningsfellesskap vil bli satt nær risikorett premie for den enkelte pensjonsordning. Dette tilsier at det må opprettes flere utjevningsfellesskap dersom systemet med utjevningsordninger skal kunne forventes å overleve over tid. Det samsvarer ikke med tariffpartenes krav om størst mulige utjevningsfellesskap.

Dette ulike synet vil fortsatt kunne begrense konkurransen innenfor det offentlige tjenestepensjonsmarkedet.

På bakgrunn av dommen i Arbeidsretten i oktober 2002 og dagens tariffbestemmelser, er vi enige i at lovverket må åpne for opprettelse av fellesordninger for å få fri konkurranse. Det er likevel nødvendig at den enkelte kunde kan velge mellom individuell pensjonsordning eller deltakelse i fellesordning. Imidlertid er det vår oppfatning at fellesordninger er å ta et langt skritt tilbake i tid. Det er også sannsynlig at systemet med fellesordninger ikke vil ha varighet over mange år.»

Kultur- og kirkedepartementet (KKD) peker på at et viktig moment av «overordnet karakter» som må ligge til grunn for vurderinger knyttet til kommunale pensjonsordninger, er forutsigbarhet med hensyn til utgiftene til pensjonspremier:

«Forutsigbarhet når det gjelder utgifter til pensjonspremier er av vesentlig betydning for forsikringskundene – og må ligge til grunn for vurderinger knyttet til ordninger med gjennomsnittspremier – individuelt baserte premier.»

Kredittilsynet uttaler:

«Lovutkastet innfører en lovfestet adgang til å etablere fellesordninger for flere kommunale pensjonsordninger. Adgangen skal gjelde for alle livsforsikringsselskaper, inkludert KLP. Det skal etter forslaget ikke lenger være behov for dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven for å etablere fellesordninger. Det angis i lovutkastet hvilke premieelementer som skal eller kan utjevnes mellom pensjonsordningene i en fellesordning og hvilke fordelingsnøkler som skal anvendes ved utjevningen. Kredittilsynet slutter seg i hovedsak til forslaget.»

Finansdepartementet har i høringsbrev av 5. mars 2003 bedt høringsinstansene vurdere hvilken virkning premieutjevning vil kunne ha på forsikringsmarkedets funksjonsmåte, og særlig om endringer i fellesporteføljens sammensetning vil kunne utløse kjedeendringer av premieendringer med påfølgende skifte av leverandører. Videre er høringsinstansene bedt om å gi merknader til om utkastet synes å gi en hensiktsmessig utjevning av premieforskjeller grunnet kjønn og alder, herunder om forslaget er egnet for bruk i små fellesordninger og for kommunale pensjonskasser.

Kredittilsynet uttaler:

«Kredittilsynet bemerker at enhver fellesordning vil innebære en viss krysssubsidierting. Slik sett er en individuell premieberegning for den enkelte arbeidsgiver alltid å foretrekke fremfor etablering av fellesordning for premiebereg-

ning. Målet om alders – og kjønnsnøytral premieberegning innebærer imidlertid pr. definisjon en forutsetning om at krysssubsidierting skal finne sted, i den grad det er nødvendig for å oppnå målene om premieutjevning.

Ut fra konkurransehensyn er det antakelig en fordel at loven åpner for at et forsikrings-selskap kan etablere flere fellesordninger, gitt at et opplegg med fellesordning for premieberegning skal etableres. I hvilken grad det vil foreligge krysssubsidierting i en fellesordning vil dels bero på hvor likeartede forsikringstakernes risikobilde er og dels på størrelsen av fellesordningen. Både en mindre fellesordning med likeartede forsikringstakere og en fellesordning med mange forsikringstakere vil etter omstendighetene kunne gi liten grad av krysssubsidierting.

Kredittilsynet vil imidlertid peke på at det i en fellesordning særlig er de forsikringstakere som subsidierer andre forsikringstakere, som vil være motivert for å bytte pensjonsleverandør. Tilsvarende kan flytting motiveres ut fra antagelser om at en vil kunne bli subsidiert i en annen ordning. I en liten fellesordning kan endringer i sammensetningen av pensjonsordningene lettere gi forsikringstakere et incitament til å flytte pensjonsordningen enn i en stor ordning. Nærliggende eksempler på forsikringstakere hvor avviket fra «fellesskapets» beregnede premie kan være stort, er arbeidsgivere med og uten høyt innslag av ansatte med særaldersgrenser og arbeidsgivere hvor gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag avviker betydelig fra det som gjelder for de øvrige arbeidsgivere i fellesporteføljen.

Erfaringene tilsier imidlertid at det også er andre faktorer enn premien som er avgjørende for om en pensjonsordning blir flyttet. Blant annet er tillit og lojalitet i forhold til pensjonsinretningen og servicenivå samt utsikt til bedre avkastning i det nye forsikringsselskapet av betydning. Innen kommunal sektor er dessuten beslutningsprosessen ved en flytting langvarig og administrativt krevende, noe som synes å bidra til at flytting bare foretas etter svært grundig overveielse, og etter innhenting av flere tilbud. Kredittilsynet antar derfor at en endring av premien som følge av endring i sammensetningen i en fellesordning må være av en viss størrelse før det oppstår en situasjon som kan gi opphav til en kjedereaksjon. I prinsippet er det mulig at en slik kjedereaksjon kan oppstå, men vi antar at de administrative systemene (beslutningsprosesser mv.) rundt en kommunal pensjonsordning fortsatt vil bidra til at endringer forgår over tid.

I en fellesordning bestående av pensjonsordninger som risikomessig er tilnærmet like, vil incitamentet til å flytte være lavere enn i en fellesordning med mer variert sammensetning.

Dette vil imidlertid normalt ikke være en stabil situasjon. I en kommunal pensjonsordning vil risikobildet gjerne endres over tid ved at gjennomsnittsalderen (og derved risikosituasjonen) øker i perioder med liten utskifting av arbeidstakerne. En pensjonsordning kan derfor gå over fra å subsidiere til å bli subsidiert. I perioder med stor utskifting og fornyelse av arbeidsstokken kan dette endres igjen. På denne bakgrunn antar Kredittilsynet at det vil være vanskelig å kontrollere om pensjonsordningene i en fellesordning til enhver tid er tilnærmet like. Videre vil vi peke på at for å overholde prinsippet med likhet kan pensjonsordninger som har hatt en risikomessig endring bli tvunget ut av fellesordningen. Dette kan ikke være en ønskelig effekt av adgangen til å etablere fellesordninger. Kredittilsynet understreker således at det i samsvar med lovens krav om rimelige forsikringsvilkår (lovens § 7 – 7) bør *kreves* at selskapet setter objektive og saklige vilkår mht. hvilke forsikringstakere som kan opptas og inngå i de ulike fellesordninger, blant annet for å sikre at også forsikringstakere med mindre godt risikobilde får et reelt tilbud i markedet. Generelt gjelder at jo større fellesordningen er, jo lettere vil ordningen kunne ta opp slike forsikringstakere uten at dette får vesentlige konsekvenser for premienivået.

[...]

Utjevning av premier mellom menn og kvinner
Kredittilsynet peker på at premiene for alderspensjon er klart høyere for kvinner enn menn som følge av forskjell i forventet levealder. For en kvinne på 20 år er premien om lag 30 prosent høyere enn for en like gammel mann, og for en kvinne på 65 år om lag 10 prosent høyere (gjennomsnittlig om lag 25 prosent høyere for kvinner). Premietariffen for alderspensjonen i kommunal pensjon ble i sin tid utarbeidet for å benyttes i kombinasjon med tariffene for etterlattepensjon, og det viser seg å være en helt ubetydelig forskjell mellom kjønnene når det både er alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon med i en pensjonsplan. Dette gjelder for alle aldersgrupper. Så lenge Hovedtariffavtalen i kommunal sektor krever at pensjonsordningene omfatter alle disse ytelsene, er således spørsmålet om utjevning av premie på grunnlag av kjønn ikke en relevant problemstilling i denne sammenheng.

Kredittilsynet kan etter dette, jf. redegjørelsen foran, ikke se at forslaget om fellesordninger vil gi uheldige resultater for små fellesordninger og kommunale pensjonskasser grunnet premieforskjeller som følge av kjønn.

Utjevning av premier som følge av alder

Når det gjelder utjevning av premieforskjeller

som følge av alder, vil reell utjevning skje på ordinær årspremie, som skal benytte pensjonsgrunnlag som fordelingsnøkkel. Premie for ikke – forsikringsbare ytelser kan etter avtale utjevnes med pensjonsgrunnlaget som fordelingsnøkkel. Pensjonsgrunnlag er i prinsippet en helt aldersnøytral parameter, selv om det i realiteten vil være slik at gjennomsnittlig pensjonsgrunnlag øker med alderen.

For kommunale pensjonskasser som sikrer pensjon for en kommune og de foretak og stiftelser som har nær tilknytning til kommunen vil neppe utjevning av premieforskjeller som følge av alder bli særlig stor for kommunen. Dette følger av at kommunen ofte vil være den dominerende arbeidsgiver hva antall ansatte angår. Kredittilsynet kan ikke se at dette isolert sett bør medføre at bestemmelsene i lovutkastet ikke skulle gis anvendelse på pensjonskasser, og kan heller ikke se at det vil være behov for å sette minstekrav til størrelsen av en fellesordning for premieberegningen.

Minstekrav til størrelse vil også kunne medføre vanskeligheter for forsikringsselskaper som ønsker å etablere seg som tilbydere av kommunal pensjonsforsikring, men som ikke har mange kommunale pensjonskunder i dag. En slik begrensning i anvendelsesområde for fellesordning for premieberegning vil dessuten kunne virke sterkt urimelige for kommuner med pensjonskasser, som har hatt pensjonskasseløsning i mange år.

Reguleringspremie skal benytte premiereserve som fordelingsnøkkel, og premiereserve vil for øvrig alltid gjenspeile blant annet alder. Det vil derfor ikke være mulig å la den samlede premie utjevnes fullt og helt mht. alder. Alderssammensetningen i de ulike pensjonsordningene innen en fellesordning vil derfor være med på å bestemme hvor god utjevningen mht. alder blir. Kredittilsynet finner imidlertid at forslaget utjevning funksjon totalt sett er tilfredsstillende. Vi kan heller ikke se at den vil gi uheldige resultater for små fellesordninger og kommunale pensjonskasser.»

Når det gjelder krysssubsidierting uttaler Kredittilsynet følgende:

«Kredittilsynet er ikke kjent med at det foreligger noen praksis innen KLPs fellesordninger om at de pensjonsordninger som innebærer at pensjonsordninger som har markerte ulikheter i forhold til de øvrige pensjonsordningene, har blitt skilt ut som egne grupper av enkeltkunder etter risikoforløp. Eventuell inndeling etter risiko vil først bli aktuelt fra 2003, men da primært ut fra langsiktige effekter som følge av strukturendringer. Videre bemerkes at det ikke er realistisk å anta at det er mulig å produsere statis-

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

tisk materiale for en fortløpende vurdering av om det er forsvarlig å opprettholde en fellesordning med gjennomsnittsberegnete premier.»

Kredittilsynet uttaler for øvrig:

«Banklovkommisjonen sier under avsnitt 7.1.3 at «En årsak til ulikheter mellom praksis i KLP og de øvrige livselskapene når det gjelder kommunale pensjonsordninger, synes således å være at det for tiden ikke gjelder sikre «kjøreregler» på flere områder av konkurransemessig betydning.»

Kredittilsynet kan ikke se at det er dekning for et slikt utsagn. Det synes vanskelig å se at det på noe område ikke er sikre «kjøreregler» i dag.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«Banklovkommisjonen viser også til Arbeidsrettens utsagn om at «den enkelte kommunes grensekostnader ved å ansette kvinner fremfor menn eller eldre fremfor yngre, reelt sett pulveriseres i en slik grad at de i praksis ikke vil kunne gi noe incitament i retning av diskriminering utfra alder og kjønn». Når det gjelder graden av utjevning som følger av gjennomsnittsberegningen av premien sier Banklovkommisjonen at det ovenfor nevnte grensekostnadssynspunktet til Arbeidsretten angir rammen for hvilke avvik som kan være tariffmessige. Både Arbeidsretten og Banklovkommisjonen har etter UHOs mening her lagt seg på en tolkning som skulle være tilstrekkelig til å sikre intensjonene i Hovedtariffavtalen.»

UHO uttaler også:

«Kommisjonen åpner for at det skal kunne være flere fellesordninger i samme selskap. Dette begrunnes med at det vil gi større grad av homogenitet i den enkelte fellesordning (kommunale selskap er forskjellig fra kommuner, som er forskjellig fra fylkeskommuner etc med hensyn på gjennomsnittlig lønnsnivå, graden av allerede opparbeide pensjonsforpliktelser i den enkelte pensjonsordning osv). Dette gjøres bl.a. for å komme KLP i møte som allerede har delt sin forsikringsmasse i tre deler. Forslaget åpner nå for at også andre selskap kan gjøre det samme.

Verken Arbeidsretten eller Banklovkommisjonen sier noe om hvor mange medlemmer en fellesordning må ha for å sikre utjevning av grensekostnadene. Banklovkommisjonen sier at den nedre grensen for antall pensjonsordninger i en fellesordning må vurderes i forhold til kravet om et kjønns- og aldersnøytralt finansieringssystem, og at dette «i første rekke beror på en tolkning av tariffavtalen». Banklovkommisjo-

nens leder, Erling Selvig, har uttalt at «det må være mer enn én».

UHO er sterkt kritisk til reguleringer på dette området som åpner for svært få forsikringstakere (kommuner) i hver fellesordning. Dette vil også gi økte administrasjonskostnader. Spørsmålet beror etter UHOs oppfatning på en tolkning av tariffavtalen, og må diskuteres mellom partene i Hovedtariffavtalen.»

Barne- og familiedepartementet (BFD) uttaler:

«Den forutsetter også at en «fellesordning» må omfate mer enn en pensjonsordning, slik at det ikke burde være noen reell risiko for de seleksjonsvirkninger som er framhevet i Finansdepartementets brev. Hvis det i høringsrunden likevel skulle fremkomme indikasjoner på at det kan være problemer på dette punkt, bør man i tilfelle vurdere om at det er behov for regler om minste størrelse på «fellesordninger».

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) uttaler:

«Som nevnt innebærer kravet om kjønns- og aldersnøytralitet et innslag av krysssubsidiering mellom de pensjonsordninger som inngår i en fellesordning. Enkelte pensjonsordninger vil som følge av dette ønske å skifte leverandør for å oppnå lavere forsikringspremier. På sikt vil dette kunne føre til en konsentrasjon av homogene pensjonsordninger i de ulike fellesordninger. På denne bakgrunn antar AAD at kommisjonens forslag også ivaretar hensynet til stabilitet i forsikringsmarkedet.»

Landsorganisasjonen i Norge (LO) uttaler:

«Lovforslaget bygger på at det kan være rom for tolkningsmuligheter og at partene selv kan definere disse kravene nærmere, eventuelt endre tariffavtalen. Loven gir således adgang til å bygge på noe forskjellige beregningsmåter for utjevningen av den delen av den samlede premie som reguleres etter lønn og G-reguleringen i løpet av året (reguleringspremie) og andre elementer. For LO er det ikke en målsetting å utjevne pensjonskostnader som skyldes forskjeller i lønnsnivå mellom kommuner. Det er derfor riktig at det tilrettelegges for at premiereserven kan brukes som fordelingsnøkkel for fordeling av premiebetaling mellom kommuner (pensjonsordninger). Dette kan også virke bedre i forhold til at kommunene oppmuntres til å ta bedre vare på arbeidstakerne og unngå tidlig avgang, i det kommunene i større grad må bære sine egne kostnader knyttet til dette.»

Lørenskog kommune/Referansegruppen uttaler:

«Det noteres samtidig at lovforslaget synes å innebære et forbud mot deler av det tradisjonelle,

fullt utjevnete produkt som KLP har levert i perioden 1974–2002. Referansegruppen mener at KLPs tradisjonelle produkt fortsatt bør kunne leveres til de som måtte ønske det.»

Lørenskog kommune/Referansegruppen uttaler videre:

«Det synes åpenbart for referansegruppen at premieendringer som følger av endret sammensetning av pensjonsordningen innen en fellesportefølje vil føre til at den subsidierende part vil søke til en annen fellesportefølje og dermed skape ustabilitet i forsikringsmarkedet.

Dersom man velger å være tilsuttet en fellesportefølje, så må det forutsettes at den enkelte portefølje lovbestemt ikke kan ha større avvik blant de deltagende medlemmer enn +/-x % (for eksempel i størrelsesorden 2–3 %).

Dersom fellesordningene er homogene og stabile, så vil utjevning være en måte å maskere premieforskjeller grunnet kjønn og alder. Er ikke dette kravet oppfylt, vil resultatet kunne være subsidierende parter flytter dersom et reelt konkurrerende flyttealternativ er tilgjengelig. Dette gjelder uavhengig av fellesordningens størrelse.

[...]

Departementets presumsjon tiltres. Følgelig vil virksom konkurranse mellom ulike forsikringsselskaper bare kunne ivaretas innenfor et system hvor fellesordningen forsikringsteknisk er relativt homogen, det vil si med et avvik fra gjennomsnittet på +/-x %.

De berørte kommuner ønsker prinsipielt å kunne velge en individuelt beregnet premie for den enkelte kommune, men ser at en for inneværende tariffperiode må utligne pensjonskostnadene i en fellesordning. Så lenge dette er situasjonen, mener de berørte kommuner at følgende forhold må vies særlig oppmerksomhet:

Standardiserte fellesordninger er ikke en god løsning

Referansegruppen mener det ikke er i kommunenes interesse om konkurransen i markedet begrenser seg til bare fellesordninger.

Referansegruppen anerkjenner det positive i at lovforslaget løser behovet for at en av tariffpartene ønsker utjevning, for eksempel er hensynet til kjønnsnøytralitet ivaretatt.

Referansegruppen er informert om at utjevningen i den foreslåtte fellesordningen i § 8 b-6 (og i KLP), innebærer en utjevning av alle faktorer som påvirker premien.

Herunder vil det i fellesordningene bli slik at:

- Kommuner med gjennomsnittlig lav lønn subsidierer de med høy lønn.

- Kommuner med gjennomsnittlig høy aldersgrense subsidierer de med lav.
- Krysssubsidiering oppstår på ansiennitet.
- Krysssubsidiering oppstår på deltidsarbeid.

Pensjonsutgiftene utgjorde i året 2002 over en femtedel av lønnsbudsjettet i de fleste kommuner. Referansegruppen registrerer at kommunene i stor grad blir fratatt muligheten til selvstendig å påvirke disse kostnadene ved egeninnsats og personalpolitikk.»

Norske Forsikringsmegleres Forening gir uttrykk for tilsvarende synspunkter som Lørenskog kommune/Referansegruppen over. Videre er både Lørenskog kommune og Meglerforeningen skeptiske til uønskede utjevningseffekter. Meglerforeningen skriver:

«Meglerforeningen savner en nærmere drøfting av andre metoder enn utjevningsordninger for å oppnå den av partene ønskede maskering av premieforskjeller relatert til kjønn og alder. Spesielt mener Meglerforeningen at adgang for selskapene til å tilby kjønnsnøytrale premietariffer bør vurderes nøye. Meglerforeningen er kjent med at selskapene i Sverige har denne adgangen. Adgangen er ikke det samme som påbud, og adgangen antas å kunne bli benyttet mest i sammenheng med tariffavtalte pensjonsavtaler, hvor foretakene/kommunene er pålagt å etterspørre kjønnsnøytrale premier. Videre er Meglerforeningen kjent med at det i Danmark kreves kjønnsnøytral premietariffer, og at denne lovgivningen er styrket også i etterkant av diskusjonen om systemet i Danmark i NOU 2001:27.

Ikke ønskede utjevningseffekter

Meglerforeningen savner en drøfting av virkemidler for å unngå at den ikke ønskede utjevningen i utjevningsordninger antar for store dimensjoner.

Meglerforeningen ber derfor departementet vurdere slike virkemidler. Konkret vil Meglerforeningen foreslå at det ved forskrift fastsettes at det for hver forsikringsavtale opprettet i en fellesordning skal beregnes følgende:

- En krysssubsidieringsgrad i prosent som angir avstand fra forsikringsteknisk korrekt premie.
- En kjønnsnøytralitetsgrad som i prosent angir avstand fra en genuint kjønnsnøytral premie.
- En aldersutjevningsgrad som i prosent angir avstand fra genuint aldersnøytral premie.
- Forsikringstaker skal gjøres kjent med denne statistikken minst en gang i året.

Meglerforeningen vil også foreslå at det ved forskrift fastsettes en maksimal krysssubsidierings-

grad på +/ – x % innen en fellesordning. Ved overstigelse av den maksimale kryssubsidieringsgrad skal forsikringsgiver fra neste hovedforfall dele fellesordningen. Kredittilsynet bør gis mulighet til dispensere.»

Vedrørende utkast til § 8b-6 første ledd skriver Meglerforeningen:

«Her introduseres en sterkere form for aldersnøytralitet enn det hovedtariffavtalen i kommunal sektor legger opp til, som bare krever at ordningen ikke skal virke utstøtende på eldre arbeidstakere. Det bør vurderes nøye om dette er hensiktsmessig.»

Kommunal- og regionaldepartementet (KRD) uttaler:

«KRD oppfatter forslaget § 8b-6 som lite tilgjengelig. Formålet med bestemmelsen er dels å sikre tilføring av premie i sum basert på forsikringstekniske beregninger, dels å ivareta Hovedtariffavtalen, jf. avgjørelse i arbeidsretten. Inndelingen bør vurderes, eventuelt at deler av bestemmelsen inntas i forskrift jf. § 8b-6 nr. 7.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) uttaler:

«Det er grunn til å anta at premieendringer som følger av endret sammensetning av pensjonsordningen innen en fellesportefølje vil kunne føre til at den subsidierende part vil søke til en annen fellesportefølje og dermed skape ustabilitet i forsikringsmarkedet.

For å unngå slik ustabilitet kan det tenkes inntatt en forutsetning om at den enkeltes portefølje lovbestemt ikke kan ha større avvik blant de deltagende medlemmer enn +/- X%.

Utjevning kan være en måte å maskere premieforskjeller grunnet kjønn og alder dersom fellesordningene er homogene og stabile. Er ikke dette kravet oppfylt, vil resultatet kunne være at subsidierende parter flytter dersom et reelt konkurrerende flyttealternativ er tilgjengelig. Dette gjelder uavhengig av fellesordningens størrelse.

Virksom konkurranse mellom ulike forsikringsselskap, jf. Departementets antagelse i høringsbrevet, vil bare kunne ivaretas innenfor et system hvor fellesordningen forsikringsteknisk er relativt homogen, det vil si med et avvik fra gjennomsnittet på +/- X%.»

Om utjevningen av premien i kommunale pensjonsordninger uttaler KS:

«Ordlyden i § 8b-6 (1) er for øvrig ikke i samsvar med den tariffestede bestemmelsen i kommunal sektor som lovforslagets ordlyd baseres på. Tariffavtalen i kommunal sektor kapittel 2 pkt. 2.1.8 annet ledd fastsetter at tjenstepensjonsordningen skal være basert på et finansie-

ringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere. KS mener det er uheldig å innføre et nytt aldersnøytralitetsbegrep, selv om dette er ment å samsvare med ovennevnte tariffbestemmelser ordlyd.

KS savner en nærmere drøfting av andre metoder enn utjevningsordninger for å oppnå den ønskede maskering av premieforskjeller relatert til kjønn og alder. For eksempel er ikke kjønnsnøytrale premietariffer diskutert.

KS savner videre en drøfting av virkemidler for å unngå at den ikke-ønskede utjevningen i utjevningsordninger antar for store dimensjoner og dermed kan ha andre ikke-tilsiktete og uønskede effekter.

KS ber derfor departementet vurdere slike alternative virkemidler i lovforarbeidet, eventuelt ved senere forskriftsregulering.»

6.1.3 Departementets vurdering

Innledning

Som omtalt i tidligere kapitler har Banklovkommisjonen i sitt arbeid med utkast til lovtekst valgt å ta utgangspunkt i Hovedtariffavtalen for kommuner mv. og dommen i Arbeidsretten 8. oktober 2002. Banklovkommisjonen peker videre på at Hovedtariffavtalens krav om at pensjonsordninger skal være basert på et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere, er nært knyttet opp mot KLPs fellesordning for kommunale pensjoner (Felles Kommunal Pensjonsordning). Banklovkommisjonen har deretter kartlagt hvordan KLPs premieberegningssystem har blitt praktisert, praktiseres nå og ventes praktisert fremover, og i stor grad lagt dette som mal for et utkast til lovregler om utjevning av pensjonspremie i fellesordninger.

Systemet med utjevning av pensjonspremie er velkjent i KLP, som har hatt muligheten til å benytte denne metoden også etter at forsikringsvirksomhetsloven trådte i kraft på slutten av 1980-tallet. Finansdepartementet ga selskapet dispensasjon fra enkelte bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven i 1990, og dispensasjonene ble videreført i brev 8. mai 1998, dog under noe tvil. Selskapet har hatt dispensasjon fra et helt sentralt prinsipp i forsikringsvirksomhetsloven som er fastsatt i loven § 7–6, om at forsikringsselskap skal benytte premier som står i rimelig forhold til den risiko som overtas.

KLPs premieberegningssystem ble etter det Finansdepartementet kjenner til utviklet tidlig på 1970-tallet, lenge før det kom inn i Hovedtariffavtalen kapittel 2 punkt 2.1.8 at man ved skifte av pen-

sjonsleverandør stilte krav om at i tilflyttet selskap måtte pensjonsordningens finansieringssystem være kjønnsnøytralt og ikke virke utstøtende på eldre arbeidstakere. KLPs metoder med utjevning av premieberegning er derfor ikke konstruert med utgangspunkt i Hovedtariffavtalens krav, og trolig har også andre målsetninger ligget til grunn. I brev fra 1989 til Finansdepartementet pekte selskapet eksempelvis på at premieberegningssystemet var utviklet for å gi kommunene forutsigbarhet i forhold til pensjonsutgifter.

Etter Finansdepartementets oppfatning ville det kunne tenkes alternative metoder for å oppfylle et krav om et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt, og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere. Departementet har også merket seg at flere høringsinstanser har etterlyst en drøfting av alternative metoder, eksempelvis kjønnsnøytrale tariffier. Kjønnsnøytrale premietariffer ble utredet i NOU 2001: 27 «Om kjønnsnøytralitet i privat sektor». Utvalget konkluderte med at utstøting av kvinnelig arbeidskraft ikke synes å være et problem i foretak som har opprettet ytelsesbaserte ordninger. Utvalget tilrådte derfor ikke innført kjønnsnøytrale premietariffer.

Finansdepartementet har merket seg at Banklovkommisjonen blant annet viser til Arbeidsrettens domspremiss nr. 628 der det heter:

«Arbeidsretten er på denne bakgrunn kommet til at HTA 1998–2000 pkt. 2.1.8 tredje ledd må forstås slik at den hjemler et krav om at en tjenstepensjonsordning på hovedtariffavtalens område må bygge på et finansieringssystem som innebærer at premieutgiftene *utjevnes* over et kollektiv som består av flere forsikringstakere (kommuner m.v.) (...) Ved flytting av pensjonsordningen til et livsforsikringsselskap etter 1. mai 1998, må finansieringssystemet således bygge på et prinsipp om *gjennomsnittsberegning* av premie i den forstand at forsikringsteknisk utregnet premie blir utlignet på flere forsikringstakere.»

Kjønn og alder benyttes av forsikringsselskaper ved beregning av premie fordi disse faktorene er enkle å identifisere, er stabile over tid og har vist seg å være indikatorer på den risiko en pensjonsleverandør står overfor.

Nærmere om kjønn og alders påvirkning på forsikringspremie

Banklovkommisjonen påpeker at pensjonspremie avviker svært lite grunnet kjønn når man ser alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon under ett. Det samme har Kredittilsynet pekt på i sin høringsmerknad. Finansdepartementet viser til følgende talleksempel gjengitt i tabell 6.1 i NOU 2001: 27 Om kjønnsnøytralitet i pensjonsordninger i privat sektor:

Tabell 6.1 Forsikringstekniske premier etter alder og kjønn¹

Alder	Engangspremie for alders-, uføre- og etterlattepensjon		Premie for kvinner i pst. av premie for menn. Alle ytelser
	Menn	Kvinner	
20	481,31	475,46	99
25	551,64	540,13	98
30	626,60	611,60	98
35	704,44	690,18	98
40	785,89	775,99	99
45	872,21	869,04	100
50	964,76	968,78	100
55	1066,13	1073,94	101
60	1186,59	1189,42	100
65	1374,64	1355,47	99

¹ Tabellen viser et eksempel med en engangspremie som gir kroner 100 i årlig pensjon for begge kjønn livet ut ved ulike aldre, samt en sammenligning mellom kjønnene. Det er forutsatt pensjonsalder på 67 år, og det er benyttet beregningsgrunnlaget K1963 for alderspensjon, ektefellepensjon og barnpensjon, og beregningsgrunnlaget IR1973 for uførepensjon. Grunnlagsrenten er 3 prosent. Med «alle ytelser» menes alderspensjon, uførepensjon lik alderspensjon, ektefellepensjon lik 55 prosent av alderspensjon og barnpensjon lik 50 prosent av alderspensjon.

Kilde: NOU 2001: 27 Om kjønnsnøytralitet i pensjonsordninger i privat sektor (Rapport fra Finansdepartementet av 20. august 1998 om hovedspørsmål ved innskuddsbasert tjenstepensjon)

Tabellen over viser at når alderspensjon, uføre- og etterlattepensjon ses samlet, har kjønn relativt liten betydning.

Banklovkommisjonen legger til grunn at premieforskjeller grunnet alder er betydelig større. Dette illustreres også av ovenstående tabell, da engangspremien for en 20-åring er vesentlig lavere enn engangspremien for en 65-åring. Tabellen ovenfor viser imidlertid ikke årsaken til at premien er høyere for eldre enn for yngre. Ulik risiko er her bare én årsak.

Pensjonsinnretninger opererer med en såkalt grunnlagsrente. Grunnlagsrenten er den beregningsrente som legges til grunn for at premien kan fastsettes slik at en når de kontraktsfastsatte ytelsene. Grunnlagsrenten representerer den årlige avkastning som pensjonsinnretningen garanterer på innbetalte midler, og avhenger verken av alder eller kjønn. Generelt kan en si at effekten av denne grunnlagsrenten er slik at premien blir lavere jo lenger frem i tid en ytelse skal utbetales og jo høyere grunnlagsrenten er. Så lenge en har en positiv grunnlagsrente, vil dette føre til at premien for en ung arbeidstaker som har mange år igjen til utbetaling, blir lavere enn for en eldre arbeidstaker som har færre år igjen til utbetaling, gitt samme opptjening av pensjon. En kommunal arbeidsgiver vil merke denne grunnlagsrenten på flere måter. De viktigste effektene er kanskje at den generelt bidrar til å redusere premiene (lavere grunnlagsrente innebærer høyere premier). I forhold til en eventuell målsetting om «aldersnøytrale» premietariffer er det imidlertid vel verdt å merke seg at grunnlagsrenten kan ha vesentlig større betydning for yngre arbeidstakere enn for eldre, og at grunnlagsrentens størrelse kan være en viktig forklaringsfaktor bak ulike forsikringspremier for yngre og eldre arbeidstakere. Grunnlagsrenten påvirker også premien på en annen, og mer uforutsigbar måte, ved at avkastning ut over grunnlagsrenten føres tilbake til forsikringstakerne eller de forsikrede, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 8–1. Pensjonsutgifter for ansatte med stor opptjent pensjon, som ofte, men ikke nødvendigvis, er eldre arbeidstakere, kan gjennom dette reduseres betraktelig i år med høy finansavkastning.

Det kan etter Finansdepartementets oppfatning stilles spørsmål ved om det er hensiktsmessig å utjevne premieforskjeller som ikke direkte er knyttet til at selskapene benytter kjønn og alder som indikatorer på risiko. Man kunne eventuelt tenke seg at opptjeningsprofilen for pensjoner ble vurdert, dersom det er et mål at eldre og yngre arbeidstakere skal betale tilnærmet samme pensjonspremie. Slike alternative fremgangsmåter er imidlertid ikke vurdert, jf. avsnitt 2.4.4.

Nærmere om utjevning av premie i fellesordning

Enkelte høringsinstanser trekker frem at det ved utjevning av premie i en fellesordning vil oppstå utjevning på flere elementer som er med på å bestemme forsikringspremien, ikke bare de elementer som er knyttet til kjønn og alder.

Finansdepartementet viser til at Banklovkommisjonen har foreslått tiltak for å begrense utsliktet utjevning ved å åpne for at ordinær årspremie kan utjevnes over brutto alderspensjonsytelse fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden, jf. omtale i avsnitt 7.2 nedenfor, og at reguleringspremie skal beregnes særskilt, jf. omtale i avsnitt 7.3 nedenfor. Banklovkommisjonen omtaler dessuten i NOU 2003: 11 del I avsnitt 4.2.3 at markerte ulikheter mellom en del av pensjonsordningene og det øvrige kollektivet, under normale konkurranseforhold, i praksis antas å føre til at denne delen skilles ut som en ny fellesordning.

Banklovkommisjonen peker på at lovreguleringen av fellesordninger vil utgjøre et helt nytt innslag i norsk forsikringslovgivning, og utformingen av et regelverk på dette området reiser derfor problemstillinger som ikke har vært vurdert tidligere. Selv om premieutjevning er utprøvd i KLP, vil det kunne komme opp særlige problemstillinger når flere selskaper benytter premieutjevning.

Finansdepartementet viser til at selv om høringsinstansene i det alt vesentlige har uttrykt seg positivt til Banklovkommisjonens forslag om like lovregler for premiesystemet i alle pensjonsinnretninger, har flere vært kritiske til om metoden med premieutjevning er den mest hensiktsmessige. Utjevning av premie vil innebære et brudd med tidligere prinsipper om at premie skal stå i et rimelig forhold til forsikringsrisiko som overtas, og departementet antar det kan stilles spørsmål ved om adgangen til å opprette fellesordninger vil innebære kamuflering av økonomiske sammenhenger, mindre innsyn og mindre påvirkning på kostnader i egen pensjonsordning. Finansdepartementet vil også peke på at utjevningen av premie kan omfatte andre elementer enn kjønn og alder, og at utsliktede utjevningseffekter i liten grad synes å være kartlagt. Imidlertid vil utjevningseffekten, når systemet har virket i en periode, kunne evalueres og lovreglene eventuelt justeres, jf. omtale i del I avsnitt 2.4.6.

Enkelte høringsinstanser har bedt Finansdepartementet om å gi regler som begrenser utjevningen mellom ulike pensjonsordninger. Departementet antar at dette i prinsippet kunne tenkes å være ønskelig. Graden av utjevning i en fellesordning vil avhenge blant annet av hvor ulike de ordningene som inngår i fellesordninger er. Kredittilsynet har pekt på at det vil være svært vanskelig i praksis å kon-

trollere om pensjonsordningene i en fellesordning til enhver tid er tilnærmet like. Departementet har imidlertid registrert at det blant arbeidstakerorganisasjonene er et ønske om at det åpnes opp for premieutjevning i fellesordninger.

Finansdepartementet har etter en samlet vurdering valgt å følge Banklovkomisjonens forslag. På bakgrunn av den usikkerhet om effekter som høringsinstansene har påpekt, legger departementet opp til at regelverket evalueres og eventuelt endres ved en senere anledning.

Nærmere om forslag til lovbestemmelser om fellesordninger

Banklovkomisjonen foreslår i utkastet § 8b-6 første ledd at bestemmelsene i §§ 7-5 og 7-6 ikke skal være til hinder for at det opprettes fellesordninger som består av flere pensjonsordninger. Hensikten er at premie for de enkelte pensjonsordninger som inngår i en fellesordning skal «bli fastsatt ved beregning basert på prinsipper som vil motvirke at pensjonskostnadene for de enkelte medlemmer for tilsvarende pensjonsrettigheter vil variere med medlemmets kjønn og alder». Finansdepartementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om at det kun er en adgang, ikke plikt, til å opprette fellesordninger i kommunal sektor. Forslaget til § 8b-6 stiller således ikke krav om at kommunale pensjonsordninger skal ha et finansieringssystem som innebærer utjevning av premier i en fellesordning. Pensjonsinnretningene står fritt til å tilby kommunale pensjonsordninger beregnet etter vanlige forsikringstekniske metoder. Virkeområdet for reglene i kapittel 8b er imidlertid avgrenset til pensjonsordninger hvor arbeidsgiver er bundet av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor eller av tariffavtale med tilsvarende krav til pensjonsordningen, jf. lovforslaget § 8b-1. Hovedtariffavtalen antas pr. i dag å innebære et krav om utjevning av premier i en fellesordning.

I spesialmerknaene til § 8b-6 viser Banklovkomisjonen til at spørsmålet om hvor stor en fellesordning må være eller hvilke sammensetninger en fellesordning må ha i forhold til alder og kjønn for å tilfredsstille kravet om et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og som ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere, vil bero på en tolkning av Hovedtariffavtalen. Finansdepartementet mener tilsvarende at det ikke er hensiktsmessig å gi nærmere regler om sammensetning og størrelse på fellesordningen.

Etter en samlet vurdering har Finansdepartementet derfor funnet det hensiktsmessig å følge Banklovkomisjonens forslag, med noen justerin-

ger. Det vises til lovforslaget § 8b-6 første ledd. For øvrig vises det igjen til at Finansdepartementet legger til grunn at systemet med premieutjevning, de konkrete bestemmelser, og effekten på det kommunale pensjonsmarkedet vil bli evaluert og eventuelt justert ved en senere anledning.

Finansdepartementet antar at det vil kunne bli behov for nærmere regler om fellesordninger, og slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om en forskriftshjemmel, jf. lovforslaget § 8b-6 siste ledd. Det foreslås at forskriftshjemmelen legges til Finansdepartementet.

Finansdepartementet legger til grunn at det ved utjevning av fellesordninger vil kunne oppstå ulike problemstillinger. For eksempel kan det tenkes at premien for en kommunal pensjonsordning ikke blir betalt, jf. omtale i kapittel 7.2. Dersom premien var beregnet slik at andre pensjonsordninger ble subsidiert, kan det tenkes oppstå spørsmål knyttet til om ordinær årspremie må beregnes på nytt, eller om pensjonsinnretningen må dekke inn differansen. Finansdepartementet antar at det kunne oppstå lignende problemstillinger dersom en pensjonsordning trer ut av fellesordningen i løpet av året. Hvis det er forutsatt at ordningen skulle «subsidiere» andre pensjonsordninger, kunne det stilles spørsmål ved hvilken premie som vil bli refundert. Finansdepartementet viser til at ved behov kan det gis forskriftsbestemmelser om dette, jf. lovforslaget § 8b-6 siste ledd. For øvrig vises til omtale under avsnitt 6.2.3.

Som omtalt i avsnitt 5.1.3 har Banklovkomisjonen lagt til grunn at regelverket for premieberegning innenfor en fellesordning bør utformes med utgangspunkt i følgende tredeling av samlet årspremie for en pensjonsordning: Ordinær årlig forskuddspremie, reguleringspremie og andre premier for ikke-forsikringsbare ytelser (engangsbetalte premier). Denne tredelingen ligger til grunn for KLPs praksis for premieberegning.

I kapitlene 6.2 til 6.4 nedenfor følger en gjennomgang av bestemmelsene om ordinær årspremie, reguleringspremie og andre engangsbetalte premier.

6.2 Beregning av ordinær årspremie til fellesordningen

6.2.1 Banklovkomisjonens vurderinger og forslag

På bakgrunn av Arbeidsrettens dom legger Banklovkomisjonen til grunn at den ordinære årlige

forskuddspremie for pensjonsordningene i en fellesordning må fastsettes ved at de forsikringstekniske beregnede pensjonskostnader for året fordeles mellom pensjonsordningene etter en «kjønns- og aldersnøytral fordelingsnøkkel». Banklovkommisjonen mener at (NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.4.5 (1)):

«For denne delen av samlet årspremie for pensjonsordningen tilsier de personalpolitiske målsetninger i Hovedtariffavtalen utvilsomt at det må skje en utjevning av pensjonskostnadene for de enkelte arbeidstakere slik at grensekostnaden ikke varierer med den enkeltes kjønn eller alder.»

Kommisjonen mener at dette kan oppnås ved at fordelingen av pensjonskostnadene innenfor fellesordningen – slik som i KLP – baseres på samlet pensjonsgrunnlag (lønnsgrunnlag) for hver av de enkelte pensjonsordninger som inngår i fellesordningen. Ved utformingen av lovutkastet har kommisjonen derfor tatt utgangspunkt i denne fordelingsnøkkelen.

Om utjevningsgrunnlaget for premie, skriver Banklovkommisjonen i NOU 2003: 11 avsnitt 7.4.5:

«Det er foran avsnitt 4.2.3(2), pekt på at KLPs praksis for beregning av ordinær årspremie for den enkelte pensjonsordning ut fra samlet pensjonsgrunnlag i pensjonsordningene (lønnsgrunnlaget), medfører utjevningsevner ut over det som er nødvendig for å oppnå kjønns- og aldersnøytralitet. Denne fordelingsnøkkelen tar ikke hensyn til at ytelsene fra folketrygden utbetalt til de enkelte arbeidstakere, reelt og rettslig kommer til fradrag i selskapets pensjonsforpliktelse. Virkningen av samordningen med folketrygden er imidlertid forskjellig for de enkelte arbeidstakere fordi kompensasjonsgraden i folketrygden faller med høyere lønnsnivå. Dette tar KLPs fordelingsnøkkel ikke hensyn til, selv om selskapets reelle pensjonsforpliktelser er prosentvis mindre ved lavt lønnsnivå enn ved høyt lønnsnivå. Resultatet blir derfor at variasjoner i gjennomsnittlig lønnsnivå for arbeidstakerne i de enkelte pensjonsordningene i en fellesordning – og dermed variasjoner når det gjelder virkningene av samordningen med folketrygden – ikke får betydning for størrelsen av den premie den enkelte pensjonsordning skal betale.

En slik utjevning av virkningene av samordning med folketrygden betyr praktisk sett at en pensjonsordning med lavere lønnsnivå enn de øvrige ordningene i en fellesordning, reelt belastes med en noe høyere premie enn om utgangspunktet for premieberegningen var den del av de opptjente pensjonsrettigheter for ar-

beidstakerne i pensjonsordningen som KLP selv reelt står ansvarlig for. En pensjonsordning med et høyere gjennomsnittlig lønnsnivå vil omvendt få en noe lavere premie enn KLPs prosentvise høyere pensjonsforpliktelse skulle tilsi. Denne utjevningen av premienivået mellom pensjonsordningene er mer omfattende enn påkrevd ut fra hensynet til kjønns- og aldersnøytralitet, og bør – i samsvar med synspunktene foran avsnitt 7.4.4(2) – om mulig kunne unngås.

Utjevningsevner som følge av folketrygdens varierende betydning vil kunne unngås dersom den samlede ordinære årspremie til en fellesordning i stedet ble fordelt mellom pensjonsordningene ut fra brutto alderspensjon etter lønnsgrunnlaget fratrukket beregnet alderspensjon fra folketrygden for samtlige medlemmer i hver av pensjonsordningene i fellesordningen. Også en slik fordelingsnøkkel vil ivareta hensynet til kjønns- og aldersnøytralitet fordi ytelsene fra folketrygden ikke varierer med kjønn og alder. Den nøytralitet i forhold til lønnsnivåets betydning for ytelsene fra folketrygden som er virkningen av den fordelingsnøkkel KLP har benyttet, vil derimot unngås.»

Banklovkommisjonen mener etter dette at kravet til kjønns- og aldersnøytralitet vil være oppfylt enten fordelingsnøkkelen for ordinær årspremie knyttes til pensjonsgrunnlaget (lønnsgrunnlaget) slik som i KLP, eller til nivået på alderspensjonsytelsen etter fradrag av beregnet folketrygd. De krav til finansieringssystemet Hovedtariffavtalen i kommunal sektor stiller, vil derfor etter Banklovkommisjonens vurdering ikke være til hinder for at den enkelte fellesordning gis adgang til å velge hvilken av disse fordelingsnøkkelene som skal benyttes ved fordelingen mellom pensjonsordningene av samlet premievolum til fellesordningen.

Banklovkommisjonen legger til grunn at ordinær årspremie i prinsippet skal dekke alle ytelsene og risikoer som ved begynnelsen av et forsikringsår lar seg premiesette ved forsikringsteknisk beregning, og skriver videre i avsnitt 7.4.5:

«Hovedtariffavtalen forutsetter således at samtlige elementer som inngår ved beregning av ordinær årspremie, blir gjenstand for omfordeling mellom pensjonsordningene i en fellesordning. Dette gjelder også i forhold til retten til uførepensjon i tilfelle hvor uføregraden er mindre enn 50 prosent og derfor ikke gir rett til uførepensjon fra folketrygden. Verken i Hovedtariffavtalen eller i KLPs vedtekter for Fellesordningen inneholder reglene om uførepensjon noe minstekrav til uføregrad, heller ikke regler for uføregrad i området 20 til 50 prosent slik som i lov om foretakspensjon § 6–1. Hovedtariffavtalens krav om forsikringsmessig dekning av ufø-

reytelsene må derfor innebære at kommunale pensjonsordninger skal gi uførepensjon uavhengig av hvilken uføregrad som påvises. Dette – sammen med kravet om kjønns- og aldersnøytrale premier – tilsier at ordinær årspremie beregnes slik at den også omfatter uføreytelser ved uføregrader som er mindre enn hva som kreves etter folketrygden.

Det har vært hevdet at enkelte livselskaper likevel ikke inkluderer denne ytelsen ved ordinær premieberegning, men i stedet beregner engangspremie når forsikringstilfellet inntreffer. *Banklovkommisjonen* viser til at dette i tilfelle ikke foranlediger særlig lovtiltak. Det vil være opp til partene i Hovedtariffavtalen å ta opp spørsmål som gjelder om avtalens bestemmelser blir etterlevd i praksis.»

Banklovkommisjonen peker på at ordinær årspremie blir beregnet ut fra arbeidsstokkens sammensetning ved årets begynnelse og ikke tar hensyn til de ulike endringer som vanligvis skjer i løpet av et forsikringsår:

«Spørsmål om kjønns- og aldersnøytrale pensjonskostnader knytter seg imidlertid særlig til slike tilsettings- og oppsigelsessituasjoner. Tilsettes en arbeidstaker i løpet av året, er det klart nok at arbeidsgiveren skal dekke pensjonskostnadene for den del av året som gjenstår når arbeidstakeren opptas som medlem av pensjonsordningen. *Banklovkommisjonen* antar at hensynet til kjønns- og aldersnøytralitet prinsipielt er til hinder for at pensjonskostnadene da beregnes forsikringsteknisk for den enkelte arbeidstaker selv om dette bare skjer med virkning for resten av forsikringsåret. Dette tilsier at en i stedet tar utgangspunkt i det premienivå som er reflektert i pensjonsordningens ordinære årspremie, og beregner en premie tilsvarende det prosentvise tillegg i det samlede pensjonsgrunnlag som følger av at arbeidstakeren er opptatt som medlem, se lovutkastet § 8b-6 tredje ledd. Tilsvarende metode bør omvendt kunne benyttes ved beregning av hvor meget av for meget betalt forskuddspremie som skal refunderes dersom en arbeidstaker fratrer i løpet av året.»

Banklovkommisjonen tar også opp tilfellet hvor en kommunal pensjonsordning flyttes til eller etableres i et livselskap og blir del av selskapets fellesordning:

«Dette volder ikke vanskeligheter for premieberegningen for pensjonsordningene i fellesordningen dersom tilflyttingen skjer med virkning fra et årsskifte. Skjer imidlertid flyttingen i løpet av forsikringsåret, oppstår det spørsmål om hvordan premien for pensjonsordningen for resten av året skal beregnes.

Banklovkommisjonen legger til grunn at tilflytting av en pensjonsordning ikke kan eller bør medføre ny premieberegning for hele fellesordningen. De øvrige pensjonsordninger i fellesordningen har før tidspunktet for tilflyttingen fått fastlagt de premier som de skal betale. At en ny pensjonsordning senere kommer til, kan vanskelig tillegges virkninger for deres rettsstilling. Dette innebærer at premien for den tilflyttede pensjonsordningen må fastsettes særskilt.

En mulig løsning vil være å foreta vanlig forsikringsteknisk beregning av premien for denne pensjonsordningen for resten av året. Dette lar seg prinsipielt sett vanskelig forene med Hovedtariffavtalens krav om kjønns- og aldersnøytral premieberegning. Slik premieberegning kan også gi et premienivå som fremtrer som lavere eller høyere enn premienivået for de pensjonsordningene som allerede er i fellesordningen, og således inneholde et element av forskjellsbehandling. En annen løsning som ivaretar begge disse innvendinger, vil være å fastsette premien for den tilflyttede pensjonsordning ut fra det samlede årlige premievolum for fellesordningen som beregnet på flyttetidspunktet, og den prosentvise økning av det samlede pensjonsgrunnlag i fellesordningen som følge av tilflyttingen.

Banklovkommisjonen er kommet til at den sistnevnte løsningen er å foretrekke. Det livselskap som pensjonsordningen flytter til, har selv kontroll over fra hvilket tidspunkt det vil overta ansvaret for pensjonsordningen. Selskapet bør da også selv bære risikoen for at premie beregnet ut fra det premienivå som ligger til grunn for fellesordningen er tilstrekkelig til å dekke den økning av kravet til forsikringstekniske avsetninger som tilflyttingen av pensjonsordningen utløser.»

6.2.2 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Advokatforening uttaler:

«[Vi] er enig i at ordinær årspremie kan utjevnes på basis av netto alderspensjon, i tillegg til sum pensjonsgrunnlag. Dette fordi det vurderes å gi mindre utjevningsvirkninger av lønnsforskjeller, enn det utjevning på sum pensjonsgrunnlag medfører. Dette er spesielt viktig dersom en vurderer at systemet med utjevningsordninger vil bli langvarig.

Det synes som om det i lovforslaget foreslås at administrasjonskostnadene inkluderes i begrepet «ordinær årspremie», jfr. § 8b-5 nr. 1, jfr. også § 8b-6 nr. 1. Dersom dette medfører riktig, er det vår holdning at det er uheldig og fremkom heller ikke som noe krav ifølge dommen i Arbeidsretten. Utjevning av administrasjonskostnader mellom små og større kunder kan

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

virke meget urimelig, og at administrasjonskostnaden antas ikke å påvirke grensekostnaden særlig.

Det er derfor vår anbefaling at administrasjonskostnader prinsipielt ikke skal utjevnes og subsidiært at det er anledning til å velge om kostnadene skal beregnes individuelt eller utjevnes. Det forutsettes også at de foreslåtte lovregler også vil gjelde kommunale foretak.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) har merknader til særskilte bestemmelser i utkastet § 8b-6:

«§ 8b-6

Paragrafen angir hvordan premie skal beregnes dersom det opprettes fellesordning for utjevning av premie. Paragrafen angir imidlertid ikke hvorvidt det også skal skje en utjevning av administrasjonskostnader. FNH antar ut fra dette at det må være mulig å belaste kostnadene særskilt for hver pensjonsordning.

§ 8b-6 (2)

FNHs medlemselskap *Gjensidige NOR Spareforsikring* mener grunnlaget for premieutjevning skal avgrenses til «brutto alderspensjon fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden. Dette selskapet mener at adgang til utjevning på «pensjonsgrunnlaget» bør utgå.

§ 8b-6 (3)

Paragrafen angir at premie ved innmelding av nye medlemmer og ved premietillegg for særskilt lønnsøking for medlem beregnes ut fra pensjonsordningens andel av samlet gjennomsnittspremie i fellesordningen. Avvik fra denne premien og forsikringsteknisk beregnet premie skal «avregnes» etterpåfølgende år.

Vi vil påpeke at forslaget til § 8b-6 (3) om etterutligning på slutten av året for premie betalt for arbeidstakere som kommer med i løpet av et forsikringsår, kan medføre avvik i løpet av året på premie og krav til avsetninger. Dersom avviket er negativt, bør dette kunne føres mot «ikke innbetalt premie» i regnskapet og ikke mot egenkapitalen, som antydnet i de spesielle motivene i utredningen.

En enklere løsning kunne vært å åpne for at denne type premie heller kunne beregnes etter metoden i § 8b-6 (5), nemlig særskilt for hver pensjonsordning. I så fall vil det være opp til tariffpartene hvilken metode de vil ønske å benytte.

FNH ønsker derfor at det åpnes for fleksibilitet i premieberegningen i § 8b-6(3).

§ 8b-6 (4)

Leddene angir at premie for nye ordninger som opptas i en fellesordning i løpet av året skal bereg-

nes ut fra gjennomsnittspremien i fellesordningen det året. FNH vil anføre at det ville vært lettere å håndtere tilflyttinger i løpet av et år dersom det hadde vært åpnet for at disse premiene kunne beregnes særskilt. Særskilt premiebelastning ville også forhindre belastning av egenkapital i løpet av året, (eller belastning av «ikke innbetalt premie» i regnskapet dersom en slik endring av lovteksten skulle få gjennomslag).

FNH ber derfor om at det i loven åpnes for at det kan beregnes særskilt premie frem til neste hovedforfall for nye ordninger som opptas i en fellesordning i løpet av året.»

Om utjevningsgrunnlag for ordinær årspremie skriver *Gjensidige NOR Spareforsikring*:

«Vi mener grunnlaget for premieutjevning i § 8b-6 (2) skal avgrenses til «brutto alderspensjon fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden». Adgang til utjevning på «pensjonsgrunnlaget» bør utgå.

Begrunnelsen for forslaget er å begrense utilsiktede utjevning, og å unngå at ulike tilpassing til denne særlige regelen blir en konkurransefaktor. Våre beregninger viser at en utjevning basert på «pensjonsgrunnlag» gir betydelig utilsiktet utjevning. De tilsvarende effektene er mindre for alternativet. Dette skyldes folketrygdens degressive dekningsgrad med stigende lønn.»

Den Norske Aktuarforening uttaler:

«§ 8b-6 Fellesordning for premieberegning

I tredje ledd angis det at hvis nye medlemmer tiltrer fellesordningen, skal den kjønns- og aldersnøytrale premien benyttes. Dette medfører at vi vil få avvik fra forsikringsteknisk beregnet premie, og at dette skal utliknes til neste år. Til tross for krav om kjønns- og aldersnøytrale premier, bør loven gi rom for at premien første år beregnes etter forsikringsteknisk beregningsgrunnlag. Dermed vil forsikringsteknisk premie samsvare med innbetalt premie. Loven bør heller ikke være til hinder for at et selskap kan anvende gjennomsnittspremien for den aktuelle fellesordning også for nyinnmeldte i løpet av året og la differansen mellom gjennomsnittspremien og den forsikringstekniske premien bli godskrevet/belastet risikoresultatet.

I fjerde ledd angis det at dersom det opprettes en ny ordning i løpet av året som skal gå inn i fellesordningen skal ordinær premie for ordningen for resten av året beregnes på grunnlag av fellesordningens premie. Vi mener at premien for den nye ordningen for resten av året før den går inn i fellesordningen bør beregnes på eget grunnlag, noe som gir riktig premie. I motsatt fall må avvikende premie føres mot selskapets resultat.»

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) uttaler:

«Ordinær årspremie dekker forsikringsbare ytelser, og kan utjevnes i fellesordninger. Kommisjonen overlater til tariffpartene å se på hvordan fellesordningene skal være. Her er det uklart for oss hvilke tariffparter kommisjonen mener.»

Sparebankforeningen ønsker at pensjonsgrunnlaget som en alternativt fordelingsnøkkel i utkastet § 8b-5 annet ledd utgår:

«I forhold til premieberegning og – utjevning mener vi at det er manglende sammenheng mellom kommisjonens egen analyse, og enkeltbestemmelser i lovforslaget. I analysedelen argumenteres det for minst mulig utjevning utover beregningsgrunnlagene innenfor de rammer hovedtariffavtalen setter. Dette skulle medføre at en i § 8b-5 (2) avgrenser til at den enkelte pensjonsordnings andel av samlet premie til fellesordningen beregnes ut fra forholdet mellom brutto alderspensjonsytelse fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden. Mao at alternativet med pensjonsgrunnlaget utgår.»

Utdanningsgruppene Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«Banklovkommisjonen peker på at en pensjonsordning (kommune) med lavere lønnsgjennomsnitt enn de andre ordningene (kommunene) reelt sett belastes med en høyere premie enn om premien ble beregnet bare på bakgrunn av kommunens eget lønnsgjennomsnitt. Dette henger sammen med at premien er en «nettopremie» som skal dekke avstanden mellom tjenestepensjonens ytelse og folketrygden. Kommuner med lavt lønnsgjennomsnitt har best uttelling i folketrygden og kunne klart seg med en lavere premie for å finansiere ytelsene i tjenestepensjonen. Det vil være omvendt for kommuner med høyt lønnsgjennomsnitt. UHO er enig i at denne utjevningen av premienivå som foregår mellom kommuner i KLP med forskjellig lønnsgjennomsnitt er mer omfattende enn påkrevd ut fra hensynet til kjønns- og aldersnøytralitet.

Banklovkommisjonen foreslår at fordelingsnøkkelen for ordinær årspremie enten knyttes til pensjonsgrunnlaget (lønnsgrunnlaget) som i KLP eller til nivået på alderspensjonsytelsen etter fradrag for beregnet folketrygd. UHO mener at det siste alternativet sammen med kommisjonens forslag om å åpne for flere fellesordninger i samme selskap kan bidra til en uheldig fragmentering av det kommunale pensjonsmarkedet. Til tross for dette ser vi ingen gode grunner til å gå imot en slik valgfrihet all den tid den ik-

ke rokker ved prinsippet om kjønns- og aldersnøytralitet. [...]

I KLPs produkt er eventuelle kostnader ved at beregnet folketrygd blir mindre enn faktisk folketrygd (da må tjenestepensjonen dekke mer) en del av den årlige forskuddspremien. Banklovkommisjonen foreslår at slike engangspremier inkluderes i den ordinære årspremien (som i KLP) med den begrunnelse at det dreier seg om forholdsvis begrensede beløp. Her må med andre ord de private livselskapene ta disse kostnadene inn i premien og ikke overlate til kommunene å være selvassurandør. UHO støtter kommisjonens forslag på dette punkt.»

UHO uttaler videre:

«Kredittilsynet har senere sagt at uføregrad lavere enn 50 pst er «forsikringsbart». Banklovkommisjonen støtter dette, men sier at det ikke trenger særlig lovtiltak. Den sier at det vil være opp til partene i Hovedtariffavtalen å ta opp om avtalens bestemmelser etterleves i praksis. Til tross for klare lovforarbeider mener UHO at en lovfesting på dette punkt vil bidra til å fjerne eventuell uklarhet og styrke arbeidstakers rettigheter. Med en lovfesting vil det ikke være tvil om at alle selskap må inkludere forsikringsmessig dekning av uføreytelsene uavhengig av uføregrad i sitt produkt og ikke forlange at kommunene skal være selvassurandør på dette punktet også.

[...] Banklovkommisjonen foreslår lovfestet at tilleggspremien ut året for den som ansettes skal beregnes ut fra kommunens andel av samlet årspremie til fellesordningen og den prosentvise økning av pensjonsordningens beregningsgrunnlag som det nye medlemmet representerer, med andre ord som i KLP og etter prinsippet om gjennomsnittsberegning. UHO støtter dette.

Ved flytting av en kommunes eller virksomhets pensjonsordning fra et selskap til et annet selskap mener Banklovkommisjonen at forsikringsteknisk beregning av premien for resten av året i den nye ordningen vil stride mot prinsippet om kjønns- og aldersnøytralitet. Kommisjonen foreslår derfor at premien for resten av året for den tilflyttede kommune skal fastsettes ut fra det samlede årlige premievolum for den fellesordning som kommunen flytter til og den prosentvise økningen av det samlede beregningsgrunnlag som pensjonsordningen medfører. Banklovkommisjonen mener at det er det nye selskapet som må ta risikoen ved at gjennomsnittspremien i selskapet er nok til å dekke de forsikringsmessige avsetninger som en ny kunde utløser. UHO støtter forslaget.»

Kredittilsynet er av den oppfatning at pensjonsgrunnlaget bør være den eneste fordelingsnøkkel

for så vidt gjelder utjevning av årspremie. Det vises til at en alternativ fordelingsnøkkel, basert på brutto alderspensjonsytelser fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden, vil kunne gi en annen og utilsiktet utjevningsprofil enn en fordeling basert på pensjonsgrunnlaget. Kredittilsynet kan ikke se at det er ønskelig at selve fordelingsnøkkelen skal bli en konkurranseparameter.

Videre foreslår Kredittilsynet at regler for refusjon av premie ved fratreden i løpet av året tas inn, da lovutkastet allerede inneholder detaljerte regler for tilleggspremie ved opptak av nytt medlem eller ny pensjonsordning i en fellesordning i løpet av året.

Om § 8b-6 Fellesordning for premieberegning annet, tredje og fjerde ledd, uttaler Kredittilsynet følgende:

«Lovutkastet § 8b – 6 annet ledd innfører en ny fordelingsnøkkel, som et alternativ til bruk av pensjonsgrunnlaget som fordelingsnøkkel. Kredittilsynet kan imidlertid ikke se at den alternative utjevningemetoden er nærmere drøftet i utredningen. Kredittilsynet påpeker at den alternative fordelingsnøkkelen med brutto alderspensjonsytelser fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden, vil gi en annen utjevningsprofil enn en fordeling basert på pensjonsgrunnlaget. Etter Kredittilsynets oppfatning vil det være klart mest hensiktsmessig at pensjonsgrunnlaget stadfestes som eneste fordelingsnøkkel for så vidt gjelder ordinær årspremie. Det kan senere vurderes å utforme regler om alternative fordelingsnøkler. Det pekes videre på at benyttelse av pensjonsgrunnlag har vist seg hensiktsmessig i praksis, og at det ikke kan være ønskelig at selve fordelingsnøkkelen skal bli en konkurranseparameter.

Lovutkastet § 8b – 6 tredje ledd regulerer premieberegningen i situasjoner hvor det opptas et nytt medlem i en pensjonsordning i fellesordningen i løpet av forsikringsåret. Paragrafens fjerde ledd regulerer premieberegningen i situasjoner hvor en pensjonsordning tas opp i felleordningen i løpet av forsikringsåret. Både ved opptak av et enkeltmedlem (tredje ledd) og ved opptak av en ny pensjonsordning (fjerde ledd) vil pensjonsinnretningen etter de foreslåtte reglene for premieberegning overta en risiko uten at det innbetales en korrekt forsikringsteknisk beregnet premie. Pensjonsinnretningens egenkapital vil således stå risikoen for eventuelle avvik som oppstår i løpet av året. Kredittilsynet peker på at kravet om full fondsdekning dermed vil være oppfylt til enhver tid.

Kredittilsynet finner det prinsipielt betenkelig at det ikke innbetales en korrekt forsikringsteknisk beregnet premie ved disse «tilgangssi-

tuasjonene». Spesielt i situasjoner hvor en ny pensjonsordning opptas i fellesordningen vil det kunne oppstå et ikke ubetydelig avvik mellom belastet premie og forsikringsteknisk beregnet premie. På den annen side må praktiske tilpasninger på dette punkt sees i lys av Arbeidsrettens dom og tolkningen av denne.

Kredittilsynet er enig i at det bør skilles mellom opptak av enkeltmedlem (tredje ledd) og en hel pensjonsordning (fjerde ledd). Etter Kredittilsynets oppfatning bør man i tredje ledd åpne for en praktisering som gjør at avviket i forhold til forsikringsteknisk beregnet premie blir ført mot årets resultat. Begrunnelsen er dels at avviket normalt vil være svært lite og således ikke påvirke årets resultat annet enn helt marginalt. Dernest vises til at man da unngår å måtte operere med fordringer mot forsikringstakere i årsregnskapet, og det vil heller ikke bli en problemstilling i forhold til egenkapitalen.

For så vidt gjelder paragrafens fjerde ledd om opptak av en pensjonsordning, vil vi foreslå at de samme regler blir gjort gjeldende. Begrunnelsen er også her at dersom avviket i forhold til forsikringsteknisk beregnet premie er lite, vil det være uproblematisk å la dette gå mot årets resultat. For det tilfelle at avviket er av betydning, vil selskapet kunne la ordningen gå inn ved årets slutt, slik det også pekes på i lovutredningen.

Som en generell kommentar til lovutkastet § 8b – 6 tredje og fjerde ledd vil vi peke på at et opplegg hvor pensjonsinnretningens egenkapital står risikoen for eventuelle avvik som oppstår i løpet av året (jf. spesialmerknadene side 113 – 114) generelt er problematisk. Under gjeldende lovgivning vil et negativt avvik i realiteten gå mot tilbakeholdt overskudd, slik at egenkapitalen i realiteten ikke blir belastet. Dersom forslaget til Banklovkomisjonens syvende delutredning blir gjennomført som foreslått av lovutvalget, vil situasjonen bli en annen, ettersom egenkapitalen da vil bli belastet. Dersom den endelige loven likevel skulle åpne for at deler av overskuddet kan tilbakeholdes (slik som Kredittilsynet og FNH har gått inn for), vil igjen lovutvalgets forslag om at avviket skal gå mot egenkapitalen i realiteten ikke bli en realitet. Da vil avviket bli, som under gjeldende lovregler, bli saldert mot selskapets overskudd.

Kredittilsynet kan for øvrig ikke se at situasjonen med tilbakeføring av midler ved avgang av enkeltmedlemmer og pensjonsordninger er regulert i lovutkastet. Vi antar at det bør gis anvisning på hvilke regler som skal følges i slike situasjoner, jf. avsnitt 7.4.5 side 93 og spesialmerknader side 114.»

Når det gjelder uførepensjon uttaler Kredittilsynet følgende:

«Kredittilsynet vil bemerke at uførepensjon ved lavere uføregrad enn 50 prosent i utgangspunktet ikke inngår i de premietariffer som livsforsikringsselskapene (unntatt KLP) benytter. Dette skyldes i utgangspunktet at slik uførepensjon normalt ikke ytes innen private pensjonsordninger. De private selskapene har basert sine premietariffer for kommunale pensjonsordninger på de «private tariffene», med nødvendige justeringer for å avspeile den reelle (høyere) risikoen i kommunal sektor.

Når det gjelder spørsmålet om forsikringsbarhet for denne ytelsen, har Kredittilsynet ansett at den faller inn under de tilfeller hvor en hendelse teoretisk sett er forsikringsbar, men hvor det er vanskelig å fastsette premien fordi det ikke foreligger et tilstrekkelig stort erfaringsmateriale som kan legges til grunn for vurdering av risikoen. Dersom premiefastsettelsen er basert på et mangelfullt og usikkert erfaringsmateriale, og sikkerhetsmarginene er små, vil det være nesten umulig å fastsette premier som er i overensstemmelse med kravene i forsikringsvirksomhetsloven § 7 – 6 om at premiene skal stå i forhold til den risiko som overtas og være tilstrekkelig til å gi sikkerhet for oppfyllelse av de inngåtte forsikringsavtaler. Kredittilsynet minner i denne forbindelse om at det ikke kan foretas kryssubsidiering i strid med forsikringsvirksomhetsloven § 7 – 5.

På bakgrunn av ovennevnte har Kredittilsynet akseptert ulike løsninger blant de private selskapene som tilbyr avtale om kommunale pensjonsordninger, både en løsning med engangspremie og årlig premie. Det å la deknningen inngå i ordinær årlig premie krever som nevnt over store sikkerhetsmarginer, ellers må ytelsen dekkes ved engangspremie. Kredittilsynet understreker at problemstillingene knyttet til hvordan den forsikringsmessige dekningen skal foretas ikke bare er et spørsmål i forhold til Hovedtariffavtalen, men et forsikringsteknisk og risikomessig spørsmål som Kredittilsynet bør involveres i.»

6.2.3 Departementets vurdering

Banklovkommissjonen har i utkast til § 8b-6 foreslått regler om hvordan premieberegningen i en fellesordning skal gjennomføres. Kommisjonen foreslår i paragrafens annet ledd at en fellesordning hvert år skal tilføres premier tilsvarende summen av ordinær årspremie fastsatt etter forsikringstekniske beregninger for samtlige pensjonsordninger som inngår i fellesordningen. Dette innebærer at pensjonsinnretningen vil få innbetalt en samlet premie for fellesordningen som er beregnet etter vanlige forsikringstekniske metoder. Imidlertid skal denne

premien utjevnes over pensjonsordningene i fellesskapet slik at den enkelte ordnings andel av samlet premie fordeles i forhold til pensjonsgrunnlaget, eller ut fra brutto alderspensjonsytelser fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden.

FNH og Advokatforeningen har uttalt at det bør være adgang til å holde administrasjonskostnader utenfor utjevningen, slik det er etter Finansdepartementets midlertidige dispensasjonsvilkår fra høsten 2002. Finansdepartementet har ikke innvendinger mot at disse kostnadene kan holdes utenfor utjevningen, og har justert lovteksten i tråd med dette. Det vises til lovforslaget § 8b-6 annet ledd om at kostnader for tjenester kan beregnes og belastes særskilt for hver pensjonsordning.

Finansdepartementet har merket seg at høringsinstansene har ulike oppfatninger av om det bør gis kun ett fordelingsgrunnlag, og eventuelt hvilket. Departementet merker seg at Kredittilsynet mener det er mest hensiktsmessig kun å benytte pensjonsgrunnlag siden det alternative grunnlaget er lite utprøvd. På den annen side har Finansdepartementet oppfattet Banklovkommissjonens motiver for å åpne for å benytte brutto alderspensjonsytelser fratrukket beregnede folketrygdutbetalinger som et tiltak for å redusere eventuell utilsiktet premieutjevning. Gjensidige NOR Spareforsikring har videre uttrykt at det kun bør åpnes for sistnevnte fordelingsgrunnlag, i tråd med Banklovkommissjonens forslag. Finansdepartementet har etter en samlet vurdering valgt å følge Banklovkommissjonens forslag. Det vises til lovforslaget § 8b-6 annet ledd.

Når det gjelder uførepensjon ved lavere uføregrad enn 50 prosent har Finansdepartementet merket seg Kredittilsynets uttalelse om at det å la deknningen inngå i ordinær årlig premie krever store sikkerhetsmarginer, ellers må ytelsen dekkes ved engangspremie. Finansdepartementet støtter Kredittilsynets uttalelse om at det «ikke bare er et spørsmål i forhold til Hovedtariffavtalen, men et forsikringsteknisk og risikomessig spørsmål som Kredittilsynet bør involveres i». På denne bakgrunn legger departementet til grunn at Kredittilsynet kan akseptere ulike løsninger blant de private selskapene som tilbyr avtale om kommunale pensjonsordninger, både en løsning med engangspremie og årlig premie.

Banklovkommissjonen har i utkastet til § 8b-6 tredje ledd foreslått at dersom det opptas en arbeidstaker som medlem av en pensjonsordning i løpet av året, belastes det tilleggspremie for den delen av året som gjenstår. Tillegget beregnes ut fra pensjonsordningens andel av samlet ordinær årspremie til fellesordningen og den prosentvise økning av pensjonsordningens beregningsgrunnlag

som det nye medlemmet representerer. Dette innebærer at pensjonsinnretningen ikke får tilført en premie beregnet etter vanlige forsikringstekniske prinsipper, og premien kan således være større eller mindre enn det som svarer til nødvendige avsetninger. Avvik fra forsikringsteknisk beregnet premie inngår etter Banklovkommisjonens forslag ved beregningen av ordinær årspremie til fellesordningen det påfølgende året. I bestemmelsens spesialmerknad skriver Banklovkommisjonen at ved beregning av hvor stor andel av forskuddsbetalt premie som skal refunderes ved en arbeidstakers fratreden i løpet av året, gjelder beskrevet metode tilsvarende. Tilsvarende metode benyttes også ved beregningen av premietillegg for særskilt lønnsøkning for et medlem i en av pensjonsordningene.

Finansdepartementet finner at det vil kunne være uoversiktlig dersom særskilt lønnsøkning og lønnsutvikling behandles på ulike måter, og at det i praksis kan være vanskelig å sette et skille mellom disse to. Departementet foreslår etter dette at ved beregning av premietillegg for særskilt lønnsøkning for et medlem i en av pensjonsordningene, skal det benyttes samme metode som ved beregning av reguleringspremie. Forslag til § 8b-6 tredje ledd er justert i tråd med dette.

Dersom det i løpet av forsikringsåret opptas en ny pensjonsordning i fellesordningen, foreslår Banklovkommisjonen i utkast til § 8b-6 fjerde ledd at den ordinære årspremien for pensjonsordningen for resten av året skal beregnes ut fra den samlede ordinære årspremie til fellesordningen ut fra den prosentvise økningen av det samlede beregningsgrunnlaget som pensjonsordningen medfører. Pensjonsinnretningens risiko knyttet til opptak av en ny pensjonsordning er større enn ved opptak av en enkelt arbeidstaker. Det vil imidlertid være opp til mottakende selskap å avgjøre fra hvilket tidspunkt opptaket skal skje, og dersom risikoen ved opptaket er større enn det pensjonsinnretningen er villig til å påta seg, vil opptaket måtte skje ved årsskiftet. I forhold til flytting eller opphør i løpet av forsikringsåret viser Banklovkommisjonen til lovutkastet §§ 8b-17 og 8b-18.

Finansdepartementet har merket seg at flere høringsinstanser mener at det i slike tilfeller bør være adgang etter forsikringsvirksomhetsloven til å belaste forsikringsteknisk premie. Etter departementets vurdering vil dette kunne medføre flyttearbitrasje, ved at ordninger som får forhøyet sine pensjonsutgifter i kollektive ordninger, kan komme gunstigere ut ved beregning av ordinær forsikringsteknisk premie. Departementet foreslår derfor plikt til å følge metoden foreslått av Banklovkommisjonen. Det vises til lovforslaget § 8b-6 fjerde ledd.

Enkelte høringsinstanser har pekt på at det bør gis bestemmelser som regulerer tilfellet der arbeidstakere og pensjonsordninger trer ut av en fellesordning i løpet av forsikringsåret. Finansdepartementet viser til at det i lovforslaget § 8b-6 siste ledd er gitt en forskriftshjemmel til departementet, og at departementet ved behov kan gi nærmere bestemmelser som regulerer tilfellet der arbeidstakere eller pensjonsordninger trer ut av fellesordningen. Departementet viser i denne sammenheng også til at offentlige pensjonsordninger tradisjonelt har enkelte særtrekk, blant annet knyttet til at rett til opptjent pensjon ikke er endelig befestet før etter en bestemt samlet tjenestetid i offentlige ordninger. I forhold til forsikringstekniske forhold, som blant annet beregning av premie og premiereserve for opptjent pensjon, er det viktig at slike tilfeller behandles likt for de ulike pensjonsordningene. Departementet anser at nærmere bestemmelser etter behov kan fastsettes med hjemmel i § 8b-6, eller for øvrig etter den mer generelle forskriftshjemmelen i § 8b-1.

6.3 Beregning av reguleringspremie til fellesordningen

6.3.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Banklovkommisjonen viser til at i den tredeling av samlet årspremie for kommunale pensjonsordninger som er omtalt i avsnitt 6.1.3, vil reguleringspremien ligge omtrent på samme nivå som den ordinære årspremie, dvs. utgjøre nær halvparten av samlet årspremie for en pensjonsordning. Reguleringspremien går til dekning av generell oppregulering av de pensjonsrettigheter samtlige aktive arbeidstakere, fratradte arbeidstakere og pensjonister har opptjent på tidspunktet for oppregulering. Kommisjonen skriver videre i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.4.6:

«For aktive arbeidstakere foretas oppregulering av opptjent pensjon i samsvar med lønnsutviklingen ved årets lønnsoppgjør, men den kan bli noe forskjellig for ulike grupper av arbeidstakere innenfor en pensjonsordning. Fra og med lønnsendringen skal opptjente pensjonsrettigheter beregnes ut fra det nye lønnsgrunnlaget og samlet tjenestetid. Premiereserven til sikring av opptjent pensjon må derfor økes tilsvarende, og dekkes ved en reguleringspremie beregnet som engangspremie. For aktive arbeidstakere vil dessuten fortsatt opptjening av pensjon bli

basert på det nye og høyere lønnsgrunnlaget, noe som også gjør omberegning av ordinær årspremie nødvendig. Den ekstra premie som omberegningen fører til, inngår imidlertid ikke i reguleringspremien, men fremtrer som tilleggspremie til ordinær årspremie.

Reguleringen av oppsatte rettigheter for fratradte arbeidstakere og av ytelsene til pensjonister med løpende pensjoner, skjer derimot ut fra den årlige, prosentvise endring i grunnbeløpet i folketrygden (G-regulering). Stort sett vil G-reguleringen bli tilpasset den alminnelige lønnsutvikling i samfunnet, men innenfor den enkelte pensjonsordning kan G-reguleringen likevel avvike fra prosentvis lønnsøkning. Normalt skjer oppreguleringen av pensjonsrettighetene fra tidspunktet for årets lønnsoppgjør, selv om Stortingets vedtak om G-regulering ofte treffes på et annet tidspunkt. Også økningen av slike pensjonsrettigheter må sikres ved økt premiereserve og særskilt reguleringspremie.

(2) Ved beregning av reguleringspremie har KLP hittil tatt utgangspunkt i en forsikringsteknisk beregning av det samlede premievolum fellesordningen må tilføres for at de rettigheter som følger av oppreguleringen, skal være fullt ut forsikringsmessig dekket og sikret. En har imidlertid her ikke tatt hensyn til variasjoner i lønnsutviklingen for enkelte grupper av arbeidstakere eller til at omfanget av lønnsutviklingen og G-reguleringen ofte vil være noe forskjellig. KLP har i stedet benyttet et beregnet prosentvis gjennomsnitt av økning av pensjonsgrunnlaget for alle arbeidstakere, fratradte arbeidstakere med oppsatte rettigheter, og pensjonister i Fellesordningen (foran avsnitt 3.2.1). En prosentvis lik oppregulering av pensjonsrettighetene vil gjennomgående slå ut i behov for en tilsvarende prosentvis økning av samlet premiereserve knyttet til pensjonsordningen. De pensjonsrettigheter som samtlige medlemmer i en pensjonsordning har opptjent, vil dermed være fullt sikret ved slik prosentvis økning av samlet premiereserve knyttet til pensjonsordningen, selv om særskilt beregnet premiereserve for de enkelte arbeidstakere for likeverdige pensjonsrettigheter fortsatt vil variere med medlemmenes kjønn, alder og lønnsnivå.

Denne beregningsmåten medfører at reguleringspremien for den enkelte pensjonsordning generelt sett alltid har hatt karakter av gjennomsnittspremie selv om den er blitt beregnet på annen måte enn ordinær årspremie. Likevel har begrepet «reguleringspremie» ikke vært ofte brukt i KLP systemet. Selskapet har i stedet regelmessig sørget for at den samlede reguleringspremie til fellesordningen i sin helhet ble dekket internt i selskapet ved bruk av det årlige overskudd på avkastningsresultatet. Dette er midler som ellers skulle ha vært fordelt mellom

forsikringstakerne etter bidragsprinsippet i lov om forsikringsvirksomhet § 8–1. Praktisk sett innebærer derfor KLPs praksis på dette området at *hver pensjonsordnings andel av reguleringspremien i fellesordningen indirekte ble bestemt ut fra den samlede premiereserve som var knyttet til den enkelte ordning*. Kravet til kjønns- og aldersnøytralitet har således vært iaktatt også ved den beregningsmåten. Det er foran avsnitt 7.4.3 redegjort for KLPs praksis på dette området.

Arbeidsrettens dom kommer ikke direkte inn på spørsmål knyttet til kjønns- og aldersnøytralitet når det gjelder reguleringspremien. I de sentrale avsnitt i dommens pkt. 628, vises det helt generelt tilbake til dommens pkt. 59, som imidlertid ikke inneholder annet enn en gjengivelse av KLPs Forsikringsvilkår for Fellesordningen pkt. 5. Denne bestemmelsen (gjengitt foran 3.1.1) angir at premien for den enkelte pensjonsordning skal beregnes i prosent av pensjonsgrunnlaget. Bestemmelsen er åpenbart utformet på et tidspunkt hvor KLP ikke belastet pensjonsordningene med særskilt reguleringspremie, men uten unntak dekket reguleringspremien direkte ved bruk av overskudd på finansavkastningen. Det er bare i de senere år, med til dels lav finansavkastning og utilstrekkelig overskudd, at KLP i enkelte år har vært nødt til å innkalle noe tilleggspremie for å få dekket den gjenstående del av reguleringspremien.

(3) *Banklovkommisjonen* viser til at reguleringspremien utgjør en meget vesentlig del av samlet årspremie for en pensjonsordning. I utgangspunktet skulle derfor Hovedtariffavtalens krav til finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger tilsi at reguleringspremien for den enkelte pensjonsordning blir beregnet på samme måte som ordinær årlig forskuddspremie. Dette gjelder selv om forbindelseslinjen mellom premieberegning og den kommunale arbeidsgivers personalpolitikk blir svakere og mer indirekte i forhold til en samlet og samtidig oppregulering av pensjonsrettighetene til samtlige arbeidstakere, fratradte arbeidstakere og pensjonister i en og samme pensjonsordning.

I Arbeidsrettens dom 8. oktober 2002 pkt. 628 gis det uttrykk for at kjønns- og aldersnøytral premieberegning «skal omfatte *alle kostnadselementene* i finansieringssystemet, slik den gjør etter den modellen som anvendes i fellesordningen FKP i KLP». Det er foran avsnitt 7.4.3, redegjort utførlig for KLPs praksis på dette området. Det fremgår der som karakteristisk for KLPs praksis at det ikke er beregnet særskilt reguleringspremie for den enkelte pensjonsordning med omfordeling etter reglene i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen pkt.

5. Det er videre foran avsnitt 7.4.4(3) antatt at KLPs fremgangsmåte er godt i samsvar med de personalpolitiske hensyn Hovedtariffavtalen vektlegger.

Banklovkommisjonen viser til at etter KLPs praksis har beregning av de enkelte pensjonsordningers reelle reguleringspremie hele tiden i hovedsak vært basert på en annen fordelingsnøkkel enn pensjonsgrunnlaget. Som følge av at reguleringspremien nesten alltid er blitt dekket av overskudd på avkastningsresultatet, er den enkelte pensjonsordnings reguleringspremie indirekte, men reelt, bestemt av størrelsen av den premiereserve som er knyttet til pensjonsordningen. Det har bare vært unntaksvis – når overskuddet ikke har vært stort nok – at KLP har krevd innbetaling av premie for å få reguleringspremien dekket i sin helhet og har fastsatt premiebeløpet for den enkelte ordning etter fordelingsnøkkel i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen pkt. 5. Realiteten vil i så fall være at den del av reguleringspremien som dekkes av overskuddsmidler, reelt fordeles mellom pensjonsordningene etter en fordelingsnøkkel (premiereserven), mens den del som innbetales, blir fordelt mellom pensjonsordningene etter den annen fordelingsnøkkel (pensjonsgrunnlaget). *Banklovkommisjonen* mener at en lovregel her bør reflektere det som normalt har vært KLPs praksis på dette området.

KLP tar sikte på – med virkning for 2003 – også formelt, å gå over til å beregne særskilt reguleringspremie for de enkelte pensjonsordninger i fellesordningen, men selskapet vil samtidig videreføre prinsippet om reguleringspremie fastsatt i prosent av den enkelte ordningens samlede premiereserve. Den samlede reguleringspremie til fellesordningen vil dermed fortsatt bli bestemt etter samlet premiereserve knyttet til hver av ordningene, og premiereservene for de enkelte pensjonsordninger vil beløpsmessig bli økt med samme prosentsats. Denne fordelingsnøkkel er som nevnt, nøytral i forhold til den enkelte arbeidstakers kjønn, alder og lønnsnivå. Også en ordning med særskilt beregnet reguleringspremie oppfyller således de krav Hovedtariffavtalen stiller til finansieringssystemet. Dessuten fører ordningen til mindre utjevning av premienivåene for de enkelte pensjonsordningene enn om reguleringspremien var blitt fordelt etter pensjonsgrunnlagene i hver pensjonsordning. Det er foran 7.4.4 redegjort nærmere for dette.

Banklovkommisjonen er etter dette kommet til at lovutkastets bestemmelser om reguleringspremie bør utformes med utgangspunkt i de prinsipper som reelt har kommet til uttrykk i KLPs praksis på dette området, se lovutkastet § 8b-6 femte ledd, jf. § 8b-5 annet ledd. Det stemmer best med Arbeidsrettens dom å legge

til grunn den forelingsnøkkel som KLP indirekte har benyttet i lang tid og som KLP fra 2003 også tar sikte på å benytte direkte ved beregningen av reguleringspremie for de enkelte pensjonsordninger.

(4) Ved beregning av reguleringspremie for den enkelte pensjonsordning, bygger som nevnt KLP på et prosentvis gjennomsnitt av lønnsstigning og G-regulering for samtlige arbeidstakere, fratrådte arbeidstakere og pensjonister i fellesordningen. Dette tar ikke hensyn til at oppreguleringen for yrkesaktive arbeidstakere kan være prosentvis noe forskjellig fra G-reguleringen av pensjonsrettighetene for fratrådte arbeidstakere og pensjonister, og at fordelingen mellom disse tre grupper kan variere i pensjonsordningene i fellesordningen. Brukes en gjennomsnittsprøsent beregnet ut fra lønnsøkning og G-regulering for samtlige pensjonsordninger, er det ikke til å unngå at det også skjer en utjevning av premienivåene for de ulike pensjonsordningene. Så lenge Hovedtariffavtalens målsetning om kjønns- og aldersnøytrale premier oppnås, er det imidlertid ikke ønskelig at premieberegningen gir slike utjevningsevninger, se foran avsnitt 7.4.4(2).

Banklovkommisjonen mener at en slik fremgangsmåte må føre til større grad av utjevning når det gjelder premienivået i de enkelte pensjonsordningene, enn om reguleringspremie for den enkelte ordning blir basert på en tilsvarende gjennomsnittsprøsent beregnet for hver ordning. I den enkelte pensjonsordning vil det være direkte sammenheng mellom den gjennomsnittlige prosentvise økning av pensjonsrettighetene og den prosentvise økning av samlet premiereserve knyttet til pensjonsordningen, og det vil ikke ha betydning at lønnsutviklingen for ulike grupper av yrkesaktive er forskjellig eller prosentvis avviker fra G-reguleringen. Reguleringspremien kan derfor beregnes ut fra den prosentvise økning av samlet premiereserve knyttet til den enkelte pensjonsordning som oppreguleringen av pensjonsrettighetene betinger.

Banklovkommisjonen bemerker for øvrig at utjevningsevningene når det gjelder premienivået for pensjonsordningene i en fellesordning, ville bli vesentlig mindre enn etter KLPs praksis dersom beregningen av reguleringspremie i stedet ble basert på et skille mellom gjennomsnittlig prosentvis lønnsutvikling for yrkesaktive og prosentvis G-regulering for fratrådte arbeidstakere og pensjonister. Reguleringspremien for den enkelte pensjonsordning ville i så fall bli tilsvarende todelt slik at premiereserven for pensjonsrettigheter for henholdsvis yrkesaktive og for fratrådte arbeidstakere og pensjonister ble oppregulert etter noe ulike prosentsatser. Dette ville motvirke utjevning av premienivåene

mellom pensjonsordningene i fellesordningen som følge av at fordelingen mellom yrkesaktive, fratrådte arbeidstakere og pensjonister varierer.

Dersom lønnsoppgjøret innebærer små forskjeller mellom de yrkesgrupper som inngår i fellesordningen, og det etter pensjonsinnretningens vurdering vil være praktisk å anvende gjennomsnittlig prosentvis lønnsvekst for samtlige yrkesaktive, bør dette anses å være i overensstemmelse med lovtkastet § 8b-6 femte ledd første punktum.»

6.3.2 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Advokatforening og Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) støtter Banklovkommissjonens forslag om at reguleringspremien skal beregnes individuelt for hver pensjonsordning, jf. utkastet § 8b-6 femte ledd.

FNH uttaler videre:

«Selv om Banklovkommissjonen påpeker at det kan være en fordel at premieberegningen i tredje og femte ledd ikke er identiske, ønsker FNH å påpeke at det vil kunne være vanskelig å splitte lønnsøkningen slik at premien beregnes forskjellig i ethvert tilfelle. Dette støtter opp om argumentasjonen om åpning for større fleksibilitet i tredje ledd.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) uttaler følgende om Banklovkommissjonens forslag til beregning av reguleringspremie:

«Fra 2003 vil KLP beregne reguleringspremien særskilt for den enkelte pensjonsordning (kommune) og de vil videreføre den faktiske praksis at reguleringspremien for den enkelte pensjonsordning (kommune) fastsettes i prosent av ordningens samlede premiereserve.

Banklovkommissjonen foreslår som hovedregel å lovregulere det som reelt sett har vært KLPs praksis på dette området og som også formelt sett vil være KLPs praksis fra 2003. Dette sikrer en kjønns- og aldersnøytral reguleringspremie. UHO har forståelse for at kommissjonens forslag om at en gjennomsnittsberegning av reguleringspremien i hele fellesordningen ikke er nødvendig for å ivareta hensynet til kjønns- og aldersnøytralitet fordi en slik gjennomsnittsberegning også vil utjevne forskjeller i lønnsnivå mellom kommuner etc.

UHO vil i samråd med de øvrige parter i Hovedtariffavtalen vurdere å støtte forslaget.»

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) uttaler:

«Forslaget legger imidlertid opp til at reguleringspremien ikke behøver å beregnes på en alders- og kjønnsnøytral måte. Konsekvensene av

dette må avklares nærmere og YS legger derfor til grunn at det vil være nødvendig å avklare tariffpartenes forståelse av hvordan reguleringspremien skal beregnes før det utformes lovregler om dette.»

Kredittilsynet viser til Banklovkommissjonens omtale av utkastet § 8b-6 femte ledd i allmennerknadene i NOU 2003: 11, og uttaler:

«I allmennerknadene, avsnitt 7.4.6 side 95, uttales at dersom lønnsoppgjøret innebærer små forskjeller mellom de yrkesgrupper som inngår i fellesordningen, og det etter pensjonsinnretningens vurdering vil være praktisk å anvende gjennomsnittlig prosentvis lønnsvekst for samtlige yrkesaktive, bør dette anses å være i overensstemmelse med lovtkastet § 8b – 6 femte ledd første punktum.

Kredittilsynet er ikke enig i de vurderinger som fremkommer i allmennerknadene på dette punkt. Det bør for så vidt gjelde reguleringspremie være et grunnleggende prinsipp at premien skal beregnes for den enkelte pensjonsordning, slik også Banklovkommissjonen har lagt til grunn. Ved å benytte antagelser om en gjennomsnittlig lønnsvekst, vil man ikke ha en premiesetting som står i forhold til pliktige avsetninger. Det vil da reise seg spørsmål om hvordan eventuell manglende premie skal dekkes inn. Skal dette dekkes mot årets resultat, eller skal det fremstå som en fordring mot den enkelte kunde i form av forfalt, ikke betalt premie eller skal det belastes egenkapitalen? Forslaget om å akseptere gjennomsnittsbetraktninger vil også reise spørsmål om krysssubsidiering mellom kundegrupper hva angår reguleringspremien. Det påpekes videre at når hovedregelen er basert på premiereserve, som er en konkret størrelse, virker det lite logisk å åpne for skjønnsmessige vurderinger. De praktiske grep som skal til for å foreta presise beregninger av premien for den enkelte ordning vil være av mindre omfang.»

6.3.3 Departementets vurdering

Banklovkommissjonen har gitt en grundig drøfting av spørsmålet om utjevning av reguleringspremie mellom pensjonsordningene i KLPs fellesordning. Det framgår i NOU 2003:11 del I avsnitt 7.4.6 (gjengitt foran 6.3.1) at de årlige reguleringspremiene til fellesordningen i KLP i en periode på flere tiår reelt sett er blitt fordelt ut fra størrelsen av premiereserven knyttet til hver pensjonsordning på tidspunktet for oppreguleringen av pensjonsrettighetene, og at premie for oppregulering av pensjonsrettighetene i denne perioden således ikke er blitt utjevnet over *pensjonsgrunnlaget* for de enkelte pensjonsordning

ger. Realitetene i det system som har vært praktisert av KLP er beskrevet av Banklovkommissjonen i NOU 2003:11 s. 93–94 hvor det heter:

«Ved beregningen av reguleringspremie har KLP hittil tatt utgangspunkt i en forsikringsteknisk beregning av det samlede premievolum fellesordningen må tilføres for at de rettigheter som følger av oppreguleringen, skal være fullt ut forsikringsmessig dekket og sikret. En har imidlertid her ikke tatt hensyn til variasjoner i lønnsutviklingen for enkelte grupper av arbeidstakere eller til at omfanget av lønnsutviklingen og G-reguleringen ofte vil være noe forskjellig. KLP har i stedet benyttet et beregnet prosentvis gjennomsnitt av økningen av pensjonsgrunnlagene for alle arbeidstakere, fratradte arbeidstakere med oppsatte rettigheter, og pensjonister i Fellesordningen (foran avsnitt 3.2.1). En prosentvis lik oppregulering av pensjonsrettighetene vil gjennomgående slå ut i behov for en tilsvarende prosentvis økning av samlet premiereserve knyttet til pensjonsordningen.»

Banklovkommissjonen beskriver virkningene av KLPs praksis på følgende måte:

«Denne beregningsmåten medfører at reguleringspremien for den enkelte pensjonsordning generelt sett alltid har hatt karakter av gjennomsnittspremie selv om den er blitt beregnet på annen måte enn ordinær årspremie. Likevel har begrepet «reguleringspremie» ikke vært ofte brukt i KLP systemet. Selskapet har i stedet regelmessig sørget for at den samlede reguleringspremie til fellesordningen i sin helhet ble dekket av selskapet ved bruk av det årlige overskudd. Dette er midler som ellers skulle ha vært fordelt mellom forsikringstakerne etter bidragsprinsippet i lov om forsikringsvirksomhet § 8–1. Praktisk sett innebærer derfor KLPs praksis på dette området at *hver pensjonsordnings andel av reguleringspremien i fellesordningen indirekte ble bestemt ut fra den samlede premiereserve som var knyttet til ordningen*. Kravet til kjønns- og aldersnøytralitet har således vært ivaretatt også ved denne beregningsmåten.»

Etter Finansdepartementets syn er det karakteristiske ved KLPs praksis, for beregningen av den enkelte pensjonsordnings reelle reguleringspremie, at fordelingen mellom pensjonsordningene av det samlede premievolum til fellesordningen blir basert på en annen fordelingsnøkkel enn pensjonsgrunnlaget, jf Forsikringsvilkårene for Fellesordningen pkt. 5. Som følge av at reguleringspremien i de aller fleste år er blitt dekket fullt ut av KLPs eget overskudd på avkastningsresultatet, er den enkelte pensjonsordnings reguleringspremie indirekte,

men reelt sett, blitt bestemt av størrelsen av den premiereserve som er knyttet til pensjonsordningen. Etter det Finansdepartementet forstår tar KLP nå sikte på videreføre denne praksis ved beregningen av reguleringspremie for de enkelte pensjonsordningene i fellesordningen, og i sitt regelverk uttrykkelig benytte *premiereserven* som fordelingsnøkkel.

Banklovkommissjonens lovforslag om beregning av de enkelte pensjonsordningers reguleringspremie bygger på den praksis på dette området som over årene er utviklet innenfor KLPs kommunale fellesordning. Det synes som de fleste høringsinstanser har tatt Banklovkommissjonens redegjørelse for KLPs praksis til etterretning, og at man i hovedsak har forståelse for at pensjonsgrunnlag ikke er en velegnet fordelingsnøkkel for reguleringspremie. Finansdepartementet er enig med Banklovkommissjonen i at det ikke vil være hensiktsmessig å legge opp til at årlig reguleringspremie skal utjevnes over pensjonsgrunnlagene for de enkelte pensjonsordningene.

Finansdepartementet mener som Banklovkommissjonen at en fordeling ut fra pensjonsordningenes lønnsgrunnlag vil gi større og uberegnelige utjevningsevner hva angår kostnadsnivået for de enkelte pensjonsordninger i en fellesordning. Utjevningsevningene skyldes særlig to forhold. For det *første*, en fordeling etter lønnsgrunnlaget i den enkelte pensjonsordning tar ikke hensyn til at folketrygd utgjør en prosentvis større del av samlet pensjon for lavtlønnede enn for høytlønnede. Benyttes derimot pensjonsordningenes premiereserve som fordelingsnøkkel for reguleringspremien, vil denne effekten unngås fordi premiereserven for den enkelte pensjonsordning er beregnet ut fra pensjonsinnretningens netto pensjonsforpliktelser etter fradrag av ytelsene fra folketrygden. For det *annet*, lønnsgrunnlaget for en pensjonsordning blir bestemt ut fra de yrkesaktive medlemmer av pensjonsordningen, og tar ikke hensyn til de pensjonsrettigheter i pensjonsordningen som tilkommer pensjonister og fratradte arbeidstakere. Reguleringspremien skal også dekke kostnadene ved årlig oppregulering av slike pensjonsrettigheter. For å unngå at variasjoner i antall arbeidstakere og fratradte arbeidstakere i for stor grad påvirker fordelingen av pensjonskostnadene i en fellesordning, bør metoden for utjevning uformes under hensyntagen til at kan være ulike for ulike pensjonsordningene i fellesordningen.

Finansdepartementet er enig med Banklovkommissjonen i at utjevning av pensjonskostnadene mellom de enkelte pensjonsordninger som kan tilbakestilles til forhold som nevnt ovenfor, så vidt mulig

bør unngås. Ut fra dette og i samsvar med KLPs praksis på området er derfor en fordelingsnøkkel basert på pensjonsordningens premiereserve lagt til grunn som utgangspunkt ved utformingen av departementets lovforslag vedrørende fordelingen av reguleringspremie.

Lovregler om beregning av reguleringspremie for de enkelte pensjonsordninger basert på pensjonsordningenes premiereserve, kan tenkes utformet på flere måter. Et alternativ vil være først å foreta forsikringsteknisk beregning av det samlede volum av reguleringspremie for pensjonsordningene i en fellesordning, og deretter foreta en fordeling etter beregning av den enkelte pensjonsordning andel ut fra forholdet mellom premiereservene knyttet til hver enkelt ordning. Et annet alternativ vil være å beregne reguleringspremien for hver pensjonsordning ut fra den prosentvise økning av premiereserven som er påkrevet for å sikre oppreguleringen av pensjonsrettighetene i pensjonsordningen som følge av lønnsutvikling og G-regulering. Banklovkommisjonens lovutkast reflekterer det sistnevnte alternativ. Kommisjonen anfører at dette vil forhindre utilsiktet utjevning av pensjonskostnadene mellom de enkelte pensjonsordninger i en fellesordning, se NOU 2003:11 del I avsnitt 7.4.6 (s. 95) hvor det uttales:

«Ved beregning av reguleringspremie for den enkelte pensjonsordning, bygger som nevnt KLP på et prosentvis gjennomsnitt av lønnsstigning og G-regulering for samtlige arbeidstakere, fratrådte arbeidstakere og pensjonister i fellesordningen. Dette tar ikke hensyn til at oppreguleringen for yrkesaktive arbeidstakere kan være prosentvis noe forskjellig fra G-reguleringen av pensjonsrettighetene for fratrådte arbeidstakere og pensjonister, og at fordelingen mellom disse tre grupper kan variere i pensjonsordningene i fellesordningen. Brukes en gjennomsnittsprøsent beregnet ut fra lønnsøkning og G-regulering for samtlige pensjonsordninger, er det ikke til å unngå at det også skjer en utjevning av premienivåene for de ulike pensjonsordningene. Så lenge Hovedtariffavtalens målsetning om kjønns- og aldersnøytrale premier oppnås, er det imidlertid ikke ønskelig at premieberegningen gir slike utjevningseffekter, se foran avsnitt 7.4.4(2).

Banklovkommisjonen mener at en slik fremgangsmåte må føre til større grad av utjevning når det gjelder premienivået i de enkelte pensjonsordningene, enn om reguleringspremie for den enkelte ordning blir basert på en tilsvarende gjennomsnittsprøsent beregnet for hver ordning. I den enkelte pensjonsordning vil det være direkte sammenheng mellom den gjennomsnittlige prosentvise økning av pensjonsret-

tighetene og den prosentvise økning av samlet premiereserve knyttet til pensjonsordningen, og det vil ikke ha betydning at lønnsutviklingen for ulike grupper av yrkesaktive er forskjellig eller prosentvis avviker fra G-reguleringen. Reguleringspremien kan derfor beregnes ut fra den prosentvise økning av samlet premiereserve knyttet til den enkelte pensjonsordning som oppreguleringen av pensjonsrettighetene betinger.»

I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.4.6 foreslår Banklovkommisjonen dessuten at det ved beregningen av reguleringspremie skilles mellom lønnsutvikling for de yrkesaktive og G-regulering for fratrådte arbeidstakere og pensjonister:

«*Banklovkommisjonen* bemerker for øvrig at utjevningseffektene når det gjelder premienivået for pensjonsordningene i en fellesordning, ville bli vesentlig mindre enn etter KLPs praksis dersom beregningen av reguleringspremie i stedet ble basert på et skille mellom gjennomsnittlig prosentvis lønnsutvikling for yrkesaktive og prosentvis G-regulering for fratrådte arbeidstakere og pensjonister. Reguleringspremien for den enkelte pensjonsordning ville i så fall bli tilsvarende todelt slik at premiereserven for pensjonsrettigheter for henholdsvis yrkesaktive og for fratrådte arbeidstakere og pensjonister ble oppregulert etter noe ulike prosentsetninger. Dette ville motvirke utjevning av premienivåene mellom pensjonsordningene i fellesordningen som følge av at fordelingen mellom yrkesaktive, fratrådte arbeidstakere og pensjonister varierer.»

Finansdepartementet merker seg at det er mange høringsinstanser som støtter Banklovkommisjonens forslag om at reguleringspremie skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning. Etter Finansdepartementets oppfatning innebærer imidlertid Banklovkommisjonens utkast til lovbestemmelse, at reguleringspremie vil bli beregnet særskilt for hver pensjonsordning uten en viss utjevning mellom ulike kommunale arbeidsgivere slik som i KLPs praksis hittil. Etter Finansdepartementets syn er det karakteristiske for fellesordninger for premieberegning, for det første at det foretas forsikringsteknisk beregning av det samlede premievolum som en fellesordning skal tilføres for å sikre forsikringsmessig dekning av samtlige pensjonsrettigheter i pensjonsordningene i fellesordningen og, for det annet, at det samlede premievolum til fellesordningen deretter fordeles mellom de enkelte pensjonsordningene etter en fordelingsnøkkel. En slik to-trinns modell ligger til grunn for lovutkastet § 8b-6 annet ledd vedrørende beregning og forde-

ling av ordinær årspremie. Finansdepartementet antar det vil passe best i et system for premieberegning i fellesordning at en tilsvarende to-trinns modell legges til grunn for beregning og fordeling av reguleringspremie til fellesordningen. Dette innebærer imidlertid ikke at selve fordelingsnøkkelen nødvendigvis bør være den samme i begge tilfelle. Som redegjort for ovenfor mener Finansdepartementet at fordelingsnøkkelen når det gjelder reguleringspremie, bør baseres på premiereserven knyttet til de enkelte pensjonsordningene i fellesordningen fordi en dermed vil unngå unødvendig og uberegnelig utjevning av kostnadsnivået for de enkelte pensjonsordningene.

Finansdepartementet innser at et slikt opplegg for beregning og fordeling av reguleringspremie i en fellesordning vil kunne medføre utjevningsevner som påpekt av Banklovkommissjonen. Slike utjevningsevner vil kunne ha sammenheng med at oppreguleringen av pensjonsrettighetene i de ulike pensjonsordningene varierer i omfang fordi lønnsutviklingen ikke vil være den samme for alle kommunale arbeidsgivere. I tillegg kommer virkningene av at fordelingen når det gjelder yrkesaktive, pensjonister og fratrådte arbeidstakere kan være forskjellig i pensjonsordningene i fellesordningen. Finansdepartementet legger imidlertid til grunn at økt konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger vil gjøre det mulig for kommunale arbeidsgivere som mener at de rammes av slike utjevningsevner, å flytte sin pensjonsordning til fellesordninger med pensjonsordninger som i forhold til lønnsutvikling og fordeling mellom yrkesaktive, pensjonister og fratrådte arbeidstakere antas i hovedsak å ligge på linje med egen pensjonsordning, eventuelt flytte pensjonsordningen til annen pensjonsleverandør.

6.4 Beregning av andre engangsbetalte premier til fellesordningen

6.4.1 Banklovkommissjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 viser Banklovkommissjonen til at den tredje gruppen av premier for kommunale pensjonsordninger først og fremst omfatter engangspremier som følge av at arbeidstakere velger å gjøre bruk av rett til gå av med rett til utbetaling av pensjon før nådd pensjonsalder, dvs. tidligpensjonering etter AFP-ordningen eller etter 85-års regelen eller andre regler i KLPs vedtekter for Fellesordningen § 7–1. I tillegg kommer enkelte spesial-

premier av mindre betydning. Banklovkommissjonen viser til at i den utstrekning slike engangspremier unntaksvis ikke har latt seg dekke ved overføring fra årets overskudd på finansavkastningen, har slike premietillegg blitt fordelt av KLP etter fordelingsnøkkelen i Forsikringsvilkårene for Fellesordningen pkt. 5. Videre heter det i avsnitt 7.4.7:

«For engangspremier for tidligpensjonering, vurderer KLP nå å gjennomføre en ordning som vil gi forsikringstakerne adgang til å velge mellom ulike alternativer for gjennomsnittsberegning og særskilt beregning for den enkelte pensjonsordning. Gjennomsnittsberegning vil i tilfelle skje helt eller delvis etter pensjonsgrunnlagene, dvs. ut fra samme fordelingsnøkkel som for ordinær årspremie (foran avsnitt 7.4.5) Variasjonene i størrelse når det gjelder de kommunale pensjonsordningene er så vidt store at en må regne med at de enkelte forsikringstakere her kan foretrekke ulike løsninger. En må således regne med at det her kan skje en viss utvikling når det gjelder prinsippene for premieberegning.»

Banklovkommissjonen er etter dette kommet til at det neppe er behov for å lovfeste noen bestemt fremgangsmåte for beregningen av slike engangspremier. Kommisjonen viser til at Arbeidsretten i sin dom påpeker at premieberegningen «ikke i detalj må bygge på de utjevningssystemer som praktiseres av KLP». Dette er spørsmål som i tilfelle kan reguleres i forsikringsvilkårene for de ulike pensjonsleverandører, alt etter sammensetningen av porteføljen av kommunale pensjonsordninger.

6.4.2 Høringsinstansenes merknader

Etter *Den Norske Advokatforenings* vurdering bør engangspremier fastsettes individuelt:

«Lovforslaget åpner for avtalefrihet slik at det skal avtales om engangspremie for ikke forsikringsbare forhold enten skal innkreves individuelt eller utjevnes.

Det er dette lovutvalgs oppfatning at her må man ha individuell tilpasning. Hvis ikke vil situasjonene bli at kundene som er nyter vil inn i et utjevningssystem og yterne vil ut. Dersom reguleringspremie blir fastsatt individuelt, er det vår oppfatning at også engangspremien må fastsettes individuelt.

Det kan heller ikke være riktig at engangspremier til dekning av førtidspensjon utjevnes over noe fellesskap.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) opplyser at det ikke er enighet mellom deres medlemselskaper på alle punkter når det gjelder hvor-

dan en ny lov på dette punktet bør utformes. FNH uttaler om utkast til § 8b-6 sjette ledd:

«Leddet angir at premie for ikke-forsikringsbare deknninger kan beregnes både etter en gjennomsnittsberegning eller særskilt for hver pensjonsordning. Det er imidlertid ikke åpnet for etteravregning som i tredje ledd.

FNHs medlemselskaper Gjensidige NOR Spareforsikring, Storebrand og Vital mener det ikke bør være valgfrihet på dette punktet, men at alle slike engangspremier skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning.»

Gjensidige NOR Spareforsikring har i sin høringsuttalelse uttalt at engangspremie bør belastes den enkelte ordning, og begrunner dette på følgende måte:

«Vi mener lovutkastets forslag om avtalefrihet i § 8b-6 (6) bør fjernes. Særskilte engangspremier (som nevnt i § 8b-5 (3)) bør belastes den enkelte pensjonsordning.

Begrunnelsene for forslaget er flere. For det første unngår en unødig utjevning (tariffavtalen stiller ikke krav om slik utjevning). For det andre unngår en at forsikringstakerne gjennom året blir sittende med en åpen risiko knyttet til forhold som ikke angår egen pensjonsordning (lettere innsyn i risiko og kostnader). For det tredje tar en bort «en invitasjon i regelverket» til kreativ produktutforming i den hensikt å skyve kostnader fra ordinære årspremier til særskilte engangspremier. Slik kreativitet kan forlede kundene i et marked med konkurranse. For det fjerde vil avgrensningen gjøre det enklere å flytte pensjonsordninger på et annet tidspunkt enn på hovedforfall (i løpet av året). Dette bidrar til effektiv konkurranse.»

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) er på sin side positiv til at det innføres valgfrihet med hensyn til hvordan engangspremier skal beregnes:

«Når det gjelder kommunale særtrekk er dette bruttogarantien, gullenker, uføredekning 1–50 % etc. Disse kan utjevnes helt eller delvis eller ta engangspremie. Risikoen ved engangspremier er at det ved forsikringstilfellets inntreff kommer stor tilleggsregninger som man ikke har tatt høyde for. Samtidig er det positivt at kommisjonen åpner for valg av engangspremier fremfor utjevning av alt. Dette medfører at virksomhetene kan ta et valg om de ønsker helt/delvis utjevning eller ta risikoen ved en engangspremie ved forsikringstilfellets inntreden.»

Sparebankforeningen ønsker at engangspremier skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning.

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«KLP vurderer nå å gjeninnføre en ordning for engangspremie for AFP og 85-års regelen hvor kommunene kan velge mellom ulike alternativer for gjennomsnittsberegning og særskilt beregning for den enkelte pensjonsordning.

[...]

UHO vil bemerke at premie for ikke forsikringsbare ytelser som skal betales som engangspremie på tidspunkt når rettighetene oppstår, kan bli store. Dette gjelder særlig ved tidligpensjonering. Risikoen for at et slikt tilfelle skal oppstå kan virke utstøtende for eldre arbeidstakere, enten ved at arbeidsgiver ikke ønsker å ansette eldre eller at de støtes ut på eventuell uførepensjon før de nærmer seg alderen for tidligpensjonering pga. risikoen for stor engangspremie.»

Den Norske Aktuarforening støtter Banklovkommisjonens forslag om at engangspremier skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning eller utjevnes over pensjonsordningene i fellesordningen. Aktuarforeningen uttaler i den forbindelse:

«I sjette ledd framgår det at særskilte engangspremier enten skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning, eller skal utjevnes over pensjonsordningene i fellesordningen. Aktuarforeningen slutter seg til at loven skal gi mulighet for begge disse løsningene, men det understrekes at utjevningen av engangspremier ikke må innebære at selskapet påtar seg noen forsikringsmessig risiko. Fra selskapets synspunkt må utjevningen begrenses til å omfatte administrasjon av kostnadsdeling for allerede inntrufne forsikringstilfeller, slik at selskapenes tilbud kan oppfylle de krav Hovedtariffavtalen og Arbeidsrettens dom stiller til utjevning.»

6.4.3 Departementets vurdering

I forhold til andre engangsbetalte premier til dekning av pensjonsrettigheter som ikke kan premiesettes på forhånd ut fra forsikringstekniske beregninger, foreslår Banklovkommisjonen valgfrihet med hensyn til om disse skal utjevnes eller ikke, jf. lovutkastet § 8b-6 sjette ledd. Det skal fastsettes i forsikringsavtalen i hvilken utstrekning slike premier skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning eller helt eller delvis ved utjevning.

Den Norske Advokatforening, Gjensidige NOR Spareforsikring og Sparebankforeningen har uttrykt at valgdgangen bør utgå, slik at engangspremier belastes den enkelte pensjonsordning. Finansdepartementet har merket seg at etter Gjensidige

NOR Spareforsikrings oppfatning vil et krav om at engangsbetalte premier beregnes særskilt innebære at man unngår utjevning som ikke følger av Hovedtariffavtalens krav. Videre peker selskapet på at man unngår at forsikringstakerne gjennom året blir sittende med en åpen risiko knyttet til forhold som ikke angår egen pensjonsordning. I tillegg vil beregning av særskilt premie etter Gjensidige NOR Spareforsikrings oppfatning gjøre det enklere å flytte pensjonsordninger på et annet tidspunkt enn ved hovedforfall.

Andre høringsinstanser, som UHO, er positive til at utgifter ved tidligpensjonering kan utjevnes over kollektivet av pensjonsordninger. Finansdepartementet antar at argumentasjonen her er knyttet opp til at engangspremier, for eksempel ved tidligavgang, kan bli betydelige. Derfor vil enkelte kommuner finne det hensiktsmessig at slike kostnader deles over kollektivet. Også Aktuarforeningen støtter en adgang til å velge utjevning av engangspremier.

Finansdepartementet ser visse betenkeligheter ved at engangspremier som beskrevet av Banklovkommisjonen skal kunne utjevnes over kollektivet. Finansdepartementet antar at kommunale arbeidsgivere som opplever tidligavgang kan se det som fordelaktig dersom utgifter fordeles over kollektivet. Samtidig kan det oppleves som urimelig at kommunale arbeidsgivere blir belastet for premier knyttet til tidligavgang hos andre. Premieutjevning kan innebære uheldige insentiveffekter, ved at kommunale arbeidsgivere som setter i verk tiltak for å hindre tidlig avgang blant eldre mv. ikke opplever utslag på betalt forsikringspremie. Departementet mener også at effekten av eventuell uheldig utjevning i liten grad er kartlagt og dokumentert.

Finansdepartementet har under noe tvil, og med henvisning til at utjevning av premie vil bli evaluert, likevel valgt å foreslå en bestemmelse i tråd med Banklovkommisjonens utkast. Det vises til lovforslaget § 8b-6 sjette ledd.

7 Innbetaling av årets premier

7.1 Innbetalingsregler

7.1.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Banklovkommisjonen drøfter spørsmålet om tidspunktet for premieinnbetaling, idet kommisjonen mener at dette kan ha konkurransemessig betydning – fordi periodiseringen av innbetalingene påvirker forsikringstakernes likviditetssituasjon og livselskapenes økonomi. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.5.1 heter det:

«Gjeldende lov- og forskriftsverk inneholder ikke klare regler om innbetaling av premier for kollektive pensjonsordninger. Dette er en medvirkende årsak til at praksis når det gjelder innbetaling av premier, har vært forskjellig for KLP og andre livselskaper. Det har dels hatt betydning at det har vært noe uklart i hvilken utstrekning lov- og forskriftsverket her krever forskuddsbetaling av premie, og således begrenser adgang for andre livselskaper enn KLP til å regulere spørsmålet i forsikringsvilkårene. Et annet forhold er at KLP tradisjonelt har koblet oppgjør av premieansvaret sammen med disponeringen av årets overskudd, men KLP gjennomfører nå endringer i sin praksis som vil innebære at det i KLP – på samme måte som i andre livselskaper – vil bli trukket et klart skille mellom fordelingen av overskudd og innbetaling av premier. Dette skille reflekteres i lovutkastet §§ 8b-9 og 8b-14. Det følger av § 8b-14 at årets overskudd som hovedregel skal tilføres premiefondet etter ellers gjeldende regler og ikke trekkes direkte inn i oppjøret av årets premieansvar.

Banklovkommisjonen er selvsagt klar over at spørsmålene knyttet til innbetaling av premier i første rekke er av praktisk karakter. Likevel viser erfaringen når det gjelder kommunale pensjonsordninger at det her er et område hvor det er behov for en viss opprydding for å legge et grunnlag for ordnede konkurranseforhold i markedet for kommunale pensjonsordninger (foran avsnitt 7.3.1). Dette tilsier at reglene om innbetaling av premie utformes noe forskjellig for de tre ulike typer av premie som inngår i den premiestruktur som er lagt til grunn for lovutkastet (foran avsnitt 7.4.1).

Når det først gjelder *ordinær årspremie*, be-

regnet ved årets begynnelse og undergitt gjennomsnittsberegning innenfor fellesordning, bør regelen i samsvar med praksis hittil være at innbetaling skal skje i like kvartalsvise terminer, med mindre forsikringsvilkårene fastsetter at hele premiebeløpet skal forskuddsbetales eller innbetales i like månedlige terminer, se lovutkastet § 8b-9 første ledd. Dermed gjøres det også klart at de alminnelige regler om livselskapenes virksomhet ikke stenger for en slik praksis i kollektiv livsforsikring. Den lovbestemmelse som foreslås, overlater til den enkelte pensjonsleverandørs forsikringsvilkår å fastlegge om terminbeløpet skal innbetales forskudds- eller etterskuddsvis for hver termin.

Når det dernest gjelder *reguleringspremie*, er praksis i KLP og de øvrige livselskapene nå at den kreves innbetalt så snart den kan beregnes og fastsettes, dvs. den forfaller til betaling etter påkrav i samsvar med reglene i forsikringsavtaleloven §§ 14–1 og 14–2. *Banklovkommisjonen* antar imidlertid at praktiske hensyn kan tilsa at det bør være adgang til å fordele reguleringspremien i like deler over de innbetalingsterminer som gjenstår når reguleringspremien er beregnet, se lovutkastet § 8b-9 annet ledd.

Øvrige engangspremier for ikke forsikringsbare ytelser, bør som hovedregel kreves innbetalt så snart de er beregnet. Her kan det imidlertid av praktiske grunner være hensiktsmessig å åpne for at det i påkravet fastsettes betalingsfrist lik fristen for siste termin, senest ved utgangen av året, se lovutkastet § 8b-9 tredje ledd.»

7.1.2 Høringsinstansenes merknader

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler om utkast til § 8b-9:

«FNH kan ikke se at innholdet i denne paragrafen er særskilt for kommunale pensjonsordninger. Hvis slike regler skal inn, bør de tilpasses de generelle virksomhetsreglene og lov om forsikringsavtaler.»

Den Norske Aktuarforening uttaler:

«I første ledd kan det virke som mulig halvårig termin er utelatt.

Andre og tredje ledd gir foretaket mulighet til å innbetale premien på et senere tidspunkt. Vi ser ingen grunn til at regelverket her skal avvike fra det for private ordninger.»

Kredittilsynet uttaler:

«Kredittilsynets primære synspunkt er at *detaljerte* bestemmelser om premieinnbetaling ikke bør inntas i loven. Under enhver omstendighet finner Kredittilsynet at reglene i § 8b – 9 første, annet og tredje ledd har fått en lite heldig utforming. Enhver premie skal i prinsippet beregnes og innbetales på tidspunktet når pensjonsforpliktelsen oppstår. Hovedregelen er derfor helårlig forskuddsvis premiebetaling, men med muligheter for terminvis innbetaling mot et såkalt termintillegg (pga. rentetap og merkostnader knyttet til administrasjon).

Til § 8b – 9 første ledd

Kredittilsynet mener at § 8b – 9 første ledd bør utformes slik at *hovedregelen* er en forskuddsvis innbetaling av premie, og at det (i tråd med praksis innen livsforsikring) er adgang til terminvis innbetaling (halvårlig, kvartalsvis eller månedlig) mot termintillegg.

Det skal videre bemerkes at det å kreve at premien skal innbetales med like store beløp hver termin kan oppfattes å innebære at det ikke er adgang til å ta termintillegg. Kredittilsynet legger til grunn at det ikke er tilsiktet.

Vi vil videre peke på at f.eks. KLPs praksis består i å beregne ny årlig premie ved hvert terminskifte. Samtidig beregnes endringspremier for endringer som er meldt med tilbakevirkende kraft til tidligere terminer. Disse belastes naturlig nok i sin helhet og fordeles ikke over de kommende terminer. Dette vil altså innebære at premiene ikke blir like hver termin.

Til § 8b – 9 annet og tredje ledd

Kredittilsynet kan ikke se at det foreligger argumenter for å gi en videre betalingsshenstand for engangspremier enn det som gjelder for den årlige reguleringspremier. Kredittilsynet vil derfor foreslå at det ikke differensieres mellom premieinnbetaling for reguleringspremie og engangspremier, men at begge disse premieelementene kreves innbetalt så snart premien kan fastsettes, og at premieinnbetalingen kan fordeles over de gjenstående premie terminer. Kredittilsynet vil etter dette foreslå at paragrafens tredje ledd utgår, og at § 8b – 9 annet ledd skal lyde:

(2) Reguleringspremie og engangspremier som nevnt i § 8b – 5 tredje ledd skal kreves innbetalt så snart premien kan fastsettes. Innbetalingen kan fordeles over de premie terminer som gjenstår når premien er fastsatt.

Kredittilsynet vil understreke at forslagene til omformuleringer i § 8b – 9 ikke vil foranledige behov for dispensasjon til enkeltelskaper for å kunne videreføre gjeldende premiebetalingssystemer.»

7.1.3 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen foreslår en bestemmelse om at ordinær årspremie skal innbetales i like kvartalsvise terminer, med mindre det er fastsatt i forsikringsavtalen at premien skal betales på forskudd før forsikringsåret begynner eller i like månedlige terminer. Dette fremgår av utkastet § 8b-9 første ledd. Premietillegg for nye medlemmer eller som følge av lønnsøkning for medlemmer skal kreves innbetalt så snart tillegget er beregnet, men kan fordeles i like deler over gjenstående terminer.

Finansdepartementet er i prinsippet enig med høringsinstansene FNH og Kredittilsynet som stiller spørsmål ved om det er hensiktsmessig å innta denne typen bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven. Finansdepartementet har videre merket seg at bestemmelsens ordlyd tolket helt bokstavelig kan ha enkelte effekter som departementet antar ikke er tilsiktet.

Når det gjelder reguleringspremie har Banklovkommisjonen i utkastet § 8b-9 annet ledd foreslått at denne skal kreves innbetalt så snart premien kan fastsettes. Innbetalingen kan imidlertid fordeles i like deler over de premie terminer som gjenstår når reguleringspremier er fastsatt. Etter Banklovkommisjonens forslag kan det for andre engangsbetalte premier fastsettes at innbetaling først skal skje samtidig med årets siste premie termin eller senest ved årets utgang, jf. utkastet § 8b-9 tredje ledd. Sistnevnte bestemmelse skal etter omtale i bestemmelsens spesialmerknader sikre at KLP ikke trenger dispensasjon for å kunne videreføre sitt premiebetalingssystem.

Både Aktuarforeningen og Kredittilsynet har hatt innvendinger mot utformingen av bestemmelsene om innbetaling av reguleringspremier og andre engangsbetalte premier.

Etter en samlet vurdering foreslår Finansdepartementet at det ikke gis bestemmelser om premieinnbetaling i forsikringsvirksomhetsloven, men at departementet gis en hjemmel til å fastsette slike bestemmelser i forskrift. Det vises til lovforslaget § 8b-9 annet ledd.

7.2 Virkningen av unnlatt betaling av premie

7.2.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 heter det i del I avsnitt 7.5.2:

«Både KLP og de øvrige selskapene har bestemmelser i sitt regelverk som innebærer at økning av forsikringsforpliktelsene bortfaller dersom skyldig premie ikke blir betalt. Det fremgår for øvrig også at slike bestemmelser ikke har hatt nevneverdig betydning i forhold til kommunale arbeidsgivere som forsikringstakere. Dette må antas å ha sammenheng med at unnlatt betaling av premie til dekning av pensjonsytelser som kommunale arbeidsgivere har plikt etter Hovedtariffavtalen til å sørge for at arbeidstakerne får, i alle tilfelle vil innebære brudd på avtalen og tariffstridig handlemåte fra arbeidsgiverens side.

Uavhengig av disse forhold, antar *Banklovkommisjonen* at det – i lys av det meget vide og varierte ytelsesspektret kommunale pensjonsordninger skal omfatte etter Hovedtariffavtalen – er behov for å lovfeste en regel om at unnlatt innbetaling av premie medfører bortfall av den økning av pensjonsleverandørens forpliktelser som premien skulle dekke, se lovutkastet § 8b-9 fjerde ledd. Dette vil prinsipielt klargjøre at det er den kommunale arbeidsgiver – og ikke pensjonsleverandøren – som bærer ansvaret for at arbeidstakerne faktisk erverver de pensjonsrettigheter de etter Hovedtariffavtalen har krav på. Dermed fjernes også den uklare vedrørende den rettslige karakter av og ansvarsforholdet for kommunale pensjonsordninger i KLP som bestemmelsene i KLPs vedtekter §§ 2–2 og 2–3 om medlemsansvar synes å ha gitt grunnlag for (foran avsnitt 3.3 og 4.4, jf. avsnitt 4.1.2 og 5.3). Ut fra konkurransehensyn er det vesentlig at en kommunal pensjonsordning undergitt de bestemmelser som foreslås i lovutkastet, vil ha og fremtrer med samme *forsikringsrettslige* karakter uavhengig om den er opprettet i KLP eller et av de øvrige livselskapene.»

7.2.2 Høringsinstansenes merknader

*Utdanningsgruppene*s Hovedorganisasjon (UHO) har merknader til Banklovkommisjonens omtale av KLP og de øvrige livselskapenes ansvar ved manglende innbetaling av premie:

«Kommisjonen mener at forsikringsselskapet i forhold til forsikringstaker (kommunen) ikke garanterer for mer enn differansen mellom bruttoytelsene og folketrygdens utbetalinger dersom forsikringstaker har betalt inn sin pre-

mie. Sett fra livselskapets side er pensjonsordningen i kommunal sektor derfor en «nettoordning» i følge kommisjonen. Hvis kommunen eller en virksomhet ikke betaler selskapet, har heller ikke selskapet nok midler til å dekke forsikringstakers forpliktelser etter Hovedtariffavtalen, og de hefter derfor ikke for to tredel av sluttlønn. På den annen side bestrider Banklovkommisjonen ikke at arbeidstakerne har en bruttogaranti fra arbeidsgiver, nedfelt i Hovedtariffavtalen.

Dette er et forslag som etter UHOs oppfatning får direkte konsekvenser for arbeidstakerne og hvor lovfesting av kommisjonens lovtolkning betyr stor forskjell i forhold til tidligere gjeldende rettsoppfatning. Forslaget vil slå forskjellig ut for arbeidstakere avhengig av om de er ansatt i kommuner, som ikke kan gå konkurs, eller andre selskap som er bundet av eller følger Hovedtariffavtalen og som kan nedlegges/slås konkurs.

UHO viser til at Banklovkommisjonens beskrivelse av KLPs forsikringsrettslige ansvar avviker vesentlig fra det som har vært rådende rettsoppfatning på området i alle år. Beskrivelsen står også i direkte motstrid til det som ble lagt til grunn i NOU 2000: 28 Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor.

Et eksempel på dette er at Banklovkommisjonen under pkt. 4.1.1. uttaler: «*KLP har ikke avgitt noen bruttogaranti tilsvarende den forpliktelse forsikringstakerne som arbeidsgivere har i forhold til arbeidstakerne etter hovedtariffavtalen*».

NOU 2000:28 la en helt annen rettsoppfatning til grunn som innebar at medlemmer var sikret bruttogaranterte ytelser, herunder regulering av oppsatte og løpende pensjoner, selv om de var eller hadde vært ansatt i kommunale foretak som har opphørt. Jf. formuleringene: «*Utvalget viser til at KLP i motsetning til de øvrige livsforsikringsselskapene, kan overta ansvaret for varig regulering av løpende og oppsatte pensjoner og oppfyllelse av bruttogarantien som følge av at medlemmene i ordningen under KLP plikter å betale premie for å dekke eventuelle underskudd.*» Og videre: «*Deres pensjonsrettigheter blir med andre ord regulert på linje med de øvrige selv om vedkommende foretak/arbeidsgiver ikke lenger innbetaler premie til fellesordningen*».

Det finnes flere tilsvarende motstridende påstander i de ulike utredningene. UHO mener at det ikke må være noen tvil om tolkningen av gjeldende rett før regjeringen fremmer lovforslag på dette området. Banklovkommisjonen gir også uttrykk for at de på dette punkt ikke svekker arbeidstakernes rettigheter. UHO mener at det er en sannhet med klare modifikasjoner om kommisjonens tokning av gjeldende rett på dette punkt blir stående.

UHO viser til at professor dr. juris Asbjørn Kjønstad som var leder av utvalget NOU 2000:28 er kritisk til Banklovkommisjonens beskrivelse av gjeldende rett.

[...]

UHO er av den oppfatning at denne problemstillingen krever ytterligere og bredere utredning før man kan slå fast hva som er gjeldende rett. Vi ber Finansdepartementet tar initiativ til dette.»

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) uttaler:

«Et sentralt punkt i utredningen er forståelsen av § 2–2 i KLPs selskapsvedtekter. Banklovkommisjonen legger til grunn at disse bestemmelsene må forstås slik at kundene i KLP ikke har solidaransvar, men langt på vei har de samme forpliktelser som kommunekunder i andre livselskap.

Videre er det i punkt 7.10.2 i utredningen, som støtte for dette argumentet, vist til § 12B punkt 10 i Vedtekter for Felles Kommunal Pensjonsordning. For ordens skyld gjøres oppmerksom på at det siterte ikke gjenfinnes i de vedtekter som nå gjelder. (pr. 1. januar 2002).

YS er av den oppfatning at Banklovkommisjonen i for liten grad har vurdert den praksis som historisk har vært fulgt i KLP og derfor har kommet fram til en upresis fortolkning av selskapets egenart. YS er for eksempel ikke kjent med at det historisk er skilt mellom etterregulering av pensjonene til arbeidstakere i kommunale virksomheter som er opphørt (eksempelvis interkommunale selskaper) og eksisterende virksomheter. I praksis har pensjonene blitt beregnet etter en bruttogaranti solidarisk utlignet på de til enhver tid eksisterende kunder.»

7.2.3 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen foreslår at dersom premie for et forsikringsår ikke blir innbetalt ved årets utgang eller ved utløpet av annen frist fastsatt i nytt premievarsel, bortfaller den økning av forsikringsforpliktelsene som den manglende premien skulle dekke. Finansdepartementet har merket seg at enkelte høringsinstanser har hatt innvendinger mot bestemmelsen ut fra hensynet til at de ordninger som omfattes av bestemmelsen er såkalte bruttoordninger. Etter departementets vurdering er det, uavhengig av dette, viktig at pensjonsinnretningens rettsforpliktelser avgrenses etter på forhånd klarlagte kriterier. Bestemmelsen er også viktig i forhold til å skape like konkurransevilkår i markedet for kommunale pensjonsordninger. Etter en samlet vurdering har Finansdepartementet funnet å ville

følge Banklovkommisjonens forslag. Det vises til lovforslaget § 8b-9 første ledd.

7.3 Inntektsføring av premiekrav

7.3.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.5.3 heter det:

«Det fremgår av forskrift 16. desember 1998 nr. 1241 om årsregnskap m.m. for forsikringsselskaper § 4–18 første ledd bokstav a) at krav på premie som hovedregel ikke kan inntektsføres før kravet er forfalt. Når annen forfallstid ikke er fastsatt, vil forfallstidspunktet bli bestemt av forsikringsavtaleloven § 14–1, jf. § 19–1, det vil si tidligst en måned etter premievarsel. Bestemmelsene om innbetaling av premie i lovutkastet § 8b-9 første til tredje ledd kan her skape visse problemer fordi de kan innebære en lengre betalingsfrist for et varslet premiekrav og dermed at kravet forfaller på et senere tidspunkt. Som det fremgår foran avsnitt 4.4.2, har tilsvarende forhold ført til usikkerhet innenfor KLP med hensyn til om varslede, men ikke forfalte premiekrav skal inntektsføres og inngå i selskapets aktivmasse før kravene er forfalt.

Banklovkommisjonen antar at det her er behov for en klar regel, felles for alle pensjonsleverandører. En legger til grunn at premiekrav utgjør en vanlig fordring på selskapets hånd, og at den derfor bør regnskapsmessig håndteres som andre fordringer. En foreslår derfor at premiekrav som er varslet med innbetalingsfrist i samsvar med bestemmelsene i lovutkastet § 8b-9 første til tredje ledd, skal inntektsføres som forfalt premie selv om krav forfaller til betaling på et senere tidspunkt, se lovutkastet § 8b-9 femte ledd. Reglene i lovutkastet § 8b-9 vil i alle tilfelle medføre at årets premie skal være innbetalt ved årets utgang.»

7.3.2 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene har ikke hatt eksplisitte merknader til utkast til forsikringsvirksomhetsloven § 8b-9 femte ledd.

7.3.3 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen foreslår en bestemmelse om at når det er gitt varsel om krav på premie, skal kravet inntektsføres som forfalt premie selv om kravet forfaller til betaling på et senere tidspunkt.

Den foreslåtte bestemmelsen er en regnskapsregel som presiserer en særskilt bestemmelse i års-

regnskapsforskriften for forsikringsselskaper om periodisering av krav på premie. Forskriften er fastsatt i medhold av regnskapsloven § 10–1. Departementet anser at en slik bestemmelse eventuelt bør

fastsettes i denne forskriften. Departementet vil vurdere å ta inn en særskilt regnskapsregel i samsvar med Banklovkomisjonens utkast i årsregnskapsforskriften for forsikringsselskaper.

8 Premiereserve

8.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Banklovkommisjonen uttaler følgende om minstekrav til og beregning av premiereserve for kommunale pensjonsordninger (NOU 2003: 11 del I kapittel 7.6):

«(1) Lov om foretakspensjon § 9–1 fastlegger minstekravet til den premiereserve som skal være knyttet til en pensjonsordning i henhold til loven. Bestemmelsen må sees i sammenheng med lovens § 4–2 om lineær opptjening av pensjon, og lovens § 9–2 om minstekrav til den premie som forsikringstakeren årlig skal tilføre pensjonsordningen. Gjeldende lov- og forskriftsverk inneholder ikke tilsvarende bestemmelser for kommunale pensjonsordninger. Spørsmål om krav til og beregning av premiereserve for kommunale pensjonsordninger har derfor hittil vært håndtert innenfor de alminnelige regler om livsforsikringsselskapers forsikringsmessige avsetninger, jf. lov om forsikringsvirksomhet § 8–2.

Banklovkommisjonen mener at det i tillegg til reglene om premieberegning i lovutkastet §§ 8b-5 til 8b-7, som er motstykket til lov om foretakspensjon §§ 4–2 og 9–2, er behov for bestemmelser også om minstekrav til og beregning av premiereserven for en kommunal pensjonsordning, se lovutkastet § 8b-10. Det har i denne sammenheng betydning at innføring av adgangen til å etablere fellesordninger for premieberegning medfører at det for kommunale pensjonsordninger vil gå et mer markert skille mellom premieberegning og beregning av premiereserve enn forholdet er ved pensjonsordninger med foretakspensjon, jf. lovutkastet §§ 8b-6 annet ledd og 8b-10 annet ledd (foran avsnitt 7.3.3). Premiereserven (de forsikringsmessige avsetninger) skal beregnes ut fra forpliktelsene i den enkelte pensjonsordning, og premiereserven er knyttet til selve pensjonsordningen selv om denne inngår i en fellesordning for premieberegningens formål. For kommunale pensjonsordninger oppstår det også enkelte særlige spørsmål ved beregningen av premiereserve. Det er således behov for å få avklart spørsmålet om hvilken betydning samordningen med ytelse fra folketrygden skal tillegges ved beregning av premiereserve.

(2) *Banklovkommisjonen* legger til grunn at minstekravet til premiereserve for en kommunal pensjonsordning prinsipielt – på samme måte som etter lov om foretakspensjon § 9–1 – bør være at premiereserven til enhver tid skal være så stor at den etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som samtlige medlemmer har opptjent på beregningstidspunktet. Dette vil også være i samsvar med de alminnelige regler om forsikringsmessige avsetninger som er foreslått i lovutkastet §§ 8a-17 til 8a-19 i NOU 2001: 24. Det er dessuten behov for å presisere at beregningen av premiereserve dermed er uavhengig av premieberegningen innenfor en fellesordning (lovutkastet § 8b-6 annet ledd), og at premiereserven minst skal utgjøre summen av de premiereserver som trengs for å sikre retten til opptjent pensjon for hvert enkelt medlem i pensjonsordningen, se lovutkastet § 8b-10 annet ledd. Premiereserve for rett til pensjon opptjent av arbeidstakere som har fratrudd sin stilling med eller uten rett til utbetaling av pensjon, kommer i tillegg.

Lovutkastet § 8b-10 annet ledd innebærer at gjennomsnittsberegning av premie innenfor en fellesordning ikke vil innvirke på beregningen av minstekravet til premiereserve. Beregningen av premiereserve som skal være tilstrekkelig til å sikre opptjent rett til pensjon, må nødvendigvis baseres på forsikringstekniske prinsipper og vil således uunngåelig reflektere variasjoner i forsikringsmessig risiko innenfor medlemsmassen. Størrelsen av beregnet premiereserve for den enkelte arbeidstaker må derfor variere blant annet med arbeidstakerens kjønn og alder dersom premiereserven til enhver tid skal være tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som den enkelte har opptjent. Denne beregningsmåten er for øvrig i samsvar med den praksis som både KLP og de øvrige livsselskapene har fulgt, og den er også fullt forenlig med den politiske målsetning som ligger bak kravene i Hovedtariffavtalen vedrørende finansieringssystemet for kommunale pensjonsordninger. Det avgjørende i så måte er at pensjonsrettighetene er forsikringsmessig dekket fullt ut, samtidig som selve pensjonskostnaden for den enkelte arbeidstaker ikke skal variere med kjønn og alder, slik at dette kan innvirke på den kommunale arbeidsgivers valg av arbeidstakere (foran avsnitt 7.3.3).

(3) Ved beregning av premiereserve for arbeidstakere som har fått medregnet tidligere tjenestetid fra annen pensjonsordning som omfattes av overføringsavtale med Statens Pensjonskasse, oppstår særlige spørsmål. Hovedregelen etter Overføringsavtalen er at utbetaling av samlet pensjon skal foretas av den pensjonsinnretning hvor arbeidstakeren sist var ansatt, men denne vil ha regressrett i forhold til pensjonsordningen hvor rett til pensjon var opptjent ved den tjenestetid som er medregnet. Den pensjonsordning som skal utbetale pensjonsytelsen, bør derfor ha adgang til å gjøre fradrag ved beregningen av sine avsetninger tilsvarende den premiereserve som må antas å være tilstrekkelig til å sikre tidligere opptjent rett til pensjon, se lovutkastet § 8b-10 annet ledd. Fradraget vil imidlertid ikke nødvendigvis være identisk med premiereserven i den tidligere pensjonsordningen eller verdien av den regressrett som kan gjøres gjeldende ved utbetaling av pensjon.

(4) *Banklovkommisjonen* viser til avsnitt 7.3.2 foran vedrørende de spørsmål som oppstår i kommunale pensjonsordninger som følge av samordningen av ytelsene fra pensjonsordningen og ytelsene fra folketrygden. Den reduksjon av pensjonsleverandørens forpliktelser til enhver tid som samordningen medfører, bør tillegges virkning både ved beregningen av premier (lovutkastet § 8b-5 fjerde ledd) og ved beregningen av minstekravet til premiereserve (lovutkastet § 8b-10 tredje ledd). I forholdet mellom pensjonsleverandøren og forsikringstakeren/den kommunale arbeidsgiver er det den sistnevnte som i første omgang skal bære den økonomiske risikoen for reduksjon av ytelsene fra folketrygden. Pensjonsleverandøren kan i slike tilfelle kreve tilleggspremie til dekning og sikring av økte forpliktelser overfor arbeidstakerne (lovutkastet § 8b-8 første ledd). Dette er også i samsvar med den forpliktelse forsikringstakeren (den kommunale arbeidsgiver) har overfor sine arbeidstakere etter Hovedtariffavtalen. Bli slik tilleggspremie ikke betalt, bortfaller imidlertid pensjonsleverandørens ansvar overfor arbeidstakerne i tilsvarende omfang (lovutkastet § 8b-9 fjerde ledd).

Banklovkommisjonen antar at disse hovedreglene bør lovfestes både fordi de gjelder spørsmål av sentral betydning for partene, og fordi de vil yte vesentlige bidrag til avklaring av de kommunale pensjonsordningers rettslige karakter og av pensjonsleverandørens forpliktelser og risiko knyttet til slike pensjonsordninger. Dette tilsier at det bør fremgå klart av lovgivningen at minstekravet til premiereserve skal beregnes ut fra pensjonsleverandørens reelle forpliktelser til enhver tid. Det foreslås derfor i lovutkastet § 8b-10 tredje ledd at det ved beregning

av premiereserve knyttet til en kommunal pensjonsordning, skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som ut fra til enhver tid gjeldende regler for folketrygden kan antas å bli utbetalt av folketrygden. Endres regelverket for folketrygden slik at fradraget viser seg å bli mindre enn antatt, må tilleggspremie kreves etter lovutkastet § 8b-8 første ledd, og kravet til premiereserve oppjusteres tilsvarende. Skulle tilleggspremien ikke bli innbetalt, bortfaller imidlertid økningen av pensjonsleverandørens forpliktelser, og dette tilsier at det i så fall også gjøres tilsvarende fradrag ved beregningen av minstekravet til premiereserve, se lovutkastet § 8b-10 fjerde ledd.»

I NOU 2003: 11 avsnitt 0.1.3 heter det på side 11:

«Adgangen til å opprette fellesordninger for premieberegning gjør at det i lovforslaget må trekkes et klart skille mellom selve finansieringssystemet og beregningen av minstekravene til forsikringsmessige avsetninger for den enkelte pensjonsordning. Uavhengig av beregning av premiene som de enkelte kommunale arbeidsgivere (forsikringstakere) årlig skal betale, må avsetningskravet beregnes slik at pensjonsleverandørens reelle forpliktelser til enhver tid er forsikringsmessig dekket ved fondsavsetninger.»

8.2 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet uttaler om utkastets regler for beregning av premiereserve:

«Lovutkastet gir nærmere regler for hvordan minstekravet til premiereserven beregnes, og klargjør at beregningen av premiereserven er knyttet til den enkelte pensjonsordning selv om denne inngår i en fellesordning. Kredittilsynet ser det som hensiktsmessig at dette hovedprinsippet nedfelles i loven.

Det legges i lovutkastet opp til at det ved beregningen av premiereserve skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som, ut fra til enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt av folketrygden. Kredittilsynet stiller spørsmål om behovet for at kravet om et slikt fradrag lovfestes. Videre stilles det spørsmål om reglene for fastsettelse av slikt fradrag. Selskapene benytter i dag ulike modeller for å fastsette beregnede ytelser fra folketrygden. Dette kan føre til at disse modellene for folketrygdytelser i realiteten blir en konkurranseparameter. Kredittilsynet legger til grunn at konkurranse mellom pensjonsinnretningene bør foregå på andre områder enn dette, og foreslår at det gis klare regler for fastsettelse av be-

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

regning av ytelser fra folketrygden, fortrinnsvis i egen forskrift. Det foreslås derfor å ta inn en hjemmel for slik forskrift.»

Kredittilsynet uttaler videre:

«Kredittilsynet har merket seg at hensikten med bestemmelsene er å få frem at premiereserven skal være fastsatt etter forsikringstekniske prinsipper og avspeile pensjonsinnretningens reelle forsikringsrettslige forpliktelser til enhver tid. I prinsippet har vi ikke noe å bemerke til at slike bestemmelser tas inn i lovens nye kapittel 8b. Vi vil imidlertid minne om at det allerede foreligger bestemmelser om forsikringsfondets størrelse i lovens § 8 – 2, og reiser spørsmål om hensiktsmessigheten av å ha bestemmelser flere steder i loven som skal dekke samme formål (selv om den foreslåtte § 8b – 10 gir et større presisjonsnivå). Om forholdet til øvrige bestemmelser i loven sies det i spesialmerknaene (side 116) at «Bestemmelsen tar ikke stilling til minstekrav til avsetninger av andre typer som følger av forsikringsvirksomhetsloven for øvrig». Vi kan ikke se at det gis noen nærmere anvisning på hvordan forholdet mellom § 8 – 2 og § 8b – 10 er ment å være. Vi antar imidlertid at § 8b – 10 skal gå foran for kommunale pensjonsordninger dersom det oppstår situasjoner hvor bestemmelsene er i motstrid.»

Om utkast til § 8b-10 første ledd uttaler Kredittilsynet:

«Det angis i spesialmerknaene (side 116) at § 8b – 10 første ledd svarer til lov om foretakspensjon § 9 – 1. Kredittilsynet gjør for ordens skyld oppmerksom på at avsetninger til premiefritak ved uførhet ikke er inkludert i bestemmelsen.

[...] Kredittilsynet vil bemerke at utformingen her skiller seg ut fra den øvrige lovteksten i kapittel 8b, hvor uttrykket «opptjent pensjon» benyttes.

De ovennevnte momenter tilsier en justering av lovteksten i § 8b – 10 første ledd. Vi vil forslå følgende ordlyd:

(1) Premiereserven for pensjonsordningen skal til enhver tid være så stor at den etter *det forsikringstekniske* beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre *opptjent pensjon* for medlemmene, herunder rett til uførepensjon og etterlattepensjon.»

Om utkast til § 8b-10 annet ledd uttaler Kredittilsynet:

«Banklovkommisjonen uttaler i spesialmerknaene (side 117) til § 8b – 10 annet ledd første punktum at bestemmelsen fastsetter minstekravene til forsikringsmessige avsetninger i en

kommunal pensjonsordning, og at kravet til forsikringsmessige avsetninger skal fastsettes ut fra beregninger basert på forsikringsforpliktelsene overfor de forsikrede. Kredittilsynet er enig i at det er hensiktsmessig å presisere i lovteksten at dette gjelder «for hvert enkelt medlem».

Det fremgår av spesialmerknaene (side 117) til § 8b – 10 annet til fjerde ledd at i de tilfeller hvor premiereserven overføres fra tidligere pensjonsordning i samsvar med § 8c – 12 (Rådighet over pensjonsordningens midler), vil et fradrag i medhold av annet ledd annet punktum ikke være aktuelt. Den samlede premiereserve i pensjonsordningen for medlemmet skal da omfatte premiereserve knyttet til pensjonsrettigheter opptjent i tidligere pensjonsordninger. Kredittilsynet viser her til lovutkastet kapittel 8c om flytting hvor det foreslås at overføring av premiereserve skal være det primære alternativet i det fremtidige lovverket for flytting av pensjonsrettigheter. Det subsidiære alternativet (§ 8b – 10 annet ledd annet punktum) innebærer at det ikke overføres premiereserve fra tidligere pensjonsordning og et fradrag i premiereserve vil da være aktuelt. På denne bakgrunn virker det ulogisk at det fremtidige primære alternativet ikke fremgår av lovteksten i § 8b – 10 annet ledd, men bare av spesialmerknaene, mens det sekundære alternativet er tatt inn i lovutkastet. Det primære alternativet bør således tas inn som en tilføyelse i lovteksten.

Kredittilsynet vil peke på at de foreslåtte regler for overføring av premiereserve ved medregning av tidligere rettigheter skaper problemer i forhold til Overføringsavtalen. Vi vil ikke gå inn på nærmere enkeltheter i denne forbindelse, da Overføringsavtalen ligger utenfor Kredittilsynets kompetanseområde.

Lovutkastet § 8b – 10 annet ledd annet punktum angir at dersom arbeidstakeren har fått medregnet tjenestetid fra en annen pensjonsordning, skal det gjøres et fradrag i premiereserven. Kredittilsynet forstår spesialmerknaene slik at medregning bare vil være en aktuell problemstilling innenfor Overføringsavtalen.»

Videre uttaler Kredittilsynet:

«Kredittilsynet stiller spørsmål om utformingen av bestemmelsen kan gi opphav til en uheldig risikosituasjon. Det foreslås i annet ledd annet punktum at det i premiereserven skal gjøres et fradrag «tilsvarende den premiereserve som vil være tilstrekkelig for å sikre rett til pensjon opptjent ved den tidligere tjenestetid». Bestemmelsen og spesialmerknaen kan gi inntrykk av at fradraget kan fastsettes som et høyere beløp enn premiereserven i tidligere pensjonsordning, f.eks. som premiereserve ut fra tidligere

tjenestetid og nåværende lønn. En slik adgang vil medføre at samlet premiereserve for en arbeidstaker i de pensjonsordningene vedkommende har vært medlem av, er lavere enn den premiereserve som er nødvendig for å dekke de samlede ytelser. Risikoen for udekket premiereserve vil da ligge på siste arbeidsgiver, som den også gjør etter dagens praksis, men i større grad enn nå. Det kan derfor reises spørsmål om forslaget åpner for at det legges for stor risiko på siste pensjonsordning i og med at fradraget skal være obligatorisk. Dersom deler av tjenestetiden er i Statens Pensjonskasse, vil det under gjeldende finansieringssystem ikke foreligge premiereserve for opptjente rettigheter. I slike tilfeller vil risikobildet likevel være et annet som følge av Statens Pensjonskasses særskilte finansieringssystem og «garantier» for ytelsene, gjennom statens alminnelige ansvar for oppfyllelse av pensjonsforpliktelsene.

Videre bemerkes at passusen «*arbeidstakere som har fratrudd sine stillinger med eller uten rett til utbetaling av pensjon*» i § 8b – 10 annet ledd første punktum er et vanskelig tilgjengelig uttrykk, særlig sett i forhold til formålet med bestemmelsen. Det vil muligens være mer informativt for brukere av loven å bruke uttrykk hvor det fremgår at det dreier seg om pensjonister og arbeidstakere som har fratrudd før pensjonsalder.»

Vedrørende utkast til § 8b-10 tredje ledd uttaler Kredittilsynet:

«Lovutkastet § 8b – 10 tredje ledd fastsetter at det ved beregningen av premiereserve skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som kan antas å bli utbetalt av folketrygden. Ut fra et forsikringsteknisk utgangspunkt fremstår det som unødvendig at det skal gis regler for slikt fradrag ved beregning av premiereserven. Det fremgår av lovutkastet § 8b – 5 fjerde ledd at premieberegningene skal foretas på grunnlag av pensjonsytelser hvor det er gjort fradrag for antatte ytelser fra folketrygden. Når premiereserven er fastsatt etter vanlige forsikringstekniske metoder ut fra disse ytelsene, er det ikke behov for bestemmelser som sier at det skal gjøres fradrag i premiereserven for ytelser fra folketrygden. Dette skyldes at det alltid er en entydig sammenheng mellom ytelser og premiereserve. Banklovkommisjonen har imidlertid lagt opp til at minstekravet til premiereserven skal bygge på kriterier som ikke er rent forsikringstekniske, jf. merknadene i det etterfølgende.

Bestemmelsen i tredje ledd angir at fradraget skal fastsettes i samsvar med samordningsloven. Kredittilsynet er svært skeptisk til å trekke samordningsloven inn i en slik bestemmelse

i forsikringsvirksomhetsloven. Det vises til kommentarene foran til lovutkastet § 8b – 5 fjerde ledd hvor tilsvarende referanse til samordningsloven er foreslått av utvalget. I tillegg kommer at samordningsloven omhandler ytelser, ikke avsetninger. Loven tar også utgangspunkt i faktiske ytelser fra folketrygden. Spesialmerknadene i lovutredningen (side 117) viser til avsnitt 7.3.2 når det gjelder forskjellen mellom beregnet og faktisk folketrygd. Kredittilsynet kan ikke se at faktiske folketrygdytelser er relevant ved fastsettelse av minstekrav til premiereserve, som er paragrafens formål. Faktiske folketrygdytelser og samordningsloven er først relevant når forsikringstilfellet inntreffer.

Spesialmerknadene sier at paragrafens tredje ledd avklarer hvilken betydning samordningen med folketrygden skal ha ved beregning av hvor stor premiereserven må være for at minstekravene skal være oppfylt. Kredittilsynet stiller seg som nevnt foran tvilende til om formålet gjør det nødvendig å trekke inn samordningsloven. I § 8b – 10 tredje ledd er det etter Kredittilsynets vurdering kun aktuelt å ha en mer sjablongmessig regel for fradrag av ytelser i folketrygden som igjen skal danne grunnlag for minstekrav til premiereserve. Videre vises til at det i lovutkastet § 8b – 5 fjerde ledd er foreslått regler for fastsettelse av fradrag i pensjonsytelsene for ytelser som kan antas å bli utbetalt fra folketrygden. Det kan uten lovtekniske eller praktiske problemer henvises til denne bestemmelsen. Kredittilsynet har foreslått at disse bestemmelsene erstattes av en hjemmel for en egen forskrift om fastsettelse av beregnede ytelser i folketrygden, f.eks. i medhold av § 8b – 5 fjerde ledd, jf. merknadene til denne bestemmelsen.

På bakgrunn av ovennevnte foreslår Kredittilsynet at § 8b – 10 tredje ledd skal lyde:

(3) Ved beregningen av premiereserve skal det gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som, ut fra til enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt av folketrygden, jf. § 8b – 5 fjerde ledd.

Dersom det likevel blir besluttet å benytte samordningsloven som henvisning i denne bestemmelsen, bør denne loven angis med sin fullstendige betegnelse i lovteksten.»

8.3 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen har foreslått at det i utkast til § 8b-10 første ledd inntas en bestemmelse om at premiereserven for pensjonsordningen til enhver tid skal være så stor at den etter beregningsgrunn-

laget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene har opptjent. Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 9-1. Finansdepartementet støtter forslaget om at nødvendig premiereserve beregnes etter forsikringstekniske beregninger.

Plikt til å ha premiereserve for sikring av overtatte forsikringsforpliktelser følger helt generelt av forsikringsvirksomhetsloven § 8-2. Departementet merker seg at Banklovkommissjonen finner behov for å foreslå egen bestemmelse om slik plikt for kommunale pensjonsordninger i § 8b-10. Gjennom fellesordningene løsrives sammenhengen mellom den premie som betales av det foretak eller den kommune som har opprettet en kommunal pensjonsordning, fra plikten til premiereserve for samme ordning. Selv om den foreslåtte bestemmelsen i § 8b-10 første ledd ikke endrer plikten til å føre premiereserve i forhold til § 8-2, anser departementet derfor at det kan være hensiktsmessig med en egen bestemmelse om krav til premiereserve for kommunale pensjonsordninger i kapittel 8b om kommunale pensjonsordninger.

Banklovkommissjonen har videre i utkast til § 8b-10 annet ledd foreslått bestemmelser om hvordan minstekravet til premiereserve skal beregnes. Premiereserven for en pensjonsordning skal minst tilsvare summen av de premiereserver som trengs for å sikre retten til opptjent pensjon for hvert enkelt medlem i pensjonsordningen, herunder premiereserve for rett til pensjon knyttet til pensjonister og fratrådte arbeidstakere. Bestemmelsen om at pensjonsordningens midler også omfatter premiereserve for arbeidstaker som har fratrådt sin stilling, gjenspeiler den praksis som eksisterer i kommunale pensjonsordninger, hvor medlemmet fortsatt vil ha rett til oppsatt pensjon sikret i ordningen etter at vedkommende har sluttet. Ved stillingsbytter innen offentlig sektor innebærer Overføringsavtalen at pensjonen utbetales fra siste pensjonsordning, og med refusjon mellom de involverte pensjonsordningene. Avtalen bygger på at opptjent pensjon (oppsatte rettigheter) og premiereserve for slike rettigheter blir igjen i den ordning medlemmet tjente opp rettighetene i når medlemmet fratrer.

Banklovkommissjonens foreslår – i tråd med praksis – at det skal gjøres fradrag i premiereserve for medlemmer som får medregnet tjenestetid fra andre ordninger tilsvarende den premiereserve som vil være tilstrekkelig til å sikre rett til pensjon opptjent ved den tidligere tjenestetid. Bestemmelsen gjenspeiler praksis i kommunale ordninger, hvoretter det økonomiske ansvar for medlemmets pensjon ikke overføres til ny pensjonsordning ved

bytte av arbeidsgiver, men blir igjen i tidligere pensjonsordning. Det vises i denne sammenheng til at departementet ikke foreslår lovregulert at premiereserve skal overføres til ny pensjonsordning ved skifte av arbeidsgiver i offentlig sektor. Ved at dette ikke foreslås lovregulert, vil en etter departementets vurdering videreføre en avtalefrihet, som etter omstendighetene vil kunne innebære at premiereserve for opptjent pensjon skal følge arbeidstaker når denne tiltrer stilling hos ny arbeidsgiver i offentlig sektor, på samme vis som ved medregning av tjenestetid i ytelsesbaserte pensjonsordninger i privat sektor. Premiereserven for fratrådt arbeidstaker i avgivende pensjonsordning og mottakende pensjonsordning må i alle tilfeller reflektere om premiereserven overføres mellom pensjonsordningene. I forhold til det utkast som var på høring foreslås på denne bakgrunn visse endringer i § 8b-10 annet ledd. Endringene har til hensikt å klargjøre at medlemmets premiereserve i den nye pensjonsordningen ikke sikrer pensjon opptjent ved tjenestetid utenfor ordningen dersom midlene ikke er overført mellom pensjonsordningene. Departementet foreslår videre at lovbestemmelsen også endres slik at det går klart frem at fradrag for premiereserve for pensjon opptjent ved tidligere tjenestetid, ikke kommer til anvendelse for medlemmet i de tilfeller premiereserve for slik opptjent pensjon er overført.

Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse tatt opp spørsmålet om hvordan dette fradraget skal beregnes, og særskilt om fradraget kan være større enn premiereserven i tidligere pensjonsordning. Departementet foreslår ikke nærmere regler om dette i lovforslaget, men vil likevel understreke viktigheten av at beregningsmetodene for fradrag for oppsatt pensjon sikret i annen pensjonsordning og beregningsmetoden for premiereserven for oppsatt pensjon, er konsistente, slik at medlemmets samlede pensjon fra ordningene er sikret med betryggende premiereserve. Dersom en uheldig praksis skulle avdekkes, vil behovet for nærmere regulering måtte vurderes. Det vises til lovforslaget § 8b-10 annet ledd.

Departementet støtter videre Banklovkommissjonens forslag om at det bør inntas en bestemmelse som klart slår fast at det skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene ut fra de til enhver tid gjeldende regler for folketrygden. Departementet deler videre Kredittilsynets vurdering av at en i bestemmelsen ikke bør vise til samordningsloven. Vedrørende fradrag i pensjonsytelsene for beregnet folketrygd ved beregning av premiereserven, vises til løsningsen i § 8b-5 fjerde ledd. Departementet foreslår at det kan gis nærmere regler om fastsettelse av beregnet folketrygd, og legger til grunn at en i denne

sammenheng kan benytte den foreslåtte hjemmel i § 8b-5 fjerde ledd. Det vises til lovforslaget § 8b-10 tredje ledd.

Departementet deler videre Banklovkommisjonens forslag om at det bør gå klart frem av reglene

om premiereserve at det ikke skal beregnes premiereserve for forsikringsforpliktelser som er bortfalt som følge av manglende premiebetaling, jf lovforslaget § 8b-9. Det vises til lovforslaget § 8b-10 fjerde ledd.

9 Pensjonsordningens midler

9.1 Alminnelige regler

9.1.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 viser Banklovkommisjonen til at kommunale pensjonsordninger hittil ikke har vært lovregulert, og at det således ikke gjelder regler tilsvarende lov om foretakspensjon del 3 om pensjonsordningens midler (kapittel 8 til 11). Banklovkommisjonen peker på at deres lovutkast §§ 8b-4 til 8b-10 om premier og premiereserve i kommunale pensjonsordninger har sitt motstykke i bestemmelser i lov om foretakspensjon kapittel 9. Etter Banklovkommisjonens vurdering kan det på øvrige områder som lov om foretakspensjon del 3 omfatter, være behov for lovfesting av en del hovedregler for kommunale pensjonsordninger. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.7.1 heter det videre:

«For det første, «pensjonsordningens midler» er et sentralt begrep i lov om foretakspensjon. Også i forhold til kommunale pensjonsordninger vil begrepet pensjonsordningens midler ha betydning i ulike sammenheng, blant annet i forhold til rådighet over og flytting av pensjonsordningens midler. Begrepets innhold vil imidlertid til dels være et annet når det gjelder kommunale pensjonsordninger, og det foreligger derfor behov for en klar avgrensning. I samsvar med dette foreslås det i lovutkastet § 8b-11 presisert at en kommunal pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjente pensjonsrettigheter til enhver tid, samt tilleggsavsetninger, [kursreserve] og premiefond. I motsetning til lov om foretakspensjon § 8-1, vil premiereserven knyttet til en kommunal pensjonsordning også omfatte premie til sikring av pensjonsrettigheter opptjent av arbeidstakere som har fratrudd uten rett til utbetaling av pensjon (jf. foran avsnitt 4.5), samt premiereserve som sikrer pensjoner under utbetaling.

I samsvar med Hovedtariffavtalen fastsetter regelverket for kommunale pensjonsordninger at løpende pensjoner skal reguleres årlig i samsvar med endringene i folketrygdens grunnbeløp (G-regulering). Kommunale pensjonsordninger trenger derfor ikke noe pensjonistenes overskuddsfond for regulering av løpende pensjoner, jf. lov om foretakspensjon § 8-5 annet

ledd og §§ 5–10 flg. Alt overskudd tilført pensjonsordningen bør derfor som hovedregel godskrives forsikringstakeren og overføres til et premiefond for pensjonsordningen, se nedenfor avsnitt 7.7.3. Lovutkastet forutsetter således at det skal være knyttet et eget premiefond til hver kommunale pensjonsordning, og at midlene i premiefondet vil være en del av pensjonsordningens midler.

En side av kravet om at pensjonsrettighetene i en kommunal pensjonsordning skal være «forsikringsmessig dekket», er at pensjonsordningens midler forvaltes av pensjonsleverandøren og således blir holdt rettslig og praktisk atskilt fra forsikringstakerens midler. Med utgangspunkt i lov om foretakspensjon §§ 8-2 til 8-4 foreslår *Banklovkommisjonen* at de viktigste hovedregler om rådigheten over pensjonsordningens midler og kapitalforvaltningen nå blir lovfestet for kommunale pensjonsordninger, se lovutkastet §§ 8b-12 og 8b-13. Det er her lagt vekt på at de fleste kollektivselskapene nå vil drive virksomhet både i privat og kommunal sektor, og at det vil være en fordel at reglene i hovedsak blir de samme på disse områdene. Når det gjelder disponeringen av midler i premiefondet, foreslås at reglene i lov om foretakspensjon §§ 10-2 til 10-4 gis tilsvarende anvendelse så langt de passer.»

9.1.2 Høringsinstansenes merknader

Vedrørende utkast til § 8b-11 om pensjonsordningens midler uttaler *Kredittilsynet*:

«I henhold til spesialmerknadene (side 117) skal bestemmelsene i lovutkastet § 8b – 11 definere hva som inngår i pensjonsordningens midler til enhver tid, og skal svare til lov om foretakspensjon § 8 – 1. Avviket i den foreslåtte ordlyd i forhold til foretakspensjonsloven begrunnes med en annen ytelsessammensetning i en kommunal pensjonsordning enn i en foretakspensjonsordning.

Kredittilsynet forstår det slik at første ledd første punktum er å oppfatte som den generelle hovedregel som definerer hvilke former for avsetninger som regnes som pensjonsordningens midler. Når det gjelder premiereserve, defineres den som «premiereserve til sikring av

opptjent pensjon til enhver tid», tilsvarende som i lov om foretakspensjon § 8 – 1 første ledd første punktum. Første ledd annet punktum forstås som en presisering i forhold til første punktum, ikke en utvidelse. Denne presiseringen går ifølge spesialmerknaene ut på at pensjonsordningens midler omfatter premiereserve knyttet til fratrådte arbeidstakeres rettigheter og premiereserve knyttet til både alders-, uføre- og etterlattepensjon for pensjonister.

Kredittilsynet er enig i at lovutkastet bør inneholde en presisering av at midler knyttet til pensjonsrettighetene for arbeidstakere som har fratrudd før pensjonsalder, tilhører pensjonsordningen. Det skal imidlertid bemerkes at «*premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid*» i første ledd første punktum samsvarer dårlig med de avkortingsregler som gjelder ved fratreden før pensjonsalder i de fleste kommunale pensjonsordninger (den såkalte «30/40»-regelen). Det vises til merknaene foran til bruk av begrepet opptjent pensjon.

Når det gjelder uttrykket «*arbeidstakere som har fratrudd sine stillinger med eller uten rett til utbetaling av pensjon*», vises til merknaene foran til § 8b – 10 annet ledd.»

Vedrørende utkast til § 8b-12 om rådighet over pensjonsordningens midler skriver Kredittilsynet:

«Kredittilsynet har merket seg at det i lovutkastet § 8b – 12 første ledd er tatt inn bestemmelser om separasjonsprinsipp mellom forsikringstakers midler og pensjonsordningens midler som svarer til lov om foretakspensjon §§ 8 – 2 og 8 – 3. Det fremgår av spesialmerknaene til bestemmelsen at første ledd annet punktum ikke må oppfattes som uttømmende.

Kredittilsynet foreslår at det foretas en språklig forbedring i § 8b – 12 første ledd slik at bestemmelsen får følgende ordlyd:

(1) Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra forsikringstakerens midler. Midlene hefter ikke for *forsikringstakerens* forpliktelser og kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å sikre eller å dekke dennes kreditorer.»

Kredittilsynet viser til at lovutkastet § 8b-12 annet ledd fastslår at en pensjonsordningens midler ikke kan benyttes til å utbetale pensjoner eller andre ytelser til arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem. Videre skriver Kredittilsynet:

«Som eksempel på ytelser til ikke – medlemmer er det i spesialmerknaene nevnt pensjon fra premiefondet til arbeidstakere som arbeider mindre enn 14 timer pr. uke. Bestemmelsen er hentet fra lov om foretakspensjon § 8 – 2 annet

ledd. Hensikten med å ta inn en slik bestemmelse i denne loven var å begrense de muligheter som lå i «1968 – reglene» til å yte pensjon fra premiefondet til arbeidstakere som pga. alder eller uførhet ikke kunne tas opp i en privat pensjonsordning.

Kredittilsynet minner om at Hovedtariffavtalens regelverk for medlemskap i en kommunal pensjonsordning er endret, slik at medlemmer som i løpet av et kvartal gjennomsnittlig har hatt en arbeidstid på minst 14 timer i uken skal etterinnmeldes i pensjonsordningen ved kvartallets utløp. Rutinene for innrapportering fra arbeidsgiver kan føre til at etterinnmeldingen skjer lenge etter at kravene til medlemskap er oppfylt. Det kan i mellomtiden ha oppstått et forsikringstilfelle. På bakgrunn av at Hovedtariffavtalen gir arbeidstakerne rettigheter som i dette eksempelet først sikres i pensjonsordningen etterskuddsvis, bør ikke utformingen av lovteksten være til hinder for at slike rettigheter og eventuelle andre ytelser i samme kategori kan sikres og utbetales fra pensjonsordningen selv om arbeidstakeren ikke var medlem da forsikringstilfellet inntrådte. Det vises også til de problemstillinger som er reist foran i kommentarene til begrepet opptjent pensjon.

Lovutkastet § 8b – 12 annet ledd benytter formuleringen «arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem». Kredittilsynet legger til grunn at det med denne formuleringen formodentlig ikke er ment å ekskludere etterlatte etter tidligere medlem (etterlatte regnes som kjent ikke som medlemmer i en kommunal pensjonsordning).»

Kredittilsynet viser til at lovutkastet § 8b-12 tredje ledd gir lov om foretakspensjon §§ 10 – 2 til 10 – 4 tilsvarende anvendelse så langt de passer, og støtter opp under bestemmelsens formål:

«Kredittilsynet er enig i at det så langt det er mulig er fordelaktig at det bør være samsvar mellom privat og kommunal pensjon når det gjelder disponering av pensjonsordningens midler. Det er imidlertid et spørsmål om den foreslåtte lovtekniske løsning er den mest hensiktsmessige. Som kommisjonen selv har påpekt (side 118) passer lov om foretakspensjon § 10 – 3 ikke særlig godt for kommunale pensjonsordninger.

Kredittilsynet ser det som en fordel at det utarbeides egne bestemmelser for premiefond i kommunale pensjonsordninger. Vi antar at lov om foretakspensjon §§ 10 – 2 til 10 – 4 kan benyttes som mal. Kredittilsynet reiser i den forbindelse spørsmål om det for kommunale pensjonsordninger som ikke krever skattefradrag for premien, er naturlig å regulere bruk av premiefondet i forsikringsvirksomhetsloven. For

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

slike pensjonsordninger kunne forskriftene¹ gitt med hjemmel i §§ 24 og 43 i kommuneloven være et alternativ for regulering av slike forhold.»

I forhold til utkast til § 8b-13 om kapitalforvaltningen viser Kredittilsynet til sine merknader til lovutkastet § 8b-1 om forholdet til EØS – reglene, og spesielt til forholdet til bestemmelsene i Rådskonklusjon 2002/12/EF om hjemlandsmyndighetenes enerett til å regulere finansielle forhold. Kredittilsynet skriver om bestemmelsens første ledd:

«I lovutkastet § 8b-13 første ledd fastsettes det at pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler som gjelder til enhver tid for kapitalforvaltningen i pensjonskasser og livsforsikringselskaper. Forholdet er i sin helhet regulert gjennom gjeldende bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven med forskrifter. Kredittilsynet vil derfor reise spørsmål om bestemmelsene i § 8b – 13 første ledd bør inntas i kapittel 8b. Det bør i det minste fremgå av spesialmerknadene hvordan forholdet mellom gjeldende og foreslåtte bestemmelser skal være.»

Norske Forsikringsmegleres Forening viser til at utkast til § 8b-13 annet ledd innebærer et forbud mot subsidierte lån. Foreningen skriver om dette:

«Meglerforeningen mener forslaget er unødvendig.

De fleste leverandører har per dato tilbud om lån til ansatte i sine kommunekunder som inkluderer en kollektiv gjeldsforsikring uten krav til helseerklæring. I praksis innebærer ordningen en svært moderat subsidie i forhold til markedsrente. Ordningen har mangeårig tradisjon og utgjør en mindre fordel enn det arbeidstakere i staten fortsatt vil ha gjennom låneordningen i Statens pensjonskasse.»

Lørenskog kommune/Referansegruppen har tilsvarende innvendinger.

Kredittilsynet viser til forslaget i utkast til § 8b-13 tredje ledd om at avkastning av midler knyttet til premiefond årlig skal tilføres premiefondet. Kredittilsynet skriver:

«Kredittilsynet støtter forslaget om å lovfeste at premiefond skal tildeles avkastning på forvaltningen av midler knyttet til dette fondet. Det kan imidlertid reises spørsmål om avkastningsbegrepet i denne sammenheng. Det må utvilsomt legges til grunn at det er tale om avkastning etter tilleggsavsetninger og betjening av egenkapital, dvs. en «netto» avkastning, som

skal tilføres premiefondet. Dette bør klargjøres, f.eks. ved at det fremgår av spesialmerknadene til bestemmelsen.»

9.1.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet har merket seg at Banklovkommisjonen mener det kan være behov for lovfesting av en del hovedregler for kommunale pensjonsordninger som svarer til bestemmelser i lov om foretakspensjon del 3 om pensjonsordningens midler. Departementet mener i utgangspunktet at det kan stilles spørsmål ved om denne typen bestemmelser hører naturlig inn i forsikringsvirksomhetsloven, og at en senere må vurdere om slike bestemmelser om kommunale pensjonsordninger bør samles i en egen lov.

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8b-11 foreslått at en kommunal pensjonsordnings midler skal tilsvare premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, samt tilleggsavsetninger, kursreserve og premiefond. Departementet slutter seg til dette. Banklovkommisjonen foreslår videre at det inntas en presisering om at premiereserve til sikring av pensjonsrettigheter for fratradte arbeidstakere og pensjoner under utbetaling, skal omfattes av pensjonsordningens midler. Etter departementets vurdering er en slik presisering unødvendig, idet det fremgår av § 8b-10 annet ledd at sikring av nevnte rettigheter skal inngå i premiereserven. Kredittilsynet har for øvrig pekt på at begrepet «*premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid*» synes å samsvare dårlig med avkortingsregler som normalt vil gjelde ved fratreden før pensjonsalder i kommunale pensjonsordninger. Finansdepartementet viser her til omtale i kapittel 5.3 der bruken av begrepet «opptjent pensjon» i kommunale pensjonsordninger er omtalt. Det vises til lovforslaget § 8b-11.

Finansdepartementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag om krav om separasjon mellom pensjonsordningens midler og forsikringstakers midler, jf. lovforslaget § 8b-12 første ledd. Finansdepartementet har foreslått en teknisk justering i tråd med merknad fra Kredittilsynet.

Finansdepartementet har for øvrig ikke vesentlige innvendinger mot Banklovkommisjonens utkast til § 8b-12 annet ledd som svarer til lov om foretakspensjon § 8-2 annet ledd.

Etter lovforslaget § 8b-12 tredje ledd gis lov om foretakspensjon §§ 10-2 til 10-4 om premiefond tilsvarende anvendelse for kommunale pensjonsordninger så langt de passer. Finansdepartementet har merket seg at Kredittilsynet ville se det som en fordel at det utarbeides egne bestemmelser for premiefond i kommunale pensjonsordninger. Ut fra en

¹ Forskrift 22. april 1997 om pensjonsordninger for kommunalt eller fylkeskommunalt ansatte og forskrift 22. april 1997 om pensjonsordninger for folkevalgte i kommune eller fylkeskommune.

Samlet vurdering har departementet likevel valgt å legge til grunn Banklovkomisjonens forslag. Enkelte av bestemmelsene i lov om foretakspensjon §§ 10–2 til 10–4 vil ikke kunne gis anvendelse for kommunale pensjonsordninger. Departementet vil særlig vise til § 10–2 bokstav a om at premiefondet kan tilføres tilskudd som omfattes av skatteloven § 6–46 første ledd bokstav c. Etter denne bestemmelsen i skatteloven gis arbeidsgiver inntektsfradrag for nærmere angitte tilskudd til premiefond i en foretakspensjonsordning. Denne bestemmelsen får ikke anvendelse for arbeidsgiver som har kommunal pensjonsordning i henhold til lovforslaget. Også for øvrig vil det være enkelte bestemmelser i lov om foretakspensjon §§ 10–2 til 10–4 som ikke passer for kommunale pensjonsordninger. Det vises til merknadene til § 8b-12 tredje ledd i del III i proposisjonen her.

Departementet viser til at det ved behov vil kunne utferdiges nærmere forskrifter om premiefond for kommunale pensjonsordninger, jf. lovforslaget § 8b-1 tredje ledd som gir departementet hjemmel til å fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i kapittel 8b.

I lovforslaget § 8b-13 første ledd foreslås en bestemmelse om at pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de generelle regler for kapitalforvaltningen i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid. Departementet ser at det kan stilles spørsmål ved om bestemmelsen er strengt tatt nødvendig. Etter en samlet vurdering har departementet likevel valgt å følge Banklovkomisjonens forslag.

Finansdepartementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag om at avkastning av midler knyttet til premiefond skal tilføres premiefondet, jf. lovforslaget § 8b-13 tredje ledd.

9.2 Investeringsvalg

9.2.1 Banklovkomisjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 viser Banklovkomisjonen til at lov om foretakspensjon § 11–1 gir forsikringstakeren adgang til å avtale at midler tilsvarende premiereserven knyttet til ytelsesbasert foretakspensjon skal forvaltes som en investeringsportefølje tilordnet pensjonsordningen. Avtalen skal angi hvordan porteføljen er sammensatt, hvilken adgang det er til å endre sammensetningen og hvilken avkastningsgaranti som i tilfelle er knyttet til porteføljen. Også midler i premiefond kan forvaltes i egen investe-

ringsportefølje. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.7.2 heter det videre:

«Banklovkomisjonen legger til grunn at også kommunale arbeidsgivere vil kunne være interessert i å gjøre bruk av tilsvarende ordninger, og mener derfor at det nå bør åpnes adgang for å knytte særskilte investeringsporteføljer til ytelsesbaserte, kommunale pensjonsordninger, se lovtkastet § 8b-15. En legger særlig vekt på at en bestemmelse tilsvarende lov om foretakspensjon § 11–1 fjerde ledd vil medføre at det er forsikringstakeren/den kommunale arbeidsgiver som i tilfelle vil bære risikoen for resultatet av slik forvaltning, og at pensjonsleverandøren vil ha et subsidiært ansvar overfor de sikrede for at differansen mellom det avkastningsnivå som inngår i beregningsgrunnlaget, og det avkastningsresultat som oppnås, blir dekket. Arbeidstakernes pensjonsrettigheter vil således ikke bli påvirket av om avkastningsresultatet er godt eller dårlig. For øvrig minnes om at lovtkastet §§ 8a-17 til 8a-24, særlig § 8a-22, i NOU 2001: 24 er utformet med henblikk på tilfelle hvor midler knyttet til kollektive pensjonsordninger, blir forvaltet som egen investeringsportefølje.»

9.2.2 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet uttaler:

«Banklovkomisjonen foreslår at det skal være adgang for en pensjonsinnehaver til å tilby kommunale pensjonsordninger med investeringsvalg for forsikringstakeren. Kredittilsynet ser ingen grunn til at det skal være ulike regler for private og kommunale pensjonsordninger på dette området, og støtter forslaget.

Bestemmelsen i lovtkastet § 8b – 15 første ledd er i spesialmerknadene oppgitt å svare til lov om foretakspensjon § 11 – 1. Det er imidlertid ikke benyttet samme ordlyd som i foretakspensjonsloven. Vi peker på at det er midler tilsvarende premiereserven som kan underlegges forvaltning som egen investeringsportefølje, ikke premiereserven som sådan (som er en passivapost). Paragrafens første ledd bør justeres til følgende:

(1) Forsikringstakeren kan i samsvar med bestemmelser i regelverket for pensjonsordningen avtale at *midler tilsvarende* pensjonsordningens premiereserve skal forvaltes som en investeringsportefølje tilordnet pensjonsordningen. Avtalen skal angi hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang det er til å endre sammensetningen, samt den avkastningsgaranti som i tilfelle er knyttet til porteføljen.»

Kredittilsynet skriver følgende om utkast til § 8b-15 om egen investeringsportefølje:

«Slik lovutkastet § 8b – 15 er utformet, er det ikke noe til hinder for at kommunale pensjonskasser også kan benytte seg av adgangen til egen investeringsportefølje. Vi vil i det følgende peke på enkelte særskilte forhold knyttet til pensjonskasser med investeringsvalg, som atskiller seg fra «tradisjonelle» pensjonskasser.

Forsikringstakeren (normalt kommunen) kan avtale med pensjonskassen at eiendeler svarende til premiereserven skal forvaltes som egen investeringsportefølje. Forsikringstakeren, eller formelt sett styret i forsikringstakerens virksomhet (normalt kommunestyret), har ansvar for investeringsstrategien for midler svarende til premiereserven.

Pensjonskassens styre har ikke ansvar for investeringsstrategien for midler svarende til premiereserven, men har ansvar for investeringsstrategien for midler svarende til pensjonskassens ansvarlige kapital.

Forsikringstakeren kan avtale med pensjonskassen at premiefondet skal forvaltes som en egen investeringsportefølje. Vi antar at det ikke foreligger noen plikt til å gi premiefondet en viss minsteavkastning i slike tilfeller.

Er avkastningen på investeringsporteføljen lavere enn den renten som er benyttet i beregningsgrunnlaget, skal pensjonskassen kreve at differansen blir dekket ved overføring fra premiefondet eller ved tilskudd fra forsikringstakeren, med mindre differansen dekkes av en avkastningsgaranti i henhold til lov om foretakspensjon § 11 – 5 tredje ledd, som er foreslått gjort gjeldende for kommunale pensjonskasser, jf. lovutkastet § 8b – 15 fjerde ledd. Tradisjonelle pensjonskasser må i slike situasjoner belaste tilleggsavsetningene eller kjernekapitalen. Kredittilsynet antar at det er adgang til å foreta tilleggsavsetninger for kommunale pensjonskasser med investeringsvalg, ettersom dette er ytelsesordninger med garantert rente.»

De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP) uttaler om Banklovkomisjonens forslag:

«De foreslåtte endringene vil redusere forskjellen mellom pensjonskasseløsningen og en kontrakt med et livselskap.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«Selv om kommisjonen peker på at den enkelte kommune kan velge plasseringer som er mindre eksponert mot svingninger i aksjemarkedet enn det vi har sett de siste årene, legger UHO vekt på at forslaget kan føre til uheldig spekulasjon med pensjonsmidler. Forslaget vil etter vår oppfatning videre gi betydelig økte administrasjonskostnader, det vil gi større oppsplitting av det kommunale pensjonsmarked i flere felles-

ordninger i samme selskap og det vil sette bruttogarantien under ytterligere press.»

9.2.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet gir sin tilslutning til Banklovkomisjonens forslag om at kommunale forsikringstakere i samsvar med bestemmelser i regelverket for pensjonsordningen kan avtale at midler svarende til pensjonsordningens premiereserve skal forvaltes som en investeringsportefølje.

Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 11–1, og innebærer blant annet at også ved kommunale pensjonsordninger er pensjonsinnretningen gitt et subsidiært ansvar i forhold til de forsikrede for eventuell differanse mellom den avkastning som er forutsatt i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen og oppnådd avkastning. Det vises til lovforslaget § 8b-15 som er justert i tråd med tekniske merknader fra Kredittilsynet.

9.3 Overskudd

9.3.1 Banklovkomisjonens vurderinger og forslag

Banklovkomisjonen legger til grunn at overskudd som tilføres en kommunal pensjonsordning, som hovedregel i sin helhet skal overføres til premiefondet for pensjonsordningen. Dette fremgår av kommisjonens utkast til § 8b-14 første ledd. Banklovkomisjonen utdyper sitt forslag i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.7.3:

«Til grunn for denne bestemmelsen ligger også prinsippet om at årets overskudd ikke skal trekkes inn i oppgjøret av forsikringstakerens ansvar for årets premier, slik dette inntil ganske nylig ble gjort i KLPs praksis (foran avsnitt 4.3.1). Ut fra konkurransehensyn er det viktig at KLP og de øvrige livselskapene følger en ensartet praksis når det gjelder disponeringen og fordeling av overskudd. KLP gjennomfører nå endringer i sin praksis som vil innebære at selskapet vil frikoble disponeringen av overskudd fra oppgjøret av premieansvaret (foran avsnitt 4.3.2). Denne ordningen vil innebære at overskudd vil bli fordelt etter at årsregnskapet er fastsatt, og at overskudd tilført pensjonsordningen vil kunne disponeres av forsikringstakeren først når kontoutskrift er utsendt.

Banklovkomisjonen antar at det – tross dette – vil være en fordel at den overskuddsordning som skal praktiseres av KLP og de øvrige livselskapene når det gjelder kommunale pensjonsordninger, kommer klart til uttrykk i lovreglene for kommunale pensjonsordninger.

Disponeringen av overskudd har vært et omtvistet tema i diskusjonen av konkurranseforholdene i markedet for kommunale pensjonsordninger, og det har vært uklart om KLPs dispensasjon indirekte ga rom for unntak også fra ellers gjeldende regler om fordeling og disponering av overskudd. Det bør derfor gjennom lovgivning nå gjøres klart at lov- og forskriftsverkets regler om overskudd skal gjelde for pensjonsordninger i så vel privat som kommunal sektor.»

Banklovkommisjonen skriver videre:

«En forutsetning for at alt overskudd tilføres premiefondet, er at oppsatte (fripolise)rettigheter for fratrukte arbeidstakere og løpende pensjoner årlig blir regulert i samsvar med endringen i folketrygdens grunnbeløp. Etter Hovedtariffavtalen plikter en kommunal arbeidsgiver å sørge for at dette blir gjort og å dekke de engangspremier oppreguleringen betinger. Om overskuddet tilført pensjonsordningens premiefond i det enkelte år, eller over tid, er større eller mindre enn slike engangspremier, har da betydning bare for arbeidsgiveren og ikke – som etter lov om foretakspensjon §§ 5–10 og 4–9 – for pensjonister og fratrukte arbeidstakere med fripoliserettigheter.

En regel om at alt overskudd som godskrives pensjonsordningen skal tilføres premiefondet, kan imidlertid ikke gjelde uten unntak. Det foreligger enkelte særlige tilfelle hvor Hovedtariffavtalens regler om G-regulering av oppsatte rettigheter og pensjoner under utbetaling ikke blir fulgt opp i praksis. I så fall må det ved fordelingen av overskudd tas hensyn til dette for at premiereserve knyttet til slik pensjonsrettighet blir tilført eget overskudd.»

Banklovkommisjonen peker etter dette på følgende:

«(1) En del av de arbeidstakere som fratrer sin stilling med oppsatte rettigheter, trer senere inn i stilling som omfattes av annen pensjonsordning i offentlig sektor. Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse § 4 fører i så fall til at tidligere tjenestetid alltid skal medregnes ved fastsettelsen av rett til pensjon i den nye pensjonsordningen hvor arbeidstakeren blir medlem. Virkningen av slik «tvungen» medregning vil være at arbeidstakerens oppsatte (fripolise)rettighet da faller bort og ikke deretter blir G-regulert, jf. KLPs vedtekter for Fellesordningen § 11–5. Den tidligere arbeidsgiver har altså ikke lenger noen plikt til å sørge for G-regulering. På den annen side, den nye pensjonsordning som senere utbetaler pensjon til arbeidstakeren basert på samlet tjenestetid, vil til gjengjeld få et refusjonskrav mot tidligere pensjonsordning

hvor arbeidstakeren var medlem (foran avsnitt 2.1.3).

Etter Overføringsavtalen vil refusjonskravet i omfang bli bestemt av den premiereserve som knytter seg til den oppsatte rettighet på tidspunktet for medregning, med tillegg av avkastning tilført i perioden frem til tidspunktet for refusjon. Refusjonsordningen forutsetter således at premiereserven for oppsatt rettighet som faller bort på grunn av medregning, årlig blir tilført sin andel av overskudd i samsvar med reglene om fordeling av overskudd. En annen sak er at den pensjonsinnretning som krever refusjon, reelt vil bære risikoen for størrelsen av det overskudd som faktisk er oppnådd av den pensjonsinnretning hvor arbeidstakeren opprinnelig hadde sin oppsatte rettighet.

(2) Dersom et foretak med kommunal pensjonsordning skulle gå konkurs eller opphøre på annen måte, må foretaket avvikles og pensjonsordningen derfor normalt også opphøre. I så fall vil pensjonsordningen bli avviklet og arbeidstakernes opptjente rett til pensjon sikret ved oppsatte (fripolise)rettigheter. Det vil deretter ikke være grunnlag for senere G-regulering av oppsatte rettigheter, heller ikke av rettigheter fra tiden før opphøret av pensjonsordningen. Det samme gjelder i forhold til løpende pensjoner, som i et slikt tilfelle heller ikke vil bli G-regulert. Årsaken er ganske enkelt at den kommunale arbeidsgiver som plikter å betale de premier G-reguleringen betinger, ikke lenger eksisterer (nedenfor avsnitt 7.10.3). I slike tilfelle bør imidlertid de oppsatte rettighetene og løpende pensjoner i stedet bli tilført overskudd i samsvar med gjeldende regler.

I samsvar med dette, er det i lovutkastet § 8b-14 annet ledd foreslått at premiereserve knyttet til oppsatte pensjonsrettigheter og løpende pensjoner som ikke er blitt G-regulert, i stedet skal ha rett til å få tilført overskudd.»

9.3.2 Høringsinstansenes merknader

De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP) uttaler om Banklovkommisjonens forslag om at overskudd skal godskrives forsikringstakeren og overføres til pensjonsordningens premiefond:

«Utredningen argumenter godt for den foreslåtte endringen når det gjelder anvendelse for livselskaper. Her er hensynene både å legge til rette for konkurranse og hindre utjevning mellom kundene utover det Hovedtariffavtalen krever.

For kommunale pensjonskasser er situasjonen annerledes ved at kommunen både forsikringstaker og sponsor for pensjonskassen (stiller egenkapital). For kommuner med pensjons-

ordningen organisert som en pensjonskasse kan det i år med god avsetning være ønskelig å dekke reguleringspremien med inneværende års overskudd. Bakgrunnen kan være å redusere likviditetsoverføring til pensjonskassen og utsette betaling av arbeidsgiveravgift. Det vil selvfølgelig bli tilsvarende mindre tilført premiefond som kan brukes til å dekke neste års premie, men det kan likevel være ønskelig fra kommunens side med en slik utsettelse av likviditetsbelastningen. Etter DSKP's mening er det gode grunner for at de kommunale pensjonskassene skal få opprettholde muligheten og at dette heller ikke vil virke konkurransevridende overfor livselskapene.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) uttaler:

«Kommissjonen foreslår som hovedregel at overskudd ikke skal kunne brukes til oppgjør av årets premie. Det skal heller ikke kunne brukes til oppsatte rettigheter. Dette avviker fra den praksis som KLP har benyttet.

Bestemmelsen sier imidlertid at ved konkurs/avvikling eller der forsikringstakerne av forskjellige årsaker ikke betaler reguleringspremien, vil det være rimelig at evt overskudd tilføres premiereserven knyttet til fratrudd arbeidstakere og pensjonister. Lovforslaget sier at tilsvarende også vil gjelde dersom G-reguleringen har opphørt som følge av tvungen medregning i annen kommunal pensjonsordning.

Også på dette punktet ser lovforslaget ut til å få direkte betydning for overføringsavtalen hva gjelder de som har tvungen medregning. UHO støtter ikke forslag som endrer på eller reduserer verdien av dagens overføringsavtale, med reduserte rettigheter som konsekvens.»

Sparebankforeningen uttaler:

«I forhold til overskuddsfordeling mener vi at med bakgrunn i analysen bør tas inn et nytt første ledd i § 8b-14 hvor en fastslås at overskudd skal fordeles det alminnelige prinsipp innen kollektiv livsforsikring (bidragsprinsippet).»

Kredittilsynet uttaler om Banklovkomisjonens utkast til forsikringsvirksomhetsloven § 8b-14:

«Det foreslås i lovutkastet § 8b – 14 første ledd at det overskudd som hvert år skal tilføres en pensjonsordning godskrives forsikringstakeren ved at midlene overføres til pensjonsordningens premiefond. Hovedregelen skal være at overskuddet fordeles etter bidragsprinsippet. Det vil etter dette ikke være mulig å trekke årets overskudd inn i avregningen av årets premie, jf. likevel kommentarene foran til § 8b – 6 tredje og fjerde ledd. Kredittilsynet støtter det foreslåtte

prinsipp, som vil føre til ensartete prinsipper for overskuddstildeling blant pensjonsinnretningene.»

Kredittilsynet skriver videre om utkast til § 8b-14 annet ledd:

«For å ivareta de situasjoner hvor arbeidsgiver ikke lenger eksisterer eller av andre grunner ikke forsetter å innbetale premie til pensjonsordningen, foreslås det i § 8b – 14 annet ledd at overskuddet skal overføres direkte til premiereserven for hver enkelt person som var tilknyttet pensjonsordningen. Dette er i lovteksten angitt som at «*Overskudd på premiereserve knyttet til pensjon under utbetaling eller knyttet til oppsatt pensjonsrettighet til fratrudd arbeidstaker skal likevel tilføres premiereserven*». Betingelsen for at slik tildeling av overskudd skal foretas er angitt i lovteksten som «*dersom pensjonsytelsen eller pensjonsrettigheten ikke er blitt regulert i samsvar med årlig endring av grunnbeløpet i folketrygden*».

Kredittilsynet støtter forslaget om at overskuddet i de aktuelle situasjoner skal tildeles de enkelte medlemmer i pensjonsordningen, og dermed at overskuddet skal tildeles uavhengig av eventuell grunnbeløpsregulering.

Det skal imidlertid bemerkes at lovteksten kan være vanskelig tilgjengelig for brukere uten spesiell kompetanse innen området kommunale pensjonsordninger. Det er derfor av stor betydning at det gis en grundig beskrivelse av bakgrunnen for bestemmelsen og hvilke persongrupper det er tale om. Dette bør komme klart frem i spesialmerknader og motiver i det videre arbeid med loven. Det vises til kommentarene i lovutredningen på side 101 og 107.

Kredittilsynet peker på at det bør presiseres i spesialmerknedene at det skal avsettes midler knyttet til fratrudd arbeidstakere med tjenestetid mindre enn tre år, jf. merknedene til §§ 8c – 11 og 8c – 14. Det må avklares hvilke regler for overskuddstildeling som skal gjelde for disse.»

9.3.3 Departementets vurdering

Banklovkomisjonens forslag om at overskudd skal godskrives forsikringstakeren og overføres til pensjonsordningens premiefond, vil etter Finansdepartementets syn innebære en opprydding og klargjøring av forholdet mellom pensjonsinnretning og forsikringstaker på dette området. Finansdepartementet viser til at DSKP har gitt uttrykk for at enkelte kommunale pensjonskasser kan ønske å benytte overskudd til å dekke inn årets premie. Hensynet bak reglene gjør seg etter departementets vurdering i like stor grad gjeldende for pensjons-

kasser som for livsforsikringsselskaper. Også hensynet til likebehandling tilsier at både livsforsikringsselskap og pensjonskasser her omfattes av like regler.

Finansdepartementet støtter også Banklovkomisjonens forslag om at det gis unntak fra hovedregelen over, i tilfeller der pensjonsytelser under ut-

betaling eller pensjonsrettighetene ikke er blitt regulert i samsvar med årlig endring av grunnbeløpet i folketrygden. Overskuddet skal i så fall tilføres premiereserven. Det vises til lovforslaget § 8b-14.

Når det gjelder forholdet til fratrådte arbeidstakere med tjenestetid mindre enn tre år, vises det til omtale ovenfor i avsnitt 6.2.3.

10 Øvrige bestemmelser

10.1 Kommunale pensjonsordninger som egen bransje

10.1.1 Banklovkomisjonens vurderinger og forslag

Banklovkomisjonen viser i NOU 2003: 11 del I kapittel 7.8 til at utviklingen i kollektivmarkedet må antas å medføre at de aller fleste leverandører av kommunale pensjonsordninger også vil ha en betydelig del av sin virksomhet knyttet til pensjonsordninger i privat sektor og til individuell livsforsikring. Kommisjonen skriver videre:

«Som følge av at kommunale pensjonsordninger – selv om lovutkastet blir gjennomført – fortsatt vil stå i en viss særstilling, foreligger det likevel et visst behov for regler som i det enkelte livselskap etablerer nødvendige økonomiske skiller mellom virksomheten i den kommunale og i den private del av kollektivmarkedet. Ulikhetene både når det gjelder ytelsesspekteret og premieberegningen, er så vidt betydelige at det av hensyn til ryddig konkurranse her må antas å være et behov for økonomiske skiller.

Banklovkomisjonen er derfor kommet til at de kommunale pensjonsordningene bør behandles som egen bransje og at det bør kreves at det føres eget regnskap for bransjen, se lovutkastet § 8b-3. En legger til grunn at dette vil bidra til å legge forholdene til rette for tilfredsstillende tilsyn med virksomheten i kommunal sektor. Det legges også til grunn at en slik ordning ikke vil få betydning for inndelingen av forsikringsklasser som grunnlag for tildeling av konseksjon.»

10.1.2 Høringsinstansenes merknader

De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP) uttaler om Banklovkomisjonens forslag:

«... kommisjonen foreslår at kommunale pensjonsordninger skal være en forsikringsbransje, hvilket innebærer at livselskapene oppretter eget delregnskap for denne delen av kundemassen. Dette vil sannsynligvis gjøre konkurranseforholdene mer ryddige ved at det går en klar grense mot private pensjonsordninger. Livselskapene har hatt ulik praksis når det gjelder

skille mellom private og offentlige kontrakter, både ved premieberegning og fordelig av risikoresultat. Dette har endret seg over tid, noe som har gjort det vanskeligere å vurdere de ulike leverandørene.»

Kredittilsynet skriver i sin høringsuttalelse:

«Kredittilsynet viser til årsregnskapsforskriften for livsforsikringsselskaper av 16. desember 1998. Forskriftens § 5 – 31 har en opplisting av i alt fem bransjer i livsforsikring, hvorav kollektiv rente – og pensjonsforsikring er én. Vi antar at kommisjonen ikke har ment å innføre en ny bransje i relasjon til nevnte opplisting, men at kommunal pensjon skal utgjøre en egen delbransje innen kollektiv pensjon, og dermed ha separat regnskapsføring. Kredittilsynet støtter i så fall kommisjonens forslag. Et slikt opplegg vil for øvrig være i samsvar med rapporteringen fra selskapenes aktuarer, med virkning fra og med regnskapsåret 2002.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler:

«I forslag til § 8b-3 foreslås det at kommunale pensjonsordninger skal behandles som egen bransje, og at det skal føres eget regnskap for bransjen. «Bransjer» ikke et veldefinert begrep i forsikringsvirksomhetsloven. Begrepet bør klargjøres og ses i sammenheng med resten av lovgivningen. FNH antar at det i forslaget til lovtekst menes bransjer tilsvarende som i forskrift om overskudd i livsforsikring.

FNH forutsetter at selskapene må stå fritt til å dele opp i forskjellige «porteføljer» med gjennomsnittspremie. Ut fra forskrift om overskudd i livsforsikring vil overskudd innen hver bransje fordeles etter den enkelte kontrakts bidrag til dannelsen av overskuddet og på grunnlag av premietariffen for den enkelte kontrakt. Overskuddsdelingen vil dermed gå på tvers av fellesordninger innen et livselskap.»

Statistisk sentralbyrå (SSB) uttaler:

«Av hensyn til forsikringsstatistikk støtter vi Banklovkomisjonens forslag om at de kommunale pensjonsordningene bør behandles som en egen bransje, og at det bør kreves at det føres eget regnskap for bransjen, jf. lovutkast § 8b-3.»

10.1.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet er i prinsippet enig med Banklovkommisjonen i at det er viktig å skille forsikringsselskapenes virksomhet knyttet til pensjonsordninger med utjevning i fellesordning fra annen type virksomhet. Departementet tar videre til etterretning at begrepet «bransje» ikke er klart definert i lovgivningen, jf. for øvrig også høringsmerknader fra Kredittilsynet og FNH. Etter departementets vurdering er det av særlig betydning å skille mellom kommunale pensjonsordninger med fellesordninger og andre typer virksomhet i forhold til reglene om regnskapsføring og overskuddsdeling. Departementet regner det som sentralt at det føres eget regnskap for kommunale pensjonsordninger. Videre bør det foretas en egen overskuddsdeling innen kommunale pensjonsordninger, og ikke på tvers av kommunale og private tjenestepensjonsordninger. Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse vist til at det i forhold til regnskapsreglene vil være krav om separat regnskapsføring for kommunale pensjonsordninger, selv om kommunale ordninger ikke anses som egen bransje i forhold til årsregnskapsforskriften for livsforsikringsselskaper § 5–31. Departementet vil likevel vise til at i forhold til overskuddsreglene, jf. blant annet forskrift 1. juni 1990 nr. 430 om overskudd i livsforsikring, skal overskudd fordeles innen den enkelte bransje. Særlig av hensyn til reglene om overskuddsdeling finner departementet det derfor hensiktsmessig å følge Banklovkommisjonens forslag om at kommunale pensjonsordninger skal utgjøre en egen bransje. Det vises til lovforslaget § 8b-3.

10.2 Opplysningsplikt

10.2.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 del I kapittel 9 heter det om utkast til forsikringsvirksomhetsloven § 8b-16 om opplysningsplikt:

«Første ledd fastsetter en plikt for pensjonsinnretningen til å føre egen konto for hver pensjonsordning. Denne plikten gjelder uansett om en pensjonsordning inngår i en fellesordning i medhold av § 8b-6 eller ikke. Utover regnskap og status pr. 31. desember for det enkelte år, er det overlatt til Kredittilsynet å fastsette nærmere regler for føring av kontoen. Det vises for øvrig til gjeldende bestemmelse i forsikringsvirksomhetsloven § 8–10.

Annet ledd fastsetter en plikt for pensjonsinnretningen til hvert år å sende ut en kontout-

skrift for den enkelte pensjonsordningen. Kontoutskriften skal gjelde for den enkelte pensjonsordning. Det kan således ikke utstedes en felles utskrift for samtlige pensjonsordninger som inngår i en fellesordning. Kontoutskriften skal inneholde «opplysninger som vil være av vesentlig betydning for forsikringstakerens vurdering av forsikringsforholdet». Dette vil for eksempel være opplysninger om samlet avkastning tilført pensjonsordningens premiefond, total premie belastet forsikringstakeren og forsikringsmessige avsetninger knyttet til pensjonsordningen. Det foreslås overlatt til Kredittilsynet å gi nærmere regler om dette.

Banklovkommisjonen har vurdert det slik at det ikke er grunnlag for å kreve at det skal utstedes kontoutskrift til fratradte arbeidstakere med oppsatte rettigheter knyttet til opptjent pensjon selv om disse i utgangspunktet er ansett som særskilte kontrakter. På bakgrunn av bestemmelsene om tvungen medregning i Overføringsavtalen, vil det være vanskelig for pensjonsinnretningene å ha kontroll på hvilke rettigheter som er bortfalt som følge av medregning. I stedet er det i tredje ledd fastsatt en plikt for pensjonsinnretningen å utstede et pensjonsbevis til arbeidstakere som fratrer sin stilling uten rett til straks begynnende pensjon. Dette beviset vil utgjøre en bekreftelse på vedkommendes oppsatte rettigheter. Beviset skal i henhold til annet punktum inneholde opplysninger om størrelsen av de opptjente rettigheter på fratredelsestidspunktet. På forespørsel fra rettighetshaverens side vil pensjonsinnretningen videre ha en plikt til å oppdatere disse opplysningene på forespørsel. Avgivende pensjonsinnretning vil ha en informasjonsplikt i de tilfelle pensjonsordningen flyttes til en annen pensjonsinnretning og de oppsatte rettigheter i henhold til lovforslaget i Del II § 8c-11 første ledd omfattes av flyttingen.»

10.2.2 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet uttaler:

«I § 8b – 16 tredje ledd foreslås at det skal utstedes pensjonsbevis til arbeidstakere som fratrer uten rett til straks begynnende pensjon. Det bør avklares om pensjonsbevis skal utstedes til arbeidstakere med kortere tjenestetid enn tre år.

Kredittilsynet foreslår videre følgende omformulering av § 8b – 16 tredje ledd tredje punktum:

Pensjonsinnretningen skal senere gi innehaveren av pensjonsbeviset oppdatert informasjon på forespørsel.

For øvrig vil vi minne om at forsikringsavtaleloven § 19 – 3 inneholder regler om opplys-

ningsplikt overfor den forsikrede så lenge vedkommende er medlem av pensjonsordningen.

Kapittel 8b skal også gjelde for pensjonskasser. Det påpekes at EU – Parlamentet 13. mars 2003 ved annen gangs behandling ga sin godkjennelse av forslag til direktiv om virksomheten til og tilsyn med institusjoner som forvalter tjenestepensjonsordninger. Direktivet inneholder ganske omfattende krav til pensjonskassenes informasjon til medlemmene.

Direktivet vil i utgangspunktet få anvendelse på pensjonskasser. Store deler av direktivet kan på gitte vilkår også gjøres gjeldende for livsforsikringsselskaper som driver virksomhet innen kollektiv pensjonsforsikring. Direktivet vil kunne få betydelig innvirkning på den norske lovgivning på pensjonsforsikringsområdet, avhengig av hvordan direktivet implementeres i norsk rett. Frist for å implementere direktivet er i løpet av 2005.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) uttaler om Banklovkommissjonens utkast til § 8b-16:

«Paragrafen inneholder bestemmelser om pensjonsinnretningens opplysningsplikt både overfor forsikringstakere og forsikrede.

FNH mener det er en god ide at pensjonsinnretningen skal utstede et pensjonsbevis for arbeidstakere som fratrer sin stilling uten rett til straks begynnende pensjon. Det er foreslått at det da skal det opplyses om hvilke pensjonsrettigheter vedkommende har opptjent på fratrelsestidspunktet.

Personer som har fratrudd en privat, kollektiv pensjonsordning får tilsvarende utstedt en fripolise eller et pensjonskapitalbevis. Det skal årlig gis kontoutskrift for disse forsikringene, og på den måten vil det fratrudd medlemmet til enhver tid vite hvilken pensjon som er sikret gjennom fripolisen eller pensjonskapitalbeviset.

Banklovkommissjonen har vurdert det slik at det ikke er grunnlag for å kreve at det skal utstedes kontoutskrift til fratrudd arbeidstakere i denne sammenheng. Samtidig er det i forslag til nye flytteregler, § 8c-12 angitt at dersom en arbeidstaker blir medlem av en kommunal pensjonsordning (osv), skal pensjonsrettighetene fra det tidligere medlemskap bortfalle og de midler som er knyttet til pensjonsrettighetene overføres til den pensjonsordningen arbeidstakeren blir medlem av. Ut fra dette må pensjonsinnretningen der vedkommende har sin rettighet til enhver tid ha oversikt både over opptjente rettigheter og premiereserve for disse til enhver tid.

Videre skal den enkelte på forespørsel få oppdatert informasjon fra den pensjonsinnretningen de opptjente rettighetene ligger hos.

Informasjon til tidligere medlemmer kan

være fordyrende, men FNH mener det bør vurderes hvorvidt det i stedet for de foreslåtte reglene kunne være hensiktsmessig at det gis en årlig oppgave over opptjent pensjon til fratrudd personer som ikke er medlem av offentlig ordning og som har rett på opptjent pensjon. FNH har registrert etterspørsel etter slik informasjon.

Alternativt bør det være krav om informasjon til fratrudd arbeidstaker dersom det skjer en flytting av premiereserve i forbindelse med medregning, jf. § 8c-12 (1).»

10.2.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet støtter Banklovkommissjonens forslag om at pensjonsinnretningen skal opprette og føre egen konto for hver pensjonsordning, og at kontoen skal inneholde regnskap og status pr. 31. desember. Finansdepartementet finner det videre hensiktsmessig at Kredittilsynet fastsetter nærmere regler om dette. Det vises til lovforslaget § 8b-16 første ledd.

Finansdepartementet har heller ikke innvendinger mot Banklovkommissjonens forslag om at pensjonsinnretningen hvert år skal sende forsikringstakeren utskrift av kontoen for pensjonsordningen sammen med opplysninger som vil være av vesentlig betydning for forsikringstakerens vurdering av forsikringsforholdet. Finansdepartementet legger til grunn at opplysninger om i hvilken grad forsikringstaker har betalt premie som avviker fra den premie som er tilført vedkommendes pensjonsordning typisk vil kunne være relevante. Finansdepartementet støtter for øvrig Banklovkommissjonens forslag om at Kredittilsynet gir nærmere regler. Det vises til lovforslaget § 8b-16 annet ledd.

Banklovkommissjonen har foreslått at pensjonsinnretningen skal utstede pensjonsbevis til arbeidstakere som fratrer sin stilling uten rett til straks begynnende pensjon. Pensjonsinnretningen skal senere gi oppdatert informasjon på forespørsel fra innehaveren av pensjonsbeviset. Finansdepartementet har merket seg at FNH mener det bør vurderes hvorvidt det i stedet for de foreslåtte reglene kunne være hensiktsmessig at det gis en årlig oppgave over opptjent pensjon til fratrudd personer som ikke er medlem av offentlig ordning og som har rett på opptjent pensjon. Finansdepartementet antar at en slik løsning også kan ha gode grunner for seg, men har etter en samlet vurdering valgt å følge Banklovkommissjonens forslag. Det vises til lovforslaget 8b-16 tredje ledd.

Kredittilsynet peker på at det nylig vedtatte EU-direktiv om virksomheten til og tilsyn med institu-

sjoner som forvalter tjenstepensjonsordninger inneholder ganske omfattende krav til pensjonskassenes informasjon til medlemmene, og at direktivet vil kunne få betydelig innvirkning på den norske lovgivning på pensjonsforsikringsområdet. Finansdepartementet tar Kredittilsynets vurderinger til etterretning. Finansdepartementet finner det mest hensiktsmessig at bestemmelsene om kommunale pensjonsordninger blir vurdert i forhold til det nye EU-direktivet først etter at dette er innarbeidet i EØS-avtalen, og i forbindelse med gjennomføringen av direktivet i norsk rett.

10.3 Opphør av pensjonsordning

10.3.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

I NOU 2003: 11 del I kapittel 9 er utkast til § 8b-18 om opphør av kommunal pensjonsordning omtalt. Banklovkommisjonen skriver at utkastet bygger på bestemmelsene i lov om foretakspensjon kapittel 15. Videre heter det:

«Blant annet som følge av at en kommunal pensjonsordning vil være obligatorisk i de fleste tilfelle, vil imidlertid opphørsgrunnene avvike fra foretakspensjonsordninger. En kommune vil blant annet som følge av dette ikke kunne beslutte avvikling av en pensjonsordning.

Første ledd fastsetter når en kommunal pensjonsordning skal opphøre. Annet ledd fastsetter hva som skal skje med pensjonsordningens midler når pensjonsordningen opphører. Midlene skal fordeles mellom de aktive medlemmene, pensjonister og arbeidstakere som har fra-trådt sin stilling uten rett til straks begynnende pensjon på grunnlag av premiereserven. Midlene fordelt på den enkelte rettighetshaver skal anvendes til sikring av deres rett til pensjon i pensjonsinnretningen i form av oppsatte rettigheter. Det vises i denne sammenheng til § 8b-14 annet ledd. Opphør av en fellesordning er ikke regulert her. I slike tilfelle vil det bli et spørsmål om refundering av innbetalt premie.»

10.3.2 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet støtter Banklovkommisjonens utkast til § 8b-18, og uttaler:

«Kredittilsynet støtter forslaget til bestemmelse i § 8b – 18, som fastsetter at en pensjonsordning skal gå til opphør dersom et foretak med kommunal pensjonsordning går konkurs eller avvikles på annen måte. Lovutkastet baserer seg

på at det i slike situasjoner etableres individuelle rettigheter med rett til eget overskudd.

Kredittilsynet vil peke på at det bør avklares om fordeling av midler etter § 8b – 18 annet ledd skal inkludere arbeidstakere med kortere tjenestetid enn tre år, jf. kommentarer foran til §§ 8c – 11 og 8c – 14.»

Statens Pensjonskasse (SPK) uttaler:

«Banklovkommisjonen foreslår (lovforslaget § 8b-18) en bestemmelse om at en pensjonsordning skal gå til opphør dersom et foretak med en kommunal pensjonsordning går konkurs eller avvikles på annen måte. Lovforslaget baserer seg på at det i slike situasjoner utstedes fripoliser med rett til eget overskudd.

Overføringsavtaleutvalget anbefalte i sin utredning – av hensyn til arbeidstakernes interesser – at en fremtidig overføringsavtale primært ble basert på en offentlig garanti eller en garantiforsikring for foretakene. Utvalget anbefaling gikk også ut på at det vil være ønskelig eller nødvendig å akseptere en overføringsavtale som inkluderte betingede ytelser som en del av overføringsavtalesystemet for foretakene. Etter Statens Pensjonskasses vurdering synes Banklovkommisjonens forslag å passe godt med innføring av et slikt system i Overføringsavtalen.»

10.3.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet har merket seg at høringsinstansene ikke har hatt vesentlige innvendinger mot Banklovkommisjonens utkast til bestemmelse om opphør av pensjonsordning. Departementet antar videre at bestemmelsen vil innebære en klargjøring av hvilke regler som skal gjelde dersom et foretak med kommunal pensjonsordning slutter å betale premie til pensjonsordningen, går konkurs eller på annen måte avvikles. Det vises til lovforslaget § 8b-18.

Når det gjelder arbeidstakere med tjenestetid mindre enn tre år, jf. Kredittilsynets høringsuttalelse, vises det til avsnitt 6.2.3 ovenfor.

10.4 Flytting av kommunale pensjonsordninger

10.4.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Banklovkommisjonen omtaler flytting av kommunale pensjonsordninger kun kort i første del av NOU 2003: 11. I del I avsnitt 7.7.4 heter det:

«Reglene om flytting av pensjonsordninger er av vesentlig betydning for konkurransen i kol-

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

ektivmarkedet sett under ett. I Del 2 av denne utredningen legger Banklovkommissjonen frem forslag til nye lovregler på dette området. Som nevnt foran avsnitt 2.4, vil spørsmålet om det fortsatt vil være behov for særlige regler om flytting av kommunale pensjonsordninger bli vurdert i forbindelse med, og på bakgrunn av utkastet til ny lovgivning på dette området. Lovutkastet § 8b-17 viser derfor til utkastet til et nytt kapittel 8c om flytting.»

10.4.2 Høringsinstansenes merknader

Enkelte høringsinstanser har hatt merknader til Banklovkommissjonens materielle bestemmelser

om flytting av kommunale pensjonsordninger, jf. utkast til kapittel 8c i forsikringsvirksomhetsloven. Det vises til omtale i denne proposisjonen del II.

10.4.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet slutter seg til Banklovkommissjonens utkast til § 8b-17, der det heter at pensjonsordningen og dens midler kan flyttes til annen pensjonsinnretning etter reglene i kapittel 8c. Det vises for øvrig til drøftingen av de materielle bestemmelser om flytting av kommunale pensjonsordninger i proposisjonens del II.

11 Særlige konkurranseforhold utenfor Banklovkommisjonens mandat

I NOU 2003: 11 avsnitt 0.1.3 siste avsnitt heter det:

«I utredningens Del I kapittel 7 peker *Banklovkommisjonen* også på enkelte forhold av konkurransemessig betydning i det kommunale pensjonsmarkedet som ligger utenfor Banklovkommisjonens mandat å ta stilling til. Dette gjelder enkelte interne organisatoriske forhold i KLP samt pensjonsleverandørenes forhold til Overføringsavtalen.»

11.1 Flytting av pensjonsordning til KLP i lys av selskapsform

11.1.1 Banklovkommisjonens vurderinger

I NOU 2003: 11 skriver Banklovkommisjonen at et hovedformål med kommisjonens arbeid har vært å sikre like rammebetingelser for alle pensjonsleverandører, samt ryddige konkurranseforhold i markedet for kommunale pensjonsordninger. Banklovkommisjonen gir uttrykk for at dette alene ikke er tilstrekkelig til å sikre balanserte konkurranseforhold, og at organisatoriske forhold i KLP som gjensidig forsikringsselskap vil innebære at selskapet likevel vil ha vanskelig for fullt ut å kunne gjøre seg gjeldende i markedskonkurransen. Hovedårsaken til dette, mener kommisjonen, er at det i KLPs regelverk ikke er trukket noe klart skille mellom en forsikringstakers ansvar i forsikringsforholdet og det eieransvar forsikringstakeren har som selskapsmedlem. Det er en forutsetning for ryddig konkurranse at en kommunal pensjonsordning forsikringsrettslig kan opprettes eller flyttes ut fra rådende markedsførhold uten direkte virkninger for eieransvaret. Videre heter det i utredningens del I kapittel 7.9:

«Konkurransen i markedet for kommunale pensjonsordninger har hittil først og fremst dreiet seg om flytting av pensjonsordninger fra KLP til de øvrige livselskapene (foran avsnitt 2.3.1). Sett fra KLPs side har det vesentlige derfor vært å legge forholdene til rette for å beholde mest mulig av eksisterende portefølje. Å søke å få tilbake fraflyttede pensjonsordninger vil praktisk sett være meget vanskelig for KLP. Spørsmålet

om tilbakeflytting kan således ikke vurderes alene ut fra de forsikringsmessige forhold. En kommunal arbeidsgiver må nå også ta i betraktning at KLP som gjensidig selskap vil ha behov for egenkapitalinnskudd for å kunne oppfylle økte krav til solvensmarginkapital og ansvarlig kapital, beregnet ut fra premiereserven knyttet til pensjonsordningen (foran avsnitt 3.1). Praktisk sett vil imidlertid plikten etter gjeldende regelverk til å foreta egenkapitalinnskudd – sett fra KLPs side – virke som et hinder for konkurranse om etablerte kommunale pensjonsordninger. Ved nyetablering av pensjonsordning, f.eks. for et nytt kommunalt foretak, vil derimot valget av pensjonsleverandør som regel bli bestemt ut fra en vurdering av forsikringsmessige forhold.

Omvendt kan det også få vesentlig betydning for markedskonkurransen at en kommunal pensjonsordning som flytter fra KLP – i tillegg til pensjonsordningens midler – også vil få utbetalt sin andel av KLPs egenkapital på flyttetidspunktet. Som nevnt foran avsnitt 3.3, skilles det i KLPs balanse mellom medlemmenes andel av selskapets egenkapital og selskapets egen del av egenkapitalen (grunnkapitalen). Det gis ikke utbytte, men medlemmenes egenkapital tilføres avkastning i samsvar med årsresultatet. Et medlem kan likevel få frigjort sin del av egenkapitalen ved å avslutte forsikringsforholdet og flytte pensjonsordningen til annen pensjonsinretning som er aksjeselskap uten plikt til kapitalinnskudd. Dette kan gi en kommunal arbeidsgiver incentiv til å flytte pensjonsordningen til annet selskap, selv om markedsførholdene isolert sett ikke gir grunnlag for det.

KLPs regelverk om medlemmenes eieransvar og andel av selskapets egenkapital bidrar således vesentlig til å skape en ubalanse i annenhåndsmarkedet for kommunale pensjonsordninger. Selskapets konkurransekraft i markedet ville endres vesentlig dersom selskapets stilling som pensjonsleverandør ble frikoblet fra forsikringstakernes eierkapital og eieransvar. En forutsetning for dette er at flytting av pensjonsordninger til eller fra KLP ikke automatisk vil innvirke på størrelsen av den egenkapital selskapet har til enhver tid. Slike variasjoner i egenkapitalen er imidlertid ingen nødvendig konsekvens av den gjensidige selskapsform. Også et gjensidig selskap vil kunne la medlem-

menes egenkapitalandel komme til uttrykk i egenkapitalinstrumenter i stedet for å la den fremtre som en rett til andel av selskapets faktiske kapital til enhver tid.

Det vil selvsagt i første omgang være opp til selskapet selv å vurdere om den nåværende situasjon foranlediger særlige tiltak fra selskapets side for å oppnå dette. Spørsmålet har imidlertid også en samfunnsmessig side, i den utstrekning en vektlegger hensynet til ryddig konkurranse i så vidt stor del av kollektivmarkedet som markedet for kommunale pensjonsordninger utgjør. Et aktuelt lovtiltak vil således kunne være å kreve – uavhengig av selve medlemsansvaret – at et gjensidig selskap skal utstede grunnfondsbevis for den kapital medlemmene faktisk skyter inn i selskapet. Dette vil bidra til en høyere grad av stabilitet i selskapets kapital-situasjon enn det någjeldende regelverk i KLP gjør. Vurderingen av dette bør imidlertid utstå til man har et bedre overblikk over resultatet av den omstillingsprosess som for tiden pågår i KLP.»

11.1.2 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene har ikke hatt merknader til Banklovkomisjonens omtale.

11.1.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet viser til Banklovkomisjonens drøfting. Etter departementets vurdering er det ikke hensiktsmessig å legge føringer i lov på hvordan ulike selskaper velger å organisere seg på eiersiden.

11.2 Overføringsavtalen

11.2.1 Banklovkomisjonens vurderinger

11.2.1.1 Begrenser Overføringsavtalen flytteretten?

I NOU 2003: 11 heter det at kommunale foretak i meget stor grad er omfattet av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor. Banklovkomisjonen peker imidlertid på at en del av de foretakene som har kommunale eierinteresser eller for øvrig nær tilknytning til kommuner, er medlemmer av NHO, og således ikke bundet av Hovedtariffavtalen. Mange av disse foretakene kan likevel ha vanlig kommunal pensjonsordning i KLP. Videre heter det i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.10.1:

«Det synes å være en utbredt oppfatning at pensjonsordningene for kommunale foretak står i

en viss særstilling når det gjelder konkurransen i markedet for kommunale pensjonsordninger. Det anføres at slike pensjonsordninger i praksis vanskelig lar seg flytte. En særlig grunn til dette er at pensjonsordninger for kommunale foretak som er etablert i KLPs Fellesordning, omfattes av Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse, som er utførlig omtalt foran avsnitt 2.1.3. Det samme vil ikke være tilfelle dersom slike pensjonsordninger flyttes fra KLP og etableres i andre livselskaper. Den vanlige oppfatning har vært at gjeldende lov- og forskriftsverk er til hinder for at disse selskapene slutter seg til Overføringsavtalen og påtar seg de forpliktelsene avtalen medfører.

Denne oppfatningen fremgår klart både av Kredittilsynets brev 16. desember 1998 til Statens Pensjonskasse (foran avsnitt 5.3), og av redegjørelsen i NOU 2000: 28 s. 185 flg., jf. s. 28–29. Hovedsynspunktet er at en pensjonsordning bare kan være med i Overføringsavtalen dersom den gir, og forsikringsmessig dekker, ytelses som er likeverdige med ytelsene i Statens Pensjonskasse. Dette omfatter også ytelser basert på den bruttogaranti og G-regulering som det har vært vanlig å forbinde med pensjonsordninger i Statens Pensjonskasse og Fellesordningen i KLP (foran avsnitt 5.3). I samsvar med dette synet anføres det at dette kravet vil være oppfylt av pensjonsordninger i KLP, og – samtidig – at kravet derimot ikke kan oppfylles av kommunale pensjonsordninger i andre livselskaper (NOU 2000: 28 s. 28). Bakgrunnen for den oppfatningen er i hovedsak at:

- en kommunal pensjonsordning bare vil være likeverdig med Statens Pensjonskasse dersom hele ytelsesspekteret i pensjonsordningen, basert på bruttogaranti, G-regulering av oppsatte rettigheter og oppsatte pensjoner, og fleksibel pensjoneringsalder, til enhver tid er fullt forsikringsmessig dekket i pensjonsinnretningen,
- en pensjonsinnretning som slutter seg til Overføringsavtalen får ansvar for bruttogaranti, G-regulering og andre ikke forsikringsbare ytelses tilsvarende Statens Pensjonskasses ansvar,
- KLPs dispensasjon fra lov om forsikringsvirksomhet §§ 7–6 og 7–5 gjør det mulig for selskapet å påta seg de forpliktelsene og risikoen dette medfører, og KLPs vedtekter §§ 2–2 og 2–3 om etterutligning av premier og medlemsansvar gir også tilfredsstillende sikkerhet for at selskapets pensjonsforpliktelsene vil bli oppfylt, og
- gjeldende lov- og forskriftsverk medfører at andre livselskaper enn KLP ikke kan påta seg forpliktelsene som innebærer at hele ytelsesspekteret etter kommunale pensjonsordninger til enhver tid er fullt forsikringsmessig

sig dekket. Disse selskapene må derfor utforme sine kommunale pensjonsprodukter slik at de ikke omfatter bruttogaranti og G-regulering slik som i KLP, og de kan heller ikke påta seg tilsvarende forpliktelser ved å slutte seg til Overføringsavtalen.»

Banklovkommissjonen gir uttrykk for at ovenstående synspunktene er holdbare bare under forutsetning av at (1) KLP faktisk har et så vidtgående forsikringsrettslig ansvar som forutsatt, og (2) tilslutning til Overføringsavtalen krever eller medfører at en pensjonsinnretning har et så vidtgående forsikringsrettslig ansvar som KLP antas å ha. Banklovkommissjonen mener at verken KLPs gjeldende regelverk eller Overføringsavtalen rettslig kan forstås på denne måten.

11.2.1.2 *Er det forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene?*

Banklovkommissjonen viser til at KLP og de øvrige livselskapene i virkeligheten har utformet sine kommunale pensjonsprodukter i hovedsak på samme måte, både når det gjelder selve ytelsesspektret og i hvilken utstrekning ytelsene til enhver tid er forsikringsmessig dekket. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.10.2 heter det:

«Videre fremgår det at de forpliktelser og risiki kommunale pensjonsordninger medfører, for så vel KLP som de andre livselskapene, gjør at pensjonsordningene – i forholdet mellom selskapet og forsikringstakeren – verken har eller kan gis karakter av bruttoordning, med risiko for selskapet for at ytelsene fra folketrygden blir mindre enn beregnet. Selskapenes håndtering av forhold knyttet til fremtidig G-regulering av pensjonsrettigheter og andre ikke forsikringsbare ytelser er også i hovedsak den samme, dvs. alle selskaper krever engangspremier til dekning av slike rettigheter etter hvert som de oppstår.

Det fremgår foran avsnitt 4.1, jf. avsnitt 3.3, at etterutligningsansvaret i Fellesordningen etter KLPs vedtekter § 2–2 bare er et pro rata ansvar uten subsidiært solidarisk ansvar og – i samsvar med dette – at manglende premiebetaling for en pensjonsordning fører til motsvarende avkortning av ytelsene til de forsikrede i denne ordningen. Dette har lenge vært den rettslige situasjon i KLP, jf. blant annet Vedtekter for Felles Kommunal Pensjonsordning (januar 1997) § 12B pkt. 10 hvor det heter: «Hvis premie ikke blir betalt, tar KLP dekning for skyldig premie i de opparbeidede rettigheter», dvs. ved

å trekke på premiereserven knyttet til pensjonsrettighetene. Regelen i så vel tidligere som någjeldende regelverk er således at ikke-innbetalt premie for en pensjonsordning ikke kan etterutlignes på de øvrige medlemmer av Fellesordningen. Også på dette punkt er forholdet tilsvarende når det gjelder andre livselskaper enn KLP (foran avsnitt 5.2).

Banklovkommissjonen må derfor – uavhengig av hva som i sin tid måtte ha vært vanlig oppfatning – ut fra gjeldende regelverk legge til grunn at verken KLP eller forsikringstakerne som medlemmer av Fellesordningen eller av selskapet, har et særlig ansvar knyttet til bruttogaranti og G-regulering slik som beskrevet i NOU 2000: 28. En annen sak er at den gode betalingsevnen til forsikringstakerne i KLP og KLPs egen interne bruk av årets overskudd til å dekke deler av premieansvaret har medført at de rettslige spørsmål sjelden har kommet på spissen.»

Banklovkommissjonen gir uttrykk for at det er vanskelig å se at den beskrivelse av ansvarsforholdene i KLP som gis i NOU 2000: 28 som grunnlag for et skille i forhold til Overføringsavtalen mellom KLP og de øvrige livselskapene, gir et dekkende bilde av forholdene i dag. Kommisjonen mener at i virkeligheten er forholdet at forpliktelser og risiko knyttet til kommunale pensjonsordninger i KLP og de øvrige livselskapene, i hovedsak er de samme, særlig når det gjelder bruttogaranti og G-regulering. Selskapenes forsikringsmessige avsetninger er således også bestemt ut fra den rett til pensjon som er opptjent til enhver tid. Videre heter det i Banklovkommissjonens utredning:

«Det er derfor klart nok at forpliktelsene til KLP og de øvrige livselskapene atskiller seg vesentlig fra pensjonsforpliktelsene til Statens Pensjonskasse. Forklaringen på dette er at den statlige pensjonsordning i hovedsak ikke er premiefinansiert, og at den derfor heller ikke er fondsbasert. Den «forsikringsmessige dekning» av pensjonsrettighetene i Statens Pensjonskasse sikres gjennom statens alminnelige ansvar for oppfyllelsen av pensjonsforpliktelsene etter hvert som utbetaling skal foretas. Et skille i tid mellom forsikringsmessig fondssikring av opptjente pensjonsrettigheter til enhver tid og ansvaret ved utbetaling av pensjonsytelser er derfor ikke relevant for Statens Pensjonskasse.

Selv om det er et vilkår for at en pensjonsordning skal omfattes av Overføringsavtalen at den i hovedsak gir ytelser som er likeverdige med Statens Pensjonskasse, kan det derfor ikke – som anført i NOU 2000: 28 s. 28 – legges til grunn at de ytelser som må antas å komme til

utbetaling i pensjonsordninger i KLP eller annet livselskap, til enhver tid også skal være fullt ut forsikringsmessig sikret i selskapet slik som i Statens Pensjonskasse. Kravet til premiefinansierte og fondsbaserte kommunale pensjonsordninger i KLP og de øvrige livselskapene vil tvert imot måtte begrenses til et krav om forsikringsmessig dekning av de pensjonsrettigheter som er opptjent til enhver tid, se foran avsnitt 2.1.4 og avsnitt 4.1.7. Ingen av disse selskapene har økonomisk styrke til – uavhengig av motsvarende premieinnbetaling fra forsikringstakeren/arbeidsgiveren – å bære ansvar for pensjonsrettigheter som vil opptjenes eller oppstå i fremtiden, f.eks. som følge av G-regulering av pensjonsrettighetene. Som nevnt pålegger heller ikke KLPs vedtekter § 2–2 om etterutligning medlemmene av Fellesordningen noe solidarisk ansvar som kan gi sikkerhet i så måte.»

Banklovkommisjonen viser til at Overføringsavtalen i hovedsak inneholder et regelverk for samordning av pensjonsutbetalinger basert på prinsippet om tvungen medregning av tjenestetid fra tidligere ansettelsesforhold i stat og kommunesektoren. Avtalen inneholder således etter kommisjonens vurdering overhodet ikke bestemmelser som medfører at KLPs eget – forsikringsrettslige – ansvar øker i forhold til de pensjonsordninger som KLPs tilslutning til avtalen omfatter. Videre heter det i NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.10.2:

«Tvert imot forutsetter avtalen at det ved utbetaling av pensjoner fra KLP er KLPs regelverk som skal legges til grunn, se Overføringsavtalens § 5 første ledd. På samme måte skal det refusjonskrav en utbetalende pensjonsinnretning har mot den pensjonsordning hvor den tidligere tjenestetid er opptjent, bestemmes ut fra de bestemmelser som gjelder for den pensjonsrett som er opptjent i den refunderende ordning, se Overføringsavtalen § 6 første ledd.

En annen sak er at de rettslige begrensninger i KLPs ansvar i forsikringsforholdet som regelverket inneholder, neppe vil få praktisk betydning i forhold til kommunenes pensjonsordninger, ganske enkelt fordi kommunene fortløpende oppfyller sine forpliktelser til å betale premier til KLP for dekning av G-regulering av pensjonsrettigheter og andre ikke forsikringsbare ytelser etter hvert som selskapets forpliktelser oppstår. Har en kommune sin pensjonsordning i et annet livselskap blir forholdet tilsvarende, uavhengig av hvilket særlig ansvar kommunen – i samsvar med etablert praksis – i så fall måtte påta seg ved egen tilslutning til Overføringsavtalen. Risikoen knyttet til en kommunes betalingsevne og -vilje er den samme, enten det er KLP eller et annet selskap som er

pensjonsleverandør. Den samme risiko knytter seg for øvrig også til den forpliktelse en kommune har påtatt seg i forhold til Statens Pensjonskasse gjennom egen tilslutning til Overføringsavtalen når pensjonsordningen er flyttet fra KLP.

Sett fra Statens Pensjonskasses side blir derfor den eneste forskjell mellom KLP og de øvrige livselskapene når det gjelder tilslutning til Overføringsavtalen, at KLPs vedtekter § 2–3 gir selskapet – som gjensidig forsikringsselskap – rett til å innkalle egenkapitaltilskudd fra sine medlemmer dersom selskapets soliditet er truet. Egenkapitalinnskudd kan imidlertid bare innkreves til dekning av det ansvar som selskapet rettslig har påtatt seg. Begrensningene i KLPs forsikringsrettslige ansvar knyttet til kommunale pensjonsordninger kommer således til anvendelse uavhengig av om adgangen til å innkalle egenkapitaltilskudd benyttes eller ikke.

Banklovkommisjonen kan etter dette ikke se at det – i forhold til kommunale pensjonsordninger utformet i samsvar med de krav Hovedtariffavtalen stiller – er forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige selskapene når det gjelder adgangen til å slutte seg til Overføringsavtalen, eller i forhold til kravet om at en kommune selv må slutte seg til Overføringsavtalen.

Banklovkommisjonen kan for øvrig heller ikke se at det lovtkast som nå fremlegges, medfører endringer i de forsikringsrettslige ansvarsforhold slik de er i dag. En viser særlig til lovtkastet § 8b-9 fjerde ledd som vil innebære en lovfesting av prinsippet om at manglende premiebetaling medfører bortfall av den økning av forsikringsforpliktelsene som den ikke innbetalte premie skulle dekke. Som det fremgår ovenfor, er en slik regel allerede bygget inn både i KLPs någjeldende regelverk og i de forsikringsvilkår som er benyttet av de øvrige livselskapene (se også foran avsnitt 4.1.2.)»

11.2.1.3 *Opphør av pensjonsordning for kommunale foretak*

Pensjonsordninger for kommunale foretak står etter Banklovkommisjonens vurdering i en viss særstilling i forhold til Overføringsavtalen fordi slike foretak kan gå konkurs eller opphøre på annen måte. Etter opphøret vil det ikke lenger finnes noen arbeidsgiver som kan betale nødvendig premie til sikring av en økning av pensjonsforpliktelsene etter at foretaket er opphørt. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.10.3 heter det videre:

«Når foretaket opphører, må også pensjonsordningen avvikles på en slik måte at den rett til

pensjon arbeidstakerne har opptjent ved avslutningen av arbeidsforholdet, sikres ved oppsatte (fripolise)rettigheter, og at utbetalingen av løpende pensjoner kan fortsette ut fra det grunnlag som foreligger når foretaket opphører. Banklovkommisjonen antar at det er behov for å lovfeste disse hovedreglene, se lovutkastet § 8b-18.

Et viktig spørsmål etter at foretaket og pensjonsordningen er avviklet, er om de oppsatte rettigheter og løpende pensjoner fortsatt skal G-reguleres, og i tilfelle hvordan kostnadene skal dekkes. Et helt tilsvarende spørsmål oppstår dersom ytelsene fra folketrygden viser seg å bli mindre enn beregnet, eller en arbeidstaker gjør bruk av adgang til å fratrukke rett til utbetaling av pensjon før nådd pensjonsalder. Spørsmålet om G-regulering er her det praktisk viktigste, og redegjørelsen nedenfor er derfor begrenset til dette.

I KLP er alle pensjonsordninger i Felles kommunal pensjonsordning omfattet av Overføringsavtalen som følge av at KLP er tilsluttet Overføringsavtalen. Dette gjelder pensjonsordninger for så vel kommuner som for foretak med kommunale eierinteresser eller annen kommunal tilknytning. Mange av disse foretakene vil være egne rettssubjekter som er atskilt rettslig og økonomisk fra de kommuner de har tilknytning til, og som derfor kan gå konkurs eller bli avviklet på annen måte uten ansvar for kommunen. I NOU 2000: 28 s. 188 antas at dette ikke vil skape noe problem i forholdet mellom KLP og Statens Pensjonskasse, fordi nødvendig premie til sikring av økning i pensjonsrettighetene etter opphøret, f.eks. ved G-regulering, vil bli dekket ved etterutligning på Fellesordningens medlemmer i KLP:

«Medlemmer [de forsikrede] av Felles kommunal pensjonsordning i KLP må kunne anses å være sikret bruttogaranterte ytelser som i hovedsak tilsvarende de ytelsene som medlemmene av Statens Pensjonskasse har rett til, herunder regulering av oppsatte og løpende ytelser. Tilsvarende gjelder for andre fellesordninger i KLP.

Dette gjelder også medlemmer i fellesordning(e) som er eller har vært ansatt i kommunale foretak som har opphørt. Deres pensjonsrettigheter blir med andre ord regulert på linje med de øvrige, selv om vedkommende foretak/arbeidsgiver ikke lenger innbetaler premie til Fellesordningen. Det er de øvrige forsikringstakere i Fellesordningen som i disse tilfeller står ansvarlig for finansieringen av regulering av de oppsatte rettigheter og løpende pensjoner for disse medlemmer av Fellesordningen, i den grad reguleringen ikke finansieres gjennom avkastning på premiereserven knyttet til disse

medlemmers rettigheter. Dette må antas til tross for at KLP's ansvar er betinget av at de enkelte forsikringstakerne innbetaler tilleggspremier dersom dette er nødvendig for å dekke utbetalinger av bruttogaranterte ytelser på linje med ytelsene i Statens Pensjonskasse.

Bakgrunnen for dette er dels den implisitte kommunale garantien som ligger i etterutligningsordningen. . . .

Vilkårene i Fellesordningen innebærer for øvrig at KLP i motsetning til andre livsforsikringsselskaper har forpliktet seg til å anvende avkastningen av forsikringsmidlene til regulering av pensjonene. Det vil derfor bare helt unntaksvis være nødvendig å dekke reguleringen med tilleggspremie (eventuelt ved etterutligning) fra de andre forsikringstakere i Fellesordningen.»

Det legges altså til grunn i NOU 2000: 28 at oppsatte rettigheter og løpende pensjoner til medlemmer av pensjonsordningen til det foretak som er opphørt, skal G-reguleres også etter opphøret av foretaket, og at premiekostnadene for slik G-regulering skal etterutlignes på de øvrige pensjonsordningene i Fellesordningen. Hensett til de tidsperspektiver en står overfor i pensjonssammenheng, vil det i så fall kunne dreie seg om et både betydelig og langvarig ansvar. Det er imidlertid da neppe noen rimelighet i at de øvrige kommunale forsikringstakere skal dekke et slikt ansvar når heller ikke den kommune det opphørte foretaket har hatt tilknytning til, selv gjør det. En slik løsning er heller ikke forenlig med det pro rata ansvar uten subsidier solidaritet som KLPs vedtekter § 2–2 nå inneholder. Fellesordningen i KLP er en premieberegningsspool som skal sikre kjønns- og aldersnøytrale premier, ikke en selskapslignende konstruksjon med varig fellesansvar dersom noen av medlemmene ikke dekker sitt ordinære premieansvar.

Overføringsavtalen endrer ikke dette. Avtalens § 11, jf. § 10 forutsetter derimot ganske enkelt at en pensjonsordning som må opphøre, trer ut av avtalen senest tre måneder etter opphøret. Overføringsavtalen har overhodet ingen bestemmelser som krever fremtidig G-regulering av oppsatte rettigheter i de tilfelle hvor medregning av tjenestetid finner sted. Den forutsetter kun at utbetalende pensjonsinnretning har et refusjonskrav mot den pensjonsordning hvor arbeidstakeren tidligere var medlem, beregnet etter den rett til pensjon som var opptjent etter regelverket i denne pensjonsordningen (nedenfor avsnitt 7.10.5). For øvrig medfører også opphør av tilknytningen til Overføringsavtalen at heller ikke avtalens regler om tvungen medregning av tjenestetid deretter skal anvendes i forhold til tjenestetid opptjent i

en pensjonsordning som ikke lenger er tilsluttet Overføringsavtalen.»

11.2.1.4 Pensjonsordninger i andre livselskaper enn KLP

Banklovkommisjonen viser til at andre livselskaper enn KLP ikke har sluttet seg til Overføringsavtalen. Kommisjonen viser til at etter vanlig oppfatning kan de heller ikke påta seg de forpliktelser Overføringsavtalen antas å medføre, uten å handle i strid med gjeldende lov- og forskriftsverk. I utredningen heter det videre i del I avsnitt 7.10.4:

«Når det gjelder kommunenes egne pensjonsordninger i andre livselskaper enn KLP, er som nevnt det problem dette antas å reise, i praksis blitt løst ved at den enkelte kommune i stedet slutter seg til Overføringsavtalen. Det fremgår foran avsnitt 7.10.2 at dette først og fremst har betydning rent formelt. Uavhengig av dette kan denne fremgangsmåten imidlertid ikke benyttes for pensjonsordninger for foretak med kommunal tilknytning. Kommuneloven § 51 første ledd om kommunale garantier er til hinder for at den kommune et kommunalt foretak har tilknytning til, påtar seg et tilsvarende ansvar hva angår pensjonsordningen for foretak som driver næringsvirksomhet.

I NOU 2000: 28 s. 28 legges det ut fra dette til grunn at et annet livselskap enn KLP vil være avskåret fra å ha pensjonsordninger for kommunale foretak, med mindre det ansvar som der antas å følge av Overføringsavtalen, sikres ved kredittforsikring eller annen garanti fra tredjemand:

«Dersom et kommunalt foretak opphører, vil nåværende og tidligere ansatte i foretaket som har rettigheter til pensjon som ikke har begynt å løpe, imidlertid ikke lenger ha en forsikrings-taker som kan betale eventuell nødvendig tilleggspremie for bruttogarantien. Utvalget mener at det bør kunne gis en tilfredsstillende sikkerhet for varig dekning av bruttogarantien dersom det stilles en kommunal garanti eller en kredittforsikring

Utvalget mener videre at det bør kunne gis tilfredsstillende sikkerhet for varig regulering av løpende og oppsatte rettigheter, dersom det stilles en kommunal garanti eller kredittforsikring, . . . » (Uthevet her).

Banklovkommisjonen viser til at etter gjeldende regelverk er heller ikke pensjonsrettigheter i pensjonsordninger i KLP sikret varig G-regulering dersom pensjonsordningen opphører fordi foretaket går konkurs eller opphører av annen grunn (foran avsnitt 7.10.2), og til at pensjonsordningen i så fall må utgå av Overføringsavtalen med de virkninger dette har i for-

hold til øvrige parter (foran avsnitt 7.10.3). Synspunktene i NOU 2000: 28 må være bygget på den oppfatning at det skal være fullt samsvar mellom arbeidsgiverens forpliktelse etter Hovedtariffavtalen og den forsikringsmessige dekning til enhver tid av disse forpliktelsene i form av ansvar for pensjonsinnretningen (jf. foran avsnitt 2.1.4 og 4.1.7). Som nevnt foran 7.10.2, kan imidlertid verken KLP eller de øvrige livselskaperne gi fondsbasert forsikringsmessig dekning for annet enn de pensjonsrettigheter som til enhver tid er opptjent i pensjonsordningen. Det er heller ikke livselskaperens oppgave å inntå for at de arbeidsgivere som er bundet av Hovedtariffavtalen, også fortløpende sørger for forsikringsmessig dekning av de pensjonsrettigheter arbeidstakerne etter hvert vil opptjene ved fremtidig arbeid, eller for at arbeidsgiverne oppfyller sin tariffestede plikt til fortsatt å ha pensjonsordning.

Når et foretak med kommunal tilknytning går konkurs eller opphører på annen måte, foreligger ikke lenger noe rettssubjekt som kan holdes ansvarlig, verken arbeidsrettslig eller forsikringsrettslig, for fremtidige lønns- og pensjonsforpliktelser, uavhengig av om forpliktelsene er kommet til uttrykk i Hovedtariffavtalen eller i de enkelte arbeidsavtaler. De pensjonsrettigheter som er opptjent på opphørstidspunktet, er derimot fondssikret i pensjonsinnretningen. I samsvar med dette bestemmer også Overføringsavtalen § 11 jf. § 10, at en pensjonsordning som opphører, trer ut av Overføringsavtalen innen den vanlige oppsigelsesfrist på tre måneder. Dette betyr at avtalens bestemmelser om tvungen medregning og samordning av pensjonsutbetaling trer ut av kraft i forhold til den pensjonsordning det gjelder. Dette vil forhindre at de øvrige parter i Overføringsavtalen senere vil bli påført tap som følge av at pensjonsordningen for foretaket er avviklet.»

11.2.1.5 Refusjonsordningen i Overføringsavtalen

Banklovkommisjonen peker på at spørsmålene knyttet til G-regulering av pensjonsrettigheter etter at et foretak med kommunal pensjonsordning er opphørt, må sees i sammenheng med den refusjonsordning Overføringsavtalen § 6 etablerer. Kommisjonen utdyper dette i del I avsnitt 7.10.5:

«Denne ordningen har sin bakgrunn i reglene om tvungen medregning av tidligere tjenestetid i annen pensjonsordning i offentlig sektor, se avtalens § 4 (foran avsnitt 2.1.3). Virkningen av slik medregning er at den oppsatte (fripolise) rettighet arbeidstakeren har fra sitt tidligere tjenesteforhold, må anses bortfalt slik det er sagt uttrykkelig i KLPs vedtekter for Fellesordnin-

gen § 11–5 første ledd. Deretter skal rett til pensjon beregnes ut fra samlet tjenestetid og ved nådd pensjonsalder utbetales av den pensjonsordning hvor arbeidstakeren sist var medlem (Overføringsavtalen § 5). Til gjengjeld får utbetalende pensjonsordning rett til refusjon fra den tidligere pensjonsordningen, beregnet ut fra de bestemmelser som gjelder for den pensjonsrett som er opptjent i den refunderende pensjonsordning (Overføringsavtalen § 6). Refusjonskravet vil i omfang bli bestemt ut fra den premiereserve som knyttet seg til den oppsatte (fripolise)rettighet på tidspunktet for medregning, med tillegg av tilført overskudd i perioden frem til tidspunktet for refusjon (foran avsnitt 7.7.3). Alt dette betyr at G-reguleringen av den oppsatte rettighet opphører på medregningstidspunktet.

Dersom et foretak med kommunal pensjonsordning opphører, vil arbeidstakernes rett til pensjon opptjent på opphørstidspunktet, bli sikret ved oppsatte pensjonsrettigheter for hver enkelt arbeidstaker. Som følge av at foretaket er opphørt, vil G-regulering av den oppsatte rettighet ikke finne sted. Har arbeidstakeren hele sin tjenestetid fra denne pensjonsordningen, vil arbeidstakeren ved nådd pensjonsalder motta pensjon beregnet ut fra den oppsatte rettighet og det overskudd premiereserven knyttet til pensjonsrettigheten i mellomtiden er blitt tilført (foran avsnitt 7.7.3).

Har arbeidstakeren fått medregnet tjenestetid fra annen offentlig pensjonsordning omfattet av Overføringsavtalen, vil den oppsatte pensjonsrettighet på det tidspunkt pensjonsordningen avvikles, bli beregnet ut fra samlet tjenestetid. For øvrig blir forholdet det samme. Den pensjonsinnretning hvor det opphørte foretaket hadde sin pensjonsordning, vil ved nådd pensjonsalder utbetale slik pensjon som den oppsatte rettighet på avviklingstidspunktet med tilført overskudd gir grunnlag for. Medregningen av tidligere tjenestetid har medført at den oppsatte pensjonsrettighet fra det tidligere tjenesteforhold er bortfalt på medregningstidspunktet, blant annet med den virkning at G-regulering opphørte. At oppsatt pensjonsrettighet beregnet ut fra samlet tjenestetid ikke blir G-regulert etter at foretaket er opphørt, gir således ikke arbeidstakeren noen rett til å vekke den oppsatte pensjonsrettighet fra det tidligere tjenesteforhold til live igjen med henblikk på særskilt fremtidig G-regulering.

I den situasjon som foreligger etter at foretaket er opphørt, vil derfor den tidligere oppsatte pensjonsrettighet bare ha betydning for utbetalende pensjonsordnings refusjonskrav etter Overføringsavtalens § 6. Dette vil som nevnt foran, bli beregnet ut fra den premiereserve som på medregningstidspunktet knytter seg til

den oppsatte pensjonsrettighet i den tidligere pensjonsordningen, med tillegg av det overskudd som senere er tilført premiereserven. Noe spørsmål om G-regulering oppstår således heller ikke i forhold til refusjonsordningen. Dersom en arbeidstaker fra det opphørte foretaket senere skulle bli medlem av en annen pensjonsordning i offentlig sektor, vil bestemmelsene om medregning av tidligere tjenestetid i prinsippet ikke komme til anvendelse fordi den pensjonsordning tjenestetiden skriver seg fra, ikke lenger er tilsluttet Overføringsavtalen. Det er derfor også av denne grunn uten betydning for de øvrige parter i Overføringsavtalen om opptjent rett til pensjon for medlemmene av den opphørte ordningen senere er blitt G-regulert eller ikke.

Banklovkommissjonen kan etter dette ikke se at det av hensyn til refusjonsordningen i Overføringsavtalen skulle være påkrevd å sikre at oppsatte rettigheter i pensjonsordningen for et foretak som er gått konkurs eller for øvrig opphørt, blir G-regulert etter opphøret.»

11.2.1.6 Forsikringsrettslige konklusjoner

Banklovkommissjonen antar etter dette at det i forhold til Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse ikke foreligger forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene når det gjelder adgang til å slutte seg til avtalen for pensjonsordninger som er utformet i samsvar med kravene i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor. Dette innebærer etter kommisjonens vurdering at (del I avsnitt 7.10.6):

- «– det for kommuners pensjonsordninger i andre livselskaper enn KLP ikke er grunnlag for å stille krav om at en kommune selv må slutte seg til Overføringsavtalen når et slikt krav ikke gjøres gjeldende for kommuners pensjonsordninger i KLP,
- det for pensjonsordninger for foretak med kommunal tilknytning i andre livselskaper enn KLP, ikke er grunnlag for å stille krav om særskilt garanti eller kredittforsikring, når et slikt krav ikke gjøres gjeldende for slike foretaks pensjonsordninger i KLP,
- det av hensyn til refusjonsordningen i Overføringsavtalen ikke er grunnlag for å stille krav om særskilt garanti eller kredittforsikring verken fra KLP eller de øvrige livselskapene, for å sikre G-regulering av oppsatte rettigheter i kommunal pensjonsordning for foretak som har gått konkurs eller opphørt på annen måte.»

Banklovkommissjonen legger til grunn at endringer i praktiseringen av Overføringsavtalen med Statens

Pensjonskasse i samsvar med ovenstående konklusjoner, vil legge forholdene til rette for markeds-konkurransen også når det gjelder kommunale pensjonsordninger for foretak med kommunal tilknytning. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 7.10.6 heter det avslutningsvis:

«Banklovkommissjonen kan ikke utelukke at for eksempel Statens Pensjonskasse ved sin utforming eller praktisering av Overføringsavtalen kan tenkes å ha bygget på en oppfatning av hvilket rettslig ansvar KLP har etter någjeldende og tilsvarende tidligere regelverk, som avviker fra konklusjonene foran avsnitt 7.10.2. Det vil i tilfelle være opp til Statens Pensjonskasse selv å vurdere betydningen i forhold til Overføringsavtalen av at virksomheten i så vel KLP som i de øvrige livselskapene er – og må være – basert på de prinsipper som ligger til grunn for fondsbaserte pensjonsordninger. Det samme gjelder i forhold til betydningen av at en tilslutning til Overføringsavtalen ikke medfører endring i selskapenes forsikringsrettslige ansvar i henhold til det regelverk som gjelder for kommunale pensjonsordninger (foran avsnitt 7.10.3 og 7.10.4). Det fremgår imidlertid foran avsnitt 7.10.3 til 7.10.5 at Overføringsavtalen selv har bestemmelser som forhindrer at partene påføres særlig tap som følge av disse forholdene, eller av at en pensjonsordning må avvikles og utgå av ordningen.»

11.2.2 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet uttaler:

«Banklovkommissjonen kommer til at det ikke foreligger forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene når det gjelder adgangen til å slutte seg til Overføringsavtalen. Kommisjonen har i den sammenheng truffet følgende konklusjoner:

1. Overføringsavtalen stiller ikke krav om at det må foreligge «garanti» for at eventuelle tilleggspremier dekkes dersom foretaket senere blir avviklet, og
2. KLP har ikke og kan heller ikke ha et forsikringsrettslig ansvar for å dekke slike tilleggspremier.

Når det gjelder fortolkning av Overføringsavtalen vil Kredittilsynet begrense seg til å påpeke at partene i Overføringsavtalen var representert i utvalget som la frem utredningen NOU 2000: 28 «Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor». Dette er for øvrig en gjensidig bebyrdende avtale hvor refusjonsordningen er avgjørende for fordelingen av pensjonskostnadene mellom partene.

Når det gjelder spørsmålet om KLPs forsikringsrettslige ansvar (garanti) overfor partene i Overføringsavtalen baserer Banklovkommissjonen sin konklusjon på at de forsikringsvilkår som gjelder for fellesordningene ikke gir grunnlag for å avkreve tilleggspremier (om nødvendig) til dekning av ikke – forsikringsbare ytelser for ansatte og andre med rettigheter opptjent i foretak som ikke lenger eksisterer. Videre synes kommisjonen å basere seg på at KLP som selskap ikke kan garantere betaling av tilleggspremier for pensjonsordninger knyttet til opphørte foretak. Det vises til uttalelser i utredningens avsnitt 7.10.2 om hvorvidt det er forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene og avsnitt 7.10.3 om opphør av pensjonsordning for kommunalt foretak.

Formålet med Kredittilsynets brev av 16. desember 1998 til Statens Pensjonskasse var å redegjøre for om foretak kunne etablere kommunal pensjonsordning i annet livsforsikringsselskap enn KLP og samtidig oppfylle Overføringsavtalens forutsetninger om blant annet G – regulering og bruttogaranti. Kredittilsynet fant det i den sammenheng både nødvendig og formålstjenlig å redegjøre generelt for hvordan en kommunal pensjonsordning kunne sikres i et privat selskap. Kredittilsynet konkluderte med at det var mulig å sikre en kommunal pensjonsordning i et privat livselskap, men at det for kommunale foretak ikke var mulig å oppfylle Overføringsavtalens krav etter at foretaket er opphørt i andre livsforsikringsselskap enn KLP og heller ikke i kommunal pensjonsordning etablert i egen pensjonskasse. Kredittilsynets begrunnelse var at de individuelle pensjonsavtalene til arbeidstakere, fratrukkne og pensjonister, ikke tilfredsstiller kravene til fortsatt tilslutning til Overføringsavtalen når foretaket ikke lenger eksisterer.

Kredittilsynet gjør oppmerksom på at brevet av 16. desember 1998 til Statens Pensjonskasse baserte seg på den praksis som ble fulgt av KLP om ikke å anvende fellesordningens adgang til å redusere ytelsene for medlemmer tilknyttet foretak som var avviklet. (KLP innførte en ny praksis her med virkning fra 2002). Den tidligere praksis ble fulgt fordi Overføringsavtalen forutsetter dekning av ikke – forsikringsbare ytelser for ansatte og andre med rettigheter opptjent i foretak som ikke lenger eksisterer. Utvalget som la frem utredningen i NOU 2000: 28 baserte seg på Kredittilsynets brev til Statens Pensjonskasse hva angikk begrensningene på etablering av kommunal pensjonsordning som tilfredsstiller vilkårene i overføringsavtalen i andre selskaper enn KLP. Partene i Overføringsavtalen var som nevnt representert i utvalget.

Det er derimot ikke slik at Kredittilsynet har gitt uttrykk for at kravet til fondsbasing av kommunale pensjonsordninger i KLP og de øvrige livselskapene er eller kan gå utover et krav om forsikringsmessig dekning av de pensjonsrettigheter som er opptjent til enhver tid. Det gjelder også kommunale pensjonsordninger for kommunale foretak.

Banklovkommisjonen må bygge på gjeldende vilkår og vedtekter for fellesordningen(e) og KLPs selskapsvedtekter. På bakgrunn av at Kredittilsynet slutter seg til lovutkastet § 8b – 14 og den omstendighet at KLP skal omdannes til aksjeselskap, ser tilsynet det ikke som nødvendig å ta stilling til om KLP som gjensidig livsforsikringsselskap kan gi slike garantier basert på bruk av etterutligningsadgangen. Kredittilsynet kan imidlertid ikke slutte seg ubetinget til at KLPs garanti kan sammenlignes med tilsvarende garantier fra de andre livselskapene. Dels er KLP et gjensidig selskap som innenfor gitte rammer har anledning til å utligne sine kostnader på medlemmene og dels er garantiene meget nært knyttet til de pensjonsordninger KLP forvalter. De foretak garantiene vil gjelde for har nær tilknytning til de kommuner som inngår i fellesordningen.

KLP er den dominerende part i Overføringsavtalen ved siden av Statens Pensjonskasse, og mye kan derfor tale for at KLPs garanti ville kunne bringes til opphør hvis situasjonen skulle være slik som beskrevet i oppsigelsesklausulen i forsikringsvilkårene som gjelder for fellesordningen. KLP har i vilkårene betinget seg en rett til å si opp avtalen med ett års frist dersom grunnlaget for det økonomiske opplegg ikke lenger er forsvarlig. KLP kan, etter Kredittilsynets vurdering, til tross for de begrensninger i selskapsvedtektene som Banklovkommisjonen har påpekt ikke helt sammenlignes med de øvrige livsforsikringsselskapene.»

Landsorganisasjonen i Norge (LO) uttaler bl.a. at Overføringsavtalen har stor betydning innenfor det offentlige arbeidsmarkedet:

«Kommissjonens forslag bygger på en videreføring av overføringsavtalen, uten å ta opp nye problemer som vil kunne dukke opp pga. nye aktører.

LO vil understreke den betydningen denne avtalen har for det offentlige arbeidsmarkedet og for å sikre fleksibilitet parret med full medregning av pensjonsrettigheter. Det er derfor viktig at regjeringen i den videre prosess sikrer at alle aktører/ordninger også i framtida følger overføringsavtalen.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) mener Banklovkommissjonens forslag kan få store

konsekvenser for Overføringsavtalen. UHO uttaler i den forbindelse:

«Generelt ser Banklovkommissjonens forslag ut til å få store konsekvenser for overføringsavtalen, noe som ikke er vurdert nærmere av kommisjonen. En forutsetning for overføringsavtalen er at pensjonistene i de ulike ordningene har tilnærmet like rettigheter. Det forutsettes bl.a. samme regulering av løpende og oppsatte pensjoner. Det blir ikke resultatet dersom Banklovkommissjonens forslag vedtas.

UHO er bekymret for konsekvensene for overføringsavtalen, og mener Banklovkommissjonen ikke har utredet spørsmålet i forhold til dette grundig nok.»

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) viser også til at Banklovkommissjonens forslag får betydning i forhold til Overføringsavtalen:

«Størst betydning får Banklovkommissjonens forslag vedrørende regler knyttet til Overføringsavtalen. YS kan ikke gi sin tilslutning til forslaget slik det nå foreligger, jf. spesielt § 8c-12 punkt (1). [...]

Vi viser også til den store divergens det er mellom denne utredningen og de vurderinger og forslag som ble fremmet gjennom NOU 2000:28 Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor.»

Sosialdepartementet viser til NOU 2000: 28 («Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor») og skriver i sin høringsuttalelse:

«I motsetning til Overføringsavtaleutvalget (NOU 2000: 28) legger Banklovkommissjonen til grunn at Felles kommunal pensjonsordning i KLP ikke kan sikre bruttogaranterte ytelser for medlemmer fra kommunale foretak som har vært tilsluttet ordningen, men som er opphørt. Sosialdepartementet tar dette syn til etterretning.

Departementet vil imidlertid peke på at forholdet er annerledes i den lovfestede pensjonsordningen for sykepleiere, se lov 22. juni 1962 nr. 12. Dette er en pliktig ordning for sykepleiere ansatt i privat eller offentlig virksomhet. Da ordningen ble etablert, gav Sosialdepartementet unntak fra medlemskapet for sykepleiere som hadde likeverdig pensjon omfattet av Oslo kommunale pensjonskasse og Akershus fylkeskommunale pensjonskasse. Det er ellers ikke gitt unntak fra den pliktige pensjonsordningen.

Pensjonsordningen for sykepleiere gir bruttogaranterte pensjoner etter samme regler som pensjonsordningene i stat og kommune. Den omfattes av overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse. Pensjonsordningen er forsik-

ringsteknisk oppbygd og finansieres ved innskudd fra sykepleierne og tilskudd fra deres arbeidsgivere. Det er ikke noe vilkår for å få bruttogarantert pensjon at tjenestetiden er opptjent hos en arbeidsgiver som fortsatt eksisterer og betaler tilskudd til ordningen mens pensjonen utbetales.»

Statens Pensjonskasse (SPK) har innledningsvis i sin høringsuttalelse gitt uttrykk for at SPK er usikker på en del av de vurderingene som Banklovkommissjonen har gjort rundt Overføringsavtalen. SPK uttaler videre:

«Statens Pensjonskasse konstaterer at kommisjonen har et annet syn på blant annet spørsmålene om Overføringsavtalen krever en garanti for eventuelle tilleggspremier og om Kommunal Landspensjonskasse (KLP) har et forsikringsrettslig ansvar for å dekke slike premier, enn det synet som så langt har vært rådende på disse spørsmålene blant partene i Overføringsavtalen. Avtalepartene har bygget på vurderinger som kom til uttrykk i Kredittilsynets brev av 16. desember 1998 og i NOU 2000: 28. Pensjonskassen forutsetter ut fra dette at forhold som berører Pensjonskassen og partene i Overføringsavtalen, blir tatt opp med Pensjonskassen og vårt fagdepartement, Arbeids- og administrasjonsdepartementet, i det videre arbeidet med saken.

Når det gjelder forholdet til Overføringsavtaleutvalgets utredning – trykt som NOU 2000: 28 – finner vi grunn til å peke på ulikheten i mandatet for arbeidet i denne utredningen og i NOU 2003: 11, hvor hensynet til konkurranse i det kommunale pensjonsmarkedet er det sentrale spørsmål. Likevel ligner forslaget om betingede rettigheter i Overføringsavtaleutvalgets utredning kapittel 20 på Banklovkommissjonens vurdering av at retten blant annet til regulering av oppsatte rettigheter er betinget av arbeidsgivers løpende premiebetaling.

[...]

Etter Banklovkommissjonens vurdering er det ikke forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de andre livselskapene i spørsmålet om adgangen til å slutte seg til Overføringsavtalen. Kommisjonen trekker i den sammenhengen følgende to konklusjoner:

1. Overføringsavtalen krever ikke at det må foreligge «garanti» for at eventuelle tilleggspremier dekkes dersom foretaket senere blir avviklet, og
2. KLP har ikke og kan heller ikke ha et forsikringsrettslig ansvar for å dekke slike tilleggspremier.

Til konklusjon nr. 1 – Overføringsavtalen krever ikke garanti for tilleggspremier – skal Statens Pensjonskasse bemerke at Overføringsavtaleut-

valget konkluderte på en annen måte. I dette utvalget var partene i Overføringsavtalen representert, og disse partene har utvilsomt forstått avtalen slik at det må foreligge garantier for at eventuelle tilleggspremier blir dekket dersom foretaket blir avviklet. I en gjensidig bebyrdende avtale som Overføringsavtalen er – hvor refusjonsordningen er avgjørende for fordelingen av pensjonskostandene mellom partene – er det etter Pensjonskassen syn nærliggende å legge partenes forståelse av avtalen til grunn i den grad det er motstrid mellom avtalens ordlyd og den praksis som har vært fulgt.

Til konklusjon nr. 2 – KLP har under Overføringsavtalen ikke noe forsikringsrettslig ansvar for å dekke tilleggspremier for foretak som blir avviklet – baserer Banklovkommissjonen sin vurdering på at de forsikringsvilkårene som gjelder for KLPs fellesordninger, ikke gir grunnlag for å avkreve eventuelle tilleggspremier til dekning av ikke-forsikringsbare ytelser for ansatte og andre med rettigheter opptjent i foretak som ikke lenger eksisterer. Videre forstår Pensjonskassen kommisjonen slik at den baserer seg på at KLP som selskap ikke kan garantere betaling av tilleggspremier for pensjonsordninger knyttet til opphørte foretak. Det vises her til uttalelser under avsnitt 7.10.2 om hvorvidt det er forsikringsrettslig grunnlag for å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene og kommisjonens uttalelser under avsnitt 7.10.3 om opphør av pensjonsordning for kommunalt foretak.

Statens Pensjonskasse skal til dette bemerke at praksis og forståelsen blant Overføringsavtalens parter har vært at KLP står i en annen stilling enn de andre livselskapene:

Statens Pensjonskasse inngikk i 1974 en overføringavtale med KLP om overføring av pensjonsrettigheter for personer med medlemskap i begge pensjonsinnetninger. I den etterfølgende tid ble det inngått tilsvarende avtaler med en rekke frittstående kommunale pensjonskasser. Foranledningen til avtalen var blant annet at den lovfestede pensjonsordningen for sykepleiere var administrert av KLP.

Overføringsavtalen bygger på at pensjonsmidlene ved stillingskifte forblir i den tidligere pensjonsordningen. Ved pensjonering mottar en arbeidstaker pensjon for hele sin ansiennitet innen det offentlige system fra den siste pensjonsordning han eller hun var medlem i, som om all pensjonsopptjening hadde skjedd i den siste ordningen. De tidligere pensjonsordninger vedkommende har vært knyttet til, refunderer løpende sin andel av pensjonen til den utbetalende ordningen.

Som nevnt over er det altså KLP som institusjon som er avtalepart og som derigjennom forplikter seg til å utbetale til pensjonisten, eventu-

elt refundere til andre pensjonsinnretninger, i samsvar med avtalens regler. Det var derfor naturlig for Statens Pensjonskasse å legge til grunn for avtalen at den gjensidige livsforsikringsvirksomheten KLP, med en vedtektsfestet rett til å etterutligne premier på norske kommuner og fylkeskommuner, til enhver tid måtte kunne tilfredsstille Overføringsavtalen. Dette gjelder ikke minst for den store gruppen av fra-trådte medlemmer med oppsatte pensjonsrettigheter fra tidligere arbeidsforhold, og som altså ikke lenger er knyttet til noen arbeidsgiver.

Man kan innvende at Statens Pensjonskasse burde vurdert at en del av KLPs forsikringsbestand formelt sett består av private foretak som kan avvikes, i motsetning til kommunene som er ansett som «evige» virksomheter.

Til dette er for det første å bemerke at de private foretakene i henhold til KLPs vedtekter bare skal kunne utgjøre en begrenset del av medlemsbestanden. I 5. utgave av vedtektene (1991) heter det for eksempel at pensjonsordning for private foretak kun kan overtas «når disse driver virksomhet som naturlig ligger under det offentlige virkeområde og som det offentlige hadde måttet drive om bedriften ikke hadde eksistert». Dette ble forstått slik at den aktiviteten virksomheten bedrev og dermed de ansattes pensjonsdekning normalt ville bli opprettholdt, selv om en konkret virksomhet skulle avvikes.

Statens Pensjonskasse har forstått det slik at KLPs vedtekter på dette punktet siden er endret, men legger til grunn at gjeldende § 1–3 i vedtektene fortsatt er ment å omfatte slike situasjoner. Det er derfor Pensjonskassens vurdering at en slik situasjon ikke bør kunne påvirke KLPs evne til å refundere pensjoner i henhold til avtalens bestemmelser i særlig grad.

For det andre er å bemerke at bestemmelsen i forsikringsvilkår/vedtekter med hensyn til KLPs rett til å skille ut pensjonsreservene for utgåtte medlemmer i en egen bonusgruppe med et begrenset ansvar for KLP (KLPs forsikringsvilkår § 16) – etter hva Statens Pensjonskasse kjenner til – ikke har vært praktisert i de 30 årene Overføringsavtalen har eksistert. Dette til tross for at det har gått mange virksomheter ut av KLP i disse årene. I KLP sikres dessuten det betydelige antall personer med oppsatte pensjonsrettigheter på den samme måten som øvrige medlemmer uavhengig av deres siste arbeidsgivers skjebe.

Det er denne faktiske tilstand Statens Pensjonskasse og de andre partene i Overføringsavtalen har lagt til grunn for forståelsen av KLPs evne til å tilfredsstille Overføringsavtalen. I denne forbindelse må det etter Pensjonskassens vurdering også legges vekt på den analysen Kredittilsynet har gjort av kommunale pen-

sjonsordninger i brev av 16. desember 1998. Denne analysen bekrefter de forutsetningene som Pensjonskassen og partene i Overføringsavtalen har lagt til grunn. Analysen ble lagt til grunn av Overføringsavtaleutvalget. I dette utvalget var også KLP representert. Pensjonskassen antar etter dette at det fortsatt er grunn til å gjøre gjeldende at KLP står i en annen stilling enn de andre livselskapene med hensyn til sikkerhet for å overholde Overføringsavtalen. Vi legger derfor til grunn at KLP fortsatt har et ansvar etter Overføringsavtalen som er i tråd med den oppfatningen som så langt har vært gjeldende.

Banklovkommisjonens forslag vil medføre behov for en endring av dagens overføringsavtale. Det er imidlertid vanskelig å si noe konkret om hvordan en ny avtale vil se ut, og den vil uansett være et resultat av forhandlinger mellom de berørte partene. I den forbindelse skal det videre bemerkes at avtalepartene vil ha begrensede fullmakter til å avtale nye vilkår. Etter lov om Statens Pensjonskasse § 46 første ledd krever slike avtaler Arbeids- og administrasjonsdepartementets samtykke.

Som nevnt over ble det av Overføringsavtaleutvalget foreslått endringer i Overføringsavtalen knyttet til medlemskap for ansatte i virksomheter som er egne juridiske personer uten en offentlig garanti for sin virksomhet. Utvalget anbefalte av hensyn til arbeidstakernes interesser at en fremtidig overføringsavtale primært ble basert på en offentlig garanti eller en garantiforsikring for foretakene. Utvalgets anbefaling gikk også ut på at det vil være ønskelig eller nødvendig å akseptere en overføringsavtale som inkluderte betingede ytelser som en del av overføringsavtalesystemet for foretakene. Etter Statens Pensjonskassens vurdering synes Banklovkommisjonens forslag å passe godt med innføring av et slikt system i Overføringsavtalen, men da for alle foretak med pensjonsordning som slutter seg til avtalen. Dette kan derfor være en mulig løsning på ny Overføringsavtale for de foretakene som i dag er med i avtalen.

Overføringsavtaleutvalgets forslag er fortsatt til behandling i Arbeids- og administrasjonsdepartementet.

Et annet forhold som kan få betydning for en framtidig Overføringsavtale, er KLPs pågående arbeid med en omdanning til et aksjeselskap og/eller innfusjonering/sammenslåing med et annet selskap. En slik utvikling vil klare skille KLPs og kommunenes roller. Kommunene vil ikke lenger være eiere på grunn av at de er kunder i KLP, og KLP vil bare være en pensjonsleverandør. I denne situasjonen vil Statens Pensjonskasse kunne bidra til å tilpasse avtalen til Banklovkommisjonens forslag om at KLP ikke skal ha ansvar for de ikke forsikrings-

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

bare ytelser (G-regulering, bruttogaranti og tidligpensjonering). Det får også den praktiske konsekvens at overføringsavtalens part bør være KLPs kunder (kommuner ol) og ikke KLP selv.»

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) uttaler:

«AAD og SPK har ved sin utforming og praktisering av Overføringsavtalen bygget på at KLP har et annet forsikringsrettslig ansvar. AAD må etter dette ta opp med SPK og KLP spørsmålet om det er grunnlag for endring av praktiseringen av Overføringsavtalen etter de linjer som er trukket opp av Banklovkommissjonen. En må da også vurdere om slike endringer i praktiseringen av avtalen vil føre til en mer uoversiktlig og usikker refusjonsordning.

Det vises for øvrig også til at NOU 2000: 28 fortsatt ligger til behandling i AAD.

På sikt må en vurdere en omlegging av hele systemet med mobilitet. Vi viser til Pensjonskommissjonens foreløpige rapport der kommissjonen tilrår at Statens pensjonskasse fonderes. Med en fondert pensjonsordning kan en gå over til et system med fripoliser likt privat sektor der den enkelte arbeidstaker kan ta med seg opparbeidede rettigheter i Pensjonskassen og får disse medregnet i en ny pensjonsordning. Overføringsavtalen kan da bortfalle.»

Sosialdepartementet uttaler:

«For Pensjonsordningen for sykepleiere kommer overføringsavtalen vesentlig til anvendelse i forhold til Oslo Pensjonsforsikring AS (tidligere Oslo kommunale pensjonskasse) og Akershus fylkeskommunale pensjonskasse, som har sykepleiere som medlemmer. Sosialdepartementet tar sikte på å foreslå lovendring for legge til rette for økt konkurranse ved at det åpnes for en mer liberal praksis for å dispensere fra det pliktige medlemskapet i sykepleierpensjonsordningen. Dermed vil antall tilfeller som kommer inn under overføringsavtalen kunne øke. Sosialdepartementet vil sende ut en hørings sak om dette.»

Statens Pensjonskasse (SPK) uttaler for øvrig følgende om oppsigelse av Overføringsavtalen:

«I punkt 7.10.3 uttales det:

«Avtalens § 11, jf § 10 forutsetter derimot ganske enkelt at en pensjonsordning som må opphøre, trer ut av avtalen senest tre måneder etter opphøret.»

Overføringsavtalen er her ikke tilpasset den situasjon at det ikke er pensjonsordningen som er avtalepart. Hvis det er en annen avtalepart, for eksempel en kommune, kommer ikke § 11

til anvendelse på samme måte. I dag er det de lovfestede pensjonsordninger, Statens Pensjonskasse, sykepleierordningen og Pensjonsordning for apoteketaten som er direkte avtaleparter. I kommunal sektor er det ellers KLP, kommunale pensjonskasser eller kommuner som er avtaleparter. Det er lagt til grunn at kommuner som avtaleparter ikke vil opphøre, men at ansvaret vil bli videreført etter en eventuell omorganisering.

I en konkret sak har Statens Pensjonskasse i 2002 sagt opp avtalen delvis overfor en avtalepart, jf avtalens § 9 andre ledd, som følge av at pensjonene ikke ble regulert.»

Statens Pensjonskasse (SPK) uttaler seg også om refusjonsordningen under Overføringsavtalen, og ansvaret for regulering av oppsatte pensjoner:

«Den analyse av refusjonsordningen under Overføringsavtalen som er gjort i punkt 7.10.5 bryter med forutsetningene i et brev av 13. juli 1988 fra Forbruker- og administrasjonsdepartementet, hvor det avslutningsvis er lagt til grunn at «3. Pensjonen må reguleres på samme måte som i Statens Pensjonskasse», og «4. Oppsatte pensjoner beregnes på samme måte som i Statens Pensjonskasse.» Se omtalen av brevet i NOU 2000: 28 under punkt 4.3 på side 67. Dette var bakgrunnen for at Tromsø kommune ble avtalepart da den første kommunale pensjonsordning i et livselskap ble omfattet av Overføringsavtalen. Kommunen inntar for sikringen av de ikke forsikringsbare deler av pensjonsansvaret. De krav som ble stillet i departementets brev fra 1988 bør komme direkte til uttrykk i avtaleteksten.

Banklovkommissjonen påpeker at disse forutsetninger ikke kan bli oppfylt hvis et foretak opphører uten at noen utenfor foretaket tar ansvaret for fremtidig regulering av pensjonene. I en slik situasjon er det i dagens avtale heller ikke klarlagt om den utbetalende ordning skal fortsette å utbetale full pensjon hvis refusjonen opphører eller blir mindre enn avtalen bestemmer, for eksempel som følge av manglende regulering av pensjonene. Dette kan imidlertid ikke bety at avtalen ikke gjelder så langt den kan oppfylles av partene.»

11.2.3 Departementets vurdering

Departementet viser til at lovforslaget ikke griper inn i partenes rettigheter eller plikter etter bestemmelsen i Overføringsavtalen. Det vises for øvrig til omtalen i avsnitt 2.4.5. Arbeids- og administrasjonsdepartementet har opplyst at arbeidet med de spørsmål som er knyttet til Overføringsavtalen og som Overføringsavtaleutvalget i sin utredning

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

NOU 2000: 28 og Banklovkommissjonen i sin utredning nr. 10 (NOU 2003: 11) tar opp, er i gang. Pensjonskommissjonens konklusjoner i utredningen som blir avgitt i desember 2003, vil også kunne få

betydning for arbeidet. Forhold knyttet til Overføringsavtalen kan etter omstendighetene tenkes å innvirke på konkurransen i pensjonsmarkedet.

12 Markedet for kommunale pensjonsordninger – avsluttende kommentarer

12.1 Banklovkommisjonens vurderinger og forslag

Som omtalt tidligere har Banklovkommisjonen i sitt utkast vektlagt at det skal være virksom konkurranse i markedet for kommunale tjenstepensjonsordninger. I NOU 2003: 11 avsnitt 0.1.3 er dette oppsummert som følger:

«Banklovkommisjonen har lagt til grunn at effektiv konkurranse forutsetter både markedsadgang og adgang til å konkurrere om kunder på grunnlag av produktmangfold, priser, finansieringsopplegg, valg av selskapsform mv. Fra et konkurransesynspunkt er det ikke ønskelig å oppnå like konkurransevilkår ved lovkrav som fører til standardisert produktutforming og virksomhetsopplegg. Det er vesentlig at reguleringen av virksomheten i lov- og forskriftsverket ikke medfører rammer for enkelte av pensjonsleverandørene som reelt medfører bånd og begrensninger av konkurransemessig betydning. For Banklovkommisjonen har det vært et mål å etablere virksomhetsregler som er felles for samtlige leverandører av kommunale pensjonsprodukter, og som gjør det mulig for alle å markedsføre pensjonsprodukter som imøtekommer de krav som følger av gjeldende Hovedtariffavtale i kommunal sektor slik disse er fastlagt av Arbeidsretten.»

Banklovkommisjonen utdyper forholdet mellom regelverk og konkurranse i NOU 2003: 11 del I avsnitt 2.3.1. Det heter innledningsvis:

«Konkurransen i markedet for kommunale pensjonsordninger har hittil stort sett vært konsentrert om det som kan kalles annenhåndsmarkedet. Det er derfor spørsmål knyttet til flytting av kommunale pensjonsordninger mellom KLP og andre livselskaper som har stått i sentrum. Det har vært lagt liten vekt på at kollektivmarkedet er delt opp i en kommunal og en privat sektor, og at alle selskapene unntatt KLP, fortsatt har det meste av sin kollektivvirksomhet knyttet til privat sektor. Årsaken er nok at det hittil har vært liten innbyrdes konkurranse mellom kommunale og private pensjonsprodukter. Økende fristilling av kommunale foretak kan endre på dette.»

Banklovkommisjonen trekker frem ulike momenter ved det kommunale pensjonsmarkedet. For det første viser kommisjonen til at den alminnelige oppfatning synes å ha vært at særtrekk ved KLPs produktutforming, premieberegning og finansieringsordning nødvendiggjør særlige flytteregler som innebærer at oppsigelse og flytting fra KLP bare kan foretas med virkning fra et årsskifte. Kommisjonen peker på at det er hevdet at reglene om flytting av kommunale pensjonsordninger i henhold til forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 med tilhørende forskrift (flytteforskriften), fører til stivhet i systemet og til særlige oppgjørsproblemer ved flytting, blant annet fordi de oppgjørsfristene som er fastsatt i flytteforskriften, skaper et behov for likviditetsberedskap ved et årsskifte. Kommisjonen diskuterer imidlertid først eventuelle endringer i flyttebestemmelsene i NOU 2003: 11 Del II. Det heter i del I avsnitt 2.3.1:

«I hvilken utstrekning flyttereglene for kommunale pensjonsordninger bør foreslås endret, kan imidlertid best vurderes i forbindelse med den samlede gjennomgang av regelverket om flytting av kollektive pensjonsordninger som Banklovkommisjonen foretar i Del II av denne utredningen.»

For det andre trekker Banklovkommisjonen frem at ulikheter i regelverk og produktutforming i seg selv kan gi motiv for flytting, såkalt regelarbitrage. Kommisjonen mener at særlige regler om kommunale pensjonsordningers egenkapitaltilskudd til KLP og KLPs regler om utbetaling av egenkapital ved flytting illustrerer dette.

For det tredje peker Banklovkommisjonen på at det ikke foreligger regler om omdanning av kommunale pensjonsordninger til foretakspensjon eller omvendt, og at Hovedtariffavtalen i kommunal sektor krever at kommuneansattes pensjonsordninger skal omfattes av Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse. Dette har i tilfelle av flytting fra KLP til annet livselskap gjort det påkrevd at den kommune det gjelder selv må slutte seg til Overføringsavtalen med SPK og påta seg de forpliktelser avtalen medfører.

For det fjerde peker Banklovkommisjonen på at

KLPs tradisjonelt sterke stilling i markedet for kommunale pensjonsordninger til dels synes å ha sammenheng med de særlige regler som i praksis gjelder for KLPs virksomhet.»

Banklovkommisjonen uttaler imidlertid videre i del I avsnitt 2.3.1 at:

«når pensjonsprodukter av den type KLP nå tilbyr, etterspørres av parter i arbeidslivet og – som følge av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor – fortsatt vil bli etterspurt, vil både dette forhold og hensynet til KLP tale vesentlig mot uten videre å oppheve slike særregler og for øvrig innføre lovkrav som stenger for produkter med slike særtrekk. Dette ville i tilfelle også aktualisere spørsmål om forholdet mellom lovgivning og tariffavtaler på dette området.»

Etter dette har Banklovkommisjonen valgt en tilnæringsmåte der det vurderes mulige endringer i lov- og forskriftsverket som vil gi både KLP og andre livselskaper adgang til å tilby tilsvarende pensjonsprodukter på i hovedsak likeverdige vilkår. Kommisjonen mener at dette vil åpne for konkurranse i markedet, basert på kommunale pensjonsprodukter i samsvar med de krav Hovedtariffavtalen i kommunal sektor stiller. I NOU 2003: 11 del I avsnitt 2.3.1 heter det om lovarbeidet:

«Hovedoppgaven vil være å vurdere hvordan reguleringen av kollektivvirksomhet knyttet til kommunale pensjonsordninger bør utformes for å virke på en egnet måte i forhold til alle pensjonsleverandører av kommunale pensjonsordninger. Dette vil være en forutsetning for at regelverket kan virke konkurransenøytralt.

En annen sak er imidlertid i hvilken grad det i årene som kommer, faktisk vil foreligge effektiv konkurranse i markedet for kommunale – og private – pensjonsordninger. Dette vil nødvendigvis også måtte bero på en rekke andre forhold enn hvordan regelverket er utformet fra myndighetenes side.»

Banklovkommisjonen viser til at kommisjonen i sin sjuende utredning fremhevet som en forutsetning for effektiv konkurranse i kollektivmarkedet at det foreligger tilstrekkelig gjennomsiktighet når det gjelder produktutforming, priser og andre forhold av betydning for markedsaktørenes vurderinger og handlemåte. Banklovkommisjonen mener at disse synspunktene bør kunne være retningsgivende også for tilnæringsmåten når det gjelder konkurranseforholdene i markedet for kommunale pensjonsordninger. Videre heter det i NOU 2003: 11 del I avsnitt 2.3.2:

«Produktutforming, prissetting, finansieringsopplegg mv. når det gjelder kommunale pen-

sjonsordninger, synes hittil å være preget av de tradisjoner som over tid har utviklet seg innenfor KLP, og som kan forklares blant annet ut fra eier- og organisasjonsforhold i selskapet og organisatoriske forhold i den del av arbeidslivet som betegnes som kommunal sektor. Det er derfor en krevende oppgave å få klarlagt de pensjonsrettslige og økonomiske realiteter i de ulike elementer som inngår i de pensjonsprodukter som tilbys av KLP. Tilsvarende kan det være vanskelig å få nødvendig oversikt over de kommunale pensjonsprodukter som i de senere år er tilbudt av de øvrige selskapene, og i tillegg vurdere den pensjonsrettslige og økonomiske betydning av ulikheter i forhold til KLP når det gjelder produktutforming, prissetting, finansieringsopplegg mv. Et forhold av betydning kan her være at enkelte deler av ytelsesspekteret unntas ved forsikringsteknisk beregning av årspremien og i stedet forutsettes dekket av engangspremier etter hvert som slike forsikringsforpliktelser oppstår.

I tillegg til virkninger av enkelte ulikheter i lov- og forskriftsverket, preges således konkurransen på markedet for kommunale pensjonsordninger av betydelig mangel på gjennomsiktighet når det gjelder forhold av vesentlig betydning både for konkurransen mellom leverandørene av pensjonsprodukter og for de kommunale arbeidsgiveres valg av pensjonsprodukter og leverandør. Produkter og priser er vanskelig sammenlignbare. Banklovkommisjonen viser her til sin utredning i NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning. Utredningen inneholder utkast til nye lovbestemmelser og tiltak som nettopp skal motvirke slike forhold og legge forholdene til rette for effektiv konkurranse i kollektivmarkedet. Før det kan vurderes om det i tillegg vil være behov for særlige lovtiltak for å legge forholdene bedre til rette for konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger, vil det imidlertid være nødvendig så vidt mulig å klarlegge de ulike særtrekk ved de pensjonsprodukter som i dag markedsføres. Det vil bli gjort nedenfor i kapitlene 3 til 5.»

Om markedsutviklingen skriver Banklovkommisjonen i NOU 2003: 11 del I avsnitt 2.3.3:

«Utviklingen kan tyde på at det i kommende år også vil kunne etablere seg et førstehåndsmarked for pensjonsordninger i kommunal sektor, det vil si et marked hvor kommunaleide – utskilte eller nye – foretak kan etablere ny pensjonsordning. Allerede i dag er det en god del foretak med kommunale pensjonsordninger som er medlemmer av NHO eller NAVO, og således ikke bundet av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor. I den utstrekning foretaket har skatteplikt, er det av konkurransehensyn, ve-

sentlig at foretaket får skattefradrag for kostnadene, uten hensyn til om pensjonsordningen etableres i KLP eller i et av de øvrige livselskapene i samsvar med de nye pensjonslovene. Konkurranses grunnlaget vil for så vidt være ensartet.

Det har her betydning at lov om foretakspensjon ikke gjelder for fristilte kommunale foretak med skatteplikt, herunder datterselskaper av kommunaleide foretak, dersom foretaket har valgt å etablere eller opprettholde en kommunal pensjonsordning. Foretakets kostnader ved kommunal pensjonsordning gir i så fall inntektsfradrag etter forskrift 19. november 1999 nr. 1158, endret ved forskrift 5. juli 2002 nr. 788, som utfyller skatteloven § 6–45 annet ledd. Bestemmelsen i skatteloven gjelder foretak som har eller har hatt en kommunal eierandel eller som har nær tilknytning til kommune, f.eks. kraftselskaper.

Slike foretak vil således kunne etablere kommunal pensjonsordning i KLP uten å miste rett til inntektsfradrag etter skatteloven. Som følge av at KLPs fellesordninger er tilsluttet Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse, vil slike pensjonsordninger også være omfattet av denne avtalen. Dette vil som regel ikke være tilfelle hvis foretaket etablerte tilsvarende ordning i annet livselskap. De øvrige livselskapene har ikke tilsvarende avtale med Statens Pensjonskasse, og det er antatt at gjeldende regelverk også er til hinder for at disse selskapene påtar seg de forpliktelser Overføringsavtalen medfører. Heller ikke den kommune foretaket har tilknytning til, kan påta seg tilsvarende forpliktelse overfor Statens Pensjonskasse dersom foretaket driver næringsvirksomhet, jf. kommuneloven § 51 annet ledd. Kommunale foretak som er bundet av Hovedtariffavtalen i kommunal sektor, vil derfor kunne ha vanskelig for å oppfylle kravet om at pensjonsordningen skal være omfattet av Overføringsavtalen med Statens Pensjonskasse med mindre pensjonsordningen etableres i KLP, se NOU 2000: 28 s. 185 flg. Det samme gjelder for «fristilte» kommunale foretak som foretrekker å ha kommunal pensjonsordning, noe som i praksis begrenser foretakets adgang til å flytte pensjonsordningen fra KLP til annet livselskap.

Et annet spørsmål vil være om det forhold at foretaket er kommunaleid, fører til komplikasjoner i forbindelse med utskillelse eller nyetablering dersom foretaket skal overta arbeidstakere som tidligere har vært omfattet av kommunal pensjonsordning. En må også ta i betraktning at kommuner og kommunale foretak som i dag omfattes av tariffavtaler i kommunal sektor, vil kunne ha behov for senere å kunne utforme sin pensjonsordning uten nødvendigvis å følge det standardprodukt KLP har utviklet. Det må i til-

felle skje ved regelverksendring, eventuelt om-danning av pensjonsordning. Slike forhold kan begrunne et behov for reglene om kommunale ordninger som gir større fleksibilitet og valgfrihet ved utformingen.

Det må for øvrig her tas i betraktning at også KLP kan tenkes med årene å ville engasjere seg i pensjonsmarkedet i privat sektor eller i deler av dette. I så fall vil KLP få innslag i og en profil på sin virksomhet som prinsipielt ikke avviker så meget fra de øvrige livselskaper. Uavhengig av slike forhold kan for øvrig selve markedsutviklingen medføre at forskjellen mellom privat og kommunal sektor og mellom virksomheten til KLP og andre livselskaper gradvis vil bli mindre.»

12.2 Høringsinstansenes merknader

Som det framgår av avsnitt 3.1.2 har høringsinstansene i hovedsak uttrykt støtte til Banklovkommisjonens målsetning om å skape konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger, og for en tilnærming der pensjonsinnretninger som tilbyr kommunale pensjonsordninger skal ha de samme rammebetingelser i betydningen av at de samme lovregler om premieutjevning mv. gjøres gjeldende for samtlige tilbydere. Blant høringsinstansene som mener Banklovkommisjonens forslag vil bedre konkurransesituasjonen i markedet for kommunale tjenestepensjoner er *Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD)* og *Norges Bank*.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) uttaler:

«AAD støtter Banklovkommisjonens forslag til endringer. Forslaget antas å føre til flere tilbydere og dermed økt konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger.»

Norges Bank uttaler:

«Norges Bank anser at lovforslaget legger forholdene til rette for økt konkurranse i kollektiv livsforsikring. Vi antar at konkurransen mellom livsforsikringsselskapene kan ivaretas innenfor et system med gjennomsnittspremier. I andre bransjer er det relativt vanlig at prisen på for eksempel en tjeneste innbefatter både varer og andre tjenester uten at disse er særskilt priset. Det er likevel konkurranse i disse markedene. Et tilleggsmoment vil være at de fleste kommunene må regnes som profesjonelle innkjøpere, og derfor burde ha bedre forutsetninger for å bedømme ulike forsikringsselskapers vilkår enn vanlige husholdninger. Samfunnsøkonomisk sett er det ønskelig å legge forholdene til rette for økt konkurranse for å øke valgmulighe-

tene og effektivisere ressursbruken til beste for kundene.»

Finansdepartementet har i høringsbrev av 5. mars 2003 bedt høringsinstansene gi merknader til om virksom konkurranse mellom ulike livsforsikringsselskaper vil kunne ivaretas innenfor et system med gjennomsnittspremier.

Om konkurranse i et marked med fellesordninger uttaler *Kredittilsynet* følgende:

«Finansdepartementet legger til grunn at konkurranse normalt vil innebære at premien settes nær reell forsikringskostnad (pris lik kostnad), og være til hinder for utstrakt grad av kryssubsidiering mellom kunder. Det bes om høringsinstansenes merknader til om virksom konkurranse mellom ulike livsforsikringsselskaper vil kunne ivaretas innenfor et system med gjennomsnittspremier.

Kredittilsynet vil, som nevnt i punkt 1, minne om at formålet med å etablere fellesordninger for premieberegning nettopp er å åpne for kryssubsidiering mellom forsikringstakere med sikte på å oppnå alders- og kjønnsnøytrale premier.

Lovutkastet vil etter Kredittilsynets oppfatning legge forholdene til rette for konkurranse om kommunale pensjonsordninger innen rammen av Hovedtariffavtalens krav, slik de er fortolket av Arbeidsretten. Det vil formodentlig være mulig å oppnå reell konkurranse mellom pensjonsinnretningene innenfor det foreslåtte system for fellesordninger med premieutjevning.

Kredittilsynet har for øvrig alltid vært av den oppfatning at de *sentrale* konkurranseparametrene innen kollektiv pensjon er og bør være avkastningsnivå og kostnadsnivå (dvs. administrative kostnader). For kommunale pensjonsordninger vil også andre parametre, som faglig kompetanse og servicenivå i pensjonsinnretningene, kunne spille en ikke ubetydelig rolle, da pensjonsordningene er underlagt et svært komplisert regelverk og avtaleverk. Dette er vanskelig kvantifiserbare størrelser, som må antas å virke helt uavhengig av om pensjonsinnretningene tilbyr fellesordning eller ikke, og om forsikringstakeren velger å inngå i en fellesordning eller ikke.»

Selv om høringsinstansene i hovedsak støtter Banklovkomisjonens målsetning om like rammebetingelser, er enkelte høringsinstanser noe skeptiske til om Banklovkomisjonens lovutkast vil innebære tilstrekkelig konkurranse i det kommunale tjenestepensjonsmarkedet. *De selvstendige kommunale pensjonskasser (DSKP)* uttaler:

«Vi vil for vår del legge til at det foreliggende lovforslaget med gjeldende tariffavtale vil sterkt begrense muligheten for nye aktører å etablere seg på det kommunale pensjonsmarkedet pga. kravet om fellesordning med fellespremie for flere enn en arbeidsgiver. Når vi også observerer at flere av de eksisterende livselskapene vurderer sammenslåing, kan vi fort havne i en situasjon med to eller tre aktører på dette store markedet. Dette gjør det ekstra viktig at man legger forholdene til rette for pensjonskasseløsningen.»

DSKP uttaler videre:

«Å legge til rette for konkurranse blir fremhevet som et hovedhensyn ved utarbeidelse av nytt lovverk. Etter DSKP's mening er det fare for at den reelle konkurransen på det kommunale pensjonsområdet kan bli svært begrenset når vi ser lovutkastet, gjeldende Hovedtariffavtale (HTA) og nåværende leverandørstruktur samlet.

En pensjonsleverandør på det kommunale området må tilby en fellesordning med minst to arbeidsgivere (kanskje flere) for å tilfredsstille kravet til kjønns- og aldersnøytrale premie. Dette betyr at en ny leverandør uten eksisterende kunder innenfor dette markedssegment, må skaffe seg flere nye kunder samtidig for å få lov til å starte opp. Dette vil sannsynligvis være en effektiv barriere mot etablering av flere leverandører.

[...]

Etter vår mening kunne utredningen hatt en mer omfattende behandling av kommunale/fylkeskommunale pensjonskasser. Lovutkastet omfatter både pensjonskasser og livsforsikringskasser, men det kan virke som fokus for utredningen har vært at både KLP og de andre livselskapene skal kunne levere et pensjonsprodukt i henhold til HTA og at det legges til rette for god konkurranse mellom disse selskapene.»

Lørenskog kommune/Referansegruppen uttaler:

«Referansegruppen slutter seg til Banklovkomisjonens merknader under punkt 0.1.3 (2), hvor det blant annet heter:

«... effektiv konkurranse forutsetter både markedsadgang og adgang til å konkurrere om kunder på grunnlag av produktmangfold, priser, finansieringsopplegg, valg av selskapsform mv. Fra et konkurransesynspunkt er det ikke ønskelig å oppnå like konkurransevilkår ved lovkrav som fører til standardisert produktutforming og virksomhetsopplegg.»

Referansegruppen er tilfreds med at lovforslaget i seg selv ikke er til hinder verken for pensjonskasser eller for en individuell beregnet premie.»

Lørenskog kommune/Referansegruppen og *Norske Forsikringsmegleres Forening* gir begge uttalelser der det pekes på risikoen for at Hovedtariffavtalen kan ha uheldig effekt på konkurransen:

Norske Forsikringsmegleres Forening uttaler:

«Meglerforeningen merker seg Inst. S nr 136 (2001–2002):

«Stortinget ber Regjeringen gjennomføre tiltak for å sikre fri konkurranse på markedet for kommunale tjenstepensjonsordninger.»

Det anses å være en betydelig risiko for at Stortingets intensjon om valgfrihet både hva angår produkt og leverandør ikke reelt vil la seg oppfylle.

Tariffpartene kan gjennom forhandlinger begrense denne valgfriheten i sterk grad. I dag er kommunene organisert i samme arbeidsgiverorganisasjon (KS) – som har tariffavtalt sterke føringer innen pensjonsområdet. Hvis loven trer i kraft innenfor gjeldene tariffperiode, dvs. før 1.5.2004, vil konkurransen fra lovens ikrafttreden i praksis være begrenset til et av finansieringsalternativene, den såkalte fellesordningen, regulerer i lovutkastet § 8(b)-6.

Dersom den politiske målsettingen om fri konkurranse ikke oppfylles ved at partene bringer reell valgfrihet inn i tariffavtalen, kan dette etter Meglerforeningens oppfatning lede til en utvikling hvor arbeidsgiversidens organisering fragmenteres i forhold til dagens situasjon.»

Sparebankforeningen uttaler:

«I enkelte tilfeller virker også avtaler som er gjort mellom arbeidslivets parter, hemmende på konkurransen. Markedet for kollektiv livsforsikring er et eksempel på det.»

Sparebankforeningen uttaler videre:

«Hovedavtalens bestemmelser om finansieringssystem (kjønn og alder) har uheldige konsekvenser for pensjonsmarkedets funksjonsmåte. Foreningen vil ikke gå inn for endringer i avtaler som ligger utenfor vårt virkeområde. Foreningen ønsker likevel å framheve at reguleringsmyndighetene og store kundegrupper som arbeidslivets parter må sørge for at kostnadene ved reguleringer ikke blir større enn de verdiene forbedringene representerer.»

Finansnæringens Hovedorganisasjon (FNH) skriver:

«Vi mener imidlertid at forholdet til konkurransen i markedet ikke er godt nok utredet. Av hensyn til å kunne sikre at nystartede livsselskaper og pensjonskasser skal kunne konkurrere på markedet anmoder FNH departementet om

å rette en henvendelse til tariffpartene for å be dem foreta en fornyet vurdering av finansieringsformen for kommunale pensjonsordninger.»

Om konkurranseforholdene skriver FNH følgende:

«FNH mener at Hovedtariffavtalen i praksis vil gjøre det svært vanskelig for nye aktører å komme inn på markedet for kommunale pensjonsordninger. For å få til den tilstrekkelige utjevning av premiene må, ifølge Arbeidsretten, et minstekrav være at flere enn én kommune inngår i fellesordningen. Dette vil i realiteten hindre nye potensielle aktører i å komme inn på markedet.

Banklovkommissjonens arbeid har etter FNHs oppfatning vist at Hovedtariffavtalen legger konkurransehemmende føringer for hvem som kan tilby kommunal tjenstepensjon. FNH merker seg at Banklovkommissjonen ikke har vurdert nærmere i hvilken grad en tariffavtale kan fastsette krav til en pensjonsordning som går på bekostning av konkurransen i markedet.

FNH mener Finansdepartementet i lys av ønsket om virksom konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger, bør rette en henvendelse til partene i tariffoppgjøret før neste hovedtariffoppgjør hvor det bes om at kravene til finansieringsordningen for pensjonsavtalene vurderes i lys av muligheten for nye forsikringsselskap/pensjonskasser til å bli med i markedet for kommunal tjenstepensjon.»

FNH uttaler videre:

«FNH har i punkt 2.1 drøftet forholdet til konkurransen i markedet, herunder forholdet knyttet til nye leverandører av produktet, samt pensjonskasser. FNH mener generelt at tariffavtalen begrenser mulighetene for denne type leverandører til å operere i markedet, og at konkurransen derfor blir unødvendig svekket. Forslag til fellesordninger i utredningen er, etter FNHs oppfatning, først og fremst laget for å tilfredsstille tariffavtalen, ikke for å sikre at det er virksom konkurranse i markedet.

[...]

FNH mener at virksom konkurranse for kommunale pensjonsordninger mellom ulike livsforsikringsselskaper i prinsippet vil kunne ivaretas innenfor et system med gjennomsnittspremier, men viser til våre kommentarer knyttet til de begrensinger for konkurransen som Hovedtariffavtalen setter.»

I forhold til konkurranse mellom flere mulige leverandører i markedet for kommunale tjenstepensjoner skriver *Landsorganisasjonen i Norge (LO)*:

«Kommissjonen fikk i oppdrag å legge til rett for konkurranse om kommunale tjenstepensjoner. Innenfor dette mandat har Kommissjonen gått inn for at konkurransen mellom leverandørene skal foregå på tariffavtalens premisser. Dette er avgjørende for at LO kan støtte forslaget.

LO har hele tiden klargjort at vi ikke ønsker å hindre konkurranse. LO aksepterer konkurranse om ordningene, men ikke slik at tariffpartenes innflytelse over innholdet i pensjonsordningen undergraves. Konkurransen må imidlertid bygge på det som er særegent for forsikringsmarkedet, nemlig spredningen av risiko. Dette er selve hensikten med pensjonsforsikring, ellers kunne en like gjerne ha rene spareordninger. Derfor er det svært viktig at det klargjøres at kjønn eller alder ikke er kostnadselementer som leverandørene skal bruke i konkurransen. Arbeidsretten slo fast at en slik konkurranse er tariffstridig, og de som brøt spillereglene er dømt til å rett opp sin praksis. Hvis denne praksisen hadde fått fortsette ville det virke ødeleggende på arbeidsmarkedet i offentlig sektor. Dette vil etter Kommissjonens forslag bli ulovlig.

LO har merket seg at Stortinget etter behandlingen av Kvidalutvalget nå har bedt om at også private tjenstepensjoner tilrettelegges for et kjønns- og aldersnøytralt premiesystem. Vi antar at Stortinget dermed ønsker et liknende produkt som det KLP tilbyr, også i privat sektor. Dette er gledelig og vil kunne føre til at også konkurransen i det private pensjonsmarkedet blir mer i tråd med det brede ønsket om minst mulig diskriminering i hele arbeidsmarkedet. LO ser fram til det forslaget Kommissjonen skal legge fram.

Konkurranse som frambringer mer kostnadseffektive leverandører er et samfunnsgode. Imidlertid er det mange elementer ved konkurransen i forsikrings- og pensjonsmarkedet som bidrar til høyere kostnader. Administrasjons- og markedsføringskostnader blir høyere jo flere leverandører vi har i markedet. Dette vises ved at KLP har et kostnadsnivå som ligger rundt halvparten av konkurrentenes. Ideelt sett burde derfor konkurransen vært om oppdrag innenfor store kollektive forsikringsordninger, slik for eksempel Petroleumsfondet er organisert. Dermed unngås markedsføringskostnader, og stor driftsfordeler utnyttes bedre. Det er derfor samfunnsmessig uheldig at den kommunale fellesordningen nå er splittet opp i flere selskaper. I den videre konkurranse er det derfor viktig at det legges til rett for at den samfunnsmessig beste løsningen ikke hindres i å realiseres.»

Konkurransetilsynet uttaler:

«Konkurransetilsynet ønsker å bemerke at det, på tross at de foreslåtte regelverksendringene,

kun er ett segment som alle pensjonsleverandørene i Norge kan konkurrere innenfor, nemlig segmentet som omfatter fristilte statlige virksomheter, herunder statakjeselskap, statsforetak, helseforetak og særlovselskap, samt stiftelser som kan velge pensjonsordning i SPK. Forslaget til nytt regelverk ser heller ikke ut til å endre SPKs monopolstilling overfor apotekansatte, ansatte i statsforvaltningen og lærere i grunn- og videregående skole.

Banklovkommissjonen tar altså i stor grad for seg bare deler av markedet for kollektiv livsforsikring, nemlig kollektiv livsforsikring i kommunal sektor. Utredningens tittel «Konkurranse i kollektiv livsforsikring» kan derfor være litt misvisende.»

12.3 Departementets vurdering

Finansdepartementet vil innledningsvis peke på at konkurranse ikke er et selvstendig mål, men er et mål i den forstand at konkurranse er et middel for å sikre effektiv bruk av ressurser. Departementet slutter seg til Banklovkommissjonens målsetning om å bedre konkurransen i markedet for kommunale pensjonsordninger. Gjennom tiltak som har som siktemål å påvirke konkurranseforholdene og markedsdeltakernes atferd, vil effektiv ressursbruk kunne bli fremmet i dette markedet.

Banklovkommissjonen legger vekt på at samtlige tilbydere av kommunale pensjonsordninger skal sikres markedsadgang. Videre legger kommissjonen til grunn at etter Arbeidsrettens dom 8. oktober 2002, vil dette innebære at samtlige pensjonsinnretninger får anledning til å tilby pensjonsordninger i tråd med Hovedtariffavtalens krav.

Finansdepartementet er enig i at pensjonstilbydere i det kommunale pensjonsmarkedet bør stilles overfor det samme regelverk, og at det ikke bør velges løsninger der enkelte tilbydere har særskilte dispensasjoner fra forsikringsvirksomhetsloven.

Finansdepartementet antar at forslaget til endringer i forsikringsvirksomhetsloven legger til rette for konkurranse mellom pensjonsinnretningene som tilbyr kommunale pensjonsordninger idet de vil ha de samme lovregler å forholde seg til. Imidlertid vil det være et åpent spørsmål om det faktisk vil opprettes effektiv konkurranse i markedet. Dette vil være avhengig av en rekke forhold utenfor Finansdepartementets nedslagsfelt. Banklovkommissjonen uttrykker det samme forbehold i NOU 2003: 11 del I avsnitt 2.3.1 (gjengitt over):

«En annen sak er imidlertid i hvilken grad det i årene som kommer, faktisk vil foreligge effektiv

konkurransen i markedet for kommunale – og private – pensjonsordninger. Dette vil nødvendigvis også måtte bero på en rekke andre forhold enn hvordan regelverket er utformet fra myndighetenes side.»

Finansdepartementet mener at det er svært viktig at forsikringsvirksomhetsloven ikke begrenser produktspekteret innen kommunale pensjonsordninger ved å kreve at denne typen pensjonsordninger skal ha et finansieringssystem som innebærer utjevning av premier i fellesordninger. Etter departementets vurdering er det vesentlig at pensjonsinnretningene etter forsikringsvirksomhetsloven også (fortsatt) skal kunne tilby kommunale pensjonsordninger med premier beregnet etter vanlige forsikringstekniske prinsipper

Finansdepartementet ser det også som ønskelig at kommunale arbeidsgivere selv skal kunne bestemme hvilken pensjonsinnretning som skal forvalte arbeidsgiverens pensjonsordning. Videre mener departementet at det kan være uheldig dersom kommuner som ønsker å kjøpe pensjonsordninger med premier beregnet etter vanlige forsikringstekniske prinsipper, blir hindret i dette. Etter Banklovkommisjonens forslag vil ikke forsikringsvirksomhetsloven begrense adgangen for pensjonsinnretningene til å tilby produkter med slike premier, men flere høringsinstanser har pekt på at Hovedtariffavtalen for kommuner mv. vil legge føringer slik at kommunene må etterspørre pensjonsordninger der premien utjevnes over et kollektiv av kommuner.

Andre høringsinstanser påpeker at Banklovkommisjonens forslag ikke forhindrer en eventuell situasjon der krav i Hovedtariffavtalen vil innebære etableringshindre. Bakgrunnen er at det for et nytt selskap kan være vanskelig å opprette en fellesordning som omfatter flere kommunale arbeidsgivere, særlig dersom det legges til grunn at utjevningsordningen må være relativt stor.

Finansdepartementet tar til etterretning at det i forhold til Hovedtariffavtalen ikke er avklart hvor stor en fellesordning må være. Videre kan det stil-

les spørsmål ved muligheten for å opprette nye pensjonskasser for en enkelt kommune. Finansdepartementet har merket seg at Hovedtariffavtalens krav til at pensjonsordninger skal være basert på et finansieringssystem som er kjønnsnøytralt og ikke virker utstøtende på eldre arbeidstakere, i henhold til domspremiss nr. 19 kun gjelder ved flytting av pensjonsordning. Finansdepartementet legger for øvrig til grunn at tilstanden som her vil gjøres gjeldende vil bygge på tolkninger av Hovedtariffavtalen. Det vises for så vidt også til Banklovkommisjonens uttalelse i NOU 2003: 11 s. 70 hvor det vises til at kommuner med egne pensjonskasser ikke var trukket inn i saken for Arbeidsretten, og at det et åpent spørsmål om Hovedtariffavtalen stenger for videreføring av pensjonsordning i egen pensjonskasse.

I høringsbrev av 5. mars 2003 har Finansdepartementet lagt til grunn at det er viktig at man ved utformingen av lovforslaget om kommunale pensjonsordninger avveier fordeler og ulemper ved et system med utjevning av premie mellom ulike forsikringskunder. På denne bakgrunn stilte departementet høringsinstansene enkelte spørsmål knyttet til forsikringsmarkedets funksjonsmåte og om Banklovkommisjonens forslag om utjevning av premie var forenlig med virksom konkurranse. Finansdepartementet tar til etterretning at de fleste høringsinstanser mener at et marked med utjevning av premie vil kunne være i samsvar med god og virksom konkurranse.

Finansdepartementet vil likevel peke på at man ikke har erfaring med et system der flere selskaper utjevner premie over forsikringstakere, og at man vil kunne få en situasjon der selskapenes pristilbud til kommunale kunder i mindre grad avhenger av marginalkostnadene ved å tilby kunden en pensjonsordning, og der kostnadsammenhenger vil kunne bli tilslørt. Departementet viser i denne sammenheng til at reglene vil bli evaluert på et senere tidspunkt, jf. omtale i avsnitt 2.4.6.

I forhold til flyttebestemmelsenes betydning vises til drøfting i Del II.

13 Skatt og kommunale pensjonsordninger

13.1 Virkeområde

Lovforslaget regulerer hvem som kan opprette kommunal pensjonsordning slik den er definert i forslaget. Når det gjelder retten til fradrag i skattepliktig inntekt for kostnad til sikring av pensjon følger den av skattelovens regler. Ordlyden i bestemmelsene om fradragsrett omfatter ikke «statlige helseforetak og andre statlige foretak». Departementet antar derfor at det er hensiktsmessig med en kort omtale av fradragsrett knyttet til kommunale pensjonsordninger i de nevnte foretakene.

Etter skatteloven § 6–45 annet punktum gis det fradrag for kostnad til sikring av pensjon i offentlig pensjonsordning. Departementet har fastsatt vilkår for arbeidsgivers fradragsrett i forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 (FSFIN) § 6–45. Regelverket åpner for fradragsrett for tariffestet pensjonsordning i såkalt fristilt kommunal virksomhet mv. Det forutsettes at arbeidsgiver må ha eller har hatt en kommunal, herunder fylkeskommunal eierandel. Det antas å være tilfelle for statlige helseforetak. Departementet viser her til begrunnelsen for at statlige helseforetak er tatt med i lovforslaget § 8b-1. Spørsmålet om inntektsfradrag for helseforetak er ikke aktuelt siden offentlige bedrifter som regionale helseforetak og helseforetak har fritak for skatteplikt, jf. skatteloven § 2–30 første ledd bokstav g. Spørsmålet er likevel av betydning for de ansattes rett til inntektsfradrag for pensjonspremie.

Arbeidstakere som ikke er ansatt i offentlig forvaltning og som heller ikke er medlemmer i en lov-pålagt ordning, har bare fradragsrett etter skatteloven § 6–47 bokstav a dersom ordningen fyller lovens vilkår til å være offentlig. Bestemmelsen må sees i sammenheng med skatteloven § 6–45 annet punktum og Finansdepartementets forskrift til skatteloven § 6–45. Arbeidstaker har således bare rett til fradrag når arbeidsgiver fyller vilkårene i forskriften. Hvis arbeidsgiver ikke er skattepliktig eller ikke har skattepliktig virksomhet, må det foretas en vurdering av om vilkårene ville ha vært oppfylt dersom det forelå skatteplikt. Departementet legger til grunn at vilkårene ville ha vært oppfylt for et statlig helseforetak hvis det var skattepliktig.

Dette tilsier med andre ord at det vil være fradragsrett for ansatte til kommunal pensjonsordning i statlige helseforetak.

For andre statlige foretak må det foretas en konkret vurdering av om det foreligger fradragsrett.

13.2 Premiefond

Etter hovedregelen i lovforslaget § 8b-14 skal overskudd tilført pensjonsordningen godskrives forsikringstakeren og overføres til pensjonsordningens premiefond. Forslaget forutsetter at det opprettes et premiefond for hver pensjonsordning. Premiefondet er i henhold til lovforslaget § 8b-11 definert som en del av pensjonsordningens midler.

Forslaget om å opprette et premiefond begrunnes i all hovedsak med at overskuddet skal fordeles etter bidragsprinsippet og tilføres den enkelte pensjonsordning. Overskuddet skal ikke trekkes inn i oppgjøret av årets premieansvar. Begrunnelsen for å opprette premiefond er dermed langt snevrere enn for premie- eller innskuddsfond etter henholdsvis lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven. Det åpnes ikke for at arbeidsgiver skal kunne innbetale midler direkte til fondet. På denne bakgrunn er det ikke aktuelt å foreslå en fradrags-hjemmel.

Det følger av lovforslaget § 8b – 12 tredje ledd at lov om foretakspensjon § 10 – 2 til § 10–4 gjelder så langt de passer. Henvisningen innebærer at det kan være aktuelt å overføre midler fra premiefondet til foretaket. Det foreslås en særskilt hjemmel for å skatlegge hele beløpet i det inntektsåret midlene overføres til foretak med skattepliktig virksomhet. Det vises til forslaget til endring av skatteloven § 5–30 fjerde ledd.

Premiefond er skattemessig favorisert ved at avkastningen av midlene på fondet er fritatt for inntektsskatt. Det er vanskelig å anslå hvor stort provenytapet av å opprette premiefond i kommunale tjenestepensjonsordninger vil bli siden dette vil avhenge av størrelsen og avkastningen på disse fondene. De skattepliktige forsikringstakerne vil imidlertid isolert sett ha incentiver til å la fondet bli størst mulig, opp til den maksimale grensen på fondet, siden premiefondet vil framstå som en «skatte-

fri sparebøsse». På svært usikkert grunnlag anslås provenytapet av å opprette premiefond i kommunale pensjonsordninger til inntil 5 mill. kroner i 2004. Over tid vil imidlertid provenytapet kunne bli noe høyere. Dette kan skyldes at det innestående beløpet på fondet kan øke blant annet fordi de framtidige

konkurransesforholdene i sektoren kan ha positiv effekt på livselskapenes avkastning. I tillegg kan det i tiden fremover trolig bli flere skattepliktige foretak ved at virksomhet skilles ut fra den kommunale forvaltningen.

14 Økonomiske og administrative konsekvenser

14.1 Innledning

Departementet foreslår et nytt kapittel 8b om kommunale pensjonsordninger i lov om forsikringsvirksomhet. Forslaget legger til rette for at livsforsikringsselskaper skal kunne tilby kommunale pensjonsprodukter med premieutjevning. Forslaget innebærer at alle selskaper og pensjonskasser reguleres av et felles sett av pensjonsrettslige regler, og departementet legger til grunn antar at forslaget vil bidra positivt hva gjelder konkurransen i dette markedet.

Forslaget inneholder regler om premieberegning. Det er blant annet gitt regler om bruk av fellesordninger for premieutjevning for kommunale pensjonskasser. Departementet foreslår videre regler om krav til forsikringsmessig dekning av pensjonsforpliktelsene og om forvaltning og disponering av midler knyttet til slike pensjonsordninger. Midlene skal kunne forvaltes som egen investeringsportefølje etter samme regler som i lov om foretakspensjon.

Lovforslaget regulerer markedet for kommunale pensjonsprodukter. Hittil har kommunale pensjonsordninger vært underlagt de generelle reglene i forsikringsvirksomhetsloven, men enkelte forsikringsselskaper er også gitt unntak fra reglene blant annet om premieberegning. Når særskilte regler for kommunale pensjonsordninger plasseres i et eget kapittel i forsikringsvirksomhetsloven, vil dette føre til synliggjøring av reglene og økt oversikt.

14.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Departementet antar at forslaget til nye regler i liten grad vil medføre ekstra kostnader eller nye arbeidsoppgaver av betydning for myndighetene. Aktuelle tilbydere innenfor det kommunale pensjonsmarkedet, herunder livsforsikringsselskaper, er i hovedsak allerede undergitt myndighetstilsyn.

Myndighetene presenterer et samlet lovverk på et område hvor det har vært en del uklarhet og

hvor praksis ikke alltid har vært lett tilgjengelig. Ved å klargjøre rettstilstanden, og gjøre reglene mer tilgjengelige, vil man kunne bidra til noe enklere kontroll av markedssegmentet for tilsynsmyndighetene. Over tid vil det kunne vise seg behov for visse utfyllende regler, men departementet antar at dette vil være i et begrenset omfang.

Selskapene som ønsker å etablere ordninger i henhold til lovforslaget vil på vanlig måte måtte sende produktmeldinger til godkjenningsmyndighetene. Departementet legger imidlertid til grunn at antallet markedsaktører neppe vil øke vesentlig i forhold til dagens situasjon. Lovforslaget legger til rette for at behovet for særskilte dispensasjoner, for aktører og produkter innenfor dette segmentet, vil reduseres. Dette vil være en forenkling både for myndighetene og for livsforsikringsselskapene.

14.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for private

Departementet legger til grunn at lovforslaget vil bidra til avklaring av rettstilstanden og klargjøring av de rammer som vil gjelde for de ulike markedsaktørers produkter. Dette antas å være en fordel for forsikringskundene, herunder kommuner, fylkeskommuner, kommunale foretak mv. Kostnadskrevende tvister og rettsprosesser vil således kunne reduseres. Gjennomsiktigheten i markedet vil kunne øke og således skape mer ryddige og oversiktlige markeds- og konkurranseforhold. Et mer gjennomiktig marked vil være til fordel både for forsikringskundene og for de forsikrede.

Aktører i dette markedet vil måtte sette seg inn i det nye regelverket, og til dette vil medgå noe ressurser. Tilpasninger, i form av blant annet datasystemer for premieberegning og produkter, vil også kunne generere noe økte kostnader for tilbydere i dette markedssegmentet.

Lovforslaget legger til rette for økt konkurranse. Både eksisterende og nye tilbydere vil kunne øke innsatsen for å få nye kunder. Markedsføringskostnadene samlet sett vil således kunne øke, men dette vil avhenge av flere forhold, blant annet på det

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

enkelte selskaps egen strategi. En kostnadsøkning fremstår i alle tilfelle som begrenset i forhold til de fordeler lovforslaget antas å gi ved å etablere et

grunnlag for ryddig konkurranse innenfor dette markedsegmentet.

Del II
Flytting

1 Innledning

Departementet foreslår i denne delen regler til et nytt kapittel 8c i forsikringsvirksomhetsloven om flytting av forsikringskontrakter som i hovedsak innebærer en videreføring av og presisering av gjeldende rett. Formålet er å samle bestemmelsene om flytting av livsforsikrings- og pensjonskontrakter.

På enkelte punkter foreslås det imidlertid nye regler.

Når det gjelder oversikt over innholdet i del II og sammendrag av forslagene, vises til omtale innledningsvis under «Proposisjonens hovedinnhold».

2 Bakgrunn for lovforslaget

2.1 Banklovkommisjonens mandat og arbeid

Finansdepartementet ba i brev av 13. juli 2000 Banklovkommisjonen om å utrede forslag til ny livsforsikringslovgivning. I mandatet heter det blant annet:

«Det skal legges vekt på å utarbeide et regelverk for livsforsikring som gir incentiver til en effektiv drift med god lønnsomhet og soliditet, som sikrer en klar fordelig av risiko og avkastning mellom kunder og eiere, gir muligheter til å utvikle nye produkter som kundene etterspør og som ivaretar viktige kundehensyn, herunder kontorføring og flytterett.»

De sentrale områder innenfor dette mandatet ble behandlet i Utredning nr. 7, NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning, som ble avgitt 29. juni 2001. Reglene om flytting av kontrakter om livs- og pensjonsforsikringer ble ikke behandlet i utredningen. Banklovkommisjonen uttalte i denne forbindelse (s. 17):

«Banklovkommisjonen vil for øvrig peke på at utredningen av tidsmessige årsaker ikke omfatter en del emner av den offentlige regulering av livsforsikringsselskaper knyttet til problemer som er felles for kollektiv og individuell livsforsikring. Det har således i denne omgang ikke vært mulig å foreta en gjennomgang av reglene om flytting av forsikringskontrakter med hjemmel i lov om forsikringsvirksomhet § 7–8.»

Banklovkommisjonens gjennomgang av lov og forskriftsverket om flytting av kontrakter om livs- og pensjonsforsikring startet opp vinteren 2002.

Banklovkommisjonen ble i brev 15. mai 2002 fra Finansdepartementet bedt om å vurdere problemstillinger knyttet til premieberegning i, og flytting fra, KLP og å utarbeide forslag til eventuelle tiltak. Det bes om at det i vurderingen legges vekt på konkurransemessige forhold.

Banklovkommisjonens arbeid med utkast til ny lovgivning om flytting av livsforsikringskontrakter ble således utvidet til å omfatte også de spørsmål som knyttet seg til det nye oppdraget. Banklovkommisjonen har lagt til grunn at det foreligger en nær sammenheng mellom flytting av livsforsikringskon-

trakter og konkurranse i markedet for kommunale pensjonsordninger. Banklovkommisjonen har i NOU 2003: 11 avsnitt 0.1.2 vist til at behovet for særlige regler om flytting av kommunale pensjonsordninger vil bero på hvordan regelverket for forsikringsvirksomhet knyttet til kommunale pensjonsordninger utformes.

Banklovkommisjonen har hatt som mål at flytte-reglene for private og kommunale ordninger så langt som mulig bør være de samme.

For øvrig har Banklovkommisjonen lagt vekt på å presentere et utkast til lovregler som innebærer en samling av reglene i et nytt kapittel i forsikringsvirksomhetsloven. Banklovkommisjonen har lagt til grunn at dette også vil innebære en forenkling av regelverket. Videre har Banklovkommisjonen lagt vekt på å regulere flytting i lovtekst fremfor forskrift. Etter vedtakelsen av de nye pensjonslovene, lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, har Banklovkommisjonen også sett behov for å tilpasse et nytt regelverk til disse lovene.

2.2 Generelt om flytting av livs- og pensjonsforsikringskontrakter

Flytting av en livs- eller pensjonsforsikringskontrakt innebærer noe forenklet at det skjer et skifte av forsikringsleverandør, slik at en eksisterende kontrakt videreføres hos en ny leverandør. Forutsetningen for en slik videreføring er at midlene tilhørende kontrakten overføres til den nye leverandøren (selskapet).

I norsk rett ble en alminnelig adgang til å flytte livs- og pensjonsforsikringskontrakter innført i 1988. Flytteretten er lovfestet i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven) § 7–8, og er blant annet begrunnet ut fra konkurransehensyn. Norge er et av de få land hvor det er lovfestet en slik generell rett til å flytte livs- og pensjonsforsikringsavtaler fra et selskap til et annet. For nærmere omtale av flytterettbestemmelsens bakgrunn, vises det til Banklovkommisjonens omtale av dette i NOU 2003: 11, s. 130 del II avsnitt 2.1.

Forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 fastslår at en kontrakt om livs- eller pensjonsforsikring ved melding til selskapet kan sies opp for overføring av midlene knyttet til forsikringen til annet selskap eller pensjonskasse. Rettslig innebærer en flytting av en livs- eller pensjonsforsikring to ulike disposisjoner. For det første foreligger det en oppsigelse av den eksisterende kontrakten. For det andre etableres det en tilsvarende kontrakt hos et annet selskap. Forutsetningen for at det etableres en tilsvarende kontrakt i det nye selskapet, er at midlene til-

hørende den eksisterende kontrakten følger med ved flyttingen. Flyttingen innebærer derfor også at det foretas en beregning og en overføring av midlene tilhørende kontrakten fra det tidligere selskapet til det nye selskapet.

Flytting må videre avgrenses mot de tilfeller hvor det foreligger gjenkjøp av forsikringen. Gjenkjøp innebærer at forsikringen bringes til opphør, og forsikringstakeren får verdien av forsikringen utbetalt.

3 Virkeområde og flytterett

3.1 Gjeldende rett

Etter § 7–8 første ledd i forsikringsvirksomhetsloven kan livs- og pensjonsforsikringskontrakter sies opp ved melding til selskapet, for å overføre midlene knyttet til forsikring til et annet selskap eller pensjonskasse. Denne bestemmelsen gjelder etter sin ordlyd livsforsikringsselskaper og pensjonskasser. Dette følger også av forsikringsvirksomhetsloven § 1–1 annet ledd jf. forskrift 19. februar 1993 nr. 117 om forsikringsvirksomhetslovens anvendelse på pensjonskasser og pensjonsfond § 2.

Lov om foretakspensjon § 8–7 første ledd fastsetter at overføring av midler knyttet til en foretakspensjonsordning kan foretas etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7–8.

I medhold av § 7–8 tredje ledd er det i forskrift 27. november 1991 nr. 757 om rett til overføring av oppsamlede midler knyttet til kollektiv eller individuell livs- eller pensjonsforsikring (flytteforskriften) fastsatt nærmere regler om flytting av livs- og pensjonsforsikringskontrakter. Flytteforskriftens anvendelsesområde angis i § 1–1:

«Denne forskrift gjelder overføring av oppsamlede midler knyttet til kollektiv eller individuell livs- eller pensjonsforsikring som følge av flytting av forsikringen til annet forsikringsselskap eller pensjonskasse.»

Flytteforskriften gjelder kun overføring av forsikringen mellom forsikringsselskap og pensjonskasser, herunder fra forsikringsselskap til pensjonskasse og omvendt.

Kredittilsynet kan med hjemmel i flytteforskriften § 1–3 på visse vilkår gjøre unntak fra bestemmelsene om overføring i flytteforskriften. Denne dispensasjonsadgangen har blant annet vært benyttet for å regulere overføring av midler fra livsforsikringsselskap til Statens Pensjonskasse (SPK). Vilkåret for dispensasjon er at det er «uten prinsipiell betydning og for øvrig er ubetydelig».

Del II i flytteforskriften regulerer kollektiv pensjonsforsikring. Dette omfatter overføring av midler i privat kollektiv pensjonsforsikring til annen privat pensjonsinnretning (kapittel 3), overføring av midler i privat pensjonskasse til privat kollektiv pensjonsforsikring (kapittel 4), overføring av mid-

ler knyttet til kommunal pensjonsordning (kapittel 5) og overføring av individuelle rettigheter i privat pensjonsordning (kapittel 6).

Del III regulerer kollektiv pensjonsforsikring for foreningsmedlemmer. Del IV i flytteforskriften har regler for gruppelevsforsikring. Individuell renteforsikring omfatter IPA, jf. forskrift 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 (skatteforskriften) § 6–47, og individuelle livrenter, jf. skatteforskriften § 5–41. Disse forsikringene er regulert i flytteforskriften Del V. Endelig har flytteforskriften regler for kapitalforsikring og kapitaliseringsprodukter i henholdsvis del VI og del VII.

Pensjonsordning etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold kan i tillegg til å opprettes ved avtale med livsforsikringsselskap og pensjonskasse, inngås ved avtale med bank eller forvaltningsselskap for verdipapirfond, jf. lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2–2 første ledd. Etter innskuddspensjonsloven § 8–5 kan en innskuddspensjonsordnings midler flyttes til en annen institusjon «i henhold til ellers gjeldende regler». Regler for flytting til, fra og mellom banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond er gitt i del 5 i forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold del 5.

3.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har i utkastet foreslått en egen bestemmelse om virkeområde i § 8c-1. Det følger av bestemmelsens første ledd at bestemmelsene i kapittel 8c gjelder flytting «mellom pensjonsinnretninger» av nærmere oppgitte typer kontrakter. Første ledd bokstav a til g i utkastet § 8c-1 angir hvilke kontrakter som omfattes av reglene. Det følger av omtalen i spesialmerknadene til bestemmelsen, jf. NOU 2003: 11 s. 165, at opplistingen i bestemmelsens første ledd har til hensikt å omfatte alle former for livs- og pensjonsforsikringskontrakter. Det vises i den forbindelse til det som er sagt innledningsvis om Banklovkommisjonens mål med lovutkastet, jf. avsnitt 2.1, og Banklovkommisjonens omtale i NOU 2003: 11 s. 145:

«Flytteforskriften er i sin tid utformet med henblikk på at den for hver av de ulike typer av forsikringsprodukter skulle gi et fullstendig regelsett om flytting. Dette førte til at flytteforskriften ble meget omfangsrik, og til at den dekket i detalj en del forsikringsprodukter som praktisk sett nå har liten betydning i flyttesammenheng. *Banklovkommisjonens* tilnæringsmåte er at en ved utformingen av et nytt lovfastsatt regelverk om flytting bør kunne se bort fra kontraktstyper som ikke lenger er av nevneverdig praktisk betydning eller som i flyttesammenheng spiller liten rolle. *Banklovkommisjonen* er derfor kommet til at reglene om flytting av slike kontrakter – dersom det skulle vise seg behov for nærmere regler – i tilfelle bør kunne gis senere ved enkeltvedtak eller forskrift. I denne gruppen inngår blant annet kollektiv pensjonsforsikring for foreningsmedlemmer, gruppelivsforsikring og individuell kapitalforsikring. Dette tilsier at bestemmelsene om selve virkeområdet i lovutkastet likevel utformes generelt slik at den forskriftshjemmel som foreslås i lovutkastet får tilsvarende vid rekkevidde.

En slik tilnæringsmåte gjør det mulig å konsentrere lovutkastet for øvrig om en regulering av flytteretten og gjennomføringen av flytting ved de praktisk viktige typer av livsforsikrings- og pensjonskontrakter. Redaksjonelt er lovutkastet utformet i tre hovedavsnitt, blant annet slik at det kan tas hensyn til at regelbehovet varierer med hvilken type av forsikrings- og pensjonsprodukt det gjelder.»

Banklovkommisjonen forutsetter at flytting av pensjonsordninger som ikke faller inn under § 8c-1, også kan reguleres ved avtale, jf. NOU 2003: 11 s. 166.

For det første skal reglene i kapittel 8c gjelde for pensjonsordninger i henhold til lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, jf. henholdsvis utkastet § 8c-1 første ledd bokstav a og b. For det andre skal reglene gjelde for pensjonsordninger som omfattes av kapittel 8b, jf. proposisjonens del I. Det følger av utkastet § 8b-1 hvilke pensjonsordninger dette gjelder, heretter kalt kommunale pensjonsordninger. Det vises til omtale av utkastet § 8b-1 i proposisjonens del I kapittel 4.3. I utkastet § 8c-1 første ledd bokstav d fastsettes det at reglene også skal gjelde for «andre kollektive pensjonsordninger». Banklovkommisjonen har i spesialmerknadene til bestemmelsen (NOU 2003: 11 s. 165) vist til at dette blant annet vil omfatte kollektive pensjonsordninger som ikke er omfattet av skattereglene, dvs. kollektive livrenter, kollektive pensjonsordninger for foreningsmedlemmer og gruppelivsforsikringer.

I utkastet § 8c-1 første ledd bokstav e til g har

Banklovkommisjonen foreslått at reglene skal gjelde også for individuelle kontrakter/rettigheter. I bokstav e har Banklovkommisjonen foreslått at individuelle rettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger skal omfattes. Dette omfatter fripoliser og pensjonskapitalbevis, samt «tilsvarende» individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger, jf. bokstav e. Fripoliser utstedes etter lov om foretakspensjon § 4–7 når et medlem slutter i foretaket med rett til opptjent pensjon. Etter foretakspensjonsloven § 4–6 annet ledd beholder medlemmet sin rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve ved fratredelse uten rett til straks begynnende pensjon, hvis ikke tjenestetiden på fratredelsestidspunktet er kortere enn 12 måneder. Etter § 4–9 i lov om foretakspensjon utgjør fripolisen et eget rettsforhold mellom den som har mottatt fripolisen og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som har utstedt fripolisen.

Banklovkommisjonen har i bokstav f foreslått at individuelle pensjonsavtaler skal omfattes. Dette skal omfatte «pensjonsforsikrings- og livrentekontrakter og andre pensjonsavtaler». Endelig har Banklovkommisjonen foreslått at reglene skal gjelde for «andre livsforsikringskontrakter», jf. utkastet § 8c-1 første ledd bokstav g.

Som nevnt gjelder reglene flytting av de angitte typer kontrakter «mellom pensjonsinnretninger», jf. utkastet § 8c-1 første ledd. Pensjonsinnretning er definert i § 8c-1 annet ledd. Det følger at livsforsikringsselskap og pensjonskasse skal regnes som pensjonsinnretning. Det samme gjelder bank og forvaltningsforetak for verdipapirfond. Flytting fra og til bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond, er i gjeldende rett regulert i del 5 i forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov av 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold del 5. Flytting mellom livsforsikringsselskap og pensjonskasser er regulert i forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 og flytteforskriften. Banklovkommisjonen har vist til at det gjeldende regelverk er utformet slik at forskjellige regler kommer til anvendelse avhengig av hvilken institusjon som er involvert, jf. ovenfor. Kommisjonen anser på denne bakgrunn regelverket for å være komplisert og uoversiktlig, og har derfor foreslått en samlet lovmessig behandling av flytting i lovutkastet kapittel 8c, jf. utkastet § 8c-1 annet ledd. En lovteknisk konsekvens av dette, er forslaget om at § 1–1 i forsikringsvirksomhetsloven endres, slik at det fremgår at kapittel 8c også skal gjelde for banker og forvaltningsforetak for verdipapirfond, jf. utkast til endring av forsikringsvirksomhetsloven § 1–1.

Banklovkommisjonen har foreslått en uttrykkelig regel om at omdanning, sammenslåing og de-

ling av pensjonsordning i forbindelse med flytting skal kunne foretas i henhold til ellers gjeldende regler. Likeledes foreslår Banklovkommisjonen uttrykkelig å fastslå at tilsvarende gjelder for sammenslåing og omdanning av fripoliser og pensjonsskapitalbevis og andre individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger. Det vises til utkastet § 8c-1 tredje ledd.

Banklovkommisjonen har vist til at det vil kunne foreligge eller oppstå behov for mer detaljerte bestemmelser til utfylling av lovutkastets bestemmelser. Banklovkommisjonen viser også til at det for eksempel kan finne sted utvikling av regelverket for pensjoner som også kan føre til behov for nye regler på kapittel 8c's område. På denne bakgrunn har Banklovkommisjonen foreslått en generell forskriftshjemmel i utkastet § 8c-1 femte ledd. Bestemmelsen gir hjemmel til Kongen, til å fastsette nærmere regler til utfylling, gjennomføring og avgrensning av reglene i kapittel 8c.

3.3 Høringsinstansenes merknader

FNH uttaler i sin høringsuttalelse at flytteregelverket i Banklovkommisjonens forslag generelt virker forenklende. Videre uttaler *FNH* om regelverkets virkeområde:

«*FNH* støtter at det i lov om forsikringsvirksomhet, § 1–1, tas inn en bestemmelse som gjør det klart at flyttereglene også vil gjelde for banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond. Disse institusjonene vil kunne forvalte pensjonsordninger etter lov om innskuddspensjon, pensjonsskapitalbevis utgått fra slike ordninger, samt individuelle pensjonsspareavtaler etter skattereglene.

FNH vil imidlertid påpeke at det er en svakhet ved dagens regelverk at ikke alle institusjoner som leverer pensjonsspareprodukter er pliktig til å følge forsikringsavtaleloven av 1989 fullt ut på aktuelle områder. Dette kan med fordel vurderes i fremtiden.»

Kredittilsynet slutter seg til Banklovkommisjonens vurderinger med hensyn til hvilke produkter som bør omfattes av regelverket:

«Banklovkommisjonen mener at en ved utformingen av nytt regelverk om flytting bør kunne se bort fra kontraktstyper som ikke lenger er av nevneverdig praktisk betydning eller som i flyttesammenheng spiller liten rolle. Banklovkommisjonen er kommet til at regler om flytting av slike kontrakter i tilfelle bør kunne gis senere ved enkeltvedtak eller forskrift. Dette tilsier at bestemmelsene om selve virkeområdet i lovut-

kastet får tilsvarende rekkevidde. En slik tilnæringsmåte gjør det mulig å konsentrere lovutkastet for øvrig om en regulering av flytteretten og gjennomføringen av flytting ved de praktisk viktige typer av pensjons- og livsforsikringskontrakter. Dette gjelder først og fremst individuelle pensjonsavtaler etter skatteloven og individuell livrenteforsikring.

Kredittilsynet slutter seg til Banklovkommisjonens vurderinger. Det skal bemerkes at det er etablert flere bransjestandarder (i regi av *FNH*) knyttet til flytting, bl.a. for når det gjelder gruppelivsforsikringer. Hensikten er blant annet å sikre rettighetene for de som er sykemeldte og uføre.»

Norske Forsikringsmegleres Forening (Meglerforeningen) gir i sin høringsuttalelse uttrykk for at reglene i flytteforskriften har fungert bra i forhold til å skape konkurranse i markedet for pensjoner. På denne bakgrunn anfører meglerforeningen at det ikke synes å være noe presserende behov for å revidere flytteregelverket.

Den Norske Advokatforening (Advokatforeningen) har forelagt saken for sitt lovutvalg for forsikringsrett. Advokatforeningen har sluttet seg til lovutvalgets uttalelse. Advokatforeningen har reist spørsmål om flytting av premiefond er omfattet av lovutkastet § 8c-1:

«Flytting av premiefond er ikke omtalt i lovteksten. Premiefondsforordningen som regulerer flytting av fond inneholder ingen bestemmelser om gyldig oppsigelse, oppgjørfrister og flyttegebyr, men henviser til dagens flytteforskrift.

Dette lovutvalget mener derfor at flytting av premiefond bør også reguleres i Forsikringsvirksomhetsloven.»

Advokatforeningen ber videre om en avklaring av forholdet mellom lovutkastet § 8c-1 første ledd bokstav d) og kollektive livrenter:

«Det kan synes som om denne bestemmelsen også skal omfatte kollektive livrenter og ber om at departementet avklarer dette. Det er dette lovutvalgs mening at kollektive livrenter ikke bør reguleres av flyttereglene.»

3.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen har foreslått å endre § 1–1 i forsikringsvirksomhetsloven, slik at det går frem av denne bestemmelsen at anvendelsesområdet til kapittel 8c om flytting også skal gjelde for banker og forvaltningsforetak for verdipapirfond. Dette har sammenheng med at banker og forvaltningssel-

skap for verdipapirfond kan tilby innskuddspensjon, jf. lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2–2. Videre kan banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond forvalte premiefondsmidler i foretakspensjonsordning, jf. forskrift 21. november 1989 nr. 1170 om forvaltning og bruk av midler i premiefond, pensjonsreguleringsfond og innskuddsfond § 4.

Banklovkommisjonens forslag til nytt kapittel 8c i forsikringsvirksomhetsloven innebærer en samling av de ulike reglene for flytting. Det vises til at flytting til og fra livselskap og pensjonskasse er regulert i flytteforskriften, mens reglene om flytting til og fra bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond er samlet i innskuddspensjonsforskriften. Banklovkommisjonens forslag om å samle bestemmelsene i et eget kapittel i forsikringsvirksomhetsloven har fått tilslutning fra høringsinstansene.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at et nytt kapittel 8c skal gjelde også for flytting til og fra banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond, jf. lovforslaget. Det vises også til § 1–1 og til § 8c-1 tredje ledd, som er omtalt nedenfor.

Formålet med Banklovkommisjonens utkast til § 8c-1 første ledd om virkeområde er å omfatte alle kollektive og individuelle livsforsikringskontrakter. Banklovkommisjonen har *ikke* tatt sikte på å regulere alle typer av kontrakter. Del I er i Banklovkommisjonens utkast begrenset til «kollektive pensjonsordninger», del II til «pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger» og del III til «individuelle pensjonsavtaler». Kollektive pensjonsordninger i lovtkastet del I vil være pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, kommunale pensjonsordninger og kollektive livrenter. Gruppelivsforsikring og kollektiv pensjonsforsikring for foreningsmedlemmer er ikke omfattet. Når det gjelder del II, skal bestemmelsene omfatte oppsatte rettigheter, dvs. individuelle rettigheter utgått fra kommunale pensjonsordninger, fripoliser utgått fra lov om foretakspensjon og pensjonskapitalbevis utgått fra lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, samt fripoliser utgått fra kollektive livrenter. Del III i Banklovkommisjonens utkast skal regulere flytting av individuelle pensjonsavtaler. Dette vil omfatte individuelle pensjonsavtaler (IPA, jf. skatteforskriften § 6–47), samt individuelle livrenter (jf. skatteforskriften § 5–41). Kapitalforsikringsprodukter vil ikke omfattes av del III.

Departementet viser til at den nærmere reguleringen av flytting av livs- og pensjonsforsikringskontrakter i lovforslaget §§ 8c-2 til 8c-14 tar sikte på å omfatte kontrakter som er praktisk viktige i flyttesammenheng. I den sammenheng skiller kapitalfor-

sikringsproduktene seg ut. Disse blir i praksis håndtert som gjenkjøp. Flytting av kapitalforsikringsprodukter blir således ikke foreslått nærmere regulert i departementets forslag til nytt kapittel 8c.

Bakgrunnen for at Banklovkommisjonen angir virkeområdet videre i utkastet § 8c-1 enn det som reguleres i de øvrige deler av lovforslaget, er at man ved forskrift skal kunne regulere de øvrige kontraktene dersom det viser seg å bli nødvendig, jf. Banklovkommisjonens forslag til forskriftshjemmel i utkastet § 8c-1 fjerde ledd.

Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at § 8c-1 første ledd bør omfatte alle typer av livs- og pensjonsforsikringskontrakter. Det bør imidlertid etter departementets vurdering slås fast i den samme bestemmelsen, at det foreligger en flytterett for alle typer av livs- og pensjonsforsikringskontrakter. Slik Banklovkommisjonens forslag fremstår, kan det se ut som om også flytteretten er begrenset til å gjelde for kollektive pensjonsordninger, fripoliser, pensjonskapitalbevis og individuelle pensjonsavtaler og individuelle livrenter, jf. avsnitt I til III i Banklovkommisjonens lovtkast. Flytterett for de øvrige kontraktene må eventuelt fastsettes i medhold av forskriftshjemmelen i utkastet § 8c-1 fjerde ledd eller avtales mellom partene. Dette innebærer etter departementets vurdering i tilfelle en innsnevring av flytteretten i forhold til gjeldende rett, noe som etter departementets vurdering ikke er ønskelig. Departementet foreslår på denne bakgrunn at det som nytt annet ledd i utkastet § 8c-1 angis en generell flytterett som skal gjelde for alle typer av kontrakter:

«Kontrakt som nevnt i første ledd bokstav a til g kan flyttes til en annen pensjonsinnretning».

En slik generell flytterett viderefører den flytterett som følger av § 7–8 i forsikringsvirksomhetsloven. Det vises til at lovforslaget inneholder nærmere regler for flytting i §§ 8c-2 til 8c-14. Enkelte kontrakter vil imidlertid ikke omfattes av disse bestemmelsene, jf. omtale ovenfor. Dette gjelder som nevnt for eksempel for gruppelivskontrakter og kapitalforsikringer. Den nærmere reguleringen av eventuell flytting for disse kontraktene vil måtte fremgå av forsikringsavtalen eller eventuelt av forskrift gitt med hjemmel i lovforslaget § 8c-1 femte ledd. Departementet er kjent med at det ved gruppelivsforsikring er en utbredt praksis å avtale at flytting bare skal kunne skje en gang i året. Etter departementets syn vil denne praksis kunne videreføres etter foreliggende lovforslag, forutsatt at flytting kan skje minst årlig. Som nevnt håndteres flytting av kapitalforsikringer som gjenkjøp.

Det vil etter departementets vurdering også være hensiktsmessig å ta inn en definisjon av begrepet «flytting». Dermed kan dette begrepet brukes som koblingsord i de øvrige bestemmelsene i lovutkastet, for eksempel i utkastet § 8c-2 og § 8c-4. Det foreslås at definisjonen tas inn som annet punktum i nytt annet ledd slik det er beskrevet ovenfor:

«Med flytting menes oppsigelse av kontrakten for overføring av tilhørende midler til en tilsvarende kontrakt i en annen pensjonsinnretning».

Innholdet i bestemmelsen bygger på Banklovkomisjonens forslag til § 8c-2 første ledd og forsikringsvirksomhetsloven § 7–8.

Det følger av departementets forslag at det er et krav for flytting, at kontrakten flyttes til en «tilsvarende kontrakt». Dette kravet vil gjelde generelt ved flytting av alle typer kontrakter, også for de kontrakter som ikke er foreslått nærmere regulert i lovforslaget.

Annet ledd i Banklovkomisjonens utkast definerer «pensjonsinnretning». Definisjonen omfatter de institusjoner som kan drive livsforsikringsvirksomhet/pensjonsvirksomhet etter forsikringsvirksomhetsloven og pensjonslovene. Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens utkast til § 8c-1 annet ledd, som blir § 8c-1 tredje ledd i departementets forslag. Det gjøres en terminologisk endring ved at «forvaltningsforetak» erstattes med «forvaltningsselskap». Det vises til at dette er betegnelsen som er brukt i lovgivningen for øvrig, jf. for eksempel verdipapirfondloven, lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Denne endringen bør gjelde gjennomgående i lovforslaget. Forslag til endring av forsikringsvirksomhetsloven § 1–1 bør også gjenspeile dette, slik at «forvaltningsforetak» også her endres til «forvaltningsselskap».

Banklovkomisjonen har i utkastet § 8c-1 tredje ledd foreslått at «omdanning, sammenslåing og deling av pensjonsordning i forbindelse med flytting kan foretas i henhold til ellers gjeldende regler». Departementet viser til bestemmelsen i lovforslaget § 8c-1 annet ledd som definerer begrepet «flytting». Det følger av denne bestemmelsen at det er et vilkår for flytting at det skjer en overføring av midlene til en «tilsvarende kontrakt». Kapitlet tar ikke sikte på å gi noen selvstendig rett til å omdanne, slå sammen eller dele pensjonsordninger. Skal dette gjøres må en følge reglene om dette som følger av de bestemmelser som gjelder for de ulike pensjonsproduktene. Departementet antar at bestemmelsen virker klargjørende i forhold til flyttebegrepet, og slutter seg til Banklovkomisjonens forslag, jf. lovforslaget § 8c-1 fjerde ledd.

Forskriftshjemmelen i Banklovkomisjonens utkast til § 8c-4 fjerde ledd er generell. Banklovkomisjonen har lagt til grunn at bestemmelsen blant annet åpner for at øvrige kontraktstyper som ikke er foreslått regulert i forslaget her, kan reguleres i forskrift. Departementet er enig med Banklovkomisjonen i at en slik bestemmelse er hensiktsmessig. Det vises videre til at det vil kunne oppstå behov for ytterligere bestemmelser eller regulering på området, og at en slik mulighet bør stå åpen uten at man behøver å gå veien om lovendring. Departementet foreslår imidlertid at kompetansen til å gi nærmere regler legges til departementet, og at utkastet til lovtekst i § 8c-1 femte ledd endres i samsvar med dette.

Høringsinstansene har reist spørsmål om regulering av premiefond. Det vises til at ved opphevelse av flytteforskriften, reguleres ikke lenger for eksempel oppgjørs- og oppsigelsesfrister for flytting av premiefond. Departementet legger til grunn at det samme vil gjelde for innskuddsfond. Banklovkomisjonen har ikke regulert særskilt spørsmålet om flytting av premiefond/innskuddsfond og hvilke regler som vil gjelde. Premiefond og innskuddsfond kan flyttes for seg, og forvaltes atskilt fra resten av pensjonsordningen, jf. forskrift 21. november 1989 nr. 1170 om forvaltning og bruk av midler i premiefond, pensjonsreguleringsfond og innskuddsfond (premiefondsforskriften) § 7 annet ledd.

Departementet legger til grunn at Banklovkomisjonen har hatt til hensikt å videreføre gjeldende rett på dette området, og slutter seg til dette. Henvisningen i premiefondsforskriften § 7 første ledd til § 7–8 i gjeldende lov og flytteforskriften forutsettes endret i tråd med et endelig lovvedtak om nye regler om flytting.

Videre er det reist spørsmål ved om kollektive livrenter omfattes av forslaget. Advokatforeningen mener at slike livrenter ikke bør omfattes av flytte-reglene. Dette er ikke nærmere begrunnet. Det vises til at Banklovkomisjonen har lagt til grunn at kollektive livrenter omfattes av Banklovkomisjonens utkast. Det vises i den forbindelse til NOU 2003: 11 s. 146. Departementet kan ikke se at kollektive livrenter ikke skulle reguleres av forslaget, og er således enig med Banklovkomisjonen i at kollektive livrenter bør omfattes av lovforslaget.

Opphevelsen av § 7–8, som er foreslått av Banklovkomisjonen, er en konsekvens av at bestemmelsene om flytting av kontrakt om livs- og pensjonsforsikringer erstattes av nytt kapittel 8c. Departementet slutter seg til forslaget om å oppheve forsikringsvirksomhetsloven § 7–8.

4. Flytting av kollektive pensjonsordninger

4.1 Nærmere om flytting av kollektive pensjonsordninger

4.1.1 Gjeldende rett

Etter forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 første ledd kan som nevnt ovenfor, en kontrakt om livs- eller pensjonsforsikring sies opp og overføres til et annet selskap eller pensjonskasse. Ved slik oppsigelse og overføring av kontrakten, kan forsikringstakeren kreve at midlene som er tilknyttet den aktuelle forsikringen, overføres til annet livselskap eller pensjonskasse som er underlagt tilsyn av Kredittilsynet, jf. bestemmelsens første ledd annet punktum. I lov om foretakspensjon § 8–7 første ledd er det fastsatt at midler tilknyttet en foretakspensjonsordning kan overføres til en annen pensjonsinnretning etter reglene i forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 og flytteforskriften. Etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 8–5 første punktum kan midler tilknyttet en innskuddspensjonsordning flyttes til en annen institusjon «i henhold til ellers gjeldende regler». I forskrift 22. desember 2000 nr. 1413 til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsforskriften) del 5 er det gitt nærmere regler om flytting av midler tilknyttet innskuddspensjon.

Flytteforskriften har i kapittel 3 og 4 nærmere regler om betingelser for rett til overføring av private kollektive forsikringer, og i kapittel 5 reguleres slik overføring av kommunale pensjonsordninger. Det følger av flytteforskriften § 3–1 første ledd, jf. § 4–1 første ledd (om overføring fra privat pensjonskasse til livsforsikringsselskap) at overføring av midler tilknyttet en foretakspensjonsordning, bare kan foretas til en annen foretakspensjonsordning. På samme måte kan midler tilknyttet en innskuddspensjonsordning bare overføres til en annen innskuddspensjonsordning. Det er imidlertid gjort unntaket fra dette kravet når det gjelder innskuddspensjon, dersom noe annet følger av lov om foretakspensjon eller innskuddspensjonsloven, jf. flytteforskriften § 3–1 annet ledd.

Midler knyttet til annen privat kollektiv pensjonsforsikring kan for øvrig bare overføres til en annen privat kollektiv pensjonsordning som ikke er opprettet som foretakspensjonsordning eller innskuddspensjonsordning, jf. § 3–1 tredje ledd.

Etter § 5–1 tredje ledd i flytteforskriften kan midler tilknyttet kommunal pensjonsordning bare overføres til en annen kommunal ordning.

Etter § 3–7 første ledd, jf. § 4–1 første ledd og § 5–1 annet ledd, skal en overføring omfatte alle forsikrede. Fripoliseinnehavere og innehavere av pensjonskapitalbevis omfattes ikke. Det følger imidlertid av lov om foretakspensjon § 8–7 annet ledd at ordningen kan deles slik at midlene tilknyttet sikring av de løpende pensjoner unntas fra overføringen. Etter § 8–7 annet ledd annet punktum gjelder dette likevel ikke for løpende uførepensjoner og premiefritak ved uførhet. Det følger videre av § 3–7 tredje ledd, jf. § 4–1 første ledd og § 5–1 annet ledd, at alders- og etterlattepensjonister kan «holdes tilbake i den tidligere forsikringen». Dette gjelder selv om aktive og uførepensjonister overføres til den nye ordningen. Dette innebærer at pensjonistene ikke omfattes av flyttingen.

Når det gjelder oppsatte rettigheter i kommunale pensjonsordninger, følger det av henvisningen i § 5–1 annet ledd til § 3–7 at det samme skal gjelde for slike rettigheter.

Det er i utgangspunktet ikke adgang til å skille mellom enkelte grupper av ansatte innen et foretak, jf. § 3–7 annet ledd, jf. § 4–1 første ledd og § 5–1 annet ledd. Når det gjelder flere foretak som har felles pensjonsordning, er det imidlertid åpnet for at det kan foretas separat overføring for de arbeidstakerne som er tilsluttet et eller flere av foretakene, jf. § 3–7 annet ledd annet punktum.

Overføring av midler tilknyttet parallelle og kombinerte ordninger er ikke regulert særskilt i gjeldende rett. Det alminnelige flytteregelverket kommer således til anvendelse. Det vises for øvrig til Banklovkommisjonens omtale av slike ordninger i NOU 2003: 11 s. 148–149, som er tatt inn nedenfor i avsnitt 4.1.2 (om Banklovkommisjonens forslag til nye regler for flytterett).

Innskuddspensjonsforskriften del 5 inneholder særlige regler for innskuddspensjonsordninger. Bakgrunnen for dette er at innskuddspensjonsordning kan opprettes ved avtale med bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond, jf. § 2–2 i lov om innskuddspensjon, i tillegg til i livsforsikringsselskap og pensjonskasse. Siden det øvrige flytteregelverket kun regulerer flytting mellom livselskaper

og pensjonskasser, har vi fått egne regler om flytting til og fra bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond i innskuddspensjonsforskriften del 5.

Innskuddspensjonsforskriften del 5 gjelder i henhold til § 5–1 første ledd flytting av innskuddspensjonsmidler fra bank eller forvaltningsselskap for verdipapirfond. Etter § 5–1 annet ledd gjelder flytteforskriften flytting av innskuddspensjonsmidler mellom livsforsikringsselskap og pensjonskasser. For beregning av midlene som skal overføres ved flytting til bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond, gjelder kapittel 3 i flytteforskriften, jf. § 5–1 annet ledd. De samme reglene skal også gjelde for midler tilknyttet pensjonskapitalbevis, jf. § 5–1 annet ledd siste punktum.

Etter § 5–2 i innskuddspensjonsforskriften skal det i regelverket for ordningen fastsettes foretakets flytterett. Videre kan flytting av midlene tilknyttet en innskuddspensjonsordning bare foretas til en annen innskuddspensjonsordning. Også her er det gjort unntak dersom noe annet skulle følge av lov om foretakspensjon eller lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

4.1.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har delt inn lovutkastet i tre deler. Del I skal gjelde for «kollektive pensjonsordninger», del II for «pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger» og del III for «individuelle pensjonsavtaler». Banklovkommisjonen har i § 8c-2 i utkastet foreslått bestemmelser om flytterett for kollektive pensjonsordninger.

Banklovkommisjonen har i § 8c-2 første ledd i utkastet foreslått en bestemmelse om flytterett som skal tilsvare gjeldende regel i § 7–8 første ledd i forsikringsvirksomhetsloven, jf. omtale av bestemmelsen i NOU 2003: 11 s. 165. Etter denne bestemmelsen skal flytteretten gjelde for «foretak» og bestå av en rett for foretaket til å si opp en kontrakt om pensjonsordning for å flytte ordningen og ordningens midler, jf. utkastet § 8c-2 første ledd første punktum. Flyttingen må foregå til en «tilsvarende pensjonsordning», som foretaket har opprettet i en annen pensjonsinnretning.

Ved å foreslå at flytteretten skal gjelde for «foretak», har Banklovkommisjonen ment å ekskludere visse typer av kollektive ordninger. Dette gjelder gruppelivsforsikring og foreningsforsikring. Det vises for øvrig til Banklovkommisjonens omtale av virkeområde, som er gjengitt ovenfor i kapittel 3.2 om Banklovkommisjonens forslag (NOU 2003: 11 s. 145, del II avsnitt 4.3).

Det følger videre av Banklovkommisjonens utkast til § 8c-2 første ledd annet punktum at kommu-

ne eller foretak som har kommunal pensjonsordning (jf. utkastet § 8b-1 første ledd bokstav c) også skal regnes som «foretak». Dette innebærer at også kommunale pensjonsordninger er omfattet. Banklovkommisjonen har som begrunnelse for dette blant annet uttalt (NOU 2003: 11 s. 144):

«Banklovkommisjonen er på denne bakgrunn kommet til at den sentrale oppgave ved gjennomgangen av gjeldende lov- og forskriftsverk vil omfatte de spørsmål som selve flyttingen av kollektive pensjonsordninger og særlige pensjonsrettigheter som utspringer av slike ordninger, vil reise. Markedet for kollektive pensjonsordninger utgjør den klart største del av markedet for langsiktig sparing, og konkurranseforholdene i dette markedssegment er i senere år viet betydelig oppmerksomhet. Det er i denne forbindelse reist ulike spørsmål om gjeldende lov- og forskriftsverk i tilstrekkelig grad ivaretar behovet for åpen markedsadgang og ryddig konkurranse på dette området.

I denne sammenheng er det vist til at gjeldende forskriftsverk om flytting inneholder bestemmelser som på flere måter stiller kontrakter om kommunale pensjonsordninger i en viss særstilling. Banklovkommisjonen er anmodet om å vurdere disse blant annet ut fra hensynet til konkurranseforholdene i markedet (foran avsnitt 1.1). Banklovkommisjonen er kommet til at de spørsmål som ut fra hensynet til markeds konkurranse gjelder kommunale pensjonsordninger generelt, og de spørsmål som knytter seg til selve flytting av kommunale pensjonsordninger, bør ses i sammenheng og således utredes og undergis vurdering innenfor samme utredning.

Banklovkommisjonen har – ved vurderingen av behovet for og utformingen av, nye lovregler om flytting – lagt til grunn at et nytt regelverk på flytteområdet bør utformes med henblikk på at reglene skal gjelde generelt både for private og for kommunale pensjonsordninger. På samme måte som på andre områder av forsikringslovgivningen, bør også målsettingen være at innholdet av reglene for de to typer av pensjonsordninger så vidt mulig er det samme. Dette vil bidra til å bygge ned det tradisjonelle skillet mellom det private og det kommunale segment av markedet for kollektive pensjonsordninger.»

Banklovkommisjonen har videre foreslått at flytting av en kollektiv pensjonsordning, må omfatte hele ordningen, jf. utkastet § 8c-2 annet ledd første punktum. Denne bestemmelsen fastsetter at foretaket ikke har adgang til å unnta noen bestemt del av pensjonsordningen fra flyttingen. Banklovkommisjonen har vist til at det etter lov om foretakspensjon er en viss adgang til å unnta den del av

pensjonsordningen som gjelder pensjonister, fra flyttingen. Banklovkommisjonen har imidlertid fått opplyst fra selskapene at denne adgangen ikke blir benyttet i praksis. Banklovkommisjonen uttaler videre (NOU 2003: 11 del II avsnitt 5.2 s. 148):

«Banklovkommisjonen mener i samsvar med dette, at det ikke bør være adgang til å splitte opp kontraktsforholdet og unnta noen del av pensjonsordningen fra flyttingen (lovutkastet § 8c-2), og foreslår derfor at bestemmelsene i lov om foretakspensjon § 8–7 annet og tredje ledd blir opphevet.»

Banklovkommisjonen foreslår videre at det samme skal gjelde for oppsatte pensjonsrettigheter og tilhørende midler i kommunale ordninger, jf. utkastet § 8c-2 annet ledd annet punktum. Når det gjelder slike rettigheter, og bakgrunnen for Banklovkommisjonens forslag, vises det til Banklovkommisjonens omtale (NOU 2003: 11 s. 149–150):

«For tilsvarende pensjonsrettigheter for arbeidstakere som har fratrudd og ikke lenger er medlem av kommunal pensjonsordning, er stillingen en annen. Slike «oppsatte rettigheter» er i og for seg blitt bekreftet av pensjonsleverandøren ved utstedelse av pensjonsbevis, men pensjonsrettighetene er likevel på forskjellig vis fortsatt knyttet til pensjonsordningen. Midler til sikring av slike pensjonsrettigheter er således ikke holdt rettslig atskilt fra den kommunale pensjonsordnings øvrige midler, blant annet fordi også slike pensjonsrettigheter er gjenstand for årlig G-regulering, og fordi det således ikke er knyttet overskuddsrett til pensjonsrettsbevisene. Praksis har derfor hittil vært at de oppsatte pensjonsrettighetene ikke har fulgt med ved en flytting av pensjonsordningen. Dette medfører at en kommunal arbeidsgiver etter en flytting må fortsette å betale premie til den avgivende pensjonsinnretning i tillegg til den premie for selve pensjonsordningen som mottakende pensjonsinnretning har krav på.

Banklovkommisjonen mener at dette generelt sett ikke er noen helt god løsning. En viser også til at det ikke er knyttet noen individuell flytterett til individuelle pensjonsrettigheter i kommunale pensjonsordninger, og at det heller ikke bør innføres noen slik flytterett fordi arbeidsgiveren fortsatt vil ha forpliktelse til å sørge for årlig G-regulering og dekke kostnadene ved oppreguleringen, sml. lov om innskuddspensjon § 3–3 tredje ledd. Praktiske hensyn taler for at individuelle pensjonsrettigheter knyttet til kommunale pensjonsordninger fortsatt sikres sammen med pensjonsordningen og i den pensjonsinnretning der den kommunale arbeidsgiver velger å ha sin pensjonsordning. Dette er også lagt til grunn for lovutkastet

§ 8c-13, som bare gjelder fripoliser og pensjonsskapitalbevis. Ut fra dette foreslår Banklovkommisjonen at regelen bør være at oppsatte pensjonsrettigheter skal følge med ved flytting av kommunal pensjonsordning (lovutkastet § 8c-2 annet ledd). Det bemerkes at dette i tilfelle bare bør gjelde ved flytting etter at lovgivning på grunnlag av lovutkastet måtte være satt i kraft, og at dette i tilfelle bør komme til uttrykk i en overgangsregel.»

Foretak i samme konsern har etter lov om foretakspensjon kapittel 12 og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold kapittel 10 (kommunale foretak etter utkastet § 8b-2), adgang til å opprette felles pensjonsordning. Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-2 tredje ledd foreslått regler om flytting som gjelder foretak som har slik felles pensjonsordning. Flytting som gjelder et slikt foretak skal etter utkastet § 8c-2 tredje ledd, innebære at foretaket og gruppen av medlemmer, samt den tilhørende del av midlene i pensjonsordningen, skilles ut av ordningen.

I utkastet § 8c-2 fjerde ledd har Banklovkommisjonen foreslått regler for flytting av parallelle og kombinerte pensjonsordninger. Ved flytting i slike tilfeller foreslår Banklovkommisjonen at flyttingen kan begrenses til å gjelde bare en av ordningene. Banklovkommisjonen har begrunnet forslaget i NOU 2003: 11 s. 148–149:

«Lov om foretakspensjon § 2–9 og innskuddspensjonsloven § 2–10 åpner for at et foretak kan ha både en foretakspensjonsordning og en innskuddspensjonsordning. Videre kan et foretak ha to foretakspensjonsordninger dersom den ene har ytelsesbasert og den andre engangsbetalt alderspensjon. Dette er kalt parallelle pensjonsordninger. De ansatte vil ved parallelle pensjonsordninger enten være omfattet av foretakspensjonsordningen eller innskuddspensjonsordningen. Verken lov om foretakspensjon eller innskuddspensjonsloven er til hinder for at disse pensjonsordningene etableres i samme foretak. Med mindre begge pensjonsordningene har investeringsvalg, vil imidlertid følgen av dagens virksomhetsregler være at pensjonsordningen med investeringsvalg må etableres i et unit link-selskap, pensjonskasse, bank eller forvaltningsselskap for verdipapirfond. Pensjonsordningen uten investeringsvalg må etableres i et tradisjonelt forsikringssikringsselskap eller i en egen pensjonskasse. Ved endringene som er foreslått i NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning, vil det ikke være nødvendig med særskilt forsikringsselskap for å kunne tilby investeringsvalg. Dersom dette gjennomføres, antas det at det vil bli mer aktuelt med parallelle pen-

sjonsordninger i samme foretak, men noe krav om dette vil det ikke være behov for.

Som en følge av at etableringen av parallelle pensjonsordninger må kunne skje i to forskjellige pensjonsinnretninger og at det dreier seg om to selvstendige kontrakter, bør det også kunne skje en flytting av den ene av de to ordninger. Det må være en forutsetning at pensjonsinnretningene for begge pensjonsordningene gjøres kjent med regelverket i den andre ordningen, slik at pensjonsinnretningene kan påse at kravene til blant annet samme aldersgrense og rimelig forhold mellom alderspensjonsytelsene tilfredsstilles, jf. lov om foretakspensjon § 2–9 annet ledd og innskuddspensjonsloven § 2–10 annet ledd.

Ved lov 7. juni 2002 nr. 17 ble det videre gjort endringer i lov om foretakspensjon og innskuddspensjonsloven slik at det åpnes for såkalte kombinerte pensjonsordninger. Lov om foretakspensjon § 2–12 og innskuddspensjonsloven § 2–13 fastsetter at en foretakspensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon kan suppleres med en innskuddspensjonsordning eller en pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon. Heller ikke her er lovgivningen til hinder for at etablering kan skje i to forskjellige pensjonsinnretninger. Selv om innskuddspensjonsordningen eller den engangsbetalte pensjonsordningen vil utgjøre et supplement til foretakspensjonsordninger, vil det dreie seg om to forskjellige kontraktsforhold. På samme måte som ved parallelle pensjonsordninger, bør derfor den ene av de to pensjonsordningene kunne flyttes til en annen pensjonsordning. Banklovkommissjonen legger også her til grunn at det er en forutsetning at pensjonsinnretningene gjøres kjent med regelverket i begge pensjonsordningene, slik at kravene i lov om foretakspensjon § 2–12 annet ledd kan ivaretas.»

4.1.3 Høringsinstansenes merknader

Advokatforeningen og De selvstendige Kommunale Pensjonskasser (DSKP) støtter at oppsatte rettigheter for fratrådte arbeidstakere skal følge med ved flytting, jf. Banklovkommissjonens utkast § 8c-2 annet ledd annet punktum. Advokatforeningen tar i tillegg opp forholdet til Overføringsavtalen og Statens Pensjonskasse:

«Lovutvalget ser det som positivt at flytteforskriften tas inn i Forsikringsvirksomhetsloven, og at det i hovedsak vil være samme flytteregler innenfor offentlig og privat pensjonsordninger. Det er også meget positivt at det åpnes for flytting av oppsatte pensjonsrettigheter sammen med pensjonsordningen. Samme flytteregler

mellom offentlige og private pensjonsordninger forutsetter imidlertid fondering av pensjonsrettighetene i Statens Pensjonskasse. Det savnes også en drøftelse rundt Overføringsavtalen mellom Statens Pensjonskasse og tilsluttede selskaper.»

Advokatforeningen er for øvrig enig med Banklovkommissjonen i at flytteretten bør beholdes, men er av den oppfatning at det må vurderes hvorvidt det bør være mulig å frasi seg retten til å flytte for en kortere eller lengre periode. Dette er etter Advokatforeningens syn særlig aktuelt dersom dette kan gi et bedre finansresultat for ordningens midler. På denne bakgrunn vil Advokatforeningen anbefale at flyttereglene blir mer fleksible, slik at forsikringstaker ikke bare får en flytterett, men også en rett til å velge bort denne flytteretten.

Advokatforeningen har for øvrig enkelte merknader til bestemmelsen i utkastet § 8c-2:

«Det bør defineres nærmere hva som menes med tilsvarende pensjonsordning. Med det mangfoldet av produkter som etter hvert kan tilbys, bør regelverket her være klarere.

Flytteretten § 8c-2 (2): Manglende regulering av flytting av enkeltdekninger og premiefond:

I Lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon samt Banklovkommissjonens utredning nr. 7 (NOU 2001: 24) er det forutsatt at det skal skje en modularisering av de enkelte dekninger. Dette står i motsetning til utkast til flytteregler som kun omtaler pensjonsordninger, jfr. § 8c-2: «Et foretak som vil flytte fra sin pensjonsordning, kan ikke unnta noen bestemt del av den fra flyttingen.»

Slik som situasjonen er i dag og vil bli fremover, vil ikke bare hele pensjonsordninger flytte, men det vil også skje separate flyttinger av premiefond og ytelser som alderspensjon, uførepensjon og etterlattepensjon. Ifølge Lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon skal forsikringsselskapet som leverer alderspensjon ha kontroll på at hele pensjonsordningen er innenfor skatteloven. De foreslåtte flytteregler må derfor ikke bare omfatte pensjonsordninger, men også regulere flytting av de enkelte ytelser.»

Finansforbundet støtter også Banklovkommissjonens forslag om å lovfeste flytteretten og de tilhørende reglene.

FNH har for det første ingen merknader til at flyttingen må omfatte hele ordningen, slik at pensjonistene ikke kan bli igjen hos avgivende selskap som etter gjeldende regelverk. For øvrig uttaler FNH om utkastet § 8c-2:

«§ 8c-2 (1)

Flytting kan etter dette leddet skje til en tilsvarende pensjonsordning opprettet i annen pensjonsinnretning.

Dagens flytteforskrift åpner ikke for endringer i pensjonsordningen i forbindelse med en flytting. Nå foreslås det i § 8c-1 (3) at omdanning skal kunne skje samtidig med flyttingen, men etter regler som gjelder slike forhold.

FNH er usikre på om lovteksten er klar nok på dette området til at alle aktører i markedet vil kunne se tydelig hva som er flytting og hva som er endringer, og håndtere dette etter sine respektive regler.

§ 8c-2 (2)

I dette leddet står det at et foretak som vil flytte sin pensjonsordning ikke kan unnta noen bestemt del av den fra flyttingen. I § 8c-1 (3) står det at omdanning, sammenslåing og deling av pensjonsordning i forbindelse med flytting kan foretas i henhold til ellers gjeldende regler.

Selv om det kan synes uklart, antar FNH at reglene til sammen åpner for at dersom et foretak har tenkt å splitte opp ordningen, og kun flytte for eksempel alderspensjonsdelen, så må dette være mulig så lenge alle medlemmer er omfattet av flyttingen.»

På samme måte som FNH, tar *Kredittilsynet* opp forholdet mellom utkastet § 8c-2 annet ledd og § 8c-1 tredje ledd:

«Lovutkastet § 8c-2 annet ledd første punktum sier at dersom et foretak vil flytte sin pensjonsordning, så kan foretaket ikke unnta noen bestemt del av ordningen fra flyttingen.

Kredittilsynet antar at man med dette ikke har ment å avskjære muligheten for å dele opp ordningen, slik at for eksempel alderspensjonsdelen flyttes mens etterlattedekninger blir værende igjen. Dette synes å være en følge av bestemmelsen i § 8c-1 tredje ledd.»

Kommunenes Sentralforbund (KS) og *Meglerforeningen* er av den oppfatning at skillet mellom kommunale og private pensjonsordninger i Banklovkommisjonens utkast fremstår som noe uklart. Begge disse høringsinstansene mener det fremstår som uklart hvorvidt virksomheter som ikke er bundet av Hovedtariffavtalen kan anvende midler fra en kommunal pensjonsordning i en annen type kollektiv pensjonsordning, som for eksempel en foretakspensjonsordning. I denne forbindelse har begge høringsinstansene pekt på at flytteforskriften § 5-1 tredje ledd sier klart at «[m]idler knyttet til kommunal pensjonsordning kan bare overføres til annen kommunal pensjonsordning», og således fremstår som klarere enn Banklovkommisjonens utkast.

4.1.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-2 foreslått flytterett og nærmere regulering for kollektive pensjonsordninger.

Som nevnt ovenfor i kapittel 3.4, har departementet foreslått å angi flytteretten generelt for alle typer av kontrakter i lovforslaget § 8c-1 annet ledd. Flytteretten trenger således ikke å angis på nytt i utkastet § 8c-2 første ledd. Departementet foreslår at det i denne bestemmelsen i stedet fastsettes hvilke regler som skal gjelde for flytting av kollektive pensjonsordninger, samt hvilke kontrakter som vil omfattes av reglene i §§ 8c-2 til 8c-10 i lovutkastet. Det vises til lovforslaget § 8c-2 første ledd første punktum. Kapittelet vil i tråd med Banklovkommisjonens forslag gjelde for ordninger etter lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, samt kollektive livrenter. Gjennom annet punktum i første ledd, vil også kommunale pensjonsordninger omfattes.

Departementet slutter seg for øvrig til utkastet § 8c-2 første ledd annet punktum om at «kommune eller foretak som har kommunal pensjonsordning» også skal regnes som «foretak», slik at kommunale pensjonsordninger også vil bli regulert av reglene i §§ 8c-2 til 8c-10 i kapittel 8c.

Banklovkommisjonen har foreslått at flytting kan foretas til en «tilsvarende pensjonsordning» som er opprettet i en annen pensjonsinnretning. Flere høringsinstanser har bemerket at det ikke klart fremgår hva som ligger i dette kravet. I flytteforskriften § 3-1 er det fastsatt bestemmelser om at foretakspensjonsordning bare kan flyttes til annen foretakspensjonsordning, innskuddspensjonsordning til annen innskuddspensjonsordning osv. Videre følger det av § 5-1 tredje ledd i samme forskrift at kommunal pensjonsordning bare kan flyttes til annen kommunal pensjonsordning. Departementet viser til at kravet om at flytting bare kan foretas til en tilsvarende pensjonsordning nå følger av departementets forslag til § 8c-1 annet ledd, og gjelder generelt ved flytting av alle typer av kontrakter. Departementet har ikke til hensikt å endre kravet som følger av gjeldende rett, og legger til grunn at kravet om at flytting bare kan foretas til en «tilsvarende kontrakt» viderefører flytteforskriftens bestemmelser på dette området.

Flyttingen må etter utkastet § 8c-2 annet ledd omfatte *hele* ordningen. Dette har medført et forslag om endring i lov om foretakspensjon § 8-7 ved at annet og tredje ledd foreslås opphevet. Banklovkommisjonen har opplyst at adgangen etter lov om foretakspensjon § 8-7 annet ledd ikke blir benyttet i praksis. Bakgrunnen for at denne adgangen ble innført, var at det ved foretakspensjonslovens utar-

beidelse var regler om dette i flytteforskriften § 3–7. Departementet viser til lovforslaget § 8c-1 fjerde ledd om at omdanning, sammenslåing og deling av pensjonsordning må foretas etter ellers gjeldende regler. En separat flytting av for eksempel alderspensjonsdelen forutsetter i så fall at denne delen av pensjonsordningen skilles ut etter ellers gjeldende regler.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag, men foreslår en terminologisk endring ved at § 8c-2 annet ledd første punktum erstattes med: «Flytting må omfatte hele pensjonsordningen». «Hele pensjonsordningen» innebærer at ingen del av ordningen kan holdes utenfor ved flytting av pensjonsordningen. Det stenges således for en separat flytting av for eksempel alderspensjonsdelen av pensjonsordningen. Det vises i den forbindelse til definisjonen av «pensjonsordningens midler» i lovforslaget § 8c-7. Det følger av denne bestemmelsen at også premiereserve for uføre- og etterlattedekninger inngår i pensjonsordningens midler, og dermed skal følge med ved flytting. Videre viser departementet til forslaget i § 8c-2 annet ledd annet punktum, om at oppsatte rettigheter og midler tilknyttet slike rettigheter skal følge med ved flytting av kommunal pensjonsordning. Midler tilknyttet for eksempel en etterlattedekning for en oppsatt rettighet kan således ikke bli igjen i avgivende pensjonsinnretning.

Departementet slutter seg for øvrig til Banklovkommisjonens forslag om å oppheve lov om foretakspensjon § 8–7 annet og tredje ledd.

I motsetning til det som følger av dagens praksis (som omtalt i NOU 2003: 11 s. 149), har Banklovkommisjonen foreslått at oppsatte rettigheter skal følge med ved flytting av kommunale pensjonsordninger, jf. utkastet § 8c-2 annet ledd annet punktum. Dette følger også av utkastet § 8c-11. Denne bestemmelsen behandles nedenfor i kapittel 5 om flytting sammen med pensjonsordningen. Departementet slutter seg til dette og viser til Banklovkommisjonens begrunnelse for bestemmelsen, som departementet i hovedsak slutter seg til. Departementet foreslår en mindre språklig endring.

Departementet slutter seg også til Banklovkommisjonens utkast § 8c-2 tredje ledd om at foretaket og dets gruppe av medlemmer med tilhørende midler skal skilles ut, dersom flyttingen gjelder et foretak som har felles pensjonsordning med ett eller flere andre foretak. Departementet legger til grunn at denne bestemmelsen vil få anvendelse i tilfeller hvor det er opprettet pensjonsordning i henhold til bestemmelsene om konsernforhold i lov om foretakspensjon kapittel 12, lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold kapittel 10 og lovforslaget § 8b-2.

Når det gjelder den foreslåtte bestemmelsen om parallelle og kombinerte pensjonsordninger i utkastet § 8c-2 fjerde ledd, gir denne uttrykk for et riktig prinsipp, men det er etter departementets vurdering ikke nødvendig å innta noen uttrykkelig bestemmelse om dette. Departementet anser dette å følge allerede av at de nevnte pensjonsordningene består av to ulike pensjonsordninger ved siden av hverandre.

Videre har enkelte av høringsinstansene uttrykt at det er ønskelig med en bestemmelse som fastslår at partene har adgang til å avtale begrenset flytteadgang, for eksempel ved at foretaket frasier seg flytteretten for en periode. Dette er et prinsipielt spørsmål, som Banklovkommisjonen ikke har tatt opp. Departementet finner det ikke hensiktsmessig å gå nærmere inn på spørsmålet i denne sammenheng.

4.2 Rettigheter i den nye pensjonsordningen

4.2.1 Gjeldende rett

Flytteforskriften har regler om de forsikredes rettigheter i § 3–2, jf. § 4–1, og § 5–1 første og femte ledd. Videre følger det av § 3–3 hvordan ytelsene skal fastsettes etter overføringen.

Det følger av § 3–2 første ledd at en overføring av midler ikke må innebære reduksjon av de forsikredes *opptjente* ytelser eller premiereserve. For det forhold at ytelsene ikke er direkte sammenliknbare, fastsetter § 3–2 annet punktum at det skal skje en sammenlikning ved hjelp av avgivende selskaps beregningsgrunnlag og for den enkelte ytelse. Det følger av § 4–1 at § 3–2 kommer tilsvarende til anvendelse på overføring fra pensjonskasse til livselskap.

Etter § 5–1 første ledd første punktum følger det at overføring av midler knyttet til kommunal pensjonsordning ikke må medføre reduksjon i de opptjente ytelsene til de forsikrede.

Flytteforskriften har i § 3–3 regler for fastsettelse av ytelsene i den nye pensjonsinnretningen. Etter første ledd skal ytelsene etter overføringen fastsettes etter den pensjonsplanen som gjelder for ordningen i den nye pensjonsinnretningen. Ytelsene kan allikevel ikke fastsettes slik at ytelsene blir lavere enn det som følger av § 3–2. Dette innebærer at ytelsene for den del som på overføringstidspunktet er *opptjent*, ikke kan settes lavere i den nye ordningen.

Etter flytteforskriften § 3–3 annet ledd skal pensjonistene sikres pensjonsytelser i den nye ordning.

gen. Disse ytelsene skal minst tilsvare pensjonsytelsene i den gamle pensjonsordningen på overføringstidspunktet. Medregnes skal også «tildelt bonus», som er sikret ved avsetninger i det avgivende selskap. Andre tillegg skal ikke regnes med. Bestemmelsene gjelder tilsvarende for overføring fra pensjonskasse til livselskap, jf. § 4-1.

Ved overføring av midler knyttet til kommunale pensjonsordninger skal en pensjonists utbetaling etter overføringen minst svare til den løpende pensjonen på overføringstidspunktet, jf. flytteforskriften § 5-1.

I NOU 2003: 11 del II s. 137 viser Banklovkommisjonen til at reglene i § 3-2 og § 3-3 i forskriften visstnok er forstått slik at det ikke er adgang til å gjøre endringer i regelverket for pensjonsordningen samtidig med flyttingen.

Lov om foretakspensjon § 2-3 bestemmer at det skal fastsettes en pensjonsplan som angir vilkårene for pensjonsytelsene, samt omfanget av dem. «Pensjonsplan» er definert i lov om foretakspensjon § 1-2 første ledd bokstav c, som «den del av regelverket som gjelder fastsettelsen av pensjonsytelsene» og inngår som en del av pensjonsordningens regelverk, jf. § 1-2 første ledd bokstav b. § 2-3 inneholder for øvrig også regler om hvem pensjonsplanen gjelder for, jf. tredje ledd.

I lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold defineres «regelverket» i § 1-2 første ledd bokstav n. Etter denne bestemmelsen er «regelverket» definert som «alle regler og vilkår for pensjonsordningen og medlemmenes rettigheter som er fastsatt i avtale mellom foretaket og en institusjon, eller i vedtektene for en pensjonskasse, samt tilhørende innskuddsplan.» I § 2-5 stiller loven nærmere krav til regelverket. Regelverket skal etter første ledd fastsette reglene om medlemskap, medlemmenes rettigheter i ordningen, innskuddsplanen, samt forvaltningen av pensjonskapitalen. I annet ledd er det særlige regler for de tilfeller hvor foretaket har tegnet særskilt forsikring for uføreytelser og etterlatte-dekninger, og i tredje ledd fastsettes det at regelverket skal være i samsvar med lovens bestemmelser og tilhørende forskrifter.

4.2.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-3 foreslått regler som stiller krav til utformingen av regelverket for pensjonsordningen i den mottakende pensjonsinnretningen. Bestemmelsen må leses i sammenheng med utkastet § 8c-10 om anvendelse av overførte midler, jf. nedenfor i avsnitt 4.9.2.

Etter utkastet § 8c-3 første ledd skal regelverket

i den nye pensjonsordningen fastsette arbeidstakernes og pensjonistenes rettigheter etter flyttingen.

I annet ledd i utkastet § 8c-3 fastsettes det nærmere krav til innholdet i regelverket i mottakende pensjonsinnretning. Bestemmelsens første ledd fastsetter regler om arbeidstakernes rettigheter etter det nye regelverket. Banklovkommisjonen har foreslått at det nye regelverket ikke skal kunne inneholde bestemmelser som vil innebære en reduksjon av arbeidstakernes rett til opptjent pensjon. Dette skal også gjelde for tilhørende premiereserve og opptjent pensjonskapital. Når det gjelder pensjonistenes rettigheter, foreslår Banklovkommisjonen i utkastet § 8c-3 annet ledd annet punktum at disse som et minimum skal sikres pensjonsytelser med tilhørende premiereserve eller pensjonskapital som svarer til den rett til ytelse som gjaldt før flyttingen. Formålet med bestemmelsen er

«å sikre at flytting av en pensjonsordning ikke vil kunne få negative virkninger for de pensjonsrettigheter som tilkommer arbeidstakere og pensjonister på flyttetidspunktet i henhold til det regelverk som inntil da gjaldt for pensjonsordningen.» (NOU 2003: 11 s. 155)

Av utkastet § 8c-3 tredje ledd fremgår det at bestemmelsen for det første ikke skal være til hinder for at regelverket endres. Endringen må foregå etter ellers gjeldende regler. Vilkåret er for øvrig at endringen kun har virkning for opptjening av pensjon ved tjenestetid etter flyttingen. For det andre er ikke utkastet § 8c-3 til hinder for at pensjonsordningens midler forvaltes som investeringsportefølje, helt eller delvis, etter flyttingen, jf. utkastet § 8c-3 tredje ledd. Slik forvaltning må for øvrig også skje i samsvar med ellers gjeldende regler. Banklovkommisjonen har i spesialmerknadene til bestemmelsen uttalt (NOU 2003: 11 s. 166–167):

«Av tredje ledd fremgår at det nye regelverket kan inneholde bestemmelser om framtidig opptjening av pensjon som avviker fra det som gjaldt etter regelverket for pensjonsordningen i avgivende pensjonsinnretning. Dette gjelder i forhold til både tidligere og nye medlemmer. Hvilke endringer i så måte som kan gjøres, følger av de regler som gjelder for det enkelte pensjonsprodukt. Det samme gjelder for endringer i forvaltningen av pensjonsordningens midler. Tredje ledd må ikke leses slik at bare overgang til egen investeringsportefølje er mulig. Bestemmelsen er ikke til hinder for en overgang fra investeringsvalg til kollektiv portefølje, jf. lovutkastet § 8a-12 i NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning.»

4.2.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen høringsinstanser har hatt merknader til Banklovkommisjonens utkast til § 8c-3.

4.2.4 Departementets vurdering

Bestemmelsen i utkastet § 8c-3 viderefører gjeldende retts regel om at ytelsene skal fastsettes i den nye pensjonsordningen, jf. flytteforskriften § 3-3, og at opptjente rettigheter ikke kan reduseres, jf. flytteforskriften § 3-2. Tredje ledd i utkastet er nytt.

Departementet viser til at det ikke er fremkommet merknader i høringsrunden til § 8c-3, og slutter seg til Banklovkommisjonens forslag.

4.3 Medlemmenes uttalerett

4.3.1 Gjeldende rett

Flytteforskriften § 3-4 skal sikre at de forsikrede, eventuelt representantene til de forsikrede, mottar tilstrekkelig informasjon om overføringen, og virkningen av overføringen. Etter første ledd skal de forsikrede forelegges «detaljert informasjon». Informasjonen skal omfatte virkningene av overføringene, virkningene av et eventuelt nytt beregningsgrunnlag og eventuelt om nye prinsipper for regulering av løpende pensjoner. Slike opplysninger skal gis selv om tilsvarende endringer, som de som inntreffer ved en eventuell overføring, kunne vært foretatt ved endring av pensjonsforsikringen, jf. § 3-4 første ledd annet punktum.

I de tilfeller hvor arbeidstakerne betaler innskudd, skal informasjonen i tillegg omfatte overføringens virkning på de rettighetene som allerede er sikret ved slike innskudd, jf. § 3-4 annet ledd.

Det er forsikringstakeren som har ansvaret for at tilstrekkelig informasjon er gitt, jf. § 3-4 tredje ledd. Avgivende og mottakende pensjonsinstitusjon skal imidlertid påse at forsikringstakerens informasjon er korrekt og utfyllende, jf. fjerde ledd. Etter femte ledd følger det at i tilfeller hvor det kan godtgjøres at de forsikredes uttalelse, jf. § 3-5, er gitt på bakgrunn av mangelfull informasjon, skal saken tas opp på ny med de forsikrede.

Det følger av § 4-1 at § 3-4 skal gjelde tilsvarende for overføring fra privat pensjonskasse til livsselskap. Det samme gjelder for overføring av midler tilknyttet kommunal pensjonsordning, jf. § 5-1 annet ledd.

Det følger videre av flytteforskriften § 3-5 at aktive arbeidstakere og pensjonister har uttalerett ved spørsmål om overføring av midler. Etter § 3-5

første ledd kan overføring ikke gjennomføres før disse har hatt anledning til å uttale seg. Etter annet ledd kan (de lokale) arbeidstakerorganisasjonene uttale seg på medlemmenes vegne. Dette gjelder ikke dersom arbeidstakerne har oppnevnt et utvalg som skal representere dem, jf. § 3-4 annet ledd. Tredje ledd fastsetter at bestemmelsen viker for tariffavtale. Det følger av § 5-1 annet ledd at denne bestemmelsen gjelder for overføring av midler knyttet til kommunale ordninger.

I lov om foretakspensjon § 2-4 og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2-6 fastsetter at det for pensjonsordninger av en viss størrelse eller art, skal opprettes en såkalt styringsgruppe. Styringsgruppen skal etter de nevnte bestemmelsenes annet ledd uttale seg om saker som omhandler «forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen».

4.3.2 Banklovkommisjonens forslag

I utkastet § 8c-4 har Banklovkommisjonen foreslått regler om foretakets opplysningsplikt overfor medlemmene i forbindelse med flytting av pensjonsordningen, samt regler om medlemmenes uttalerett. Banklovkommisjonen har begrunnet regelen i NOU 2003: 11 del II avsnitt 5.5 s. 152–153:

«Flytteforskriften §§ 3-4 og 3-5 inneholder regler om hvilken informasjon arbeidstakerne og pensjonistene skal gis før arbeidsgiveren treffer beslutning om flytting av pensjonsordningen, og om deres rett til å uttale seg i saken. Bakgrunnen er at flyttingen og den måten den gjennomføres på, vil kunne ha virkninger for deres rettigheter og stilling i pensjonsordningen selv om en legger til grunn at opptjente rettigheter på flyttetidspunktet ikke kan forringes. Før beslutning om flytting treffes, skal saken også forelegges den styringsgruppe som er opprettet for pensjonsordningen etter lov om foretakspensjon § 2-4 og lov om innskuddspensjon § 2-6. For kommunale pensjonsordninger inneholder også Hovedtariffavtalen for kommunal sektor bestemmelser som skal sikre at arbeidstakernes og pensjonistenes interesser skal bli ivaretatt.

Banklovkommisjonen mener at det vil være en fordel at reglene om informasjonsplikt og uttalerett kommer til uttrykk i et nytt regelverk om flytting (lovutkastet § 8c-4). En legger til grunn at medlemmene i pensjonsordningen – både yrkesaktive og pensjonister – har behov for informasjon for å kunne vurdere om flyttingen er i samsvar med deres interesser, særlig om hvilke regler som skal gjelde for de yrkesaktive medlemmenes opptjening av pensjon når pensjonsordningen videreføres etter flyttingen.

Videre bør medlemmene ha uttalerett. Ofte vil også arbeidstakerorganisasjoner uttale seg på vegne av sine medlemmer, og lovutkastet bør åpne for det. I denne sammenheng står kommunale pensjonsordninger i en viss særstilling som følge av de bestemmelser Hovedtariffavtalen inneholder, og Banklovkommissjonen mener at det fortsatt er behov for en regel som gjør det klart at lovutkastet § 8c-4 tredje ledd kan fravikes ved tariffavtale.

Flytteforskriftens bestemmelser på dette området er ikke endret etter at det i de nye pensjonslovene ble stilt krav om at det for hver pensjonsordning med en viss størrelse, skulle opprettes en styringsgruppe. Banklovkommissjonen mener at en beslutning om flytting av pensjonsordningen er en så viktig beslutning at saken skal behandles av styringsgruppe før vedtak fattes. Dette fremgår imidlertid ikke uttrykkelig av lovbestemmelsene om styringsgrupper, og en har derfor tatt inn en slik regel i lovutkastet § 8c-4 annet ledd.

Det fremgår foran avsnitt 5.2 at flytting av kommunale pensjonsordninger også vil omfatte oppsatte rettigheter til arbeidstakere som har fratrudd uten rett til utbetaling av pensjon. Også slike arbeidstakere vil ha behov for informasjon om flyttingen før beslutning treffes. Banklovkommissjonen antar imidlertid at fratrudd arbeidstakeres interesser vil bli ivaretatt innenfor rammen av de bestemmelser Hovedtariffavtalen har om flytting, og har derfor ikke tatt inn i lovutkastet noen regel vedrørende fratrudd arbeidstakere. For pensjonsordninger i privat sektor oppstår ikke dette spørsmålet fordi fripoliser og pensjonskapitalbevis ikke omfattes av flytting av pensjonsordningen som de utspringer av.»

Banklovkommissjonen har på bakgrunn av dette foreslått at foretaket skal sørge for at medlemmene mottar fullstendige opplysninger om både flyttingen av pensjonsordningen, og hvilke rettigheter medlemmene vil få i den nye ordningen, jf. utkastet § 8c-4 første ledd. Det følger av bestemmelsen at slike opplysninger skal gis «[f]ør foretaket gjør bruk av flytteretten», dvs. før det er truffet endelig vedtak om flytting. Dette har som nevnt ovenfor sammenheng med at medlemmene skal ha anledning til å uttale seg, jf. også utkastet § 8c-4 annet og tredje ledd som er omtalt ovenfor.

Styringsgruppen for pensjonsordningen skal forelegges spørsmålet om flytting av pensjonsordningen til uttalelse, jf. Banklovkommissjonens utkast til § 8c-4 annet ledd.

Banklovkommissjonen har videre foreslått at medlemmene skal ha anledning til å uttale seg, jf. utkastet § 8c-4 tredje ledd første punktum. Det åp-

nes i annet punktum i samme bestemmelse for at arbeidstakerorganisasjoner kan uttale seg på vegne av medlemmene sine. Banklovkommissjonen har i spesialmerkningen til bestemmelsen presisert at dersom spørsmålet kun forelegges arbeidstakerorganisasjonen til uttalelse, forutsetter dette at pensjonsordningen kun omfatter aktive medlemmer som er fagorganisert (jf. NOU 2003: 11 s. 167). Etter utkastet § 8c-4 tredje punktum kan annet fastsettes i tariffavtale. Banklovkommissjonen uttaler om denne bestemmelsen (NOU 2003: 11 s. 167):

«Tredje punktum fastsetter at det i tariffavtalen kan inngås særlige avtaler om dette forholdet slik det blant annet er gjort i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor. På bakgrunn av at Hovedtariffavtalen for kommunal sektor inneholder særlige prosedyreregler, er det ikke ansett som nødvendig at fratrudd arbeidstakere med oppsatte rettigheter som i henhold til § 8c-11 første ledd vil bli flyttet sammen med pensjonsordningen, omfattes av retten til å uttale seg i tredje ledd. Det vises imidlertid til informasjonsplikten overfor disse som følger av lovutkastet Del I § 8b-16 tredje ledd fjerde punktum.»

4.3.3 Høringsinstansenes merknader

Finansforbundet støtter Banklovkommissjonens forslag om å styrke arbeidstakernes informasjons- og uttalerett:

«Finansforbundet finner det svært fornuftig at kommissjonen foreslår å styrke arbeidstakernes informasjons- og uttalerett i forbindelse med flytting av pensjonsordninger gjennom å inkludere regler om dette i utkastet § 8c-4. Forbundet stiller seg dessuten bak kommissjonens forslag som åpner for at andre mekanismer kan avtales i tariffavtaler.»

Datatilsynet støtter likeledes Banklovkommissjonens forslag om at medlemmenes uttalerett skal fremgå av loven. Datatilsynet foreslår i tillegg enkelte presiseringer av bestemmelsen:

«Datatilsynet er enig i at medlemmenes rett til informasjon og til å uttale seg bør fremgå av loven. En flytting av pensjonsordningen vil innebære en overføring av personopplysninger fra et selskap til et annet. Informasjonsplikten vil ha nær sammenheng med den plikt som følger av personopplysningslovens § 19 c og § 20.

Datatilsynet anbefaler at det i bestemmelsens første ledd presiseres at det også skal gis informasjon om medlemmets rett til å uttale seg. Et vesentlig formål med informasjonen vil jo nettopp være å legge til rette for at medlemmet skal kunne benytte seg av sine rettigheter.

Datatilsynet anbefaler at 3. ledds 2. setning endres slik at det fremgår klart at arbeidstakerorganisasjonens uttalelse ikke kommer i stedet for uttalelse fra medlemmet selv. Dette kan for eksempel gjøres ved at ordene «for øvrig» byttes ut med «i tillegg».

Datatilsynet forstår det slik at siste punktum vedrørende tariffavtale kun relaterer seg til arbeidstagerorganisasjonenes uttalerett. Dette bør presiseres i teksten. Dersom det også er meningen at man gjennom tariffavtale skal kunne begrense medlemmenes rett til å uttale seg, bør dette begrunnes nærmere. Datatilsynet gjør oppmerksom på at et kollektivt samtykke, i forhold til behandling av personopplysninger, ikke kan tre i stedet for samtykke fra den enkelte jf. personopplysningsloven § 2 nr. 7. Et kollektivt samtykke kan imidlertid ha stor verdi i tillegg til et eventuelt samtykke fra den enkelte. Det gir dårlig sammenheng med disse reglene dersom man legger til grunn at arbeidstagerforeningene skal kunne samtykke til at rettigheter for den enkelte faller bort.»

Advokatforeningen viser til at etter gjeldende regelverk skal avgivende selskap påse at forsikrings-takerens informasjon til medlemmene er korrekt og utfyllende (flytteforskriften § 3–4 fjerde ledd), men at det ikke er kommet til uttrykk et tilsvarende krav i Banklovkommisjonens utkast til § 8c-4. Advokatforeningen mener videre at uttalelsesrett og informasjonskrav før flytting må presiseres, og at det i den sammenheng bør tydeliggjøres at det er mottakende selskap som har ansvaret for informasjonen. På samme måte bør det tydelig gjøres at det er mottakende selskap som skal ha ansvaret for at flytting skjer til en tilsvarende ordning.

FNH på sin side ser det «som en fordel at avgivende selskap ikke lenger har ansvar for informasjon til medlemmene». *FNH* viser til at det har vist seg å være vanskelig, rent praktisk for avgivende selskap å få kartlagt hvilken informasjon medlemmet har fått i forbindelse med flyttingen.

4.3.4 Departementets vurdering

Departementet er kommet til at utkastet § 8c-4 første ledd innledningsvis bør endres til «Før foretaket flytter pensjonsordningen». Departementet legger til grunn at dette best sikrer uttaleretten. Det vises til den generelle definisjonen av begrepet «flytting», som departementet har foreslått i § 8c-1 annet ledd, jf. avsnitt 3.4.

Banklovkommisjonens utkast til § 8c-4 første ledd viderefører ellers i hovedsak bestemmelser i gjeldende rett om informasjonsplikt. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag på

dette punktet, jf. lovforslaget § 8c-4 første ledd første punktum.

Banklovkommisjonens utkast til annet ledd har en egen bestemmelse om styringsgruppens rett til å uttale seg. Styringsgruppe er regulert i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Det er kun pensjonsordninger med et visst antall medlemmer som har styringsgruppe. Det følger derav at annet ledd ikke vil få anvendelse på alle pensjonsordninger.

Etter lov om foretakspensjon § 2–4 annet ledd og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2–6 annet ledd skal styringsgruppen uttale seg om saker som gjelder forvaltningen og praktiseringen av pensjonsordningen. Banklovkommisjonen har i omtalen av gjeldende rett lagt til grunn at dette omfatter uttalerett i saker som gjelder flytting. Departementet viser til Ot. prp. nr. 47 (1998–1999) avsnitt 4.2.5 om styre og styringsgruppebestemmelsen i lov om foretakspensjon, hvor det bl.a. heter:

«Departementet legger til grunn at styre eller styringsgruppe bør forelegges spørsmål av betydning for de pensjonsberettigede medlemmene, for eksempel spørsmål knyttet til sammenlåing og deling av foretak.»

Departementet antar at spørsmålet om flytting vanligvis ikke vil kvalifisere til å være spørsmål av betydning i forhold til lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

Etter departementets vurdering innebærer Banklovkommisjonens utkast til bestemmelse om styringsgruppe en utvidelse av gjeldende rett på dette området. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag jf. lovforslaget § 8c-4 annet ledd.

Banklovkommisjonens utkast til § 8c-4 tredje ledd regulerer uttaleretten til medlemmene. Banklovkommisjonen har lagt til grunn at «medlemmene» omfatter både arbeidstakere og pensjonister. Det vises til at «medlemmene» er definert i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, hhv. i § 1–2 annet ledd bokstav c, og § 1–2 første ledd bokstav j. Denne definisjonen kan etter departementets vurdering legges til grunn ved forståelsen av begrepet «medlemmene» i utkastet § 8c-4. Det vises i den forbindelse til at det er naturlig å legge samme medlemsbegrep til grunn i kommunale ordninger som i foretakspensjonsordninger, jf. at ordningene har visse likhetstrekk som kan begrunne dette.

Uttalelse fra arbeidstakerorganisasjon kan bare tre i stedet for uttalelse fra medlemmene, jf. utkastet § 8c-4 tredje ledd, der ordningen bare omfatter aktive arbeidstakere. Dette følger av Banklovkom-

misjonens omtale av bestemmelsen i spesialmerkna- den. Det vises til NOU 2003: 11 s. 167.

Banklovkommisjonen har foreslått å videreføre en bestemmelse om at bestemmelser i tariffavtale går foran reglene om uttalerett, jf. tredje ledd siste punktum. Dette følger av flytteforskriften § 3–5 tredje ledd. Departementet slutter seg til denne videreføringen.

Datilsynet har i sin høringsuttalelse tatt opp forholdet tilhørende personopplysningsloven og arbeidstagerorganisasjonenes uttalerett. Departementet presiserer i den forbindelse at arbeidstagerorganisasjonenes rett til å uttale seg, relaterer seg til flytting av pensjonsordningen. Lovforslaget innebærer ingen rett for arbeidstagerorganisasjonene til å samtykke til behandling av personopplysninger. Departementet viser for øvrig til at en arbeidstakerorganisasjon i alle tilfelle ikke kan samtykke til at rettigheter for den enkelte arbeidstaker faller bort, jf. Datilsynets høringsuttalelse. Det vises blant annet til lovforslaget § 8c-3 annet ledd som slår fast at opptjente rettigheter ikke kan reduseres.

Enkelte høringsinstanser har kommentert at avgivende pensjonsinnretning etter utkastet ikke lenger skal påse at forsikringstakerens informasjon er korrekt og utfyllende. I Banklovkommisjonens utkast er det kun foretaket som skal sørge for at medlemmene mottar fullstendige opplysninger, mens avgivende og mottakende pensjonsinnretning etter flytteforskriften § 3–4 fjerde ledd skal sørge for at forsikringstakerens informasjon er korrekt og utfyllende. Departementet mener at det fortsatt bør være en plikt for avgivende og mottakende pensjonsinnretning å påse at informasjonen er korrekt og utfyllende, og foreslår at et slikt krav tas inn i forslaget til lovtekst. Det vises til lovforslaget § 8c-4 første ledd annet punktum.

4.4 Oppsigelse og flyttegebyr

4.4.1 Gjeldende rett

Etter forsikringsavtaleloven § 12–3 kan en forsikringstaker «når som helst» avbryte et forsikringsforhold som gjelder livsforsikring. Retten til å si opp en kontrakt med livsforsikringsselskap og pensjonskasse for flytting følger som nevnt også av forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 første ledd, men det er i denne bestemmelsen ikke angitt frist for oppsigelse eller oppsigelsesperiodens lengde.

Flytteforskriften § 3–8 regulerer både oppsigelsesfristens lengde og oppgjørsfristens lengde ved flytting. Fristene er knyttet sammen, jf. første og

annet ledd. Etter annet ledd følger det at det ikke er adgang til å avtale lenger oppsigelsesfrist enn oppgjørsfrist. Med oppgjørsfrist menes den tid som er bestemt for overføring av midler. Denne fristen er regulert i § 3–8 første ledd. Det følger av første ledd at fristen for å overføre midlene er to måneder. Etter tredje ledd følger det at fristen for oppsigelse og overføring av midlene, begynner å løpe «fra det tidspunkt oppsigelsen er kommet frem til selskapet». Det er for øvrig ikke fastsatt nærmere krav til oppsigelsens innhold eller form.

Hovedregelen for overføring av midlene er som nevnt etter første ledd satt til to måneder. Dette gjelder også oppsigelsesfristen, jf. § 3–8 annet ledd første punktum. Det følger imidlertid av § 3–8 første ledd annet punktum nr. 1 til 3 at oppgjørsfristen kan forlenges dersom beløpet som skal overføres er større enn 10 millioner kroner. For beløp fra 10 millioner kroner og inntil 50 millioner kroner kan fristen forlenges til 4 måneder, jf. § 3–8 annet ledd første punktum nr. 1. Etter nr. 2 kan fristen forlenges til seks måneder dersom beløpet er inntil 200 millioner kroner og etter nr. 3 kan fristen settes til åtte måneder ved beløp på 200 millioner kroner eller mer. Det følger da av annet ledd første punktum at de samme fristene kan avtales for oppsigelse av kontrakten.

Når det gjelder overføring av midler tilknyttet kommunale pensjonsordninger, følger det av § 5–3 første ledd at § 3–8 skal gjelde tilsvarende for pensjonsordning som er sikret i Kommunal Landspensjonskasse (KLP). Kapittel 3 i flytteforskriften skal også gjelde tilsvarende for kommunale pensjonsordninger sikret i andre selskap enn KLP, med mindre noe annet er spesielt godkjent for avgivende selskap, jf. § 5–3 annet ledd.

Etter § 3–8 annet ledd annet punktum kan det avtales at forsikringen skal opphøre ved et årsskifte. Denne bestemmelsen gjelder for kollektiv pensjonsforsikring som er basert på at forsikringsforholdet må løpe gjennom hele året, for å sikre finansieringen av de forsikrede ytelser. Bestemmelsen er gjort gjeldende for kommunale ordninger i KLP, jf. KLPs Forsikringsvilkår for Felles Kommunal Pensjonsordning (Avtalen om medlemskap i felles kommunal pensjonsordning) nr. 10:

«Den enkelte forsikringstaker kan si opp avtalen om tilslutning til Fellesordningen med to måneders frist til opphør ved kalenderårets slutt.»

Oppsigelsesfristen er fremdeles to måneder, jf. § 3–8 annet ledd tredje punktum, men med den følge at oppsigelse som meldes til selskapet ikke får virkning før ved kalenderårets slutt. Oppsigelse må

således være meldt til selskapet innen to måneder før årets slutt, for at den skal få virkning (det aktuelle året).

Det følger videre av § 3–8 annet ledd tredje punktum at de særlige oppgjørsfristene i første ledd ikke kommer til anvendelse for overføring av midler som er knyttet til kollektiv pensjonsforsikring som er basert på at forsikringsforholdet må løpe gjennom hele året for å sikre finansieringen av de forsikrede ytelsene, og det er avtalt at forsikringen skal opphøre ved et årsskifte. Midlene skal således overføres «samtidig med opphørsfristen for avtalen».

Det er avtalefrihet i visse tilfeller, jf. § 3–8 fjerde ledd. For det første kan det avtales forlenget oppgjør- og oppsigelsesfrist etter at forsikringstaker har meldt oppsigelse og overføring av midlene til selskapet. For det andre gjelder avtalefriheten også ved inngåelse av livsforsikringsavtale med investeringsvalg. Avtale om fristforlengelse kan for slike kontrakter inngås på samme vilkår som gjelder for forsikringsselskapets avtale med forvaltningsselskapet om forlenget innløsningsfrist, samt suspensjon av innløsningsfrist, etter lov 12. juni 1981 nr. 52 om verdipapirfond §§ 6–8 og 6–9.

Ved midlertidig oppgjør, jf. § 3–8 femte ledd, skal det for det første avtales hvordan sluttoppgjøret skal foretas. For det andre skal det avtales frist for sluttoppjøret.

Flytteforskriften § 1–5 har regler om dekning av utgifter ved overføring av midler. Banklovkommisjonen uttaler om bestemmelsens formål (NOU 2003: 11 s. 139):

«Flytteforskriftens bestemmelser om flyttegebyr og kostnadsforskriftens § 3 har til formål å hindre at forsikringsselskaper fastsetter gebyr eller periodiserer innbetaling av kostnader knyttet til forsikringstegningen slik at disse kostnadene hindrer flyttinger til en annen pensjonsinnretning. Bruk av gebyr og periodisering av kontraktsslutningskostnader kunne ellers hemme konkurransen om eksisterende livs- og pensjonsforsikringsordninger i markedet.»

Bestemmelsen om «flyttegebyr» (§ 1–5) står i flytteforskriftens alminnelige del, og gjelder generelt for alle typer av kontrakter. Etter første ledd kan avgivende selskap eller pensjonskasse beregne et gebyr til dekning av utgifter ved overføring av midlene. Gebyret skal være «rimelig». Gebyret skal etter tredje ledd inngå som en del av beregningsgrunnlaget som skal meldes til Kredittilsynet.

Når gebyret skal fastsettes, skal det tas hensyn til de omkostningene som skal være dekket gjen-

nom kostnadsdelen av premien, som forsikringstaker har betalt, jf. § 1–5 annet ledd. I alle tilfelle kan gebyret ikke settes høyere enn 5000 kroner ved flytting av en kollektiv kontrakt, jf. § 1–5 fjerde ledd. For individuelle kontrakter er maksimalbeløpet satt til 200 kroner, jf. samme bestemmelse.

I § 1–5 femte ledd er det fastsatt at selskapet ikke har adgang til å kreve dekning av kostnader knyttet til overføring av en forsikring utover det som fremgår av bestemmelsen.

4.4.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har foreslått regler om oppsigelse og flyttegebyr i utkastet § 8c-5. Banklovkommisjonen foreslår at oppsigelsesfristen for en kontrakt om pensjonsordning skal være to måneder, jf. utkastet § 8c-5 første ledd første punktum. Oppsigelse skal etter annet punktum skje skriftlig. Banklovkommisjonen har i spesialmerknadene til bestemmelsen (NOU 2003: 11 s. 167) presisert at skriftlighetskravet ikke er ment å være til hinder for elektroniske oversendelse av oppsigelsen, jf. lov 15. juni 2001 nr. 81 om elektronisk signatur.

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-5 annet ledd foreslått en regel som åpner for avtalefrihet med hensyn til pensjonsordninger med årspremie beregnet etter reglene i § 8b-6 (dvs. kommunale pensjonsordninger). Det fastsettes i bestemmelsen at første ledd ikke er til hinder for det inngås avtale om at oppsigelsesfristen ikke skal utløpe før ved første kvartalsskifte, halvårsskifte eller årsskifte. Oppsigelsesfristen er i disse tilfellene også to måneder, etter hovedregelen slik den er foreslått i utkastet § 8c-5 første ledd. Avtale om at oppsigelsesfristen ikke skal utløpe før ved et halvårs-, kvartals- eller årsskifte innebærer imidlertid at dersom det er lenger enn to måneder til det avtalte oppsigelsestidspunktet fra oppsigelse oversendes, vil oppsigelsesfristen reelt sett bli lenger enn to måneder.

Banklovkommisjonen har særlig omtalt oppsigelse av kommunale pensjonsordninger og bakgrunnen for bestemmelsen i utkastet § 8c-5 annet ledd i NOU 2003: 11 s. 151–152:

«Reglene i flytteforskriften § 3–8 og KLPs vedtekter om at oppsigelse bare kan skje med virkning fra et årsskifte, er antatt å medføre konkurransebegrensninger i markedet for kommunale pensjonsordninger, og Banklovkommisjonen er derfor anmodet om å vurdere om det på dette området bør foreslås endringer i regelverket (foran Del I avsnittene 1.3 og 2.1). I hovedsak oppstår samme problem i forhold til det regelverk for kommunale pensjonsordninger som er

foreslått i lovutkastet kapittel 8b, se særlig § 8b-6 som for alle kommunale pensjonsordninger inneholder regler om premieberegningen i fellesordninger uavhengig av pensjonsleverandør.

Banklovkommisjonen antar at en alminnelig oppsigelsesfrist på minst to måneder også bør passe for kommunale pensjonsordninger, og at det samme gjelder de regler om den etterfølgende oppgjørsfrist som er foreslått i lovutkastet § 8c-6. Hovedspørsmålet blir etter dette om det i forhold til kommunale pensjonsordninger undergitt regler som foreslått i lovutkastet kapittel 8b, også skal gjelde regler som likevel knytter virkningene av oppsigelsen til et årsskifte slik som i flytteforskriften § 3–8, eventuelt til et halvårsskifte eller kvartalsskifte. I hvilken utstrekning vil en slik regel være påkrevd eller begrunnet ut fra finansieringssystemet for pensjonsordninger med fellesordning for premieberegning?

Etter det regelverk for kommunale pensjonsordninger som er foreslått i lovutkastet kapittel 8b, skilles det mellom reglene for premieberegning (§ 8b-6) og reglene for innbetaling av ulike deler av samlet årspremie (§ 8b-9). Samtidig følger det av § 8b-14 at det skal foretas særskilt fordeling av årets overskudd uavhengig av oppgjøret av premieansvaret for de enkelte pensjonsordningene. Dette innebærer at utløpet av et forsikringsår (årsskifte) ikke lenger fremstår som det sentrale knutepunkt for avregning og oppgjør av samlet årspremie, slik som det gjorde i KLP da årets overskudd ble benyttet internt i KLP til direkte å dekke en stor del av årspremiene. KLPs praksis forutsatte at premieavregning og -oppgjør måtte utstå inntil overskuddet lot seg beregne ved årets avslutning (foran Del I avsnitt 4.3). Begrunnelsen for denne ordningen bortfaller når premiekravene skal dekkes i sin helhet uavhengig av disponeringen av overskudd, men samtidig oppstår et annet problem. Dette knytter seg imidlertid til årets begynnelse og har sammenheng med at beregningen av ordinær årlig forskuddspremie for fellesordningen bygger på den situasjon som da foreligger.

Etter lovutkastet § 8b-5 første ledd, jf. § 8b-6 annet ledd, skal den ordinære årspremie til en fellesordning forskuddsberegnes etter forsikringstekniske prinsipper for hvert år ved begynnelse av et forsikringsår ut fra den sammensetting av medlemsmassen i en fellesordning som da foreligger. Det samlede premievolum som fellesordningen skal tilføres, blir deretter fordelt mellom pensjonsordningene ut fra kjønns- og aldersnøytrale kriterier. Den enkelte pensjonsordnings årlige forskuddspremie er dermed fastlagt. Vesentlige endringer i medlemsmassen i fellesordningen som følge av tilflytting eller fraflytting av pensjonsordninger i løpet av

året, vil kunne innvirke på forutsetningene for disse beregninger. Dette vil imidlertid ikke kunne korrigeres ved ny samlet premieberegning for fellesordningen fordi tilflytting eller fraflytting ikke bør få virkninger for premienivået for de øvrige pensjonsordninger som forblir medlemmer av fellesordningen hele året. Dette er det redegjort for foran i Del I avsnitt 7.4.5(5) hvor premieberegningen for tilflyttet pensjonsordning er det sentrale, jf. lovutkastet § 8b-6 fjerde ledd.

Det omvendte problem er, hvilke virkninger det vil ha for de forsikringstekniske beregninger at én eller flere av de pensjonsordninger som inngår i beregningen av forskuddspremie, deretter flytter og går ut av fellesordningen i løpet av året. Er det av hensyn til pensjonsleverandørens stilling og det grunnlag for premieberegning som er anvendt, nødvendig å utsette flyttingen til utløpet av den periode forskuddspremiene er beregnet for, dvs. til utløpet av forsikringsåret?

I hvilken utstrekning fraflytting i løpet av premieberegningsperioden vil ha virkninger for premieberegningsgrunnlaget, vil bero på flere forhold, blant annet størrelsen og sammensetningen av medlemsmassen i den pensjonsordning som skal flytte, sett i forhold til den samlede medlemsmassen i fellesordningen ved årets begynnelse. Et annet forhold vil være hvilke sikkerhetsmarginer som er lagt inn i beregningene. For pensjonsordninger som inngår i en fellesordning for premieberegning, synes det derfor å være vanskelig å fastholde at oppsigelsesfristen skal være to måneder og at virkningene av oppsigelsen – uten unntak – inntreffer ved fristens utløp. Omvendt er det neppe grunnlag for – ut fra hensynet til premieberegningen i fellesordninger – å lovfeste som generell regel at virkningene av oppsigelse alltid må være knyttet til et årsskifte. Hensynet til ryddig markeds konkurranse gir også grunnlag for innvendinger mot en slik regel. Ulike mellomløsninger kan imidlertid tenkes.

En løsning vil være å kombinere den alminnelige oppsigelsesfrist på to måneder med en rett for den avgivende pensjonsinnretning til i tilfelle å gjøre et «risikofradrag» i de midler som skal overføres ved flyttingen, beregnet ut fra i hvilken grad flyttingen av en pensjonsordning forrykker grunnlaget for premieberegningen. En slik regel kan imidlertid medføre problemer i praksis, og vil dessuten også kunne ha konkurransebegrensende virkninger. Skal man unngå at et risikofradrag medfører reduksjon av pensjonsordningens midler som vil kunne få betydning for fortsatt sikring av arbeidstakernes opptjente rettigheter på flyttetidspunktet, vil ordningen måtte suppleres med en plikt for arbeidsgiveren til å dekke fradraget.

En annen mulighet vil være å legge den alminnelige oppsigelsesfrist på to måneder til grunn som lovens normalregel, men samtidig åpne for kontraktsfrihet slik at den enkelte pensjonsleverandør får mulighet til å utforme forsikringsvilkår som ut fra praktiske behov, fastsetter at virkningen av oppsigelsen likevel først skal inntre ved et kvartalsskifte, halvårsskifte eller årsskifte. I hvilken utstrekning slike vilkår i tilfelle vil bli benyttet i praksis, vil i så fall også bero på hvilke bindinger av oppsigelsesadgangen de forskjellige arbeidsgivere vil være parat til å godta når det gjelder egen pensjonsordning.

Etter en samlet vurdering er Banklovkommissjonen blitt stående ved å foreslå den sistnevnte ordning. En legger til grunn at de praktiske problemer som flytteretten måtte reise når det gjelder premieberegning i fellesordninger, vil kunne variere blant annet med størrelsen av de enkelte pensjonsordninger og de enkelte fellesordninger. Dette skulle tilsi at problemene best ville kunne løses ved at pensjonsleverandør og forsikringstaker i tilfelle gjør bruk av den avtalesfrihet som er bygget inn i lovutkastet § 8c-5 annet ledd. Banklovkommissjonen viser for øvrig til at kommunale arbeidsgivere i praksis også vil måtte ta hensyn til de regler om fremgangsmåten ved flytting av pensjonsordninger som Hovedtariffavtalen for kommunal sektor inneholder.»

I utkastet § 8c-5 tredje ledd har Banklovkommissjonen foreslått en bestemmelse om risikoovergang. Banklovkommissjonen uttaler i denne forbindelse at det er viktig at det klargjøres i lovgivningen hvilke virkninger det har at kontraktsforholdet opphører ved utløpet av oppsigelsesfristen (NOU 2003: 11 s. 150):

«Det sentrale er at avgivende pensjonsinnretnings forsikringsmessige risiko opphører og går over på den mottakende innretning i henhold til det nye kontraktsforholdet (lovutkastet § 8c-5 tredje ledd).»

På denne bakgrunn har Banklovkommissjonen i utkastet § 8c-5 tredje ledd foreslått å lovfeste at risikoen knyttet til medlemmer og pensjonister i pensjonsordningen går over på mottakende pensjonsinnretning, jf. «den pensjonsinnretning pensjonsordningen flyttes til». Tidspunktet for slik risikoovergang skal være «[v]ed utløpet av fristen for oppsigelse», altså på det tidspunktet oppsigelsesfristen er utløpt.

Banklovkommissjonen har i utkastet § 8c-5 fjerde ledd foreslått å videreføre bestemmelsen i gjeldende regelverk om at det ved flytting skal betales et flyttegebyr. Etter den foreslåtte bestemmelse

skal foretaket betale et flyttegebyr til dekning av de kostnadene pensjonsinnretningen har ved å avslutte kontrakten, samt å overføre ordningens midler til mottakende pensjonsinnretning. Banklovkommissjonen har imidlertid ikke foreslått å regulere størrelsen på flyttegebyret i utkastet til lovtekst.

Etter utkastet § 8c-5 fjerde ledd annet punktum åpnes det for at flyttegebyret kan belastes premie eller innskuddsfondet. En slik regel medfører at lov om foretakspensjon § 10–3 og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 9–3 må endres. Banklovkommissjonen har således foreslått at lov om foretakspensjon § 10–3 første ledd ny bokstav g og innskuddspensjonsloven § 9–3 første ledd skal lyde: «kostnad i henhold til forsikringsvirksomhetsloven § 8c-5 fjerde ledd.»

Banklovkommissjonen har foreslått at Kongen kan gi nærmere regler om flyttegebyr, jf. utkastet § 8c-5 fjerde ledd siste punktum.

4.4.3 Høringsinstansenes merknader

Det alt vesentlige av høringsmerknadene knytter seg til Banklovkommissjonens forslag til regler om flyttegebyr, jf. utkastet § 8c-5 fjerde ledd. *Kredittilsynet* har imidlertid uttalt seg generelt om oppsigelsesfristbestemmelsen i utkastet § 8c-5:

«Banklovkommissjonen peker på at det i gjeldende rett ikke trekkes noe klart skille mellom oppsigelsesfrister og oppgjørfrister ved flytting av pensjonsordninger. Rettslig sett innebærer flytting en oppsigelse av det bestående rettsforhold og en ny forsikringsavtale som etablerer det nye rettsforholdet i et annet livselskap. I lovutkastet §§ 8c-5 og 8c-6 blir det trukket et klart skille mellom oppsigelsesfrist og oppgjørfrist, og i de øvrige bestemmelser i utkastet er det knyttet særlige rettsvirkninger til utløpet av oppsigelsesfristen. Kredittilsynet slutter seg til Banklovkommissjonens vurderinger at det er behov for et klart skille mellom de to nevnte forhold.»

Den Norske Aktuarforening har pekt på at det i lovutkastet § 8c-5 er tatt inn en henvisning til § 8b-1, som må være feil:

«Vi antar at henvisningen til § 8b-1 skal være en henvisning til § 8b-6. Hvis ikke er formuleringen misvisende da paragrafen sier «med årspremie beregnet etter reglene i § 8b-1». § 8b-1 inneholder ikke regler om beregning av årspremie.»

LO mener på sin side at flytting flere ganger i året kan føre til at tariffpartenes muligheter for kontroll og oversikt svekkes. På denne bakgrunn mener *LO* at flytteforskriften ikke må endres «før det

har skjedd en avklaring om mulighet for delaktighet i overføringsavtalen».

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) og *Konkurransetilsynet* støtter ikke Banklovkommissjonens forslag om at forsikringstaker skal betale flyttegebyr. AAD uttaler:

«Kommissjonen viderefører gjeldende prinsipp om at forsikringstaker skal dekke kostnader som påføres for forsikringsleverandøren ved flytting. AAD viser i denne sammenheng til høringsuttalelse vedrørende Banklovkommissjonens utredning nr. 9 «Oppsigelse av forsikringsavtaler». Det fremgår av høringsuttalelsen at AAD ikke støttet kommissjonens forslag om at forsikringsselskapene kan kreve gebyr ved flytting av forsikringsavtaler. Merknaden ble begrunnet med at alle forsikringstakere vil ha fordel av den økte konkurransen som følger av flytteadgangen. Det oppfattes derfor ikke som urimelig at disse må dekke inn ekstrakostnadene gjennom en eventuell økning i forsikringspremien. Etter AADs oppfatning er ovennevnte moment av samme relevans for livsforsikrings- og pensjonsavtaler. AAD støtter følgelig ikke forslaget om at det skal betales gebyr ved flytting av forsikring til en annen leverandør.»

Konkurransetilsynet har kommet med følgende merknad til bestemmelsen om flyttegebyr i utkastet § 8c-5 fjerde ledd:

«I Konkurransetilsynets høringsuttalelse av 20. mars 2003 til Banklovkommissjonens utredning nr. 9 «Oppsigelse mv. av forsikringsavtaler» uttalte tilsynet følgende:

Tilsynet støtter i utgangspunktet prinsippet om at bruker betaler, i den forstand at de kundene som initierer en kostnad også bør betale for den. Når det gjelder det foreslåtte flyttegebyret må imidlertid dette etter tilsynets oppfatning vurderes i et større perspektiv.

Gebyret vil trolig i liten grad være et konkurranseparameter for selskapene, og på grunn av at gebyret begrenser avgangen til andre selskaper i forsikringstiden, vil selskapene ha incentiv til å ta høyt gebyr. Hvis flyttegebyret settes tilstrekkelig høyt, vil Banklovkommissjonens forslag om å åpne for å bytte forsikringsselskap i forsikringstiden trolig ha liten eller ingen effekt på mobiliteten og konkurransen i markedet.

Kommissjonen foreslår å gi adgang til å kreve et slikt gebyr for å unngå at «lojale» forsikringskunder «subsidiere» de kunder som stadig flytter sine forsikringer. Konkurransetilsynet er av den oppfatning at alle markeder, også forsikringsmarkedene, er avhengig av en viss andel «shopper» for at konkurransen mellom tilbydere skal fungere. Kunder som flytter sine

forsikringer initierer derfor ikke bare kostnader for selskapet, men også gevinster for forsikringskundene. De konkurransemessige gevinstene i form av lavere priser og høyere kvalitet på produktene tilfaller ikke bare de som flytter, men også de «lojale» kundene i markedet. Konkurransetilsynet mener derfor at det ikke er urimelig at «lojale» forsikringskunder «subsidiere» de kunder som er villig til å ta den kostnaden som det er å flytte sine forsikringer, fordi de «lojale» kundene også nyter godt av de konkurransemessige gevinstene.

Konkurransetilsynet er av samme oppfatning når det gjelder gebyr for å flytte livsforsikringsprodukter, Særlig ønsker tilsynet å påpeke at det er uheldig at etterspøreren pålegges å betale et slikt gebyr jf. den foreslåtte formuleringen «Foretaket skal betale et flyttegebyr» i § 8c-5 (understreket her).»

Kredittilsynet, Norges Bank, Sparebankforeningen og *Finansforbundet* er på den annen side positive til Banklovkommissjonens forslag til regler for flyttegebyr. Kredittilsynet uttaler:

«Lovutkastet § 8c-5 fjerde ledd siste punktum fastslår at «Kongen kan gi nærmere regler om flyttegebyr». Kredittilsynet er av den oppfatning at regler om flyttegebyr, i større grad enn de fleste av forsikringsvirksomhetslovens forskrifter, er av rent teknisk karakter og uten overordnede «forsikringspolitiske» implikasjoner. Gebyrene bør i størst mulig grad reflektere de faktiske kostnadene ved flytting, noe Kredittilsynet ved flere anledninger har pekt på at ikke er tilfelle med gjeldende flyttegebyrer. Det må dessuten være mest hensiktsmessig at reglene fastsettes av det organ som har mest mulig nærhet til markedet. Kredittilsynet finner det mest formålstjenlig at kompetansen til å gi regler om flyttegebyr gis til Kredittilsynet, og ikke til Kongen slik det foreslås i lovutkastet. Kredittilsynet vil i så fall sende utkast til forskrift på høring på vanlig måte, bl.a. til forsikringsnæringens organisasjoner og forbrukermyndighetene.»

Sparebankforeningen og Den Norske Aktuarforening er for øvrig positive til at det åpnes for at flyttegebyret kan belastes premie- og innskuddsfond.

Kredittilsynet har også uttalt seg om de foreslåtte endringene i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon:

«Banklovkommissjonen foreslår at det tas inn en uttrykkelig adgang til at flyttegebyret kan belastes premiefond eller innskuddsfond, jf. lovutkastet § 8c-5 fjerde ledd. Forslaget nødvendigvis dermed en endring av lov om foretakspensjon § 10–3 første ledd og innskuddspensjonsloven § 9–3 første ledd, da bestemmelsene ikke

åpner for en slik bruk av midlene i dag. Kommisjonen har ikke har sagt noe om hva forslaget bygger på eller hva som skulle begrunne forslaget.

Kredittilsynet er ikke enig i at det bør gis regler som åpner for at flyttegebyret kan gå til fradrag i overført premiefond og innskuddsfond. Formålet med premiefond og innskuddsfond er primært å dekke løpende premier til sikring av pensjonsrettigheter, og derfor er midler som er innbetalt til premiefond og innskuddsfond skattemessig begunstiget. Det vil være i strid med de grunnleggende vilkår for skattefavourisering – og for begrunnelsen for å ha et premiefond eller innskuddsfond – dersom kostnadene ved flytting belastes fondene.

På denne bakgrunn mener Kredittilsynet at flyttegebyret – på samme måte som etter gjeldende rett – skal dekkes ved direkte innbetaling fra forsikringstaker. Vi vil også peke på at kommisjonens forslag vil innebære at for andre typer forsikringer (individuelle kapitalforsikringer og gruppelevsforikringer) vil kundene måtte betale flyttegebyret ved direkte innbetaling. Det vil m.a.o. med kommisjonens forslag bli en klar forskjellsbehandling av kundegrupper.

Det gjøres for ordens skyld oppmerksom på at det i lovutkastet, romertall III første ledd, er en mangelfull gjengivelse av innskuddspensjonslovens tittel («lov 24. november 2000 nr. 81 om innskuddspensjon i arbeidsforhold».)»

4.4.4 Departementets vurdering

Lovforslaget § 8c-5 første ledd bestemmer at en kontrakt om pensjonsordning kan sies opp med to måneders frist. Dette er i tråd med Banklovkommisjonens forslag og i samsvar med utgangspunktet i gjeldende rett, jf. flytteforskriften § 3–8. I dag er reglene om oppsigelsesfrist og oppgjørsfrist knyttet sammen i flytteforskriften § 3–8. Lovforslaget her inneholder egne regler for oppgjørsfrist i § 8c-6. Etter lovforslaget § 8c-5 første ledd annet punktum skal oppsigelse skje skriftlig, i tråd med Banklovkommisjonens forslag. Etter departementets vurdering bør lovforslaget ikke være til hinder for at oppsigelsen kan oversendes elektronisk, og foreslår at det tas inn en bestemmelse om dette i lovforslaget § 8c-5 første ledd tredje punktum. Forslaget innebærer at skriftlighetskravet i annet punktum ikke er til hinder for at oppsigelsen kan oversendes elektronisk. Det knytter seg imidlertid viktige rettsvirkninger til en oppsigelse av pensjonsordning, og departementet mener det må stilles krav om at det er benyttet en betryggende metode som autentiserer avsender og sikrer innholdet i meldingen, jf. lovforslaget § 8c-5 første ledd tredje punktum.

For kontrakter om kommunale pensjonsordnin-

ger som inngår i fellesordning etter lovforslaget § 8b-6, forslås det at kontraktspartene kan avtale at oppsigelsesfristen ikke skal utløpe før ved første kvartalsskifte, årsskifte eller halvårsskifte, jf. lovforslaget § 8b-5 annet ledd. Forslaget er i tråd med Banklovkommisjonens forslag og departementet viser til kommisjonens begrunnelse. Med unntak av LO som har vist til at hyppig flytting kan føre til at tariffpartenes muligheter for kontroll og oversikt svekkes, har høringsinstansene ikke hatt merknader til forslaget. I tråd med Banklovkommisjonens forslag, foreslår departementet en bestemmelse om risikoovergang ved flytting i § 8c-5 tredje ledd.

Som nevnt ovenfor knytter det alt vesentlige av høringsmerknader seg til de foreslåtte regler om flyttegebyr. Utgangspunktet bør her være at kostnader knyttet til flytting dekkes av den som flytter.

Adgang til flytting av forsikringskontrakt er en viktig rettighet for den enkelte forsikringstaker. Flytting og adgang til flytting kan også bedre konkurransen og derigjennom være en fordel for samtlige forsikringstakere, også de som ikke flytter. Departementet er derfor enig med Banklovkommisjonen i at selskapet ikke skal kunne få fortjeneste på kunder som velger å flytte. På den annen side påløper det også kostnader i selskapet ved avviklig av forsikringskontrakt, overføring av midler osv. Et spørsmål som må vurderes er derfor om disse kostnadene skal dekkes av den enkelte forsikringstaker som flytter sin kontrakt eller om disse kostnadene skal dekkes av selskapet. Selv om ulike hensyn gjør seg gjeldende, foreslår departementet at kostnader knyttet til flytting dekkes av den som flytter.

Etter departementets vurdering vil ovennevnte regler være egnede og proporsjonale tiltak som blant annet legger til rette for effektiv konkurranse. Departementet legger derfor til grunn at reglene også kan gjøres gjeldende overfor foretak med hovedsete i annen EØS-stat som driver virksomhet eller er etablert her i riket.

Kredittilsynet er uenig i Banklovkommisjonens forslag om at flyttegebyret kan belastes premie/innskuddsfond. Når det gjelder spørsmålet om flyttegebyret skal kunne belastes premie/innskuddsfond vil departementet vise til at premiefondet tilhører den enkelte pensjonsordning. Disse midlene er skattebegunstiget og skal i utgangspunktet dekke fremtidige premier/innskudd. Departementet er enig med Kredittilsynet i at flyttegebyret ikke kan gå til fradrag i overført premiefond og innskuddsfond, da midlene som er innbetalt til disse er skattemessig begunstiget. Departementet foreslår på denne bakgrunn at Banklovkommisjonens utkast § 8c-5 fjerde ledd annet punktum sløyfes.

Forskriftshjemmelen foreslått i § 8c-5 fjerde

ledd anses for å være hensiktsmessig, blant annet for eventuelt å regulere størrelsen på flyttegebyret. Departementet foreslår imidlertid at kompetansen til å gi nærmere regler legges til departementet. Departementet viser til at flyttegebyret etter gjeldende regler i dag er fastsatt til maksimalt 5000 kroner for kollektive kontrakter. Det legges opp til at dette inntil videre vil bli videreført i forskrift med hjemmel i denne bestemmelsen.

4.5 Oppgjørsfrist

4.5.1 Gjeldende rett

Det vises til omtale av flytteforskriftens bestemmelse om oppsigelsesfrister og oppgjørsfrister ovenfor i kapittel 4.4 om oppsigelse og flyttegebyr, hvor også gjeldende retts bestemmelser om oppgjørsfrist omhandles.

4.5.2 Banklovkommisjonens forslag

I utkastet § 8c-6 har Banklovkommisjonen foreslått bestemmelser om oppgjørsfrist. Bestemmelsen fastsetter når oppgjør skal skje mellom avgivende og mottakende pensjonsinnretning.

Det fremgår av utkastet § 8c-6 første ledd at oppgjørsfristen er todelt. Hovedregelen etter første punktum er at pensjonsinnretningen skal overføre pensjonsordningens midler til mottakende pensjonsinnretning «[v]ed oppsigelsesfristens utløp». Oppsigelsesfristen er som nevnt to måneder, jf. utkastet § 8c-5 første ledd. Oppgjørsfristen forlenges imidlertid dersom pensjonsordningens midler overstiger NOK 200 millioner, jf. annet punktum. Fristen forlenges da til to måneder etter utløpet av oppsigelsesfristen.

For kommunale pensjonsordninger hvor det er avtalt særskilt opphørsfrist etter utkastet § 8c-5 annet ledd, vil oppgjørsfristen likeledes være ved utløpet av oppsigelsesfristen. Eventuelt kommer den alternative oppgjørsfristen til anvendelse i utkastet § 8c-6 første ledd annet punktum.

Etter utkastet § 8c-6 annet ledd kan pensjonsinnretningene seg imellom fastsette annen oppgjørsfrist eller frist for etteroppgjør. Slik avtale vil kun regulere selve oppgjøret. Risikoovergangen reguleres av utkastet § 8c-5 tredje ledd, som nevnt i avsnitt 4.4.4.

4.5.3 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Aktuarforening er av den oppfatning at oppgjørsfristene i utkastet § 8c-6 er for korte, i forhold til at de skal gjelde for kollektive pensjoner.

Foreningen kan ikke se at det er grunnlag for å gå bort fra gjeldende reglers bestemmelser om oppgjørsfrist. *FNH* støtter utkastet § 8c-6 annet ledd som åpner for at pensjonsinnretningene kan avtale andre frister enn de som følge av bestemmelsens første ledd. *FNH* viser i den forbindelse til at det særlig kan være behov for lengre frister når det gjelder større kollektive kontrakter.

4.5.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonen foreslår å videreføre en to måneders frist for oppgjør, men skiller oppgjørsfristen fra oppsigelsesfristen. Det er fremdeles åpent for forlenget oppgjørsfrist, som etter gjeldende rett, men i motsetning til tidligere foreslår Banklovkommisjonen at det kun er adgang til å få forlenget fristen for oppgjør med to måneder ut over de to måneder, dersom midlene overstiger 200 millioner kroner. Nytt er det imidlertid at kommisjonen foreslår at pensjonsinnretningene kan avtale andre frister for oppgjør og etteroppgjør (finavregning) enn de frister som følger av Banklovkommisjonens utkast.

Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens utkast § 8c-6 første ledd første punktum om at oppgjør skal skje ved oppsigelsesfristens utløp. Dette innebærer en videreføring av hovedregelen om to måneders frist for oppgjør. Banklovkommisjonen har som nevnt foreslått at en kan benytte en oppgjørsfrist på to måneder etter oppsigelsesfristens utløp dersom pensjonsordningens midler utgjør mer enn 200 mill. kroner, jf. utkastet § 8c-6 første ledd annet punktum. Adgangen til å foreta utsatt oppgjør er fastsatt av hensyn til avgivende selskap, som skal få en rimelig tid til å realisere nødvendige eiendeler. I forhold til gjeldende rett innebærer Banklovkommisjonens forslag en forenkling av regelverket. Det vises i den forbindelse til at den utsatte oppgjørsfristen etter gjeldende regel i flytteforskriften § 3–8 (dvs. utover hovedregelen om oppgjør innen to måneder) er satt til fire, seks og åtte måneder for beløp over henholdsvis 10 millioner, 50 millioner og 200 millioner kroner. Departementet slutter seg til en slik forenkling av regelverket rundt oppgjørsfrist. For å lette flyttingen og øke konkurransen bør beløpsgrensen for utsatt oppgjør etter departementets syn imidlertid økes i forhold til Banklovkommisjonens forslag. Departementet viser til at en bestemmelse om forlenget oppgjør i utgangspunktet er fastsatt ut fra hensynet til avgivende selskap, jf. ovenfor. Departementet viser til at det er i forsikringstakernes interesse at det foretas et endelig oppgjør, og legger til grunn at dette hensynet også må ivaretas i forslaget. Departementet foreslår på denne bakgrunn at oppgjørsfristen

på to måneder etter utløpet av oppsigelsesfristens utløp skal gjelde dersom pensjonsordningens midler er 300 millioner kroner eller mer, jf. lovforslaget § 8c-6 første ledd.

Etter departementets vurdering bør det ikke være adgang til å avtale annen frist for oppgjør enn de maksimale frister som fremgår av lovforslaget § 8c-6 første ledd. Departementet legger vekt på at dette vil innebære en forenkling av oppgjøret, og sikre at endelig oppgjør finner sted raskt, eventuelt supplert med en senere finavregning (etter oppgjør) som omtalt nedenfor.

For øvrig slutter departementet seg til Banklovkomisjonens forslag om at pensjonsinnretningene seg imellom kan avtale annen frist for etteroppgjør enn det som følger av første ledd, jf. utkastet § 8c-6 annet ledd.

4.6 Beregning av pensjonsordningens midler

4.6.1 Gjeldende rett

Flytteforskriften har regler om beregning av midler som skal overføres i § 3–10. Bestemmelsene i §§ 1–6 og 1–7 har regler om at henholdsvis kontraktens andel av kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger også skal overføres sammen med de øvrige midlene.

Etter § 3–10 skal det ved beregningen av kontraktens tilknyttede midler tas utgangspunkt i kontoutskriften for siste regnskapsår, jf. første punktum. Det følger av annet punktum at det skal tas hensyn til endringer frem til oppgjørstidspunktet.

Det er ikke egne bestemmelser i flytteforskriften som fastsetter hvilke midler kontrakten omfatter. Det fremgår imidlertid av §§ 3–12 og 3–13 at midlene blant annet omfatter premiereserve, tilleggsavsetninger og overskudd, siden disse bestemmelsene fastsetter at slike midler skal overføres til den nye pensjonsinnretningen. Det følger av § 3–12 første ledd at premiereserve for opptjente rettigheter skal overføres til mottakende pensjonsinnretning. Denne premiereserven er beregnet etter avgivende selskaps beregningsgrunnlag. Det følger av annet punktum at det samme skal gjelde for den andel av tilleggsavsetninger som kontrakten har andel av.

Etter § 3–13 første ledd skal «[d]en enkelte kontrakts andel av overskuddet etter lovens § 8–1 med forskrift overføres til den nye pensjonsinnretning». Det samme gjelder etter første ledd annet punktum for kontraktens andel av avgivende selskaps kursreserve.

Midlene som inngår i pensjonsordning etter lov om foretakspensjon, fremgår av denne lovens § 8–1. Etter første ledd omfatter pensjonsordningens midler «premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, premiefond og pensjonistenes overskuddsfond». Tilleggsavsetninger og kursreserve som er knyttet til ordningen omfattes også, jf. lov om foretakspensjon § 8–1 første ledd annet punktum.

Midler i pensjonsordning etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold er tilsvarende definert i denne lovens § 8–1. Etter denne bestemmelsen skal pensjonskapitalen til enhver tid omfattes, samt innskuddsfond, jf. første ledd første punktum. Tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond tilordnet kontrakten inngår også, dersom ordningen er opprettet i livselskap eller pensjonskasse, jf. første ledd annet punktum.

Etter § 1–6 i flytteforskriften følger det eksplisitt at også kontraktens andel av selskapets kursreserve etter forsikringsvirksomhetsloven § 8–1 første og tredje ledd med tilhørende forskrift, skal overføres sammen med premiereserve og overskudd knyttet til kontrakten.

Tilleggsavsetninger i forsikringsfondet knyttet til kontrakten i henhold til kontoutskriften for siste regnskapsår, skal etter § 1–7 overføres sammen med premiereserve og overskudd. Det fastsettes at forskrift 1. juni 1990 nr. 430 om overskudd i livsforsikring § 9 om overskuddsberegning skal gjelde tilsvarende ved overføring av kontraktens andel av selskapets tilleggsavsetninger.

Det følger videre av § 3–11 at det er gitt egne bestemmelser om forvaltning av midler i premiefond, pensjonsreguleringsfond og innskuddsfond med hjemmel i forsikringsvirksomhetsloven. Slike regler er gitt i forskrift 21. november 1989 nr. 1170 om forvaltning og bruk av midler i premiefond, pensjonsreguleringsfond og innskuddsfond. Overføring av midler i slike fond er regulert i forskriftens § 7.

Det følger av § 5–3 første ledd annet punktum i flytteforskriften at §§ 1–6, 1–7, 3–10, 3–12 og 3–13 skal gjelde tilsvarende for pensjonsordninger som er sikret i KLP. § 3–12 skal gjelde med unntak av tredje ledd.

4.6.2 Banklovkomisjonens forslag

I utkastet § 8c-7 har Banklovkomisjonen foreslått regler for beregning av pensjonsordningens midler. Bestemmelsen fastsetter hvilke midler som skal overføres fra avgivende til mottakende pensjonsinnretning. Bestemmelsen viderefører sam-

men med reglene i utkastet § 8c-8 og § 8c-9 i all hovedsak flytteforskriften § 3–10.

Banklovkommissjonen har i utkastet § 8c-7 første ledd foreslått en bestemmelse som definerer hva som utgjør pensjonsordningens midler. Bestemmelsen svarer i hovedsak til lov om foretakspensjon § 8–1, jf. ovenfor om gjeldende rett.

Dette er for det første premiereserve til sikring av opptjent pensjon. Dette omfatter også premiereserve for uføre- og etterlatteytelser. Videre omfatter midlene også tilleggsavsetninger, pensjonistenes overskuddsfond og premiefondet. Banklovkommissjonen har satt «kursreserve» i klammeparantes, for det tilfelle at Banklovkommissjonens forslag vil bli vedtatt før lovforslaget i NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning, hvor Banklovkommissjonen har foreslått å oppheve ordningen med kontraktstildelt kursreserve, jf. utkastet § 8a-21 annet ledd. Av utkastet § 8c-7 første ledd annet punktum følger det at også pensjonsordningens andel av overskudd i flytteåret skal omfattes av midlene.

Banklovkommissjonen har videre foreslått en tilsvarende bestemmelse for pensjonsordninger med innskuddspensjon, jf. utkastet § 8c-7 annet ledd. Denne bestemmelsen tilsvarende i all hovedsak lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 8–1, jf. ovenfor om gjeldende rett. Midler som omfattes av slike ordninger er pensjonskapitalen, innskuddsfondet og ordningens andel av overskuddet i flytteåret.

Hovedregelen for beregning av pensjonsordningens midler følger av utkastet § 8c-7 tredje ledd. Midlene skal etter denne bestemmelsen utgjøre forsikringsteknisk beregnet verdi. Tidspunktet for beregningen er satt til oppsigelsesfristens utløp. Det følger av annet punktum at det kan tas utgangspunkt i kontoutskriften for siste regnskapsår ved beregningen, jf. annet punktum. Da må senere endringer i tiden frem til utløpet av oppsigelsesfristen legges til grunn, jf. annet punktum. Banklovkommissjonen har som begrunnelse for denne bestemmelsen vist til at det rent praktisk kan være mest hensiktsmessig å ta utgangspunkt i siste kontoutskrift, og i tillegg beregne de senere inntrådte endringer, jf. spesialmerknaden til bestemmelsen i NOU 2003: 11 s. 168.

Når det gjelder beregningen av pensjonsordningens andel av overskuddet, skal beregningen foretas «ut fra dagen for utløpet av oppsigelsesfristen», jf. utkastet § 8c-7 tredje ledd tredje punktum.

Midlene i pensjonsordningen kan etter bestemmelser i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold forvaltes som en eller flere investeringsporteføljer. I utkastet § 8c-7 fjerde ledd fastsettes det hvordan verdien av slike

investeringsporteføljer skal beregnes. Markedsverdien av porteføljen skal etter første punktum legges til grunn ved verdiberegningen. Tidspunktet for beregning er satt til utløpet av oppsigelsesfristen. Det samme skal gjelde for «avkastnings- og verdiskringsgarantier» som er knyttet til porteføljene, jf. annet punktum. I siste punktum er det fastsatt at lov om foretakspensjon § 11–1 fjerde ledd skal gjelde tilsvarende. § 11–1 fjerde ledd i lov om foretakspensjon regulerer dekning av differansen mellom faktisk avkastning og den beregnede avkastning som er lagt til grunn i beregningsgrunnlaget.

4.6.3 Høringsinstansenes merknader

Ingen av høringsinstansene har hatt merknader til dette punktet.

4.6.4 Departementets vurdering

§ 8c-7 vil innebære en presisering og forenkling av gjeldende rett.

Banklovkommissjonen har foreslått å skille ut en bestemmelse om hvilke midler innskuddspensjonsordning omfatter, jf. utkastet § 8c-7 annet ledd. Dette virker hensiktsmessig, i og med at slike midler skiller seg fra midlene som en foretakspensjonsordning og en kommunal ordning, som er ytelsesbaserte pensjonsordninger, vil omfatte. Det vises til at Banklovkommissjonen har foreslått en egen bestemmelse om hvilke midler en kommunal pensjonsordning omfatter, jf. utkastet § 8b-11. Denne er ikke identisk med utkastet § 8c-7 første ledd, hva angår premiereserve til sikring av rett til opptjent pensjon for oppsatte rettigheter. Det legges til grunn at slike midler går inn under den generelle angivelsen av premiereserve i utkastet § 8c-7 første ledd.

Tredje punktum i tredje ledd kan fremstå som noe uklart. Det følger av bestemmelsen at andel av overskuddet som skal beregnes for pensjonsordningen skal beregnes *ut fra dagen for utløpet av oppsigelsesfristen*. Det sentrale må være at pensjonsordningen skal ha med seg sin andel av årets overskudd frem til oppsigelsesfristens utløp. Ordningen skal altså ikke ha overskudd etter utløpet av oppsigelsesfristen, men sin andel av overskuddet for året frem til oppsigelsesfristens utløp. Departementet foreslår at § 8c-7 tredje ledd tredje punktum omformuleres: «Pensjonsordningens andel av årets overskudd beregnes med utgangspunkt i den dato oppsigelsesfristen utløper».

Departementet foreslår at det presiseres i lovforslaget § 8c-7 første ledd at den regulerer hvilke midler en ytelsesbasert pensjonsordning omfatter.

For øvrig slutter departementet seg til Banklovkommisjonens forslag, jf. § 8c-7.

4.7 Premiereserve for uføreytelser

4.7.1 Gjeldende rett

Avsetning til uføreytelser ved flytting av pensjonsordningen er ikke særskilt regulert i gjeldende regelverk. Selskapene har på bakgrunn av de alminnelige regler om avsetningskrav og risikoovergang utviklet ulik praksis vedrørende premiereserve for uføreytelser.

Forsikringsvirksomhetsloven § 8–2 om forsikringsfondet, jf. forskrift 15. september 1997 nr. 1005 om premier og forsikringsfond i livsforsikring, slår fast selskapenes plikt til å ha avsetninger. Etter lov om foretakspensjon § 2–1 annet ledd følger det at uføredekning kan inngå i en foretakspensjonsordning. Uførepensjon og premiefritak ved uførhet er nærmere regulert i kapittel 6 i loven. Det følger av § 9–1 at premiereserven «til enhver tid» skal være så stor at den etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre rett til opptjent pensjon, herunder rett til *uførepensjon* og etterlattepensjon. Videre følger det av lov om foretakspensjon § 4–3 tredje ledd at ved beregning av uførepensjon skal tjenestetiden regnes frem til det tidspunktet medlemmet tidligst ville oppnådd rett til alderspensjon. Dette innebærer at når uføretilfellet inntreffer, må selskapet foreta en meravsetning.

I lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2–4 er det fastslått at foretak som har alderspensjonsordning etter § 2–1 kan tegne særskilt forsikring etter lov om foretakspensjon som kan gi uførepensjon til medlemmer som blir helt eller delvis uføre. De samme regler som nevnt ovenfor kommer således til anvendelse på en slik forsikring.

Plikten til å foreta avsetninger for fremtidige forpliktelser følger av henholdsvis forsikringsvirksomhetsloven § 8–2 og lov om foretakspensjon § 9–1. Kravet gjelder «til enhver tid». Dette innebærer at når et uføretilfelle inntreffer, oppstår selskapets forpliktelse til å sette av tilstrekkelige avsetninger. Størrelsen er ikke nærmere regulert. Det er heller ikke regulert hvilke konsekvenser det får at for eksempel uføregraden ikke er endelig fastsatt på flyttetidspunktet, eller hva som skjer med sykemeldte medlemmer.

4.7.2 Banklovkommisjonens forslag

I utkastet § 8c-8 har Banklovkommisjonen foreslått regler om premiereserve for uføreytelser. Banklovkommisjonen har vist til at selskapenes praksis for

uføreavsetninger varierer, og at det derfor kan synes å være behov for å avklare de viktigste spørsmålene på dette området.

Bestemmelsen regulerer to forhold. For det første fastsettes det hvilken pensjonsinnretning som har risikoen for å foreta avsetninger. For det andre reguleres størrelsen på avsetningene. Utgangspunktet er at det er en risiko som har materialisert seg på flyttetidspunktet, dvs. ved utløpet av oppsigelsesfristen. Slik risiko består enten i at det er konstatert uførhet på dette tidspunktet, eller at det foreligger sykemelding som innen ett år etter oppsigelsesfristens utløp har gitt rett til rehabiliterings- eller attføringspenger, eller uføreytelser.

Banklovkommisjonen har foreslått regler for hvordan konstatert uførhet skal behandles i utkastet § 8c-8 første ledd. Bestemmelsen gjelder størrelsen på premiereserven for uføreytelser til medlemmer som er blitt uføre på flyttetidspunktet. Premiereserven skal tilsvare «full avsetning», og beregnes etter beregningsgrunnlaget som gjaldt på flyttetidspunktet i avgivende pensjonsinnretning. Det fremgår ikke direkte av ordlyden i bestemmelsen at det er avgivende pensjonsinnretning som skal foreta avsetningen. Dette følger imidlertid av utkastet § 8c-5 tredje ledd som fastsetter tidspunktet for risikoovergangen fra avgivende til mottakende pensjonsinnretning. Inntil utløpet av oppsigelsesfristen har avgivende pensjonsinnretning risikoen. Det følger dermed at avgivende pensjonsinnretning må foreta avsetninger for risiko som har materialisert seg ved utløpet av oppsigelsesfristen.

Det følger av utkastet § 8c-8 første ledd annet punktum at fastsatt uføregrad skal legges til grunn ved beregning av avsetningen. Dette gjelder også selv om uføregraden ikke er fastsatt på flyttetidspunktet. Dette forutsetter således at det finner sted et etteroppgjør.

Avsetninger for medlem som er sykemeldte er foreslått regulert i utkastet § 8c-8 annet ledd. Det følger av denne bestemmelsen at medlemmer som er sykemeldte ved utløpet av oppsigelsesfristen skal anses som uføre. Dette innebærer at pensjonsinnretningen må sette av full avsetning etter første ledd. Det er imidlertid et vilkår at sykdommen som var konstatert ved oppsigelsesfristens utløp innen ett år etter dette har gitt rett til rehabiliterings- og attføringspenger eller uføreytelser, jf. utkastet § 8c-8 annet ledd.

Når det gjelder avsetninger til sykemeldte medlemmer etter utkastet § 8c-8 annet ledd, har Banklovkommisjonen kommet til at det bør være adgang til å avtale et annet skjæringstidspunkt for risikoovergang mellom pensjonsinnretningene. Banklovkommisjonen har foreslått en bestemmelse om dette i utkastet § 8c-8 tredje ledd. Første punktum i be-

stemmelsen fastsetter at pensjonsinnretningene kan fravike tidsfristen etter annet ledd. Banklovkommisjonen har funnet grunn til å slå fast at en slik eventuell avtale ikke skal berøre foretakets eller de forsikredes rettigheter etter annet ledd overfor den «avvikende» pensjonsinnretningen. Departementet legger til grunn at dette er en skrivefeil, og at det skal være «avgivende» pensjonsinnretning. Det åpnes imidlertid for at foretaket kan samtykke til at forpliktelsene overtas av den mottaken- de pensjonsinnretning. Om denne bestemmelsen har Banklovkommisjonen uttalt (jf. NOU 2003: 11 s.169):

«Av tredje ledd fremgår det at ettårs fristen for risikoovergangen i annet ledd kan fravikes ved avtale mellom pensjonsinnretningene. Det sentrale er at det fremgår et klart tidspunkt for risikoovergangen mellom pensjonsinnretningene. Det er således ingenting i veien for at pensjonsinnretningene blir enige om at oppgjøret skjer med endelig virkning på oppgjørstidspunktet. Avtales dette vil det ikke være behov for et eventuelt etteroppgjør mellom pensjonsinnretningene. Valg av et annet skjæringstidspunkt vil medføre en annen risikofordeling mellom pensjonsinnretningene. I annet punktum fremkommer det imidlertid uttrykkelig at pensjonsinnretningene gjennom en slik avtale ikke kan innskrenke foretakets eller arbeidstakerens rett til å gjøre gjeldende et krav mot avgivende pensjonsinnretning. En avtale mellom pensjonsinnretningene skal således ikke kunne medføre at arbeidstakerne som følge av en flytting blir stående uten en dekning som de ville hatt dersom flytting ikke hadde funnet sted. Som nevnt ovenfor i forbindelse med første ledd, må arbeidstakerens rett til å forholde seg til avgivende pensjonsinnretning bero på at forsikringstilfellet allerede er oppstått før flyttingen. Dersom avgivende pensjonsinnretning skal unngå muligheten for slike krav i ettertid, må foretaket samtykke til at mottakende pensjonsinnretning overtar avgivende pensjonsinnretnings forpliktelser overfor foretaket og de forsikrede.»

4.7.3 Høringsinstansenes merknader

Advokatforeningen viser til at mulighetene for at det må foretas etteroppgjør for sykemeldte etter utkastet § 8c-8 annet ledd, ikke vil innebære forenkling av flytteregulverket:

«Det foreslås at det skal foretas etteroppgjør for sykemeldte som fra folketrygden tilstås rehabiliterings- og attføringspenger eller uføreytelser innen ett år etter utløpet av oppsigelsesfristen. Dette vil medføre et etteroppgjør mellom forsikringssselskapene. I mange tilfeller vil uførepensjon

bli tilstått med tilbakevirkende kraft og lenge etter at den sykemeldte flyttet. Etteroppgjør er ressurskrevende å gjennomføre, og avgivende selskap kan ikke avslutte en forsikringskontrakt som er flyttet for mange år siden. Bestemmelsene som er foreslått vil ikke medføre noen forenkling av flyttereglene. Vårt prinsipale standpunkt er at det ikke foretas et etteroppgjør for sykemeldte, subsidiært at det foretas et oppgjør på flyttetidspunktet på kollektiv, ikke individuell basis, basert på erfaringstall når det gjelder hvor mange sykemeldte som blir varig uføre.

For øvrig stilles det spørsmål ved om lovutkastet og forskriften vil klare å regulere alle forhold rundt uføreytelser. I dag reguleres dette av bransjeavtaler.»

Den Norske Aktuarforening er også skeptisk til etteroppgjør:

«Første og andre ledd angir at avgivende selskap skal ta risikoen for de som er sykmeldte. Det må eventuelt presiseres at avgivende selskaps ansvar er begrenset til uførhet som inntreffer innen ett år etter overtagelse av ordningen. Det må presiseres hvem som har risikoen for evt. økning i uføregrad i løpet av dette året. Hvis avgivende selskap skal bære den risikoen, vil konsekvensen bli at det vil ta lang tid før endelig oppgjør kan gjennomføres noe som gjør det meget komplisert og dyrt å administrere.

Aktuarforeningen anbefaler at mottagende selskap tar hele ansvaret for sykmeldte og uføre fra utløpet av oppsigelsesfristen og at avgivende selskap plikter å overføre avtalens andel av IBNR (Inntrufne men ikke rapporterte) og RBNS (Rapporterte men ikke oppgjorte) reserver.

I tredje ledd skal det stå «avgivende pensjonsinnretning», ikke «avvikende pensjonsinnretning.»

Forholdet til sykemeldte og uføre er etter *FNHs* mening noe av det som er mest komplisert ved flytting av kollektive pensjonsordninger. *FNH* uttaler videre om utkastet § 8c-8:

«Selskapene har i beregningsmelding 149/92 «Overføring av kollektiv pensjonsforsikring, behandling av uføre og sykmeldte» til Kredittilsynet angitt at flytting for denne gruppe medlemmer skal skje slik at mottagende selskap overtar alt ansvar for uføre/sykmeldte, samtidig som avsatte midler tilknyttet disse personene i sin helhet overføres til mottagende selskap. Beregningsmeldingen er vedlagt. Vesta forsikring var ikke tilknyttet denne beregningsmeldingen, og hadde egne avtaler med de andre selskapene om hvordan flytting skulle håndteres på dette punktet.

FNH mener det er en fordel med felles regelverk på dette området i livbransjen. Regelverket bør imidlertid være så enkelt som mulig, og sikre minst mulig etterbehandling i avgivende selskap. Det bør videre legges vekt på at selskapene til nå har praktisert et regelverk som etter hvert har blitt godt innarbeidet og som derfor fungerer tilfredsstillende.

I forslag til ny § 8c-8 (1) sies det at premiereserve for uføreytelser til medlemmer som er blitt uføre før utløpet av oppsigelsesfristen, skal tilsvare kravet til full avsetning beregnet etter det beregningsgrunnlag som gjaldt for pensjonsordningen ved utløpet av oppsigelsesfristen. I de spesielle motivene til kapitlet er det angitt at en i «fulle avsetninger» kan ta hensyn til reaktiveringssannsynlighet. Dette virker naturlig, selv om uttrykket «fulle avsetninger» ikke er helt klart. Det antas at det med dette uttrykket menes avsetninger som om utbetalingsen skal være til pensjonsalder, dog kan det tas hensyn til reaktiveringssannsynligheten. FNH antar det ikke vil være problemer forbundet med denne tolkningen, og at det også må være opp til selskapene å vurdere behovet for å legge inn sannsynligheter for økt/senket uføregrad.

Forslaget går imidlertid ut på at det må skje et etteroppgjør mellom avgivende og mottagende selskap i den grad uføregraden ikke er fastsatt på tidspunkt for utløpet av forsikringstiden.

En slik regel vil innebære at avgivende selskap vil måtte følge med på enkeltpersoner i ordninger som har flyttet fra selskapet i lang tid etterpå. FNH kan ikke støtte en slik regel, og mener den motvirker intensjonen om at regelverket skal virke forenklende.

Tilsvarende er det i paragrafens annet ledd foreslått at det også for sykmeldte som tilstås rehabiliterings- og attføringspenger eller uføreytelser innen et år etter utløpet av oppsigelsesfristen skal skje et etteroppgjør. I tredje ledd er det åpnet for at avgivende og mottakende selskap skal kunne avtale andre frister enn det som er angitt i annet ledd. Dette kan forenkle situasjonen dersom selskapene kommer til enighet, men det er usikkert om forslaget innebærer at det kan lages generelle bransjeavtaler på området. I så fall kan like gjerne lovteksten endres.

FNH foreslår at siste setning i § 8c-8 (1) utgår, og at det underforstått dermed blir opp til avgivende selskap å vurdere uføregraden på tidspunkt for utløpet av forsikringstiden.

FNH foreslår videre ut fra dette at § 8c-8 (2) utgår. Dermed vil ny lov følge den regelen som har vært praktisert av de fleste livselskap i mange år.»

Kredittilsynet har i sin høringsmerknad uttalt følgende:

«Lovutkastet fastsetter i § 8c-8 første ledd at premiereserve for uføreytelser til medlemmer som er blitt uføre, skal utgjøre kravet til «full avsetning» beregnet på flyttetidspunktet etter beregningsgrunnlaget for avgivende pensjonsinnretning.

Kredittilsynet påpeker at det ikke er klart hva som ligger i begrepet full avsetning. Formodentlig menes at avsetningen skal være tilstrekkelig til å dekke kontantverdien etter eregningsgrunnlagets forutsetninger av en pensjon som utbetales så lenge personen fortsatt er ufør og i live og som opphører ved nådd pensjonsalder. Dette bør klargjøres i det videre arbeid med loven.

Lovutkastet innebærer etter Kredittilsynets oppfatning at dersom avgivende selskap er i en opptrappingsfase mht. uføreavsetninger for inntrådte uføre, så vil man med «full avsetning» måtte regne den (faktisk) avsatte uførereserve, selv om «full avsetning» ennå ikke er nådd. I motsatt fall vil det måtte skje en overføring av midler fra de øvrige kunder, noe som ikke kan være intensjonen med forslaget. Kredittilsynet vil også peke på at bestemmelsen i paragrafens første ledd ikke sier noe om premiereserve for eventuelle uføreytelser («aktivreserven»). Det bør klargjøres hvilken reserve som skal flyttes for det tilfelle at selskapet er i en opptrappingsfase mht. slike avsetninger. Vi legger til grunn at samme prinsipp vil måtte gjøres gjeldende her som for allerede inntrådte uføre.

Det spørsmål som da gjenstår, er hvilken premiereserve som skal kreves i mottakende selskap dersom dette selskap er i en opptrappingsfase mht. uføreavsetninger. Kredittilsynet legger til grunn at i slike tilfeller må «full avsetning» gjøres i mottakende selskap, uavhengig av om selskapet er i en opptrappingsfase. Avsetningene må m.a.o. følge det avsetningsgrunnlag som gjelder for nye kontrakter i mottakende selskap. Etter Kredittilsynets oppfatning vil dette i så fall være i tråd med forståelsen av gjeldende rettsoppfatning, slik det blant annet er uttalt av Finansdepartementet.

Kredittilsynet vil i den forbindelse særlig fremheve hensynet til selskapenes soliditet. Når et selskap melder et nytt beregningsgrunnlag er forutsetningen at premie- og reserveberegningen for nye kontrakter fullt ut skal baseres på dette grunnlaget. Den umiddelbare oppfyllelse av fullt reservekrav i forhold til tilflyttede kontrakter må også ses på bakgrunn av at livselskapet er i en posisjon der det uten videre kan kreve at forsikringstaker umiddelbart innfrir nytt reservekrav. I forhold til tidligere overtatte forsikringer i selskapet kan en umiddelbar innfrielse av reservekrav etter nytt grunnlag være mer problematisk, blant annet fordi ansvarsforholdet mellom selskap og forsikringstaker er

et annet. Etter Kredittilsynets oppfatning er det spesielt viktig å holde fast ved skillet mellom nye og gamle kontrakter i tilfeller der selskaperne må oppgradere sine beregningsgrunnlag som følge av at tidligere grunnlag har medført systematisk underskudd.

Kredittilsynet vil etter dette anbefale at § 8c-8 første ledd blir endret, og at de ovennevnte forhold blir ivaretatt i den endelige lovtekst og tilhørende merknader. Kredittilsynet kan ikke se at de konkurransemessige aspekter er av vesentlig betydning sett i forhold til behovet for å sikre selskapenes soliditet.»

4.7.4 Departementets vurdering

Premiereserve for uføreytelser er ikke særskilt regulert i gjeldende rett.

Høringsinstansene har blant annet gitt uttrykk for at Banklovkommisjonens utkast har vært noe uklar på enkelte punkter.

For det første har det vært reist spørsmål ved hva som menes med «full avsetning» i utkastet § 8c-8 første ledd. Av beregningsgrunnlaget for den enkelte ordning fremgår hvilke avsetninger som skal gjøres for medlem hvor uførhet er konstatert. Departementet legger som Kredittilsynet, til grunn at «full avsetning» refererer nettopp til denne avsetning. Allerede før uførhet er konstatert vil en imidlertid kunne ha indikasjon på at det har inntruffet forhold (for eksempel sykdom) som kan medføre uførhet på sikt. For slikt medlem kan det oppstå uklarhet om størrelsen på de avsetninger som skal overføres. Nærmere regler om dette fremgår av Banklovkommisjonens utkast § 8c-8 annet ledd. Pensjonsinnretningen skal foreta full avsetning selv om uføregraden ikke er blitt fastsatt enda. Når flyttebeløpet på denne måte beregnes ut fra en forutsetning om at uførhet vil bli konstatert, kan det bli aktuelt med etteroppgjør mellom pensjonsinnretningene, dersom forutsetningene ikke slår til. Flere høringsinstanser påpeker at dette vil komplisere regelverket fremfor å gjøre det enklere. I tillegg til at det er kompliserende med etteroppgjør, har enkelte instanser påpekt at det kan være vanskelig å fastslå om den sykdom som var konstatert på flyttetidspunktet også var årsak til uførheten.

Hovedregelen i utkastet § 8c-8 er at for uføreytelser til medlemmer som er blitt uføre før utløpet av oppsigelsesfristen, skal avsetningene tilsvare kravet til full avsetning etter det beregningsgrunnlag som gjaldt for pensjonsordningen ved utløpet av oppsigelsesfristen. Departementet legger til grunn at tidsangivelsen «som gjaldt ved utløpet av oppsigelsesfristen» etter sin ordlyd refererer til beregningsgrunnlaget i mottakende selskap dersom ord-

ningen er flyttet ved utløpet av oppsigelsesfristen, eller i motsatt fall avgivende selskap. Etter departementets vurdering bør spørsmålet om det er mottakende eller avgivende selskaps beregningsgrunnlag som skal benyttes, ikke avhenge av om flytting er foretatt ved oppsigelsesfristens utløp. Som det fremgår av omtalen foran, er det beregningsgrunnlaget i avgivende selskap som danner grunnlaget ved beregningen av det beløp som skal overføres mellom pensjonsinnretningene etter gjeldende rett. Departementet foreslår at en ikke endrer dette prinsippet, og legger også til grunn at dette heller ikke har vært Banklovkommisjonens intensjon. Det vil således være beregningsgrunnlaget i avgivende pensjonsinnretning som skal legges til grunn for beregningen av hvilken avsetning som skal overføres for medlemmet. Et separat spørsmål er om beslutninger om endringer av beregningsgrunnlaget i avgivende selskap skal få betydning ved beregning av premiereserven for «full pensjon». Departementet legger til grunn at (generelle) endringer som ikke er gjennomført før oppsigelsesfristen er utløpt, vil være uten betydning for det beløp som skal overføres.

Kredittilsynet etterlyser i sin høringsmerknad en klargjøring av hvilken avsetning som skal gjøres i mottakende selskap dersom dette selskapet er i en opptrappingsfase mht uføreavsetninger. Departementet legger til grunn at denne problemstillingen også kan være aktuell for andre ytelser enn uførhet, og at det av denne grunn er lite hensiktsmessig å fastsette egne regler for slikt tilfelle i § 8c-8. Departementet legger videre til grunn at hensikten med de foreslåtte bestemmelsene i § 8c-8 (slik Banklovkommisjonen har foreslått dem) er å fastslå hvilket beløp som skal overføres fra avgivende til mottakende selskap, og ikke har til hensikt å regulere kravet til avsetninger, verken i avgivende eller mottakende selskap.

Det skal for øvrig være «avgivende» og ikke «avvikende» i tredje ledd annet punktum.

Departementet slutter seg med denne presiseringen til Banklovkommisjonens utkast, jf. lovforlaget § 8c-8.

4.8 Oppgjørsmåte

4.8.1 Gjeldende rett

Oppgjørsmåten ved overføring av midler knyttet til en pensjonsordning er ikke regulert i gjeldende flytteregeleverk.

4.8.2 Banklovkommissjonens forslag

I utkastet § 8c-9 har Banklovkommissjonen foreslått en bestemmelse om hvordan oppgjøret mellom pensjonsinnretningene skal foretas. Etter første ledd fastsettes det at midlene skal overføres i «penger», dvs. kontant, jf. Banklovkommissjonens omtale av bestemmelsen i spesialmerknadene i NOU 2003: 11 s. 169. Størrelsen på midlene beregnes etter utkastet § 8c-7 og § 8c-8.

Banklovkommissjonen har vist til at det kan være praktisk å overføre midler plassert i egen investeringsportefølje ved å overføre selve porteføljen. Banklovkommissjonen har på bakgrunn av dette foreslått at pensjonsinnretningene kan avtale dette, jf. utkastet § 8c-9 første ledd annet punktum.

Utkastet § 8c-9 annet ledd regulerer hvilken avkastning avgivende pensjonsinnretning skal svare for midler som overføres etter oppsigelsesfristens utløp. Dersom pensjonsordningens midler overstiger NOK 200 millioner, er oppgjørsfristen etter utkastet § 8c-6 første ledd annet punktum satt til to måneder etter utløpet av oppsigelsesfristen. Det er også åpnet for at det kan avtales annen frist for oppgjør, eller etteroppgjør, jf. utkastet § 8c-6 annet ledd. Ved overføring etter utløpet av oppsigelsesfristen har Banklovkommissjonen foreslått at «det skal svares avkastning på midlene fra oppsigelsesfristens utløp og frem til den dag midlene blir overført», jf. utkastet § 8c-9 annet ledd første punktum. Avkastningen skal beregnes standardisert, jf. annet punktum, etter renten på folioinnskudd i Norges Bank. Det åpnes for at det kan avtales noe annet mellom pensjonsinnretningene.

4.8.3 Høringsinstansenes merknader

FNH tar opp Banklovkommissjonens forslag om at det skal svares avkastning i tråd med renten på folioinnskudd i Norges Bank. *FNH* viser i den forbindelse til at selskapene i dag benytter en risikofri rente:

«I dette leddet foreslås det en endring i hvilken rente som skal betales i de tilfellene der midlene ikke overføres på opphørsdato. I dag benyttes en risikofri rente, etter Utfyllende regler om foreløpig og endelig overskuddsberegning innen livsforsikring Rundskriv 33 / 94 fra Kredittilsynet.

Selskapene har sentralisert arbeidet med å føre opp den risikofrie renten. Eksempel på en månedlig oversikt som sendes ut fra *FNH* er vedlagt. Det har ikke vært problemer knyttet til å benytte denne renten på midler som overføres etter opphørsdato. *FNH* mener at der godt innarbeidede rutiner fungerer bra, bør det generelt ikke innføres nye.

FNH kan derfor ikke se noen grunn til at regelen endres.»

Kredittilsynet ønsker i likhet med *FNH*, at dagens praksis fortsettes:

«Lovutkastet § 8c-9 annet ledd sier at «Ved overføringen av midler etter utløpet av oppsigelsesfristen skal det i tillegg svares avkastning av midlene fra utløpet av oppsigelsesfristen og frem til den dag midlene blir overført. Avkastningen beregnes etter renten på folioinnskudd i Norges Bank med mindre annet avtales mellom pensjonsinnretningene.»

Kredittilsynet bemerker at det allerede i 1994/95 ble etablert regler for å ivareta dette forholdet, med utgangspunkt i gjeldende forskrifter om overskudd og flytterett. Dette opplegget har siden virket tilfredsstillende. *Kredittilsynet* antar derfor at det vil være mest hensiktsmessig å bygge videre på gjeldende praksis, og at dette eventuelt reguleres i loven.»

4.8.4 Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at overføring av midler i kontanter/penger også er hovedregel etter gjeldende regler. Det er imidlertid ikke særskilt regulert. Dette følger forutsetningsvis av flytteforskriftens bestemmelser om overføring av midler. En bestemmelse om at oppgjøret skal skje «i penger», slik Banklovkommissjonen har foreslått, vil således innebære en lovfesting av praksis. Departementet anser dette for å være klargjørende og hensiktsmessig. Av ordet «skal» i første ledd første punktum i Banklovkommissjonens utkast § 8c-9, følger det at det er en plikt til å overføre midlene i penger.

Banklovkommissjonen har som nevnt ovenfor åpnet for unntak med hensyn til overføring av midler plassert i egne investeringsporteføljer i utkastet § 8c-9 første ledd annet punktum. Departementet antar at det er hensiktsmessig at det i utgangspunktet åpnes for overføring av selve porteføljen, slik at realisasjon ikke vil være nødvendig.

Når det gjelder Banklovkommissjonens utkast § 8c-9 annet ledd, regulerer dette tilfeller hvor overføring av midlene skjer etter at oppsigelsesfristen er utløpt. Det er viktig å merke seg at det ikke er snakk om *oppgjørsfristens* utløp, men kun oppsigelsesfristen. Oppsigelsesfristen er foreslått regulert i Banklovkommissjonens utkast § 8c-5, og er to måneder. Oppgjørsfristen etter Banklovkommissjonens utkast § 8c-6 faller som regel sammen med utløpet av oppsigelsesfristen, men er lenger i de tilfeller der pensjonsordningens midler overstiger NOK 300 millioner, jf. departementets forslag til § 8c-6 første ledd annet punktum. Banklovkommissjonens

forslag innebærer altså at selv om oppgjørsfristen er utsatt etter utkastet § 8c-6, skal avgivende pensjonsinnretning svare avkastning av midlene i perioden etter utløpet av oppsigelsesfristen og frem til oppgjør skjer, jf. Banklovkommisjonens utkast § 8c-9 annet ledd. Banklovkommisjonen har valgt å standardisere avkastningen, slik at avkastningen i utgangspunktet skal beregnes etter renten på folioinnskudd i Norges Bank.

Departementet foreslår for det første at «i tillegg» i utkastet § 8c-9 annet ledd første punktum strykes.

De midler som overføres fra avgivende til mottakende selskap skal etter Banklovkommisjonens forslag anvendes til forsikredes og forsikringstakers beste etter bestemmelser i § 8c-10. Når størrelsen på det beløp som skal overføres beregnes ved oppsigelsesfristens utløp, er det rimelig at forsikringstaker eller forsikret også får en avkastning på midler som på dette tidspunkt ennå ikke er overført fra selskapet. Dette vil også gi avgivende selskap incentiver til å gjennomføre en hurtig overføring. Etter departementets vurdering vil ingen eller lav avkastning på midlene i forbindelse med flytting også kunne bidra til redusert flytting og konkurranse.

Banklovkommisjonen foreslår at midlene skal gis en avkastning lik renten på folioinnskudd i Norges Bank med mindre annet er avtalt, jf. § 8c-9 annet ledd. Foliorenten danner det absolutte «rente-gulv» i pengemarkedet, og normalt kan midler plasseres med langt bedre avkastning uten risiko i for eksempel statsobligasjoner. Når folioinnskudd likevel til en hvis grad benyttes, skyldes dette at disse plasseringene er svært likvide. Årsaken til at oppgjør kan skje etter oppgjørsfrist er imidlertid å gi avgivende selskap rimelig tid til å avvikle mindre likvide plasseringer. Etter departementets vurdering bør pensjonsinnretningen derfor gis en høyere avkastning enn foliorenten i Norges Bank i perioden etter at oppsigelsesfrist er utløpt. Departementet foreslår at avkastningen skal beregnes etter en rente som tilsvarer renten på folioinnskudd tillagt to prosentenheter med mindre en høyere avkastning avtales mellom pensjonsinnretningene.

4.9 Anvendelse av overførte midler

4.9.1 Gjeldende rett

Premiereserven for opptjente rettigheter beregnet etter avgivende selskaps beregningsgrunnlag, skal overføres til mottakende pensjonsinnretning etter flyttforskriften § 3–12 første ledd. Det følger at det

samme skal gjelde for kontraktens andel av tilleggsavsetninger i avgivende selskap, jf. annet punktum. Etter § 3–13 første ledd overføres den enkelte kontrakts andel av overskuddet etter forsikringsvirksomhetsloven § 8–1 og overskuddsforskriften, samt kontraktens andel av kursreserve i avgivende selskap.

På bakgrunn av at det er adgang til å dele ordningen ved overføring, jf. § 3–7, følger det av § 3–12 annet ledd at det bare skal overføres premiereserve for de forsikrede som omfattes av overføringen.

I tredje ledd reguleres det forhold at den overførte premiereserven er større enn det som er nødvendig for å sikre de opptjente pensjonsrettighetene i mottakende pensjonsinnretning. Overskytende premiereserve skal i slike tilfeller benyttes til å øke pensjonsbeløpene.

For det motsatte tilfelle, at premiereserven overført fra avgivende selskap ikke er tilstrekkelig til å dekke opptjente rettigheter, har forskriften i fjerde ledd en bestemmelse som regulerer dette. For å dekke opp manglende premiereserve, skal først den overførte andel av tilleggsavsetninger i forsikringsfondet i avgivende selskap anvendes. Dersom dette ikke er tilstrekkelig, skal «disponible midler i premiefond», blant annet overskudd som skal tilføres premiefondet, eller kursreserve benyttes. Dersom slikt overført beløp ikke skulle være tilstrekkelig til å dekke den manglende premiereserven, skal resten betales av forsikringstaker.

Etter § 3–12 femte ledd skal den del av tilleggsavsetningene som ikke brukes til å dekke differansen mellom overført og full premiereserve beregnet etter mottakende pensjonsinnretnings beregningsgrunnlag, tilføres forsikringstakerens andel av tilleggsavsetningene der. Dersom overføringen imidlertid skjer til en pensjonskasse, skal slike tilleggsavsetninger overføres til premiereserven. Denne bestemmelsen har sin bakgrunn i at pensjonskasser tidligere ikke hadde adgang til å foreta tilleggsavsetninger. Dette er imidlertid endret etter at flyttforskriften ble fastsatt, jf. forskrift 19. februar 1993 nr. 117 om forsikringsvirksomhetslovens anvendelse på pensjonskasser og pensjonsfond § 16. Bestemmelsen i § 3–12 femte ledd annet punktum er således ikke lenger av reell betydning.

Kredittilsynet fastsetter etter § 3–12 sjette ledd nærmere regler om anvendelsen av overført andel av kursreserve i det mottakende selskap.

Etter § 5–1 gjelder § 3–12, med unntak av tredje ledd, også for kommunale pensjonsordninger. Dette innebærer at reglene om at for mye overført premiereserve benyttes til å øke pensjonsbeløpene, ikke kommer til anvendelse på kommunale ordninger. Dette har sammenheng med at ytelser, pen-

sjonsgrunnlag og oppsatte rettigheter uansett reguleres årlig.

4.9.2 Banklovkommissjonens forslag

Premiereserve beregnet etter reglene i utkastet §§ 8c-7 og 8c-8 og overført i samsvar med utkastet § 8c-9, skal brukes til å sikre medlemmenes og pensjonistenes rettigheter i mottagende pensjonsinnretning, jf. utkastet § 8c-10 første ledd. Premiereserven skal sikre disse rettighetene i samsvar med det nye regelverket for pensjonsordningen, samt etter beregningsgrunnlaget som regelverket bygger på. Det følger av utkastet § 8c-3 annet ledd at det nye regelverket ikke kan ha regler som innebærer en reduksjon i allerede opptjente rettigheter. Pensjonsinnretningen har etter forskrift 10. november 1994 nr. 1000 om meldeplikt for forsikringstekniske beregningsgrunnlag § 2 plikt til å utarbeide og melde til Kredittilsynet et beregningsgrunnlag.

De resterende midlene som etter utkastet § 8c-7 omfattes av pensjonsordningens midler, utgjøres av tilleggsavsetninger, kursreserve (i hakeparantes for det tilfelle at endringene som foreslås i BLK nr. 7 ikke er gjennomført før et lovforslag om flytting eventuelt vedtas), pensjonistenes overskuddsfond og premiefond. Disse midlene skal «fortsatt være en del av pensjonsordningens midler», jf. utkastet § 8c-10 annet ledd. Banklovkommissjonen har videre foreslått at midlene skal anvendes etter «ellers gjeldende regler». Dette innebærer at for eksempel forskrift 25. september 2000 nr. 979 om tilleggsavsetninger i livsforsikringselskaper, forskrift 1. juni 1990 nr. 1167 om overskudd i livsforsikring og bestemmelser i lov om foretakspensjon om premiefond osv. kommer til anvendelse på disse midlene.

Det kan oppstå tilfeller hvor overført premiereserve ikke er tilstrekkelig til å sikre rettighetene til medlemmene og pensjonistene i mottagende pensjonsinnretning. I slike tilfeller skal manglende premiereserve tilføres fra premiefondet, jf. utkastet § 8c-10 tredje ledd. Dersom overføring fra premiefondet ikke er tilstrekkelig, skal resten dekkes enten ved tilleggsavsetninger som er overført sammen med kontrakten, eller ved overføringer fra foretaket. Sistnevnte alternativ innebærer at foretaket må betale inn ekstra premie. Banklovkommissjonen har vist til at rekkefølgen for bruk av midler for å fylle opp manglende premiereserve, er sentral. Kommisjonen viser til at en dekning av manglende premiereserve «først ved bruk av tilleggsavsetninger vil kunne innebære en oppmuntring til flytting for foretaket», jf. NOU 2003: 11 s. 170.

Banklovkommissjonen har videre foreslått bestemmelser for det tilfelle at overført premiereser-

ve er større enn nødvendig for å sikre medlemmene rett til opptjent pensjon. Denne situasjonen er foreslått regulert i utkastet § 8c-10 fjerde ledd. Banklovkommissjonen har foreslått at overskytende premiereserve skal brukes som «engangspremie» for tillegg til tjenestetiden etter § 4–12 i lov om foretakspensjon. Banklovkommissjonen har i sin vurdering lagt vekt på følgende, jf. NOU 2003: 11 s. 155:

«Dersom den premiereserve som overføres, overstiger hva som er påkrevd for å sikre opptjente pensjonsrettigheter etter beregningsgrunnlaget i mottakende pensjonsinnretning, skal – etter flytteforskriften § 3–12 – det overskytende benyttes til å øke pensjonsytelsene. Dette betyr at midlene anvendes som engangspremie for tillegg til ytelsene. Banklovkommissjonen mener at dette er den naturlige løsning for overskytende premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling. Når det gjelder yrkesaktive medlemmer av pensjonsordningen, blir forholdet noe annet.

Hvis en legger til grunn at ytelsesnivået etter det nye regelverk normalt vil være hovedsaklig det samme som etter regelverket som gjaldt inntil flyttingen, vil en tilsvarende regel kunne gjøre det påkrevd å utstede et betydelig antall fripoliser for tilsvarende tillegg. Dette vil være kostnadskrevene og dessuten føre til at ytelsesnivået for eksisterende medlemsmasse og nye arbeidstakere vil bli forskjellig. Et alternativ ville selvsagt kunne være å videreføre pensjonsordningen på det noe høyere ytelsesnivå for alle medlemmer til enhver tid, men dette vil kunne øke samlede pensjonskostnader og bryte med prinsippet om at det som hovedregel vil være opp til arbeidsgiveren å fastlegge ytelsesnivået i en pensjonsordning. Det har forekommet i praksis at overskytende premiereserve blir benyttet til å dekke fremtidig premier for de medlemmer det gjelder, men en slik løsning vil være i strid med lov om foretakspensjon § 5–8 tredje ledd.

Banklovkommissjonen vil etter dette foreslå at overskytende premiereserve blir benyttet som engangspremie for tillegg i tjenestetid, det vil si på en måte som tilsvarer den som benyttes ved medregning av tjenestetid etter lov om foretakspensjon § 4–12. Det forutsettes at økning i tjenestetid blir den samme for samtlige medlemmer, og at økningen i opptjent rett til pensjon således blir prosentvis den samme. En slik økning vil således få betydning for fripoliserettighetene for arbeidstakere som fratrer senere, og den vil også få betydning for arbeidstakere som fratrer med rett til pensjon før nådd pensjonsalder. For arbeidstakere som fratrer ved nådd pensjonsalder, vil det samme være tilfelle dersom minstekravet til tjenestetid ikke er opp-

fylt fullt ut. For arbeidstakere som fratrer ved nådd pensjonsalder og da har oppfylt minstekravet til full pensjon, vil derimot tillegget i tjenestetid ikke få direkte betydning. Det er imidlertid ikke til å unngå at reglene om medregning av tjenestetid fra tid til annen vil kunne føre til dette. Banklovkommisjonen mener at en klar og enkel regel her er å foretrekke selv om den i enkelte tilfelle vil kunne føre til et resultat som ikke oppleves som fullt ut rimelig. En viser også til at økt mobilitet i arbeidsmarkedet og økningen i fratreden før nådd pensjonsalder bidrar til å begrense det antall av tilfelle hvor tillegget til tjenestetiden ikke vil komme til å utgjøre en fordel for arbeidstakerne.»

Banklovkommisjonen har altså foreslått at overskytende premiereserve hva angår pensjoner under utbetaling, benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsytelsene, jf. utkastet § 8c-10 fjerde ledd annet punktum. Pensjonister vil ikke ha bruk for tillegg i tjenestetid, jf. Banklovkommisjonens omtale av bestemmelsen i spesialmerknadene s. 170.

Banklovkommisjonen har videre vist til at i kommunale pensjonsordninger reguleres pensjonsgrunnlaget, oppsatte rettigheter og ytelsene årlig. Arbeidsgiver har i disse ordningene plikt til å dekke nødvendig oppreguleringspremie. På denne bakgrunn har Banklovkommisjonen foreslått at overskytende premiereserve for kommunale ordninger skal overføres til premiefondet, jf. utkastet § 8c-10 fjerde ledd tredje punktum.

Et mindretall i Banklovkommisjonen (medlemmet Vannebo) støtter ikke Banklovkommisjonens forslag om tillegg til tjenestetiden ved overskytende premiereserve etter utkastet § 8c-10 fjerde ledd. Mindretallet foreslår i stedet at overskytende premiereserve benyttes til tillegg i ytelsene (NOU 2003: 11 s. 155–156):

«Medlemmet Vannebo mener at forslaget om bruk av overskytende premiereserve ikke er heldig. Forslaget innebærer at flyttingen i seg selv vil kunne få betydning for den utbetalte pensjon som de aktive medlemmene opparbeider rett til. Ansatte med i utgangspunktet like pensjonsrettigheter, vil kunne få forskjellige ytelser på grunn av tilfældigheter knyttet til om pensjonsordningen har byttet pensjonsleverandør underveis, og hvor ofte.

Dette medlemmet mener dessuten at den foreslåtte lovteksten øker kompleksiteten i produktet, herunder kostnader knyttet til EDB-løsninger. Arbeidstakeren vil ikke kunne beregne sine rettigheter etter en lineær modell der hvert år i ansettelse teller like meget. Dette medlem vil også påpeke at forslaget ikke angir hvor en skal gjøre av midler for medlemmer som vil få/

får mer tjenestetid enn det som kreves for fulle ytelser.

Dette medlemmet mener det er en bedre løsning både prinsipielt og rent praktisk, at overskytende premiereserve benyttes til å øke opptjent pensjon, eventuelt at det går til premiefond.

Dersom overskytende reserve benyttes til å øke opptjent pensjon, vil det føre til at opptjent pensjon vil være noe større enn den lineære pensjonen i en kort periode. Deretter vil den lineære pensjonen overstige den opptjente. Premien for ordningen da vil kunne fremstå som noe rimeligere i en periode begrenset oppad til ett år etter flyttingen.»

Når det gjelder pensjonsordninger etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, foreslår Banklovkommisjonen regler om forvaltning av overførte midler i utkastet § 8c-10 femte ledd. Pensjonskapital og innskuddsfond skal forvaltes i samsvar med det nye regelverket for pensjonsordningen, og beregningsgrunnlaget «dette i tilfelle bygger på».

4.9.3 Høringsinstansenes merknader

Den Norske Aktuarforening støtter mindretallets forslag om å benytte overskytende premiereserve til å øke opptjent pensjon i stedet for som tillegg i tjenestetid. *FNH* støtter også mindretallets forslag:

«Forslag til ny § 8c-10 (4) angir hva som skal gjøres dersom overført premiereserve er større enn det som er nødvendig for å sikre et medlem opptjente rettigheter, nemlig at overskytende skal benyttes til engangspremie for tillegg til tjenestetiden etter reglene i lov om foretakspensjon § 4–12.»

FNH viser til mindretallets begrunnelse som er gjengitt under del II avsnitt 4.9.2 ovenfor og uttaler:

«FNH støtter medlemmets Vannebo's synspunkter og forslag til alternativ løsning. I tillegg til det som påpekes av Vannebo, kan det anføres at det er lite heldig at regler for medregning i lov om foretakspensjon skal gjelde også ved flytting av kollektive pensjonsordninger som er opprettet utenfor denne loven. FNH mener det er viktig å legge hovedvekt på enkelhet i flyttereglene. Etter dagens flytteregler skal for mye overført reserve benyttes til å øke opptjent pensjon.

FNH kan ikke se at det er behov for å endre dagens regler på dette området, og foreslår ut fra dette at § 8c10 (4) endres slik at også for mye overført reserve for private kollektive pensjonsordninger går til å øke opptjent pensjon.»

FNH har også merknader til Banklovkommisjonens omtale av opptrappingsplan for andre faktorer

enn beregningsrenten, og hvorvidt disse kan gjøres gjeldende for kontrakter som flyttes til pensjonsinnretningen. FNH uttaler om dette:

«I del II, kapittel 9, spesialmotiver, sies det i utredningen i tilknytning til § 8c-10 at:

«Dersom mottakende pensjonsinnretning anvender en opptrappingsplan for andre faktorer enn beregningsrenten for bestående bestand, kan ikke denne gjøres gjeldende for kontrakter som flyttes til pensjonsinnretningen.»

Bakgrunnen for at det er gjort unntak for beregningsrenten er at det er gitt særlige unntaksregler i forskrift 15. september 1997 nr. 1005 om premier og forsikringsfond i livsforsikring.

Vi ser for oss at livselskapene i tiden fremover vil måtte endre tariffen med bakgrunn i uføretrykling og levetidsutvikling. Det kan ikke forventes at selskapene velger de samme tidspunkt for å endre sine tariffen. Samtidig må det være viktig å opprettholde flyttemulighetene i perioder der et selskap av en eller annen grunn benytter en opptrappingsplan. Dersom kontrakter som flytter må fylle oppreservertil et høyere nivå enn de selv hadde i henhold til opptrappingsplan i avgivende selskap, og høyere enn mottakende selskaps egne kontrakter, vil dette virke sterkt flyttehemmende.

FNH mener ikke at det skal kunne skje flyt-tearbitrasje som følge av at et selskap benytter en opptrappingsplan for sine premiereserver. Dersom en kontrakt allerede har høyere reserveavsetninger enn opptrappingsplanen tilsier, men lavere enn de nødvendige reserveavsetningene når opptrappingsplanen er avsluttet, bør reserveavsetningene holdes på det nivå de har ved tilflytting. Deretter vil kontakten etter hvert være med på opptrappingsplanen.

FNH er klar over at mottakende selskap vil kunne ta en høyere risiko ved å ta i mot en ordning uten «fulle» avsetninger, men mener at dette må det enkelte selskap selv vurdere i forhold til sine totale forpliktelser og (realistiske) forventninger om fremtiden.

FNH kan derfor ikke uten videre støtte denne uttalelsen i de spesielle motivene, og forutsetter at lovteksten her må være førende. I lovteksten sies det ikke noe som gir støtte for uttalelsen i spesialmotivene.»

Norges Bank mener flytteregulverket må være mest mulig nøytralt med hensyn til forsikringstakers beslutning om flytting:

«Banklovkommissjonens medlem Vannebo mener forslaget om bruk av overskytende premiereserve ikke er heldig fordi flyttingen i seg selv vil kunne få betydning for utbetalt pensjon, og fordi det bidrar til å komplisere reglene. Norges

Bank mener prinsipielt at flyttereglene må være nøytrale med hensyn til beslutning om flytting. Det bør videre være et mål i seg selv å ha enklest mulig regler.»

Kredittilsynet går inn for å støtte mindretallets forslag:

«Lovutkastet legger i § 8–10 fjerde ledd til grunn at dersom overført premiereserve knyttet til den rett til pensjon som er opptjent av medlemmene er større enn nødvendig for å sikre deres rettigheter, skal overskytende premiereserve benyttes til engangspremie for tillegg til tjenestetiden etter reglene i lov om foretaks-pensjon § 4–12. Overskytende premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsytelsene. I kommunale pensjonsordninger skal overskytende premiereserve overføres til premiefondet.

Lovutvalget har delt seg i synet på hvordan overskytende midler skal behandles. Flertallet mener at dersom den premiereserve som overføres overstiger det som er påkrevd for å sikre opptjente pensjonsrettigheter etter beregningsgrunnlaget i mottakende pensjonsinnretning, skal det overskytende benyttes til å øke pensjonsytelsene. Dette betyr at midlene anvendes som engangspremie for tillegg til ytelsene, på en måte som tilsvarende den som benyttes ved medregning av tjenestetid etter lov om foretaks-pensjon § 4–12. Det forutsettes at økning i tjenestetid blir den samme for samtlige medlemmer, og at økningen i opptjent rett til pensjon således blir prosentvis den samme.

En slik økning vil få betydning for fripoliserettighetene for arbeidstakere som fratrer senere, og den vil få betydning for arbeidstakere som fratrer med rett til pensjon før nådd pensjonsalder. For arbeidstakere som fratrer ved nådd pensjonsalder, vil det finne sted en økning i rettighetene dersom minstekravet til tjenestetid ikke er oppfylt fullt ut. For arbeidstakere som fratrer ved nådd pensjonsalder og da har oppfylt minstekravet til full pensjon, vil derimot tillegget i tjenestetid ikke få direkte betydning. Reglene om medregning av tjenestetid vil dermed fra tid til annen kunne føre til at reserven ikke kommer den enkelte til gode. Banklovkommissjonen mener at en klar og enkel regel her er å foretrekke selv om den i enkelte tilfelle vil kunne føre til et resultat som ikke oppleves som fullt ut rimelig. En viser også til at økt mobilitet i arbeidsmarkedet og økningen i fratreden før nådd pensjonsalder bidrar til å begrense det antall av tilfelle hvor tillegget til tjenestetiden ikke vil komme til å utgjøre en fordel for arbeidstakerne.

Utvalgets mindretall, medlemmet Vannebo,

mener at forslaget om bruk av overskytende premiereserve ikke er heldig. Forslaget innebærer at flyttingen i seg selv vil kunne få betydning for den utbetalte pensjon som de aktive medlemmene opparbeider rett til. Ansatte med i utgangspunktet like pensjonsrettigheter, vil kunne få forskjellige ytelser på grunn av tilfældigheter knyttet til om pensjonsordningen har byttet pensjonsleverandør underveis, og hvor ofte.

Mindretallet mener dessuten at den foreslåtte lovteksten øker kompleksiteten i produktet, herunder kostnader knyttet til EDB-lesninger. Arbeidstakeren vil ikke kunne beregne sine rettigheter etter en lineær modell der hvert år i ansettelse teller like meget. Mindretallet påpeker også at forslaget ikke angir hvor en skal «gjøre av» midler for medlemmer som vil få/får mer tjenestetid enn det som kreves for fulle ytelser.

Mindretallet mener det er en bedre løsning både prinsipielt og rent praktisk, at overskytende premiereserve benyttes til å øke opptjent pensjon, eventuelt at det går til premiefond.

Dersom overskytende reserve benyttes til å øke opptjent pensjon, vil det føre til at opptjent pensjon vil være noe større enn den lineære pensjonen i en kort periode. Deretter vil den lineære pensjonen overstige den opptjente. Premien for ordningen da vil kunne fremstå som noe rimeligere i en periode begrenset oppad til ett år etter flyttingen.

Kredittilsynet peker på at det samlede pensjonsregelverk innen kollektiv pensjon er blitt svært komplisert og vanskelig tilgjengelig. Det bør derfor være en overordnet målsetning at man så langt det er forsvarlig søker løsninger som ikke kompliserer regelverket unødvendig. Kredittilsynet støtter derfor mindretallets (primære) forslag om å overføre eventuelle overskytende midler til pensjonsordningens premiereserve. Det er ved vurderingen lagt vekt på at overskytende midler i så godt som alle situasjoner vil være av en størrelse som tilsier at reserven er innbakt i den ordinære premiereserve i løpet av få måneder. Kredittilsynet viser til at flertallets forslag bygger på en streng tolkning av reglene i gjeldende flytteforskrift § 3–12. Det bemerkes videre at livselskapene har praktisert reglene gjennom de siste ti år i samsvar med det forslag som Kredittilsynet nå fremmer, og som tilsynet har vurdert å være i henhold til gjeldende flytteforskrift. Kredittilsynet vil som en generell kommentar, særlig på bakgrunn av de senere års erfaringer, peke på viktigheten av å lage regler som ikke er for administrativt krevende å håndheve.

Det pekes på at Kredittilsynets forslag ikke vil være i strid med lov om foretakspensjon § 5–8 tredje ledd om at verken rettigheter eller premiereserve kan reduseres ved endring av

beregningsgrunnlaget. Flertallets forslag derimot vil som nevnt over kunne føre til at premiereserven for enkelte av de forsikrede blir redusert. Dette gjelder for de som har nådd pensjonsalder med tilstrekkelig tjenestetid, men gjelder også generelt ved enhver flytting av pensjonsordninger. Dette vil etter Kredittilsynets vurdering bryte med et overordnet prinsipp i pensjonslovgivningen om at opparbeidet premiereserve for den enkelte ikke kan reduseres i forbindelse med flytting av pensjonsordning. På den annen side må lov om foretakspensjon § 4–13 antas å gjelde for disse medlemmer, og da vil de få en særskilt fripolise ut fra denne ekstraserven. Kredittilsynet kan ikke se at dette forholdet er belyst i utredningen.»

Meglerforeningen ønsker at gjeldende regler om at tilleggsavsetningene kan benyttes før midler i premiefond, for å dekke opp eventuell manglende premiereserve, fremdeles skal gjelde:

«I merknadene til § 8 C-10 snakkes det om å redusere foretakenes (og kommunenes) flytteinsentiver. Generelt forventes det at reduksjoner i flytteinsentiver kunne være i de etablerte leverandørenes interesse, mens andre parter vil kunne oppfatte det som kontroversielt.

Ideelt sett skal det i regelverket, etter Meglerforeningens oppfatning, ikke etableres overdrevene kunstige flytteinsentiver som ikke understøttes av relevante økonomiske forhold.

Eksempler på relevante forhold kan være at foretaket ut fra de analyser som måtte foreligge, forventer en bedre kapitalavkastning i den nye pensjonsinnretningen sett i forhold til hva som forventes hos den pensjonsinnretningen foretaket flytter fra. Et annet forhold som kan ligge til grunn er at forsikringsrisiko fellesskapet i den nye pensjonsinnretningen gir en lavere forsikringspremie over tid enn den avgivende pensjonsinnretningen, gjennom et gunstigere forsikringsfellesskap. Et tredje forhold kan være at bufferkapitalen i den pensjonsinnretningen foretaket flytter til er større slik at pensjonsinnretningen kan ha en større risikoeksponering og derigjennom kunne forventes å gi en bedre kapitalavkastning.

Konkurransen parametrene som et foretak må legge til grunn ved valg av pensjonsinnretning kan enten være av økonomisk art (avkastning, premie, bufferkapital) eller at foretaket og/eller medlemmene i pensjonsordningen tilbys attraktive tilleggsgoder. Eventuelt en kombinasjon av disse forhold.

Ut fra ovennevnte forhold er det av stor viktighet at loven så langt som mulig tilrettelegger for at konkurransen i pensjonsmarkedet opprettholdes. Gjennom den foreslåtte lovteksten mener Meglerforeningen at man står i fare for å

«stramme inn» på konkurranse faktorene ved å foreslå endring i dagens regelverk. Dette gjennom Banklovkommisjonens forslag om at pensjonsordningens premiefond skal benyttes før tilleggsavsetningene når premiereserven ikke tilstrekkelig til å sikre medlemmenes rettigheter ved flytting mellom pensjonsinnretninger.

Dette kan slik Meglerforeningen ser det, medføre en del uheldige virkninger. Et foretak som har opparbeidet seg en solid sikkerhet for betaling av fremtidige premier i premiefondet, kan bli stilt overfor en situasjon hvor foretaket på den ene siden kan oppnå en forventet besparelse i pensjonskostnaden ved å flytte til en annen pensjonsinnretning. Mens foretaket på den annen side risikerer da å måtte redusere sikkerheten for pensjonsordningens medlemmer ved at premiefondet må «tømmes» før det tillates at andre avsetninger tilknyttet pensjonsordningen kan anvendes.

Dette mener Meglerforeningen vil gi en «flyttevegring» som i neste omgang reduserer en konkurransen.

Det bemerkes også at endringen vil kunne resultere i en regeltilpasning i kundenes opptreden, ved at kundene reduserer sine premiefond til et minimum. Dette er særlig uheldig i kommunale pensjonsordninger, hvor det er en praktisk fordel å ha premiefondsmidler til dekning av utgifter til bruttogarantitilfeller og andre spesielle rettigheter.

Vi anbefaler derfor at bestemmelsene i forskrift av 27. november 1991 nr. 757- «Flytteforskriften» § 3–12 fjerde ledd, hvor det tillates at tilleggsavsetningene skal belastes før premiefondsmidlene, videreføres

§ 8 c- 10 fjerde ledd

Innledningsvis vil vi gi vår fulle støtte til de kommentarer medlemmet Vannebo gir uttrykk for. Videre støtter vi hans forslag om at en eventuell overskytende premiereserve ved flytting fra en pensjonsinnretning til en annen, bør godskrives pensjonsordningens premiefond.

Medlemmene i norske pensjonsordninger har gjennom lov om foretakspensjon fått en mer oversiktlig tilværelse gjennom bl.a. lineær opptjening av pensjonsrettighetene. Ved å innføre ovennevnte bestemmelser mener vi at loven igjen innfører bestemmelser som vil medføre stor forvirring blant pensjonsordningenes medlemmer. Dette alt ut fra hvor ofte og når den enkelte arbeidstaker har vært medlem i en foretakspensjonsordning.

Arbeidstakers rettigheter er i kommunal sektor i sin helhet bestemt av tariffavtale. Anvendelse av overskuddsreserve til kjøp av ekstra tjenestetid vil ikke være relevant for kommunale pensjonsordninger.

Meglerforeningen vil påpeke de antatt store

og tunge IT tilpasningene som denne bestemmelsen vil kunne medføre for pensjonsinnretningene. Kostnadene tilknyttet disse vil da til sist belastes pensjonsordningene gjennom administrasjonsomkostningene.

Dette kommer på toppen av de IT investeringene pensjonsinnretningene har måttet foreta for å implementere lov om foretakspensjon samt andre endringer som har og vil komme.

Ut fra ovennevnte forhold er vi av den oppfatning at forslaget fra Banklovkommisjonen vil påføre pensjonsinnretningen og derigjennom foretakene nye og unødvendige kostnader.

Vi anbefaler derfor at overskytende premiereserve behandles på samme måte ved flytting mellom pensjonsinnretningen, uavhengig av om det er en privat eller kommunal pensjonsordning, og da ved at den overskytende premiereserven godskrives premiefondet.»

4.9.4 Departementets vurdering

Departementet legger til grunn at Banklovkommisjonens forslag på dette området i hovedsak er en videreføring av tilsvarende bestemmelser i flytteforskriften. Det er imidlertid foreslått nye regler for behandling av overskytende premiereserve, samt regler som regulerer tilfeller med for lite overført premiereserve. Nytt er det også at innskuddspensjonsordninger er særskilt regulert.

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-10 første ledd foreslått en bestemmelse om hvordan *premiereserven* skal anvendes i mottakende pensjonsinnretning. Bestemmelsen innebærer at premiereserven fortsatt skal brukes til å sikre opptjente rettigheter. Dette skal gjøres i samsvar med det nye regelverket for pensjonsordningen. Dette kan etter Banklovkommisjonens utkast til § 8c-3 ikke inneholde bestemmelser som reduserer opptjent pensjon, jf. ovenfor under del II kapittel 4.2. Rettighetene skal sikres i samsvar med det beregningsgrunnlaget som det nye regelverket bygger på. Etter forskrift 10. november 1994 nr. 1000 om meldeplicht for forsikringstekniske beregningsgrunnlag § 3 skal selskapet melde fra til Kredittilsynet om det beregningsgrunnlag som ligger til grunn. Departementet legger til grunn at Banklovkommisjonens utkast viderefører og presiserer gjeldende rett. Departementet antar at en slik videreføring og presisering vil være hensiktsmessig.

Departementet slutter seg likeledes til at tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefond fortsatt skal være en del av pensjonsordningens midler, jf. Banklovkommisjonens utkast til § 8c-10 annet ledd. Etter departementets vurdering er det også klart at slike

avsetninger fortsatt må anvendes etter ellers gjeldende regler. Departementet presiserer at hakeparantesen rundt begrepet «kursreserve» skal strykes i lovforslaget. Banklovkommisjonen har i sitt utkast til lovttekst satt «kursreserve» i hakeparantes for det tilfelle at det skulle bli vedtatt endringer som følge av at Banklovkommisjonens syvende utredning (NOU 2001: 24 Ny livsforsikringslovgivning) skulle vært fulgt opp på det tidspunkt lovforslaget om flytting legges frem.

Ved manglende premiereserve har, som nevnt ovenfor, Banklovkommisjonen foreslått at midler tilføres først fra premiefondet, dernest fra eventuelle tilleggsavsetninger, eller som innbetaling fra foretaket, jf. utkastet § 8c-10 tredje ledd. Departementet viser til at etter gjeldende rett benyttes først tilleggsavsetninger, dernest midler fra premiefond (herunder overskudd tilført premiefondet), kursreserve, og til slutt innbetaling fra foretaket. Meglerforeningen støtter ikke Banklovkommisjonens forslag, og mener at det vil kunne føre til en flytteevring, fordi foretakets premiefond blir belastet først. Departementet viser til at flytteregeleverket skal stimulere konkurransen på livsforsikringsmarkedet. Det er produkttilbud, pris osv. som bør være avgjørende for om flytting skal finne sted. Det kan hevdes at etter gjeldende regler legges det opp til at flyttingen i seg selv gir gevinst, ved at tilleggsavsetninger gjøres om til premiereserve. Dette kan vise seg å utgjøre et selvstendig flytteinsentiv. Departementet er av den oppfatning at regelverket ikke bør legge opp til at man tjener på flyttingen i seg selv. På denne bakgrunn støtter departementet Banklovkommisjonens utkast med hensyn til rekkefølgen på de midler som skal innbetales ved manglende premiereserve.

Høringsinstansene har i hovedsak uttalt seg om Banklovkommisjonens forslag til hva som skjer med overskytende premiereserve i utkastet § 8c-10 fjerde ledd. Banklovkommisjonen har skilt mellom for det første private og kommunale pensjonsordninger, og for det andre mellom pensjoner under utbetaling og pensjonsrettigheter (under opptjening) i private pensjonsordninger. Departementet er enig med Banklovkommisjonen i at overskytende premiereserve i kommunale ordninger skal tilføres premiefondet. Det vises i den forbindelse til at både pensjonsgrunnlaget, oppsatte rettigheter og pensjonsytelsene i kommunale pensjonsordninger er gjenstand for årlig regulering. Det vises for øvrig til Banklovkommisjonens omtale i NOU 2003: 11 s. 170, som departementet slutter seg til.

Når det gjelder skillet mellom pensjoner under utbetaling og medlemmenes rettigheter har Banklovkommisjonen, som nevnt ovenfor, foreslått at

disse behandles ulikt. For pensjoner under utbetaling skal overskytende premiereserve etter Banklovkommisjonens forslag benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsytelsene, slik reglene også er etter gjeldende rett, jf. flytteforskriften § 3–12 tredje ledd. For medlemmenes rettigheter skal overskytende reserve benyttes som engangspremie for tillegg til tjenestetiden «etter reglene i lov om foretakspensjon § 4–12». Lov om foretakspensjon § 4–12 har regler om medregning av tjenestetid.

FNH, Kredittilsynet og Den Norske Aktuarforening har gått imot Banklovkommisjonens (et flertall) forslag på dette punktet. Det samme har et mindretall i Banklovkommisjonen. Høringsinstansene viser til at dette vil innebære en ytterligere komplisering av pensjonsregelverket, som gir seg utslag i forskjellsbehandling av arbeidstakere, samtidig som det administrativt vil være kostbart å gjennomføre denne bestemmelsen. Videre er det reist spørsmål ved om Banklovkommisjonens forslag vil være i samsvar med lov om foretakspensjon § 5–8, når det gjelder arbeidstakere som allerede har nådd pensjonsalder og har tilstrekkelig tjenestetid til å få utbetalt fulle ytelser.

Departementet er av den oppfatning at gjeldende rett bør videreføres. Det vises til de ulemper som er påpekt av høringsinstansene hva angår forholdet mellom gamle og nye arbeidstakere. Det vises i den forbindelse til at Banklovkommisjonen selv har lagt til grunn at det foreligger argumenter både for og i mot deres forslag. Departementet har i motsetning til Banklovkommisjonen valgt å legge avgjørende vekt på at Banklovkommisjonens forslag kan slå uheldig ut for enkelte arbeidstakere. Departementets forslag innebærer at medlemmenes og pensjonistenes opptjente pensjonsrettigheter skal behandles likt. Departementet foreslår at lovforslaget utformes slik at både medlemmenes og pensjonistenes rettigheter reguleres av lovforslaget § 8c-10 fjerde ledd første punktum. Dette innebærer at utkastet § 8c-10 fjerde ledd annet punktum kan strykes. Lovforslaget § 8c-14 fjerde ledd første punktum skal lyde: «Er overført premiereserve knyttet til medlemmenes og pensjonistenes opptjente pensjonsrettigheter større enn nødvendig for å sikre deres rettigheter, skal overskytende premiereserve benyttes til engangspremie for tillegg til pensjonsytelsene». Departementets forslag innebærer for øvrig at «rett til pensjon opptjent av» erstattes med «opptjente pensjonsrettigheter» i forhold til Kommisjonens utkast.

Når det gjelder utkastet § 8c-10 femte ledd, viser departementet til at denne bestemmelsen gir tilsvarende bestemmelser for anvendelse av midler

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

tilknyttet innskuddspensjonsordninger som for midler tilknyttet foretakspensjonsordninger, jf. Banklovkomisjonens utkast § 8c-10 første og annet ledd.

5 Flytting av pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger

5.1 Flytting sammen med pensjonsordningen

5.1.1 Gjeldende rett

Etter flytteforskriften § 3–6 første ledd kan overføring av midler knyttet til pensjonsrettigheter for fratrudd arbeidstaker, kun foretas etter den fratrudd arbeidstakerens eget ønske. Etter lov om foretakspensjon § 8–7 annet ledd kan pensjonsordningen deles ved flytting slik at midler som sikrer løpende pensjoner unntas fra overføringen. Det vises til omtale av bestemmelsen i kapittel 4.1 ovenfor, og departementets forslag om å oppheve § 8–7 annet og tredje ledd omtalt i avsnitt 4.1.4.

Retten til overføring av midler knyttet til fripoliser og pensjonskapitalbevis etter henholdsvis lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon, er regulert i flytteforskriften kapittel 6, jf. § 3–6 annet og tredje ledd. Det vises til nærmere omtale av disse bestemmelsene i kapittel 5.2 nedenfor.

§ 3–6 skal også gjelde for kommunale pensjonsordninger, jf. § 5–1.

Dette innebærer at etter gjeldende rett overføres verken oppsatte rettigheter i kommunale pensjonsordninger, midler knyttet til løpende alderspensjon i private kollektive pensjonsordninger, eller rettigheter tilknyttet fripoliser og pensjonskapitalbevis, sammen med pensjonsordningens midler ved flytting. Kapittel 6 i flytteforskriften som regulerer fripoliseinnehaveres og pensjonskapitalbevisinnehaveres flytteadgang, kommer imidlertid ikke til anvendelse på oppsatte rettigheter i kommunale pensjonsordninger. Det er sagt direkte i § 3–6 annet og tredje ledd at kapittel 6 kun gjelder for rettigheter etter fripoliser og pensjonskapitalbevis. I tillegg er det fastsatt i § 5–1 fjerde ledd at fratrudd arbeidstaker ikke kan kreve overføring av midlene til ny pensjonsordning.

Det er således ikke knyttet en individuell flyttest rett til oppsatte rettigheter i kommunale ordninger.

5.1.2 Banklovkommisjonens forslag

Når det gjelder spørsmålet om hvilke pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger

som skal flyttes *sammen* med ordningen, vises det også til omtalen av utkastet § 8c-2 i kapittel 4.1 ovenfor. Det følger av utkastet § 8c-2 annet ledd annet punktum at ved flytting av kommunal ordning skal også oppsatte rettigheter og tilknyttede midler være omfattet av flyttingen.

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-11 skilt mellom pensjonsrettigheter utgått fra henholdsvis kommunale pensjonsordninger på den ene siden, og private ytelsesbaserte og innskuddsbaserte pensjonsordninger på den annen. Det følger av utkastet § 8c-11 første ledd at det ikke skal gjelde en individuell flyttest rett for oppsatte rettigheter i kommunale ordninger. De oppsatte rettighetene skal ved flytting av en kommunal pensjonsordning overføres samtidig med de øvrige midler som er knyttet til ordningen, til den nye pensjonsinnretningen, jf. første ledd første punktum. Banklovkommisjonen har vist til at oppsatte rettigheter skiller seg fra øvrige individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive ordninger, ved at disse har en fortsatt tilknytning til ordningen ved at arbeidstaker har plikt til å G-regulere (evt. innebetale særskilt reguleringspremie) rettighetene.

Banklovkommisjonen har videre foreslått at enkelte av bestemmelsene som gjelder for flytting av kollektive pensjonsordninger i lovutkastet del I skal gjelde tilsvarende for de oppsatte rettighetene som flyttes med ordningen, se utkastet § 8c-11 første ledd annet punktum. Dette er for det første bestemmelsene i § 8c-3 om rettigheter i den nye pensjonsordningen. Dette innebærer at rettighetene etter flyttingen tilknyttet de oppsatte rettighetene skal fastsettes i regelverket for den nye pensjonsordningen, jf. utkastet § 8c-3 første ledd. Videre kan ikke det nye regelverket inneholde bestemmelser som reduserer de oppsatte rettighetene for den fratrudd arbeidstakeren, jf. annet ledd i utkastet § 8c-3. Oppsatte rettigheter er imidlertid ikke beskyttet mot at regelverket i den nye pensjonsordningen endres etter ellers gjeldende regler, eller at midlene tilknyttet den oppsatte rettigheten forvaltes helt eller delvis som egen investeringsportefølje etter ellers gjeldende regler, jf. utkastet § 8c-3 tredje ledd.

Videre følger det av utkastet at § 8c-5 tredje ledd skal gjelde tilsvarende. Denne bestemmelsen

regulerer tidspunktet for risikoovergang. Det følger imidlertid av spesialmerkningen til bestemmelsen (NOU 2003: 11 s. 171) at det er utkastet § 8c-5 fjerde ledd om flyttegebyr som skal gjelde. «[t]redje ledd» i utkastet § 8c-11 første ledd annet punktum skal være «fjerde ledd».

Beregningsreglene i utkastet § 8c-7, med unntak av de reglene som gjelder for innskuddspensjonsordninger i annet ledd, skal gjelde. Det samme gjelder beregningsreglene for premiereserve for uføreytelser i utkastet § 8c-8. Dette innebærer at midler tilknyttet de oppsatte rettighetene utgjøres av «premiereserve, herunder premiereserve for uføre- og etterlatteytelser», videre av tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefondet, jf. utkastet § 8c-7 første ledd. Kontraktens andel av overskudd skal etter utkastet § 8c-7 første ledd annet punktum også omfattes.

Hovedregelen for beregningen av midler tilknyttet de oppsatte rettighetene skal følge utkastet § 8c-7 tredje ledd. Det er forsikringsteknisk beregnet verdi på flyttetidspunktet som skal legges til grunn. Det kan, som for kollektive ordninger, tas utgangspunkt i kontoutskriften for siste regnskapsår. Da må senere endringer frem til oppsigelsesfristens utløp legges til grunn ved beregningen, jf. utkastet § 8c-7 tredje ledd annet punktum. Beregningen av andel av overskudd skal foretas ut fra dagen for utløpet av oppsigelsesfristen, jf. utkastet § 8c-7 tredje ledd tredje punktum.

Dersom midlene tilknyttet den oppsatte rettigheten forvaltes i egen investeringsportefølje, skal markedsverdien ved utløpet av oppsigelsesfristen legges til grunn, jf. utkastet § 8c-7 fjerde ledd. Det samme skal gjelde avkastnings- og verdisikringsgarantier tilknyttet porteføljene. Videre skal lov om foretakspensjon § 11–1 fjerde ledd om ansvaret for differansen mellom garantert og faktisk avkastning gjelde.

Reglene om premiereserve for uføreytelser i utkastet § 8c-8 er som nevnt gjort tilsvarende anvendelige. Dette innebærer at fratrukte arbeidstakere med oppsatte rettigheter, som er uføre eller sykemeldte ved oppsigelsesfristens utløp, skal behandles etter første og annet ledd i utkastet § 8c-8. Dette innebærer at avgivende selskap må foreta «full avsetning» for den uførhet som evt. er konstatert på flyttetidspunktet, jf. første ledd. Videre skal fratrukt arbeidstaker som er sykemeldt ved oppsigelsesfristen og blir ufør innen et år etter dette, betraktes som ufør etter reglene i annet ledd. Pensjonsinnretningene kan seg imellom avtale andre frister enn de som fremgår av første og annet ledd i utkastet § 8c-8, etter tredje ledd. Dette gjelder da også i forhold til oppsatte rettigheter.

Tilsvarende anvendelse er også gitt utkastet § 8c-9 om oppgjørsmåte. Dette innebærer at midlene tilknyttet oppsatte rettigheter skal overføres i penger, eller etter avtale ved overføring av egen investeringsportefølje. Avgivende pensjonsinnretning skal svare avkastning tilsvarende renten på folioinnskudd i Norges Bank, for overføring etter utløpet av oppsigelsesfristen. For midler tilknyttet oppsatte rettigheter vil den forlengede oppgjørsfristen i utkastet § 8c-6 ikke komme til anvendelse, da midlene tilknyttet slike rettigheter ikke vil overstige 200 millioner kroner.

Endelig skal midlene tilknyttet oppsatte rettigheter anvendes i tråd med bestemmelsene i utkastet § 8c-10. Dette innebærer at de overførte midlene skal benyttes til å sikre rettighetene etter det nye regelverket, jf. første ledd. Videre skal tilknyttede midler beholde sin rettslige karakter i form av tilleggsavsetning osv, jf. annet ledd. Videre kommer reglene om manglende premiereserve i utkastet § 8c-10 tredje ledd til anvendelse. Det samme gjelder utkastets bestemmelser om overskytende premiereserve, som etter utkastet § 8c-10 fjerde ledd skal brukes til tillegg i tjenestetiden. Det vises til omtale av bestemmelsen ovenfor under kapittel 4.9.

Banklovkommisjonen har lagt til grunn at utkastet § 8c-11 første ledd kun skal gjelde for oppsatte rettigheter som oppstår etter ikrafttredelsestidspunktet. For rettigheter oppstått før dette tidspunktet vil det kunne gis overgangsregler, jf. Banklovkommisjonens omtale av bestemmelsen i spesialmerkningene i NOU 2003: 11 s. 171.

Hovedregelen for pensjonsrettigheter utgått fra «andre pensjonsordninger» er at disse ikke overføres sammen med resten av ordningen ved flytting, jf. utkastet § 8c-11 annet ledd. Dette vil omfatte fripoliser etter lov om foretakspensjon § 4–6, jf. § 4–7, og pensjonskapitalbevis etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, jf. lovens § 6–1 jf. § 6–2. Banklovkommisjonen viser til at disse rettighetene er helt frikoblet fra pensjonsordningen, i motsetning til oppsatte rettigheter utgått fra kommunale ordninger. Unntaket er dersom innehaveren av fripolisen eller pensjonskapitalbevis krever overføring sammen med pensjonsordningen etter bestemmelsene i utkastet § 8c-13, jf. omtale nedenfor under kapittel 5.3.

5.1.3 Høringsinstansenes merknader

Som nevnt under avsnitt 4.1.3, støtter *De selvstendige kommunale pensjonskasser* at flytting skal omfatte hele pensjonsordningen, også inkludert oppsatte rettigheter. *Kredittilsynet* legger til grunn at Banklovkommisjonen har ment å inkludere individuelle

rettigheter utgått fra kommunale ordninger også for de med tjenestetid mindre enn tre år. Kredittilsynet mener at dette bør presiseres. Samtidig ønsker Kredittilsynet en avklaring i forhold til hvorvidt man skal kreve avsetninger for slike («latente») rettigheter.

5.1.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonens utkast § 8c-11 er i prinsippet en videreføring av gjeldende rett. Bestemmelsen om at oppsatte rettigheter skal følge med ved flytting av kommunale ordninger, er imidlertid ny i henhold til den praksis som foreligger på dette området.

Første ledd i Banklovkommisjonens utkast til § 8c-11 er begrenset til kommunale pensjonsordninger og oppsatte rettigheter. Det følger av Banklovkommisjonens forslag at oppsatte rettigheter følger med ved flytting av kommunale pensjonsordninger, og at det ikke er knyttet individuell flytterett til oppsatte rettigheter. Dette er begrunnet med den nære tilknytningen det er mellom den oppsatte rettigheten og pensjonsordningen rettigheten utgår fra (for eksempel plikt til å G-regulere også oppsatte rettigheter). Det kan også vises til Banklovkommisjonens utkast til § 8c-2 annet ledd annet punktum, hvor det følger at oppsatte rettigheter følger med ved flytting av kommunal pensjonsordning. Det følger imidlertid av Banklovkommisjonens omtale av bestemmelsen i utkastet § 8c-11 at denne bestemmelsen regulerer flytteretten ut fra et individuelt synspunkt. § 8c-2 i Banklovkommisjonens utkast regulerer omfanget av den kollektive flytteretten. Departementet foreslår på denne bakgrunn å videreføre Banklovkommisjonens forslag på dette området. Av Banklovkommisjonens lovutkast følger det at § 8c-5 tredje ledd (om risikoovergangstidspunkt) skal gjelde tilsvarende. Av spesialmerknadene følger det at Banklovkommisjonen har lagt til grunn at det er bestemmelsen i § 8c-5 fjerde ledd om flyttegebyr som skal gjelde tilsvarende. Departementet er enig at denne bestemmelsen må gjelde, og foreslår at dette kommer til uttrykk i forslaget til lovtekst. Departementet antar imidlertid at også bestemmelsen om risikoovergang kan gis tilsvarende anvendelse. Det vises til lovforslaget § 8c-11 første ledd.

Når det gjelder individuelle rettigheter utgått fra kommunale pensjonsordninger, hvor arbeidstaker har mindre enn tre års tjenestetid, vises det til omtale i del I avsnitt 6.2.3. Det fremgår her at departementet anser det for hensiktsmessig at det gis nærmere regler om behandlingen av slike rettigheter, for eksempel når det gjelder krav til premier, avsetningskrav osv.

Av Banklovkommisjonens utkast til § 8c-11 annet ledd, følger det at rettigheter tilknyttet fripolisering og pensjonskapitalbevis *ikke* skal følge med ved flytting, med mindre innehaveren krever det. Det følger også av Banklovkommisjonens utkast til § 8c-13 (omtalt nedenfor under kapittel 5.3) at det er knyttet individuell flytterett til fripolisering og pensjonskapitalbevis. Departementet slutter seg til Banklovkommisjonens forslag.

5.2 Flytting ved medregning av tidligere tjenestetid

5.2.1 Gjeldende rett

Lov om foretakspensjon § 4–11 regulerer adgangen til medregning av tjenestetid og opptjent pensjon. Av første ledd fremgår det at regelverket for en foretakspensjonsordning kan inneholde bestemmelser om medregning av tidligere tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i annen privat pensjonsordning. Det må altså fastsettes i regelverket for pensjonsordningen dersom medregning skal foretas. Når det gjelder eldre arbeidstakere, skal § 3–9 om medlemskap i ordningen for eldre arbeidstakere gjelde. § 3–9 fastsetter hvilke regler som skal gjelde for opptak av eldre arbeidstakere i ordningen.

§ 4–11 annet ledd har regler om hvordan medregningen skal gjennomføres. Arbeidstakeren skal gis et tillegg i pensjonsgivende tjenestetid. Som en følge av dette skal det gis et «motsvarende fradrag» i pensjonsytelsene beregnet etter § 4–12.

Regelverket skal ha bestemmelser om vilkår for medregning, jf. § 4–11 tredje ledd. Vilkåret er at midlene tilknyttet opptjent pensjon på grunnlag av tidligere tjenestetid i et annet foretak blir overført til pensjonsordningen. Overføringen skal foretas etter reglene i § 7–8 i forsikringsvirksomhetsloven og tilhørende forskrifter. Dette vilkåret gjelder bare der hvor ytelsen videreføres. De vanlige regler om beregning av tjenestetiden i § 4–3 skal gjelde i de tilfellene hvor medlemmet ikke samtykker til overføring, eller dersom vilkåret for medregning ikke er oppfylt. Det skal da ikke tas hensyn til tidligere tjenestetid i annet foretak.

Reglene for selve medregningen fremgår av § 4–12. Etter denne bestemmelsens første ledd skal tillegget i tjenestetid som skal fastsettes etter § 4–11 annet ledd, settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen. Dette gjelder bare dersom premiereserven for den opptjente pensjonen er «minst like stor som premiereserven ville vært i den nye ordningen etter like lang opptjeningstid», jf. § 4–12 første ledd

første punktum. Ytelsene som gjelder for arbeidstakeren ved opptaket i den nye ordningen, skal legges til grunn ved beregningen av premiereserven i den nye ordningen. Skulle premiereserven fra den tidligere ordningen derimot være mindre, avkortes tillegget i tjenestetid. Avkortningen skal foretas slik at tillegget i tjenestetid svarer til overført premiereserve, jf. § 4–12 første ledd tredje punktum.

Etter § 4–12 tredje ledd åpnes det adgang for forfatteren til å beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i en annen pensjonsordning, skal tillegget i tjenestetid uansett settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen.

§ 4–12 tredje ledd har regler for beregning av fradraget i ytelsene, jf. § 4–11 annet ledd. Det følger at fradraget settes lik ytelsene som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen. Fradraget kan uansett ikke være mer enn ytelse i den nye ordningen som svarer til tidligere tjenestetid.

Etter § 4–13 skal eventuell overskytende premiereserve sikres ved fripolise etter reglene i § 5–9. Overskytende premiereserve vil si de midlene som overstiger den premiereserve som etter § 4–12 går med for å sikre full medregning av tidligere tjenestetid. Dette skal også omfatte midler knyttet til rett til ytelse som ikke kan videreføres i pensjonsordningen.

Reglene for medregning av tidligere tjenestetid for kommunale ordninger, er omtalt av Banklovkomisjonen i NOU 2003: 11 Del I avsnitt 2.1.3:

«(2) Hovedtariffavtalen krever som nevnt at kommunale pensjonsordninger skal være omfattet av overføringsavtale med Statens Pensjonskasse (SPK). Avtalen er inntatt som vedlegg til NOU 2000: 28 Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor, som inneholder en utførlig redegjørelse for og vurdering av avtalen. Den er også inntatt i Del III vedlegg 5.1. Formålet med Overføringsavtalen er å sikre at arbeidstakere som har vært omfattet av flere kommunale og statlige pensjonsordninger, får pensjon som om arbeidstakerne i samlet tjenestetid har vært omfattet av en og samme ordning, samt å forenkle utbetalingene av pensjoner (§ 2). Arbeidstakerne skal dermed unngå å tape opptjente pensjonsrettigheter ved skifte av arbeidsgiver innenfor kommunal og statlig sektor.

En kommunal eller annen offentlig arbeidsgiver kan som forsikringstaker slutte seg til Overføringsavtalen ved å inngå avtale med Statens Pensjonskasse, jf. Lov om Statens Pensjonskasse § 46. Avtalen med SPK medfører at forsikringstakeren samtidig får tilsvarende Overføringsavtale med de andre pensjonsordningene som har inngått avtale med SPK (§ 1).

For pensjonsordninger i KLPs fellesordninger følger tilslutningen til Overføringsavtalen av at KLP har egen avtale med SPK. For pensjonsordninger etablert i andre livselskaper, må kommunen eller annen offentlig arbeidsgiver inngå egen avtale med SPK. Om Overføringsavtalen gir grunnlag for på denne måte å skille mellom KLP og de øvrige livselskapene, behandles nedenfor avsnitt 7.10, hvor konklusjonene fremgår i avsnitt 7.10.6.

Overføringsavtalen inneholder utførlige bestemmelser til gjennomføring av den samordning av pensjonsrettigheter og utbetaling av pensjoner som er formålet med avtalen. Bestemmelsene er basert på prinsippet om tvungen medregning av tjenestetid fra andre pensjonsordninger i offentlig sektor (§ 4). En forutsetning for at dette kan la seg gjøre, er at de pensjonsordninger som omfattes av dette nettverket i hovedsak har samme ytelsesspekter og regler om arbeidstakernes rett til pensjon. I praksis innebærer dette at reglene i loven om Statens Pensjonskasse må bli retningsgivende for utformingen av regelverket for de pensjonsordninger som omfattes. Hovedtariffavtalens krav om at kommunale pensjonsordninger skal ha overføringsavtale med SPK, innebærer derfor reelt et krav om at de kommunale pensjonsordningene i alt vesentlig må være utformet på samme måte (§ 9).

Til grunn for samordningen ligger følgende prinsipper

- en arbeidstaker som har opptjent pensjonsrettigheter i flere kommunale og statlige pensjonsordninger, skal få pensjonen utbetalt fra den pensjonsordning arbeidstakeren sist var medlem av, i henhold til de regler som gjelder for denne pensjonsordningen (§ 5),
- en arbeidstakers samlede pensjon beregnes ut fra sluttlønnen hos den kommunale eller statlige arbeidsgiver arbeidstakeren sist var ansatt hos, og ut fra den samlede tjenestetid hos samtlige kommunale og statlige arbeidsgivere. Det skjer således tvungen medregning av tjenestetid fra tidligere kommunalt eller statlig arbeidsforhold selv om sluttlønnen ved fratreden var lavere enn hos siste arbeidsgiver (§ 4),
- for en arbeidstaker som fratrer hos en kommunal eller statlig arbeidsgiver uten rett til utbetaling av pensjon, beregnes en «oppsett» pensjonsrettighet ut fra sluttlønn og samlet tjenestetid ved fratreden. I forhold til arbeidstakere som senere tiltrer annen kommunal eller statlig stilling, vil dette ikke ha praktisk betydning ut over at tjenestetid medregnes ved beregning av rett til pensjon fra den pensjonsordning arbeidstakeren dermed blir medlem av,

- pensjonsordning hvor arbeidstakeren siste er ansatt, foretar utbetaling av samlet pensjon etter sitt regelverk, men har til gjengjeld rett til refusjon fra de kommunale og statlige pensjonsordninger hvor arbeidstakeren tidligere var ansatt, i samsvar med de «oppsatte» rettigheter som er opptjent i hver av demf (§ 6).

Refusjonsordningen innebærer således at den utbetalende pensjonsordning plikter å utbetale pensjon beregnet ut fra arbeidstakerens sluttlønn i den utbetalende ordningen og den samlede tjenestetid i samtlige kommunale og statlige pensjonsordninger hvor arbeidstakeren har vært medlem. Dette betyr i praksis at den utbetalende ordning selv må dekke differansen mellom utbetalt pensjon og de beløp som kan kreves refundert fra pensjonsordninger hvor arbeidstakeren tidligere var medlem. I regresomgangen er en refunderende pensjonsordnings ansvar begrenset til den rett til pensjon som arbeidstakeren ut fra lønn og tjenestetid hadde opptjent ved fratreden, dvs. den premiereserve som på utbetalingstidspunktet sikrer denne «oppsatte» pensjonsrettighet, herunder tilført avkastning (§ 6). Den reduksjon i utbetalende og refunderende pensjonsordningers ytelser og ansvar som følger av at ytelsene skal samordnes med folketrygden, blir fordelt mellom dem ut fra tjenestetiden i de ulike pensjonsordningene (§ 7).»

5.2.2 Banklovkommisjonens forslag

Flytting ved medregning av tidligere tjenestetid er av Banklovkommisjonen foreslått regulert i utkastet § 8c-12.

Første ledd i bestemmelsen omhandler flytting ved *tvungen medregning* etter Overføringsavtalen av tidligere tjenestetid ved flytting fra kommunal pensjonsordning til annen kommunal pensjonsordning eller Statens Pensjonskasse (SPK). Forutsetningen er at en arbeidstaker som har tjenestetid fra medlemskap i en kommunal pensjonsordning, blir medlem i enten en annen kommunal pensjonsordning eller SPK. Ved slik flytting skal pensjonsrettighetene fra det tidligere medlemskapet bortfalle. Midlene som er knyttet til disse rettighetene skal overføres til den ordningen som arbeidstakeren blir medlem av, jf. utkastet § 8c-12 første ledd første punktum.

Banklovkommisjonen har vist til at dette vil forenkle oppgjøret mellom pensjonsinnretningene, og at senere refusjon vil unngås. Videre har Banklovkommisjonen lagt vekt på at utbetalende pensjonsinnretning som har risikoen knyttet til forskjell mel-

lom utbetalt ytelse og refusjonskravet mot tidligere pensjonsinnretning, bør ha rådighet over midlene. Banklovkommisjonen viser også til at bestemmelsen forutsetter en oppfølging av Overføringsavtalen.

Banklovkommisjonen har videre foreslått at bestemmelsene i utkastet § 8c-7 første, tredje og fjerde ledd skal gjelde tilsvarende. Utkastet § 8c-7 har regler om beregning av de midler som skal overføres. I bestemmelsens første ledd fastsettes det hvilke midler som skal omfattes: premiereserve, tilleggsavsetninger, kursreserve (for det tilfelle at lovutkastet blir vedtatt før endringene som er foreslått i NOU 2001: 24 Ny livsforsikring blir vedtatt og gjøres gjeldende), pensjonistenes overskuddsfond, premiefondet og andel av overskuddet. Etter tredje ledd er det den forsikringstekniske verdien på oppsigelsestidspunktet som skal legges til grunn. Eventuelt skal markedsverdien på investeringsportefølje på oppsigelsestidspunktet legges til grunn, dersom midlene tilknyttet rettigheten forvaltes i egen investeringsportefølje, jf. utkastet § 8c-7 fjerde ledd. Tilsvarende gjelder etter fjerde ledd annet punktum også for eventuelle avkastnings- og verdisikringsgarantier.

Utkastet § 8c-12 første ledd siste punktum fastsetter at §§ 8c-9 og 8c-10 første til fjerde ledd skal gjelde tilsvarende «så langt de passer». Dette innebærer for det første at overføringen av midlene skal skje i penger, jf. utkastet § 8c-9 første ledd. Eventuelt kan overføringen foretas ved overføring av portefølje for midler som er plassert i egen investeringsportefølje dersom dette er avtalt mellom pensjonsinnretningene. Etter utkastet § 8c-9 annet ledd skal avgivende pensjonsinnretning svare avkastning av midler som blir overført etter utløpet av oppsigelsesfristen, etter renten på Norges Banks folioinnskudd.

Når det gjelder anvendelsen av utkastet § 8c-10 første til fjerde ledd, innebærer dette at reglene for anvendelse av de overførte midlene i mottakende pensjonsinnretning kommer til anvendelse ved overføring etter utkastet § 8c-12 første ledd. Etter første ledd skal overført premiereserve brukes til å sikre de opptjente rettighetene i den nye pensjonsinnretningen.

Utkastet § 8c-10 annet ledd fastsetter at de overførte midlene skal beholde sin rettslige status – i form av tilleggsavsetninger osv.

Manglende premiereserve etter utkastet § 8c-10 tredje ledd skal finansieres ved å trekke på henholdsvis premiefondet, tilleggsavsetninger eller ved innbetaling fra foretaket. Ved overskytende premiereserve, jf. utkastet § 8c-10 fjerde ledd, skal det overskytende benyttes som engangspremie for

tillegg til tjenestetiden, eller for pensjoner under utbetaling, som tillegg til ytelsene. Det følger imidlertid at dette ikke gjelder for kommunale ordninger, jf. utkastet § 8c-10 fjerde ledd siste punktum. I kommunale ordninger skal eventuelt overskytende premiereserve tilføres premiefondet. Dette må også gjelde i forhold til overføring etter utkastet § 8c-12 første ledd.

Banklovkommisjonen har presisert i merknadene til bestemmelsen at det ikke åpnes for at det kan tas flyttegebyr ved overføring i forbindelse med tvungen medregning etter utkastet § 8c-12 første ledd.

Banklovkommisjonen har foreslått bestemmelser for overføring av midler ved frivillig medregning etter reglene i lov om foretakspensjon i utkastet § 8c-12 annet ledd. Det følger av denne bestemmelsen at reglene i lov om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13 skal gjelde. Forutsetningen er at en arbeidstaker blir medlem av en foretakspensjonsordning som i sitt regelverk har bestemmelser om medregning av tjenestetid. Det vises til omtale av bestemmelsene i lov om foretakspensjon som gjelder medregning i avsnitt 5.2.1 ovenfor om gjeldende rett.

Som ved overføring ved tvungen medregning etter utkastet § 8c-12 første ledd, skal reglene om beregningen av midlene i utkastet § 8c-7 første, tredje og fjerde ledd gjelde tilsvarende, jf. utkastet § 8c-12 annet ledd annet punktum.

I motsetning til ved overføring som følge av tvungen medregning, har Banklovkommisjonen foreslått at § 8c-5 fjerde ledd om flyttegebyr skal gjelde for overføring av midler etter utkastet § 8c-12 annet ledd tredje punktum.

Oppgjørsmåten skal reguleres av utkastet § 8c-9, «så langt» bestemmelsene her passer, jf. utkastet § 8c-12 annet ledd siste punktum. Det vises til omtale av bestemmelsen i tilknytning til utkastet § 8c-12 første ledd ovenfor.

I likhet med utkastet § 8c-9 skal § 8c-10 første, annet og femte ledd gjelde tilsvarende «så langt de passer».

Departementet viser til at det ikke er samsvar mellom lovutkastet og spesialmerknadene. Det skal være § 8c-10 første til fjerde ledd som skal gjelde «så langt de passer».

Dette er bestemmelsene om hvilke midler som skal omfattes av overføringen, jf. utkastet § 8c-10 første ledd, at midlene tilknyttet kontrakten skal beholde sin rettslige status, jf. utkastet § 8c-10 annet ledd, tilføring av manglende premiereserve, jf. tredje ledd og anvendelse av overskytende premiereserve etter fjerde ledd. Det vises til nærmere omtale ovenfor i kapittel 4.9 om anvendelse av overførte midler.

Banklovkommisjonen har videre foreslått å gjøre enkelte endringer i lov om foretakspensjon §§ 4–11, 4–12 og 9–3, jf. lovutkastet del II. Banklovkommisjonen uttaler om bakgrunnen for disse forslagene følgende (NOU 2003: 11 s. 159):

«Ved vurderingen av spørsmålene knyttet til frivillig medregning, er Banklovkommisjonen blitt klar over at bestemmelsene i lov om foretakspensjon § 4–11 annet ledd, jf. § 4–12 tredje ledd har fått en lite heldig utforming når en ser hen til virkningene av medregningen for arbeidstakeren. Begge bestemmelser forutsetter at det ved medregning skal gis et tillegg i pensjonsgivende tjenestetid og samtidig «et motsvarende fradrag i pensjonsytelsen». Poenget med medregning – i forhold til arbeidstakeren – er imidlertid at ytelsene i den nye pensjonsordningen skal beregnes ut fra summen av faktisk tjenestetid som medlem av den nye ordningen og et tillegg i tjenestetid beregnet ut fra overførte midler etter reglene i § 4–12 første eller annet ledd. Realiteten i medregningen ville falle bort hvis det samtidig skulle gjøres et motsvarende fradrag i pensjonsytelsene i den nye ordningen.

Bestemmelsen om fradrag i ytelsene kan bare tenkes å få betydning for beregningen av den premie som den nye pensjonsordningen skal betale for den arbeidstaker som har fått tidligere tjenestetid medregnet. Årspremien skal ikke beregnes ut fra årlig opptjening av fulle pensjonsytelser fordi den overførte premiereserve innebærer at pensjonsordningen allerede er tilført midler tilsvarende de ytelsene som fripolisen gir rett til. En slik premieberegningsregel skulle etter lovens system være inntatt i lovens § 9–3. Banklovkommisjonen mener derfor at en må sørge for å få endret lov om foretakspensjon slik at ordene «og et motsvarende fradrag i pensjonsytelsen» utelates i § 4–11 annet ledd, og slik at § 4–12 tredje ledd utgår. I stedet bør lovens § 9–3 tilføyes et nytt femte ledd som lyder:

«(5) Ved beregningen av premie for arbeidstakere som har fått medregnet tjenestetid etter reglene i §§ 4–11 og 4–12, skal det gjøres fradrag beregnet ut fra de ytelsene i pensjonsordningen som den medregnede tjenestetid vil gi rett til.»»

5.2.3 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet har enkelte merknader til utkastet § 8c-12 annet ledd:

«Lovutkastet § 8c-12 annet ledd første punktum lyder:

Blir en arbeidstaker medlem av pensjonsordning med foretakspensjon som har bestem-

melser om medregning av tjenestetid, gjelder reglene i lov om foretakspensjon § § 4–11 til 4–13.

Kredittilsynet vil bemerke at det ikke fremgår direkte av lovteksten i § 8c-12 eller spesialmerknaene (side 171) at bestemmelsen bare skal gjelde for arbeidstakere som kommer fra en annen foretakspensjonsordning. Vi antar at lovutvalget har ment at lovutkastet § 8c-2 første ledd, hvor det fremgår at midler skal flyttes til en tilsvarende pensjonsordning i annen pensjonsinnretning, skal tilsi at tilsvarende også skal gjelde for den enkelte arbeidstaker. Kredittilsynet vil imidlertid peke på at § 8c-2 regulerer foretakets flytterett. Vi er også oppmerksom på at lov om foretakspensjonsloven § 4–11 bare gjelder ved medregning og flytting av midler fra en annen foretakspensjonsordning. Kredittilsynet vil likevel foreslå at det i det videre arbeid med lovutkastet, f.eks. i spesialmerknaene, tas inn en presisering om at § 8c-12 annet ledd bare gjelder for rettigheter opptjent i foretakspensjonsordning og at bestemmelsen således ikke får anvendelse ved flytting av oppsatte rettigheter i kommunal pensjonsordning (herunder fripoliserettigheter utstedt fra kommunal pensjonsordning hvor foretaket er avvirket).»

Kommunenes Sentralforbund (KS) ønsker at blant annet arbeidet med utkastet § 8c-12 første ledd utsettes og behandles senere. Ønsket begrunnes med at forslaget er av kontroversiell art:

«Forslaget innebærer kontroversielle spørsmål som til tross for betydelig arbeid og konkrete forslag fra et tidligere offentlig utvalg (NOU 2000: 28 – Tjenestepensjon etter skifte av arbeidsgiver og strukturendringer i offentlig sektor) fortsatt er uløst. Forslaget innebærer også behov for endringer i andre lover, da den forutsetter at også Statens pensjonskasse sender reserver ved en arbeidstakers overgang fra staten til annen offentlig arbeidsgiver. KS er av den oppfatning at overføringsavtalen, slik denne i dag fungerer, er et godt instrument blant annet for å fremme mobilitet i offentlig sektor og avtalen bør derfor som sådan videreutvikles og tilpasses også andre sektorer.»

Den Norske Aktuarforening savner en beskrivelse av hva som vil skje med rettighetene til arbeidstakere som allerede er fratrukket og omfattet av Overføringsavtalen i forhold til bestemmelsene i utkastet § 8c-12.

Meglerforeningen viser til at forslaget i utkastet § 8c-12 blant annet vil forutsette endringer i lovverket for SPK:

«Intensjonen kan antagelig ikke oppfylles umiddelbart uten endringer i andre lover, da den forutsetter at også Statens Pensjonskasse sender

reserver ved en arbeidstakers overgang fra staten til annen offentlig arbeidsgiver. Statens pensjonskasse har p.t. ingen reserver.»

Meglerforeningen uttaler videre:

«Generelt vil systemet med overføring av rettigheter og reserver ved skifte av arbeidsgiver medføre en økt risiko for siste arbeidsgiver i forhold til tidligere arbeidsgivere enn det dagens refusjonssystem gjør. Dette fordi en overføring av reserve må ta utgangspunkt i en antatt nettoppensjon uten hensyn til for eksempel at vedkommende arbeidstaker ikke har full opptjening i folketrygden. (Med nettoppensjon menes her 66 % av pensjonsgrunnlaget med fradrag av en forventet fremtidig folketrygd etter forsikringsforbundets modell.) Dagens refusjonssystem fordeler også disse utgiftene mellom alle historiske arbeidsgivere, og kan derfor virke mindre utstøtende på eldre arbeidstakere enn det systemet banklovkommissjonen foreslår.»

Sosialdepartementet stiller spørsmål ved om pensjonsordningen for sykepleiere vil omfattes av utkastets regler om medregning av tjenestetid:

«Banklovkommissjonen foreslår en lovbestemmelse om overføring av midler i tilfelle der det skal medregnes tjenestetid i en annen pensjonsordning (utkast til ny § 8c-12 i forsikringsvirksomhetsloven). Første ledd i forslaget til lovbestemmelse omfatter arbeidstaker som blir medlem i kommunal pensjonsordning eller pensjonsordning i Statens Pensjonskasse som har tvungen medregning av tjenestetid for medlemskap i en annen kommunal pensjonsordning.

Det pekes i utredningen på at Overføringsavtalen har regler om slik tvungen medregning av tjenestetid, og at siktemålet med forslaget er å forenkle oppgjøret mellom pensjonsordningene. I så fall kan det reises spørsmål om systemet med overføring av midler også må omfatte pensjonsordningen for sykepleiere. Det er imidlertid også et spørsmål om pliktig medregning av tjenestetid og overføring av midler skal omfatte pensjonsordningen for sykepleiere i fremtiden eller om ordningen skal være en selvstendig ordning utenfor et slikt system.

Dersom det innføres regler om overføring av midler, vil det være nødvendig med endringer i Overføringsavtalen. Det må bl.a. tas stilling til hvordan en skal forholde seg med Statens Pensjonskasse, der pensjonene ikke er sikret ved fond.

For Pensjonsordningen for sykepleiere kommer overføringsavtalen vesentlig til anvendelse i forhold til Oslo Pensjonsforsikring AS (tidligere Oslo kommunale pensjonskasse) og Akershus fylkeskommunale pensjonskasse, som har sykepleiere som medlemmer. Sosialde-

partementet tar sikte på å foreslå lovendring for å legge til rette for økt konkurranse ved at det åpnes for en mer liberal praksis for å dispensere fra det pliktige medlemskapet i sykepleierpensjonsordningen. Dermed vil antall tilfeller som kommer inn under overføringsavtalen kunne øke. Sosialdepartementet vil sende ut en hørings sak om dette.»

Utdanningsgruppenes Hovedorganisasjon (UHO) er skeptisk til forslaget om flytting ved medregning av tidligere tjenestetid, fordi det forutsetter endring i Overføringsavtalen:

«UHO er skeptisk til forslaget om flytting ved medregning av tidligere tjenestetid som forutsetter endringer i Overføringsavtalen for at bestemmelsen skal kunne gjelde. Forslaget forutsetter en stor omlegging av Statens Pensjonskasse slik at det også der skal betales premie. Banklovkommissjonen legger til grunn at nødvendige endringer i Overføringsavtalen bare gjelder i relasjon til Statens Pensjonskasse og ikke mellom kommunale pensjonsordninger.

Vår skepsis er særlig knyttet til spørsmålet om hvorvidt verdien av de overførte midler kan settes lik det antall år arbeidstakeren har krav på å få medregnet tjenestetid for. Også her ser det ut til å være spørsmål som ikke er avklart. UHO forutsetter nærmere avklaring mellom partene i overføringsavtalen på disse punktene.»

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund (YS) kan ikke støtte forslaget i utkastet § 8c-12 som får betydning i forhold til Overføringsavtalen. YS viser til at utkastets regler etter YS' syn vil medføre store realitetsendringer for de ansatte, og forutsetter at eventuelle endringer blir utarbeidet etter en «mer grundig utredning og i tett dialog med berørte tariffparter».

FNH støtter i hovedsak Banklovkommissjonens forslag om endringer i lov om foretakspensjon:

«I forbindelse med lovforslaget har Banklovkommissjonen foreslått en endring i lov om foretakspensjon når det gjelder medregning. Det foreslås at § 4–11 annet ledd endres, § 4–12 tredje ledd oppheves, § 8- annet og tredje ledd oppheves, samt at § 9–3 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Ved beregning av premie for arbeidstakere som har fått medregnet tjenestetid etter reglene i §§ 4–11 og 4–12, skal det gjøres fradrag beregnet ut fra de ytelser i pensjonsordningen som den medregnede tjenestetid vil gi rett til.

FNH støtter disse endringene, med unntak av nytt femte ledd i § 9–3. Dersom premiereser-

ve er medregnet, vil denne ligge i ordningen på lik linje med annen premiereserve og tilsvarende opptjente rettigheter. Ved beregning av premie kan en ikke hver gang gjøre et ytterligere fradrag i ytelsen ved beregning av premien. *FNH* antar derfor at dette forslaget skyldes en misforståelse, og at dette forslag til endring ikke blir tatt til følge.

FNH vil imidlertid benytte anledningen til å ta opp de problemer som i dag finnes for ytelsesbaserte ordningen i de nye medregningsreglene i lov om foretakspensjon. Ved utarbeidelsen av loven var det først foreslått at medregning skulle kunne skje uten at premiereserve ble overført, ut fra at det kun ble gjort fradrag for fripoliser ved beregning av ytelser.

Som følge av at reglene ble som de, ble har mange foretak valgt å endre forsikringsavtalene slik at de ikke har medregning lenger. Det er mange praktiske problemer knyttet til at opptjent pensjon skal gjøres om til tjenestetid, men først og fremst er det store problemet at den enkelte arbeidstaker selv kan velge om han vil ha medregning og flytte reserven, eller ikke.

FNH ønsker derfor at lov om foretakspensjon endres slik at den tidligere foreslåtte ordlyden i NOU 1998: 1 Utkast til lov om foretakspensjon, §§ 4–11, 4–12 og 4–13 også blir en valgmulighet.»

Kredittilsynet har merknader til de foreslåtte endringene i lov om foretakspensjon § 4–12, § 4–13 og § 9–3:

«Banklovkommissjonen foreslår at medregningsbestemmelsene i § 4–11 annet ledd endres slik at det ikke lenger skal gjøres «motsvarende fradrag» for opptjent pensjon fra tidligere ordning, og videre at § 4–12 tredje ledd oppheves.

Kredittilsynet støtter dette forslaget. Metoden med tillegg i pensjonsgivende tjenestetid og motsvarende fradrag, som ble lagt frem i NOU 1998: 1 «Lov om foretakspensjon», var primært basert på en forutsetning om at det kunne tas hensyn til tidligere rettigheter (opptjent både i private og offentlige pensjonsordninger) uten at det samtidig skulle kreves at midler knyttet til slike rettigheter ble overført til ny pensjonsordning. Fradraget skulle gjenspeile at medlemmet senere ville motta pensjon på basis av tidligere opptjente rettigheter fra annen pensjonsinnretning. Det ble i lovutredningen fra 1998 forutsatt at metoden med tillegg i tjenestetid og motsvarende fradrag i ytelsene, også skulle anvendes i tilfeller der premiereserven faktisk ble overført til ny pensjonsordning, uten at denne problemstillingen ble drøftet på mer selvstendig grunnlag i innstillingen eller senere kommentert i høringsrunden eller i Ot.prp. nr. 47 (1998–1999).

I odelstingsproposisjonen ble forslaget om medregning endret slik at premiereserven for tidligere opptjente rettigheter i private pensjonsordninger skulle overføres til ny ordning for at medregning skulle skje.

Lov om foretakspensjon – lovutkastet § 9–3 nytt femte ledd

Banklovkommisjonen foreslår et nytt femte ledd i § 9–3 som angår premieberegningen i tilfeller der det skal foretas medregning av tidligere rettigheter. Det foreslåtte femte ledd har følgende ordlyd:

Ved beregningen av premie for arbeidstakere som har fått medregnet tjenestetid etter reglene i §§ 4–11 og 4–12, skal det gjøres fradrag beregnet ut fra de ytelser i pensjonsordningen som den medregnede tjenestetid vil gi rett til.

Kredittilsynet vil peke på at § 9–3 i lov om foretakspensjon omhandler hvilke vilkår som gjelder for premiefastsettingen. Paragrafens annet til fjerde ledd spesifiserer situasjoner der det ikke skal fastsettes premie eller der premien skal reduseres på en nærmere angitt måte. I første ledd er det bestemt at beregningsgrunnlaget for premien skal være meddelt Kredittilsynet og at grunnlagsrenten for ordningen skal være i samsvar med regler fastsatt av departementet.

Kredittilsynet vil bemerke at det ikke gjelder særskilte vilkår for premiefastsettingen i tilfeller der tidligere rettigheter skal medregnes for medlemmet. Sett på denne bakgrunn synes det ikke å være behov for et nytt femte ledd i § 9–3.

Det sentrale spørsmål i forhold til kommisjonens forslag er om premieberegningen i medregningstilfellene er så vidt spesiell at den bør konkretiseres i særskilte bestemmelser i lov om foretakspensjon. Som det fremgår av drøftingene nedenfor er Kredittilsynet ikke av en slik oppfatning.

Med lineær opptjening vil premieberegningen generelt bli bestemt ut fra den mulige opptjeningsperiodens lengde, pensjonen størrelse etter pensjonsplanen og de pensjonsrettigheter som er opptjent på tidspunktet for premieberegningen. I tilfeller der det skal foretas medregning er disse rettighetene fastlagt ut fra medregningsbestemmelsene i §§ 4–11, 4–12 og 4–13 i kombinasjon med regler om pensjonsnivå mv. i pensjonsordningens regelverk. Man anvender altså en helt vanlig premieberegning metode i disse tilfellene, dvs. at når tillegget til tjenestetid er fastsatt blir premien beregnet på samme måte som for andre medlemmer av pensjonsordningen. Sett på denne bakgrunn skulle det ikke være grunnlag for å spesifisere beregningstoden nærmere.

Som begrunnelse for forslaget om å spesifi-

sere premieberegning reglene, uttaler Banklovkommisjonen (avsnitt 6.2 side 160) blant annet at «Årspremien [ved medregning] skal ikke beregnes ut fra årlig opptjening av fulle pensjonsytelser fordi den overførte premiereserve innebærer at pensjonsordningen allerede er tilført midler tilsvarende de ytelser som fripolisen gir rett til». Etter Kredittilsynets oppfatning bygger denne vurderingen på en misforståelse. Det er riktig at overført premiereserve gir rettigheter som skal hensyntas ved premieberegningen, men samtidig blir medlemmet gjennom medregningen godskrevet tjenestetid og dermed rettigheter som også virker inn på premieberegningen. På denne bakgrunn mener Kredittilsynet at det ikke blir korrekt å fokusere på et særskilt fradrag i forbindelse med premieberegningen. Det er for øvrig heller ikke korrekt å forutsette at årspremien ikke blir beregnet ut fra årlig opptjening av fulle ytelser i medregningstilfellene, slik kommisjonen legger til grunn i innstillingen.

På bakgrunn av vurderingene ovenfor, kan Kredittilsynet ikke slutte seg til forslaget fra Banklovkommisjonen om et nytt femte ledd til § 9–3 i lov om foretakspensjon.

Skulle en likevel konkludere med at det bør fastsettes et nytt femte ledd i § 9–3 vedrørende premieberegning i medregningstilfellene, er det viktig å sørge for at bestemmelsen gir et korrekt bilde av hvordan premiefastsettingen skjer. En mulighet kan da være å ta utgangspunkt i en bestemmelse som kommisjonen har foreslått under § 8b-7 første ledd siste punktum for kommunale pensjonsordninger. Et nytt femte ledd kan gis følgende utforming:

(5) Skal tidligere tjenestetid fra annen pensjonsordning medregnes etter reglene i § 4–11 og 4–12, regnes tidspunktet for medlemskap fra et tilsvarende tidligere tidspunkt.»

Statens Pensjonskasse (SPK) har også merknader til Banklovkommisjonens utkast til § 8c-12 første ledd:

«Pensjonsrettigheter ved skifte av stilling
3.1 Generelt

Banklovkommisjonen kommer ikke inn på spørsmålet om flytting mellom kommunale pensjonsordninger innenfor og utenfor Overføringsavtalen. Flytting av rettigheter fra en pensjonsordning innenfor til en pensjonsordning utenfor Overføringsavtalen kan være i strid med Overføringsavtalens § 12 første ledd, som lyder:

«Avtalen forutsettes å gjelde som en del av ansettelsesvilkårene for den som blir medlem av en pensjonsordning etter at avtalen er trådt i kraft.»

3.2 Skifte innen det offentlige pensjonsområdet

Et vesentlig punkt i den nåværende overføringsavtale er som nevnt ovenfor at det ikke overføres pensjonsmidler ved skifte av stilling. Pensjonsrettigheter opparbeides i form av et krav på at endelig pensjon beregnes ut fra den samlede tid man har vært medlem i alle pensjonsordninger innenfor Overføringsavtalens område, og oppgjør finner først sted når pensjonene utbetales (løpende refundering).

I forslaget til nye regler for kommunale pensjonsordninger i forsikringsvirksomhetsloven legges det til grunn et nytt prinsipp. Det heter i lovforslagets § 8b-7, 2. punktum:

«Skal tidligere tjenestetid fra statlig eller annen kommunal pensjonsordning medregnes, regnes tidspunktet for medlemsskapet fra et tilsvarende tidlig tidspunkt.»

Videre heter det i forslaget § 8c-12 (1):

«Blir en arbeidstaker medlem i en kommunal pensjonsordning eller pensjonsordning i Statens Pensjonskasse som har tvungen medregning av tjenestetid for medlemsskap i annen kommunal pensjonsordning, skal pensjonsrettighetene for det tidligere medlemsskap bortfalle og de midler som er knyttet til pensjonsrettighetene, overføres til den pensjonsinnretning arbeidstakeren blir medlem av.»

Dette innebærer at midlene vil følge arbeidstakeren innen det offentlige pensjonssystemet på den samme måte som ved flytting innen privat sektors ordninger etter foretakspensjonsloven/innskuddspensjonsloven. Statens Pensjonskasse støtter forslaget.

Statens Pensjonskasse ser det som naturlig at også Pensjonskassen blir omfattet av det foreslåtte systemet. Forslaget krever i så fall endringer i lov om Statens Pensjonskasse, hvor de oppsatte rettigheter er ytelsesdefinerte. Forslaget kan ha praktiske fordeler. Når arbeidstakeren skifter stilling, vil også pensjonsansvaret følge med med en gang, og refunderende ordning vil slippe den løpende overføring av pensjoner. Reglene vil i så fall kunne erstatte deler av dagens overføringsavtale. En slik overføring av midler aktualiserer for øvrig spørsmålet om en fondering av rettighetene i Pensjonskassen.

Hvis det er et opphold mellom et fratredelsestidspunkt og tiltredelsestidspunktet i en ny stilling med rett til medlemskap i en offentlig pensjonsordning, vil ikke verdien av de opptjente rettigheter være sikret i en kommunal pensjonsordning. Det vil de imidlertid på en annen måte være i Statens Pensjonskasse, siden lovens § 15 fjerde ledd bestemmer at

«Er det foretatt en alminnelig regulering av løpende pensjoner etter at en arbeidstaker [...]

har fratrudd med rett til oppsatt pensjon etter § 24, skal det på pensjoneringstidspunktet foretas en tilsvarende regulering av de tidligere grunnlag som har betydning for pensjonsberegningen.»

Forslaget gjør det naturlig å vurdere et regimiskifte når det gjelder oppsatte rettigheter i Statens Pensjonskasse. Oppsatte pensjoner i Pensjonskassen og hos partene i Overføringsavtalen er i dag fullt ut ytelsesdefinerte, se lov 28. juli 1949 nr 26 om Statens Pensjonskasse (pensjonsloven) § 24. I pensjonsloven § 15 fjerde ledd er det bestemt at oppsatte pensjoner reguleres på samme måte som løpende.

Hvis Banklovkommisjonens forslag gjennomføres, innebærer det at Statens Pensjonskasse bør overføre en pengesum, beregnet som en fripolise, når et tidligere medlem blir medlem av en kommunal pensjonsordning. Hvis de kommunale pensjonsordningene ikke lenger kan regulere alle oppsatte rettigheter på samme måte som løpende pensjoner (G-regulering), tilsier hensynet til likeverdighet at heller ikke Pensjonskasse gjør dette. Det vil være relativt få virksomheter i kommunale pensjonsordninger hvor reguleringen av pensjonene ikke er sikret på grunn av virksomheter med begrenset ansvar. Her vil det likevel kunne være slik at liten tue kan velte et stort lass. Hvis man fortsatt skal stille krav om at pensjonsordninger som er omfattet av Overføringsavtalen er likeverdige, må det enten fortsatt sikres en lik regulering av hvilende rettigheter under avtalen, eller lov om Statens Pensjonskasse bør endres på dette punkt, slik at reguleringen av oppsatte rettigheter i Statens Pensjonskasse knyttes til en avkastningsindeks.

Vi minner for øvrig om at reguleringsbestemmelsen i Statens Pensjonskasse finnes i pensjonsloven § 42. Det er der bestemt at når lønningene reguleres, skal spørsmålet om å regulere pensjonene legges fram for Stortinget. Ved behandlingen av St. meld. nr 29 (1985–86) fastslo Stortinget prinsippet om G-regulering (NOU 1985: 8). I motsetning til de øvrige pensjonsvilkår i Pensjonskassen, representerer ikke regulering av pensjonene en juridisk rettighet.

Overføring av midler forutsetter et felles beregningsgrunnlag. Stikkord her er felles grunnlagsrente (3 %), felles tariff og felles regulering av pensjonsgrunnlaget. Det enkleste er også å beregne rettighetene eksklusive avtalefestet pensjon, det vil si forventet pensjonsalder lik 67 år (65 år for særaldersgrense). Overføringsavtalen omfatter i dag også AFP mellom 65 og 67 år; dette må i tilfelle revurderes, siden AFP ikke lar seg finansiere gjennom pensjonsordninger etter skatteloven.

Banklovkommisjonens forslag kan sies å være et skritt mot en felles plattform for offentlig og privat tjenstepensjonering. Revisjonen kan være en nødvendig forutsetning for at offentlige pensjonsordninger i den form vi kjenner dem kan videreføres for virksomheter som skilles ut fra stat og kommuner.

3.3 Skifte til privat sektor

Statens Pensjonskasse er noe usikre på om Banklovkommisjonen åpner for overføring av opptjente pensjonsmidler fra en offentlig pensjonsordning til en privat pensjonsordning. Ut fra utredningen kapittel 9, s. 171–172, jf. kapittel 6.2, kan det se ut til at dette ikke er tilsiktet. Lovforslaget § 8c-12 andre ledd har imidlertid en generell ordlyd, og Pensjonskassen vil ikke se bort fra at forslaget kan bli forstått som at kommisjonen åpner for overføring av midler fra en offentlig til en privat ordning. Under denne forutsetningen skal Pensjonskassen bemerke:

Banklovkommisjonens forslag åpner for at pensjonsmidler skal kunne flyttes fra offentlige til private pensjonsordninger, noe som ikke gjøres i dag. I lovforslagets § 8c-12 (2) heter det:

«Blir en arbeidstaker medlem av en pensjonsordning med foretakspensjon som har bestemmelser om medregning av tjenestetid, gjelder reglene i lov om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13.»

I de nevnte lovbestemmelser i foretakspensjonsloven heter det at man i den nye ordningen skal få et tillegg i tjenestetiden som tilsvarer tjenestetiden i den gamle ordningen, dersom reserven i den gamle ordning minst er så stor som den ville ha vært om den var opptjent i den nye ordning. Dersom reserven er mindre, skal den tid som godskrives, avkortes tilsvarende.

Det finnes ingen regler i foretakspensjonsloven om hvordan man skal håndtere en situasjon hvor en arbeidstaker går fra en offentlig pensjonsordning til en ordning i henhold til foretakspensjonsloven. For slike situasjoner heter det i forarbeidene (Ot.prp. nr. 47 (1998–99) s. 95): «Ved medregning må en derfor i disse tilfellene komme fram til en tenkt premiereserve som kan danne grunnlaget for medregning av tjenestetid.»

Forskjellen i kvalitet mellom offentlige og private ordninger kan både gjelde kvantifiserbare størrelse som pensjonsnivå og pensjonsalder, men like viktig er

- a) pensjonsreguleringsbestemmelsene,
- b) den fleksible pensjonsalder, og
- c) bruttogaranti.

som det er umulig å sette en fast pris for. Arbeidstakeren selv har ofte liten innsikt i slike spørsmål, og vil derfor være avhengig av et re-

gelverk som sikrer medlemmets rettigheter. Det er således nødvendig å vurdere og beskrive hvordan slike situasjoner skal håndteres.

I utgangspunktet er Statens Pensjonskasse positiv til at pensjonsrettigheter kan overføres mellom det som i dag er offentlige og private pensjonsordninger. Dette vil bidra til mobilitet i arbeidsmarkedet i en situasjon hvor offentlig virksomhet blir fristilt. Pensjonskassen mener en slik løsning krever fondering av Pensjonskassens forpliktelser og ellers like konkurransevilkår.»

5.2.4 Departementets vurdering

Banklovkommisjonens forslag til § 8c-12 første ledd som regulerer tvungen medregning etter Overføringsavtalen er en ny regel. Reglene om frivillig medregning etter lov om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13 er i utgangspunktet en videreføring av gjeldende rett, men Banklovkommisjonen har foreslått enkelte endringer i disse bestemmelsene.

Banklovkommisjonens forslag til § 8c-12 første ledd innebærer en plikt, jf. «skal», til å overføre premiereserve i tilfeller hvor det skal finne sted tvungen medregning i henhold til Overføringsavtalen. En slik bestemmelse vil innebære en omlegging i forhold til gjeldende rett, hvor det skjer en refusjon til utbetalende ordning i henhold til Overføringsavtalen. Flere høringsinstanser har hatt innvendinger til forslaget. Departementet viser til at konsekvensene av en slik omlegging av dagens system, fremstår som noe uoversiktlig. Det vises i den forbindelse også til at tvungen medregning og regler for refusjon mellom pensjonsordningene reguleres av Overføringsavtalen som ligger under Arbeids- og administrasjonsdepartementets ansvarsområde.

Banklovkommisjonens forslag innebærer videre regulering av overføring av premiereserve til Statens Pensjonskasse (SPK). Banklovkommisjonen har ikke foreslått å regulere slik overføring i de øvrige deler av sitt forslag. Departementet viser til at SPK ikke omfattes av forsikringsvirksomhetsloven, og at SPK ikke er fondert. Dersom en arbeidstaker går fra å være medlem i en kommunal pensjonsordning til å være medlem i SPK, innebærer Banklovkommisjonens forslag at premiereserve for opptjente rettigheter i kommunal ordning skal overføres til SPK, som ikke er et fondert forsikringsselskap. Banklovkommisjonen har ikke foreslått å regulere overføring fra SPK til kommunal pensjonsordning. Dette innebærer at dersom arbeidstakeren går fra å være medlem i kommunal ordning, til medlem i SPK og deretter til å være medlem i kommunal ordning igjen, blir midlene værende i SPK. Dette fremstår etter departementets syn som uryddig.

Selv om det, som Banklovkommissjonen har lagt til grunn, kan være enkelte praktiske fordeler med et system som foreslått, har departementet kommet til at det ikke foreslås å lovfeste en slik plikt som følger av Banklovkommissjonens forslag. Departementet mener det bør være opp til partene hvorvidt det skal foregå en overføring av premiereserve ved tvungen medregning. På denne bakgrunn foreslår departementet at Banklovkommissjonens forslag til § 8c-12 første ledd utgår fra forslaget.

Når det gjelder medregning i foretakspensjonsordninger, har Banklovkommissjonen som nevnt foreslått å regulere dette i § 8c-12 annet ledd. Det er her snakk om tilfeller hvor det følger av regelverket at medregning skal finne sted. Medregning i foretakspensjonsordninger forutsetter at arbeidstakeren tidligere har vært medlem i en annen privat pensjonsordning, jf. lov om foretakspensjon § 4–11 første ledd.

Det er etter lov om foretakspensjon ikke tale om tvungen medregning som etter Overføringsavtalen, jf. ovenfor. Medregning i foretakspensjonsordninger skal etter Banklovkommissjonens forslag reguleres av lov om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13. I den anledning har Banklovkommissjonen også foreslått enkelte endringer i § 4–11 og § 4–12, for å gjøre disse bestemmelsene klarere. Departementet slutter seg til dette.

For øvrig har Banklovkommissjonen foreslått nytt femte ledd i lov om foretakspensjon § 9–3. Banklovkommissjonen har vist til at medregning av tidligere tjenestetid vil kunne få betydning for beregningen av premien som den nye pensjonsordningen skal betale for arbeidstaker som har fått tidligere tjenestetid medregnet. Etter Banklovkommissjonens vurdering skal ikke årspremien i et slikt tilfelle beregnes ut fra årlig opptjening av fulle ytelser, fordi den overførte premiereserven innebærer at pensjonsordningen allerede er tilført midler tilsvarende de ytelser som fripolisen gir rett til. Nytt femte ledd i lov om foretakspensjon i tråd med Banklovkommissjonens utkast vil således fastslå at det ved beregningen av premie for arbeidstakere som har fått medregnet tjenestetid etter lovens bestemmelser om dette, skal gjøres fradrag beregnet ut fra ytelsene i pensjonsordningen som den medregnede tjenestetid vil gi rett til.

Både Kredittilsynet og FNH mener at Banklovkommissjonens utkast til endring av § 9–3 i lov om foretakspensjon ikke gir et korrekt bilde av den premieberegning som skal finne sted. FNH og Kredittilsynet uttaler begge at Banklovkommissjonens forslag på dette punktet ser ut til å bygge på en misforståelse.

Kredittilsynet viser til at det er riktig at overført premiereserve gir rettigheter som skal hensyntas ved en premieberegning. På den annen side blir medlemmet gjennom bestemmelsene for medregning godskrevet tjenestetid og rettigheter som virker inn på premieberegningen. Det kan derfor ikke legges til grunn at det skal gjøres et fradrag ved premieberegningen. På denne bakgrunn går Kredittilsynet imot BLKs forslag til nytt femte ledd i § 9–3.

Kredittilsynet har imidlertid fremsatt et subsidiært forslag under høringsrunden til et nytt femte ledd i § 9–3, dersom det konkluderes med at det skal foreslås et nytt femte ledd i § 9–3 for medregningstilfellene. Dette forslaget tar utgangspunkt i utkastet § 8b-7 første ledd siste punktum, som regulerer tilfeller med premieberegning hvor det skal foretas medregning. Kredittilsynets forslag går ut på at nytt femte ledd i § 9–3 i lov om foretakspensjon skal lyde: «Skal tidligere tjenestetid fra annen pensjonsordning medregnes etter reglene i §§ 4–11 og 4–12, regnes tidspunktet for medlemskap fra et tilsvarende tidligere tidspunkt.»

Etter departementets vurdering innebærer Kredittilsynets forslag at både tidligere tjenestetid og opptjente rettigheter legges til grunn for premieberegningen. Samtidig vil det ikke være noe i veien for at den overførte premiereserve tas i betraktning ved premieberegningen.

Departementet foreslår således at lov om foretakspensjon § 9–3 nytt femte ledd utformes i tråd med Kredittilsynets forslag.

Departementet viser for øvrig til at Banklovkommissjonen har foreslått at reglene i utkastet § 8c-7 første, tredje og fjerde ledd skal gjelde tilsvarende, samt at bestemmelsene i § 8c-5 fjerde ledd, § 8c-9 og § 8c-10 første, annet og femte ledd skal gjelde tilsvarende. Dette er bestemmelsene om henholdsvis beregning av midler, flyttegebyr, oppgjørsmåte og anvendelse av overførte midler. Departementet viser til at det fremgår av spesialmerkene til utkastet § 8c-12 annet ledd i NOU 2003: 11 s. 171 at henvisningen skal være til § 8c-10 første til fjerde ledd. Departementet slutter seg med denne endringen til Banklovkommissjonens forslag.

5.3 Flytting av fripolise og pensjonskapitalbevis

5.3.1 Gjeldende rett

Etter lov om foretakspensjon § 4–6 første ledd opphører et medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, å være medlem av pen-

sjonsordningen. Medlemmet beholder retten til opptjent pensjon med tilhørende premiereserve, jf. lov om foretakspensjon § 4–6 annet ledd. Dette gjelder allikevel ikke dersom tjenestetiden er kortere enn 12 måneder, jf. samme bestemmelse. Medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, får rett til fripolise, jf. foretakspensjonsloven § 4–7 første ledd. Pensjonsinnretningen har ansvar for å sørge for at slik fripolise utstedes. Fripolisen sikrer medlemmet rett til opptjent pensjon og tilhørende premiereserve.

Forsikringsforholdet etter en fripolise reguleres av lov om foretakspensjon § 4–9. Det følger av første ledd at en fripolise utgjør et eget rettsforhold mellom den som har mottatt fripolisen og livsforsikringsselskapet eller pensjonskassen som har utstedt fripolisen. Forsikringsforholdet er således et individuelt forsikringsforhold mellom innehaver og pensjonsinnretning.

Etter gjeldende rett er det knyttet flytterett til fripoliser og tilhørende midler. Dette følger av lov om foretakspensjon § 4–9 femte ledd. Etter denne bestemmelsen kan midlene knyttet til en fripolise overføres til et annet livsforsikringsselskap eller en pensjonskasse etter de regler som følger av forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 med tilhørende forskrift. Overføringsretten er begrenset til livsforsikringsselskap etter foretakspensjonsloven § 1–1 annet ledd, jf. § 4–9 femte ledd annet punktum. Dette er «livsforsikringsselskap som har forretningssted og adgang til å drive slik virksomhet her i riket», jf. § 1–1 annet ledd bokstav a.

Det er også tilknyttet flytterett til midler tilhørende pensjonskapitalbevis, jf. lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 6–3. Pensjonskapitalbevis utstedes i ordninger under lov om innskuddspensjon, til medlem som slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon, jf. lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 6–2, jf. § 6–1.

Flytteretten i tilknytning til pensjonskapitalbevis følger som nevnt av lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 6–3. Flytteretten tilkommer kontohaveren, og omfatter en adgang til å få pensjonskapital i henhold til pensjonskapitalbeviset overført til alderspensjonskonto i en annen institusjon, jf. § 6–3 første ledd. Det er et vilkår at det er tale om en institusjon som faller inn under lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 2–2. Alternativt kan pensjonskapitalen overføres til en annen innskuddspensjonsordning. Det følger av § 6–3 annet ledd at ved slik overføring skal opptjent pensjonskapital etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 3–5 i den andre innskuddspensjonsordningen, forhøyes med det overførte beløpet. Det foreligger også mulighet for å overføre midlene til Individuell Pen-

sjonsavtale etter skatteloven (IPA), dersom pensjonskapitalen er mindre enn 50 prosent av folketrygdens grunnbeløp, jf. § 6–3 første ledd annet punktum.

5.3.2 Banklovkommisjonens forslag

For innehaverer av *fripoliser* og *pensjonskapitalbevis* har Banklovkommisjonen foreslått å videreføre en individuell flytterett, jf. utkastet § 8c-13. Innehaveren av fripolisen eller pensjonskapitalbeviset kan si opp kontrakten, og flytte pensjonsrettighetene og de tilknyttede midlene til en annen «tilsvarende» kontrakt i en annen pensjonsinnretning. Banklovkommisjonen sier i NOU 2003: 11 s. 172 at vilkåret om at den nye kontrakten må være «tilsvarende», bl.a. innebærer at forholdet mellom ytelsene må videreføres. Videre er det et vilkår at kontrakten er opprettet i en annen «pensjonsinnretning». Pensjonsinnretning er definert i utkastet § 8c-1 annet ledd som «livsforsikringsselskap, pensjonskasse, bank og forvaltningsforetak for verdipapirfond».

Banklovkommisjonen har som begrunnelse for en slik individuell flytterett vist til at det er den som bærer risikoen for avkastningen som skal ha rett til å bytte pensjonsinnretning (NOU 2003: 11 s. 172):

«Fripoliser og pensjonskapitalbevis er egne rettsforhold mellom innehaveren av disse rettighetene og forsikringsselskapet, jf. § 8c-11 annet ledd. Fripoliser og pensjonskapitalbevis er gjenstand for egen overskuddstildeling, og innehaveren bærer således – innenfor de vilkår som gjelder for rettsforholdet – risikoen for avkastningen. Retten til å bytte pensjonsinnretning for slike kontrakter bygger på samme prinsipp som er lagt til grunn i §§ 8c-11 og 8c-12, nemlig at den som bærer risikoen skal ha rådgigheten over midlene. I kommunale pensjonsordninger vil risikoen for fratrådte arbeidstakeres oppsatte rettigheter påhvile tidligere arbeidsgiver idet denne er forpliktet til å G-regulere ytelsene. Dersom den tidligere arbeidsgiver går konkurs eller opphører på annen måte, vil imidlertid G-reguleringen bortfalle. Selv om dette innebærer at reguleringen av de oppsatte rettigheter blir avhengig av overskuddet som tilføres kontrakten og risikoen således bæres av den fratrådte arbeidstaker, gis det i bestemmelsen ingen individuell flytterett for disse kontraktene. Det vises til Del II avsnitt 6.3.»

I utkastet § 8c-13 annet ledd har Banklovkommisjonen foreslått at enkelte av de øvrige bestemmelsene i lovutkastet del I om kollektive pensjonsordninger, skal gjelde tilsvarende for flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis. Dette gjelder for det første Banklovkommisjonens utkast til regler

om oppsigelsesfrist, risikoovergang og flyttegebyr i henholdsvis utkastet § 8c-5 første, tredje og fjerde ledd. Dette innebærer at ved flytting av fripoliser eller pensjonskapitalbevis skal oppsigelse skje skriftlig og med en frist på to måneder, jf. utkastet § 8c-5 første ledd jf. utkastet § 8c-13 annet ledd. Videre skal risikoovergangstidspunktet følge tidspunktet for oppsigelsesfristens utløp, jf. utkastet § 8c-5 tredje ledd, jf. § 8c-13 annet ledd. Flyttegebyret skal dekke kostnader som pensjonsinnretningen har ved å avslutte kontrakten og overføre pensjonsordningens midler til den andre pensjonsinnretningen, jf. utkastet § 8c-5 fjerde ledd. Det følger av bestemmelsene at det er «foretaket» som skal belastes flyttegebyret. Hensikten med henvisningen til denne bestemmelsen må være å fastslå at det skal betales flyttegebyr for flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis. Det kan ikke være slik at det er foretaket som skal belastes flyttegebyret, det må belastes innehaverne av fripolisene og pensjonskapitalbevisene. Videre er det slik at flyttegebyret kan belastes premie- eller innskuddsfondet, jf. utkastet § 8c-5 fjerde ledd annet punktum. Forskriftshjemmelen i tredje punktum gjelder også, jf. utkastet § 8c-13 annet ledd.

For det andre skal Banklovkommisjonens utkast til § 8c-6 om oppgjørsfrister gjelde. Dette innebærer rent praktisk at oppgjørsfristen følger oppsigelsesfristen, jf. utkastet § 8c-6 første ledd første punktum. For fripoliser og pensjonskapitalbevis vil det aldri være snakk om å overføre så store beløp at den forlengede oppgjørsfristen i utkastet § 8c-6 første ledd annet punktum kommer til anvendelse.

Banklovkommisjonen har i utkastet § 8c-13 tredje ledd foreslått regler om beregning, oppgjør og anvendelse av midlene som overføres. Dette skal reguleres av bestemmelsene i utkastet §§ 8c-7, 8c-8, 8c-9 og 8c-10, med unntak av tredje ledd, jf. utkastet § 8c-13 tredje ledd.

Utkastet § 8c-7 har regler om beregningen av «pensjonsordningens midler». Anvendt på fripoliser og pensjonskapitalbevis, jf. utkastet § 8c-13 tredje ledd, må bestemmelsen leses slik at den skal regulere beregningen av midlene knyttet til fripolisen eller pensjonskapitalbeviset. Etter første ledd omfattes premiereserven, tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefondet.

Andel av overskudd i flytteåret skal også regnes med, jf. utkastet § 8c-7 første ledd annet punktum.

For pensjonskapitalbevis vil utkastet § 8c-7 annet ledd gjelde. Midlene omfatter pensjonskapitalen og innskuddsfondet, og andelen av overskuddet i flytteåret.

Selve beregningsmåten reguleres i utkastet

§ 8c-7 tredje ledd. Det er den forsikringstekniske beregnede verdi ved oppsigelsesfristens utløp som skal legges til grunn. Det følger at det kan tas utgangspunkt i kontoutskriften for siste regnskapsår, samt de senere endringer frem til utløpet av oppsigelsesfristen. Kontraktens andel av årets overskudd skal beregnes ut fra dagen for utløpet av oppsigelsesfristen, jf. utkastet § 8c-7 tredje ledd tredje punktum.

Utkastet § 8c-7 fjerde ledd har regler for beregning av kontraktens midler i tilfeller hvor midlene forvaltes i egen eller egne investeringsporteføljer. I så tilfelle skal markedsverdien ved utløpet av oppsigelsesfristen av porteføljen legges til grunn. Det samme skal gjelde for avkastnings- og verdisikringsgarantier som er knyttet til porteføljene, jf. fjerde ledd annet punktum. Det følger videre at lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd skal gjelde tilsvarende.

De særlige reglene i utkastet § 8c-8 om premiereserve for uføreytelser skal også gjelde for fripoliser og pensjonskapitalbevis, jf. utkastet § 8c-13 tredje ledd. Det vises for øvrig til omtale av bestemmelsen i kapittel 4.7 ovenfor. Når det gjelder utkastet § 8c-8 tredje ledd og adgangen til å fravike tidsfristen i annet ledd ved avtale, vil en slik avtale ikke berøre «foretakets eller de forsikredes rettigheter» dersom ikke «foretaket» har samtykket til at forpliktelsene overtas av den mottakende pensjonsinnretning. Banklovkommisjonen har ikke omtalt denne bestemmelsen nærmere hva angår bestemmelsen anvendt på fripoliser eller pensjonskapitalbevis. Det må vel imidlertid kunne legges til grunn at det i tilfelle av flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis er innehaveren av rettighetene som i så fall må samtykke.

På samme måte som ved flytting av kollektive pensjonsordninger, skal oppgjør ved flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis skje ved at midlene, beregnet etter bestemmelsene i utkastet §§ 8c-7 og 8c-8, overføres i penger, jf. utkastet § 8c-9 første ledd første punktum jf. § 8c-13 tredje ledd. Det er åpnet for at pensjonsinnretningene kan avtale at oppgjør skal finne sted ved overføring av porteføljen, der midlene er plassert i egen investeringsportefølge, jf. annet punktum.

Ved forsinket oppgjør, dvs. oppgjør etter utløpet av oppsigelsesfristens utløp, skal det svares avkastning av midlene etter bestemmelsen i utkastet § 8c-9 annet ledd. Dette innebærer en avkastning beregnet etter renten på folioinnskudd i Norges Bank, fra utløpet av oppsigelsesfristen og frem til oppgjør finner sted. Pensjonsinnretningene kan avtale annet, jf. utkastet § 8c-9 annet ledd annet punktum.

Banklovkommissjonen har som nevnt foreslått regler om anvendelse av de overførte midlene i utkastet § 8c-10. Det følger av bestemmelsen i utkastet § 8c-13 tredje ledd at disse bestemmelsene også skal få anvendelse ved flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis, med unntak av tredje ledd i utkastet § 8c-10. Anvendelsen av denne bestemmelsen er omtalt av Banklovkommissjonen i NOU 2003: 11 s. 172 på følgende måte:

«Også § 8c-10 med unntak av tredje ledd som gjelder dekning av manglende premiereserve, er gitt tilsvarende anvendelse. Dette innebærer at de midler som overføres beregnet på grunnlag av det beregningsgrunnlag som mottakende pensjonsinnretning anvender, vil være avgjørende for hvilke pensjonsrettigheter fripoliseinnehaveren sikres. Ved overskytende premiereserve vil anvendelsen av § 8c-10 innebære at premiereserven forblir det den var i avgivende pensjonsinnretning. Overskytende premiereserve utover det som trengs til å dekke opptjente rettigheter, vil enten bli brukt til kjøp av tjenestetid i en ny pensjonsordning ved medregning eller beholde sin størrelse fram til utbetaling, jf. lov om foretakspensjon §§ 4–12 og 4–13. Dette vil således ikke innebære noe flytteinsentiv for fripoliseinnehaveren.»

5.3.3 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet støtter Banklovkommissjonens forslag om å videreføre en individuell flytterett for fripoliser og pensjonskapitalbevis, i motsetning til for oppsatte rettigheter i kommunale pensjonsordninger:

«Banklovkommissjonen foreslår at det ikke skal være rett til å flytte rettigheter knyttet til arbeidstakere som har fratrudd fra kommunale pensjonsordninger. Forslaget innebærer at slike oppsatte rettigheter ikke kan flyttes selv om foretaket har opphørt eller av andre grunner ikke lenger innbetaler premie. I spesialmerknedene til lovutkastet § 8c-13 står følgende:

I kommunale pensjonsordninger vil risikoen for fratrudd arbeidstakeres oppsatte rettigheter påhvile tidligere arbeidsgiver idet denne er forpliktet til å G-regulere ytelsene. Dersom den tidligere arbeidsgiver går konkurs eller opphører på annen måte, vil imidlertid G-reguleringen bortfalle. Selv om dette innebærer at reguleringen av de oppsatte rettigheter blir avhengig av overskuddet som tilføres kontrakten og risikoen således bæres av den fratrudd arbeidstaker, gis det i bestemmelsen ingen individuell flytterett for disse kontraktene. Det vises til Del II avsnitt 6.3.

Kredittilsynet vil bemerke at det i utgangspunktet ville være logisk å ha en adgang til å flytte oppsatte rettigheter i de tilfeller hvor foretaket ikke lenger eksisterer og hvor rettigheten i praksis er individualisert, for øvrig på lik linje med fripoliser utgått fra en foretakspensjonsordning. Vi ser imidlertid at flytterett for denne gruppen vil medføre betydelige administrative problemer, på samme måte som for fripoliser utgått fra foretakspensjonsordninger, som kan forsvare kommisjonens forslag. Forslaget gir enkle og ensartede regler for alle oppsatte rettigheter uavhengig av om forsikringstaker eksisterer eller ikke. For å kunne gi flytterett må det bygges opp særskilt administrasjonsreserve, noe som vil virke svært kostnadsdrivende, og det vil også bli problemstillinger når det gjelder kontoføring og kontoutskrift til disse medlemmene. Ut fra en samlet vurdering finner Kredittilsynet å ville støtte kommisjonens forslag.»

Kredittilsynet ønsker videre en presisering av at flytteretten i utkastet § 8c-13 kun gjelder innenfor private pensjonsordninger:

«Lovutkastet § 8c-13 første ledd lyder:

(1) Den som har rett til pensjonsrettigheter knyttet til fripolise eller pensjonskapitalbevis, kan si opp kontrakten for å flytte pensjonsrettighetene med tilknyttede midler til en tilsvarende kontrakt opprettet i annen pensjonsinnretning.

Det fremgår av den generelle del av spesialmerknedene til § 8c-13 (side 172), at bestemmelsen ikke får anvendelse på rettigheter til fratrudd arbeidstakere fra kommunale pensjonsordninger, herunder de som har fått oppsatte rettigheter (fripoliser) fordi et kommunalt foretak er avviklet. Bestemmelsen gjelder således flytting av midler utgått fra en privat pensjonsordning. Kredittilsynet antar at det vil være hensiktsmessig å presisere i spesialmerknedene til § 8c-13 første ledd at bestemmelsen bare gjelder flytting av rettigheter innenfor private pensjonsordninger.»

5.3.4 Departementets vurdering

Bestemmelsen viderefører den lovfestede flytteretten for individuelle rettigheter i lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, men det er for så vidt nytt at dette reguleres i en egen bestemmelse i forsikringsvirksomhetsloven. Flytterett for fripoliser utgått fra kollektive livrenteordninger er ikke regulert i gjeldende rett.

Banklovkommissjonen har altså foreslått at det skal foreligge individuell flytterett for fripoliser og

pensjonskapitalbevis (private pensjonsordninger), mens det for oppsatte rettigheter (kommunale pensjonsordninger) ikke skal foreligge en slik rett. Dette er omtalt ovenfor under kapittel 4.1 om flytting av kollektive pensjonsordninger.

Kredittilsynet ønsker at det presiseres at flyttingen kun gjelder for rettigheter utgått fra private ordninger. Departementet legger til grunn at bestemmelsen gjelder flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis utgått fra foretaks- og innskuddspensjonsordninger, samt for fripoliser utstedt under kollektive livrenteordninger. Det følger av departementets forslag til § 8c-1 annet ledd, at flyttingen gjelder generelt for alle typer av kontrakter. I utkastet § 8c-13 første ledd vil det imidlertid presi-

seres *hvem* som har adgang til å flytte fripolise og pensjonskapitalbevis. Departementet viser for øvrig til at flyttebegrepet er definert i lovforslaget § 8c-1 annet ledd annet punktum, og forutsettes brukt som et samlebegrep. På denne bakgrunn foreslår departementet at «si opp kontrakten for å flytte pensjonsrettighetene med tilknyttede midler til en tilsvarende kontrakt opprettet i» erstattes med «flytte kontrakten til».

Departementet viser til at ingen høringsinstanser utenom Kredittilsynet som nevnt ovenfor, har hatt merknader til bestemmelsen. Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag, med den foreslåtte endring i første ledd som nevnt ovenfor.

6 Flytting av individuelle pensjonsavtaler

6.1 Flytteretten

6.1.1 Gjeldende rett

6.1.1.1 Individuell renteforsikring

Flytteforskriften kapittel 9, 10 og 11 har regler om overføring av midler knyttet til individuelle forsikringer. Kapittel 9 har regler for individuell renteforsikring. Individuell renteforsikring skal omfatte individuell pensjonsavtale, egen pensjonsforsikring og livrente, jf. § 9–1 om anvendelsesområde. Individuell pensjonsavtale (IPA) er regulert i forskrift 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 (heretter skatteforskriften) § 6–47. Livrenter er nærmere regulert i samme forskrift § 5–41. Det vises for øvrig til nærmere omtale av produktene i Banklovkommisjonens omtale av individuelle forsikringer i NOU 2003: 11 del II avsnitt 3.3.2 (s. 141).

Flytteforskriften § 9–2 første ledd stiller vilkår om at overføring av midler knyttet til en individuell pensjonsavtale etter skatteloven kun kan foretas til en «tilsvarende forsikring». Tilsvarende vilkår er stilt ved overføring av midler knyttet til annen renteforsikring. Her kan overføring bare finne sted til annen renteforsikring som ikke er tegnet som IPA etter skatteloven, jf. § 9–2 annet ledd.

Dersom det er oppnevnt en ugjenkallelig begunstiget til forsikringen, følger det av § 9–3 at overføring kun kan skje dersom den begunstigede samtykker. Banklovkommisjonen har i sin omtale av gjeldende rett tatt opp forholdet til forsikringsavtaleloven § 15–5 (NOU 2003: 11 s. 142):

«Forsikringsavtaleloven § 15–5 fastsetter at oppnevning av begunstiget i utgangspunktet ikke medfører innskrenkninger i forsikringstakers råderett over forsikringen. Er begunstigelsen endelig, vil forsikringstaker ikke ha rett til å disponere over forsikringen til skade for den begunstigede. I «Forsikringsavtaleloven med kommentarer» av Claus Brynildsen, Børre Lid og Truls Nygård (2001) s. 407 uttales det at:

«Velger forsikringstaker å ta ut gjenkjøpsverdien av forsikringen (§ 12–5), skal dette alltid anses som en disposisjon til skade for den begunstigede jf. NOU 1983: 56 s. 126. Sier forsikrings-

taker opp forsikringen i forsikringstiden (§ 12–3) vil dette innebære at den endelige begunstigedes rettighet faller bort, eller reduseres til gjenkjøpsverdien. Ifølge NOU 1983: 56 s. 126 skal dette ikke betraktes som en disposisjon «til skade» og dermed gyldig etter § 15–5 annet ledd.

Med mindre forsikringstaker overfor den begunstigede har forpliktet seg til å holde forsikringen i kraft, kan altså forsikringstaker uten hinder av § 15–5 annet ledd velge å opphøre med premiebetalingen. Man må merke seg at de endelige begunstigede ikke har et lovmessig krav på å bli varslet om opphøret.»

På bakgrunn av at forsikringstaker kan si opp forsikringen uten at dette anses å være til skade for den endelige begunstigede, legger Banklovkommisjonen til grunn at forsikringsavtaleloven § 15–5 annet ledd ikke er til hinder for at forsikringstakeren flytter forsikringen til en annen pensjonsinnretning. Forutsetningen er at det ikke skjer andre endringer i forsikringen som kan anses å være til skade for den begunstigede.»

Bestemmelsene i §§ 3–8 og 3–10 om henholdsvis oppgjørsfrist og beregning av midler skal gjelde tilsvarende, jf. §§ 9–6 og 9–7.

I § 9–8 er det regler om premiereserve. Premiereserve beregnet etter avgivende pensjonsinnretnings beregningsgrunnlag for opptjente rettigheter skal overføres, jf. første ledd. Dette gjelder også for kontraktens andel av tilleggsavsetninger i forsikringsfondet i avgivende selskap, jf. samme bestemmelse. I mottakende selskap beregnes premiereserve etter dette selskapets beregningsgrunnlag. Som følge av at beregningsgrunnlaget i avgivende og mottakende selskap kan være forskjellig, kan avsetningskravet være ulikt i de to selskapene. Dette kan for det første føre til at den overførte premiereserven er *for liten* til å dekke avsetningskravet i mottakende selskap. I så fall skal først den overførte andelen av tilleggsavsetninger benyttes til å dekke manglende reserve, dernest eventuelt overførte overskuddsmidler. Dersom dette ikke er tilstrekkelig til å dekke den nødvendige reserve, kan forsikringstakeren anvende disponible midler i premiereservefondet. Dette reguleres av § 9–8 annet ledd. For det

andre kan overført premiereserve være *større* enn det som er nødvendig for å dekke nødvendig reserve i mottakende selskap. Det følger da av § 9–8 tredje ledd at overskytende premiereserve skal benyttes til å øke pensjonsbeløpene.

Overflødige tilleggsavsetninger skal imidlertid tilføres forsikringstakers andel av det mottakende selskaps tilleggsavsetning i forsikringsfondet, jf. § 9–8 fjerde ledd. Når det gjelder kursreserve, er det opp til Kredittilsynet å fastsette nærmere regler om anvendelsen av disse midlene i mottakende selskap, jf. § 9–8 femte ledd.

§ 9–8 sjette ledd viser til at avgivende selskap kan beregne et seleksjonsfradrag etter § 9–4. Bestemmelsen i § 9–4 er nærmere omtalt nedenfor. Adgangen til å kreve et seleksjonsfradrag forutsetter at selskapet har tatt forbehold om slikt fradrag i forsikringsvilkårene.

§ 9–9 regulerer anvendelsen av de overførte midlene. Premiereserven skal benyttes til å sikre ytelsene. Ytelsene skal være av samme art, og ha samme innbyrdes forhold som i den tidligere forsikringen. Bestemmelsen fastsetter også at pensjons- og eventuelt opphørsalderen skal være den samme.

I § 9–9 annet ledd reguleres overføring av premiereserve som nevnt i lov om foretakspensjon § 4–7 eller pensjonskapital som nevnt i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 6–3 til IPA. I slike tilfeller skal reglene i skatteforskriften § 6–47 gjelde så langt de passer.

Kontraktens andel av overskudd og kursreserve skal overføres fra det avgivende selskap til mottakende selskap, jf. § 9–10. Når det gjelder midler i premiefond, følger det av § 9–11 at overføring av slike midler reguleres av premiefondsforordningen.

Seleksjonsfradrag

Flytteforskriften § 9–4 første ledd, jf. § 9–8 gir avgivende selskap rett til å kreve at det beregnes et såkalt «seleksjonsfradrag», ved overføring av midler knyttet til individuell renteforsikring. Seleksjonsfradrag innebærer at avgivende selskap beregner et fradrag i premiereserven, når det er slik at premiereserven ikke står i forhold til den risiko som faller bort, slik at overføringen vil påføre avgivende selskap et tap. I forbindelse med flytting kan avgivende selskap kreve at det fremlegges legeattest av den forsikrede, jf. annet ledd. Slik attest skal fremlegges på oppsigelsestidspunktet. Selskapet har rett til å kreve at legen godkjennes av selskapet. Premiereserven beregnes således i samsvar med helseresultatet og beregningsreglene som følger av resultatet.

6.1.1.2 Kapitalforsikring

Flytteforskriften kapittel 10 regulerer flytting av kapitalforsikringer. Banklovkommisjonen viser til at kapittel 10 i hovedsak henviser til reglene som er gitt for henholdsvis flytting av kollektive pensjonsforsikringer og individuelle renteforsikringer (flytteforskriften kapittel 9). I § 10–2 er det imidlertid en bestemmelse om at panthaver skal underrettes ved flytting, i de tilfellene forsikringen er pantsatt.

6.1.1.3 Kapitaliseringsprodukter

Flytting av kapitaliseringsprodukter følger stort sett de samme regler som flytting av individuelle renteforsikringer. Dette gjelder med unntak av § 9–4 om seleksjonsfradrag, og bestemmelsen om overføring av midler i premiefond i § 9–11.

6.1.2 Banklovkommisjonens forslag

Banklovkommisjonen har foreslått å videreføre en regel om flytterett for individuelle pensjonsavtaler og individuell livrenteforsikring, jf. utkastet § 8c-14 første og sjette ledd. Banklovkommisjonen uttaler at det er av den oppfatning at de regler som det er behov for på dette området, i hovedsak kan lovfestes ved en henvisning til ulike regler som er inntatt i utkastets avsnitt om kollektive pensjonsordninger (del I). På et par punkter er det imidlertid, etter Banklovkommisjonens vurdering behov for særregler (NOU 2003: 11 s. 161):

«Dette gjelder for det første, bestemmelser vedrørende anvendelsen av overførte midler. Lovutkastet § 8c-14 fjerde ledd, bygger i for seg på prinsippene i utkastet § 8c-10 tredje og fjerde ledd, men er gitt en utforming som er tilpasset de pensjonsprodukter det gjelder. For det annet vil være behov for en regel om plikt til å underrette personer som er begunstiget, om flyttingen.»

På bakgrunn av dette har Banklovkommisjonen som nevnt foreslått at individuelle pensjonsavtaler kan sies opp og overføres, med tilknyttede midler, til en «tilsvarende» kontrakt i en annen pensjonsinnretning, jf. utkastet § 8c-14 første ledd. Det fremgår av spesialmerknadene til bestemmelsen at Banklovkommisjonen med «individuelle pensjonsavtaler» sikter til både individuelle pensjonsforsikringsavtaler og individuelle pensjonsspareavtaler. Disse kontraktene er nærmere regulert i skatteforskriften. Vilkåret om at overføringen av midlene må skje til en «tilsvarende» kontrakt, innebærer at pensjonsspareavtale bare kan flyttes til en annen pensjonsspareavtale, og at pensjonsforsikringsavta-

le bare kan flyttes til en annen pensjonsforsikringsavtale. Det skal altså ikke være adgang til å omgjøre til for eksempel livrenteforsikring. Når det gjelder hvilke pensjonsinnretninger individuelle pensjonsavtaler kan flyttes til, følger dette nærmere av skatteforskriften §§ 6–47-3 og 6–47-4.

Etter utkastet § 8c-14 annet ledd skal reglene om oppsigelsesfrist, risikoovergang, flyttingebestyr og oppgjørfrist i henholdsvis §§ 8c-5 første, tredje og fjerde ledd og 8c-6, gjelde tilsvarende for flytting av individuelle kontrakter. Bestemmelsen er tilsvarende den Banklovkommissjonen har foreslått for flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis i utkastet § 8c-13 annet ledd, og det vises til omtale av denne bestemmelsen ovenfor i kapittel 5.2.

Når det gjelder beregning av midlene som skal overføres, foreslår Banklovkommissjonen at bestemmelsene i utkastet § 8c-7 og § 8c-8 skal gjelde. Oppgjøret skal foretas etter bestemmelsen i utkastet § 8c-9, jf. utkastet § 8c-14 tredje ledd annet punktum. Dette er også foreslått i forhold til fripoliser og pensjonskapitalbevis, jf. utkastet § 8c-13 tredje ledd. Det vises til omtale av denne bestemmelsen ovenfor.

Som nevnt innledningsvis i dette avsnittet, har Banklovkommissjonen lagt til grunn at det er behov for særlige regler om anvendelsen av de overførte midlene. I utkastet § 8c-14 fjerde ledd har Banklovkommissjonen foreslått slike regler. Banklovkommissjonen har omtalt bestemmelsen i NOU 2003: 11 s. 172:

«Fjerde ledd viser til § 8c-10 første og annet ledd. Ved pensjonsforsikringsavtale innebærer dette at den overførte premiereserve skal anvendes til sikring av rettighetene etter den nye pensjonsavtalen og etter det beregningsgrunnlag som mottakende forsikringsselskap bygger på. Tilleggsavsetninger og premiefond skal opprettholde sin karakter i mottakende pensjonsinnretning. Dersom premiereserven ikke er tilstrekkelig til å sikre rettighetene etter den nye kontrakten, skal den manglende premiereserve først dekkes av midler fra premiefondet. Ytterligere midler kan deretter tas fra tilleggsavsetningene som er overført. Man unngår på denne måten at bruken av midler kan utgjøre et flytteinsentiv. Det vises til motivene til § 8c-10 tredje ledd.

Fjerde ledd fastsetter videre at forsikringstakeren ved overskytende premiereserve kan velge at midlene skal overføres til premiefondet. Dersom dette ikke velges, skal midlene brukes til å øke kontraktens ytelser.»

I de tilfeller det er oppnevnt begunstigede i en individuell pensjonsavtale, har Banklovkommissjo-

nen foreslått at den begunstigede skal underrettes om flyttingen, jf. utkastet § 8c-14 femte ledd. Banklovkommissjonen har begrunnet bestemmelsen på følgende måte (NOU 2003: 11 s. 173):

«At den begunstigede sitter med informasjon om hvilke pensjonsinnretninger som har sikret pensjonsavtalen vil være viktig med på tanke på eventuelle krav i henhold til avtalen som følge av forsikringstakers død. En begunstiget vil ikke ha noen adgang til å nekte forsikringstakeren å flytte sin pensjonsavtale til en annen pensjonsinnretning.»

Gjennom utkastet § 8c-14 sjette ledd har Banklovkommissjonen foreslått at bestemmelsene i første til femte ledd skal gjelde tilsvarende for individuell livrenteforsikring. Dette innebærer med andre ord at bestemmelsene som er omtalt ovenfor, også gjelder i tilfeller med overføring av midler tilknyttet individuell livrenteforsikring. Det vises til omtale ovenfor.

6.1.2.1 Særlig om seleksjonsfradrag

Banklovkommissjonen foreslår å oppheve gjeldende retts adgang for avgivende pensjonsinnretning til å ta seleksjonsfradrag. Forslaget er nærmere begrunnet i utredningen (NOU 2003: 11 s. 161):

«Etter flytteforskriften § 9–4 om seleksjonsfradrag, er det tatt forbehold om at selskapet ved overføring av midler knyttet til individuell pensjons- eller livrenteforsikring med opplevelsesrisiko, kan kreve at det skal gjøres «et fradrag i premiereserven når premiereserven ikke står i forhold til den risiko som faller bort, og overføringen derfor vil påføre selskapet et tap.» Det kan også kreves helseerklæring som forutsettes hensyntatt ved beregningen av fradraget. Seleksjonsfradrag medfører således at flytteverdien av slike forsikringer blir redusert i forhold til det som fremgår av kontoutskriften. Fra selskapshold er det anført at muligheten for seleksjonsfradrag er nødvendig for å hindre at forsikringstakere rømmer unna de forutsetninger som lå til grunn da avtalen ble tegnet og bruker en endret helsetilstand til å skaffe seg fordeler gjennom en flytting, samtidig som gjenværende bestand i avgivende pensjonsinnretning påføres en økt risiko.

Banklovkommissjonen viser til at bestemmelsen i flytteforskriften § 9–4 er meget løst formulert, både med hensyn til vilkårene og omfanget av et fradrag. Dette skaper generelt sett rettsusikkerhet i forsikringsforholdet. Det fremgår også at beslutning om seleksjonsfradrag først vil bli truffet etter at flyttespørsmålet er aktualisert. I realiteten overlater bestemmelsen helt til

det enkelte selskap å bestemme i etterhånd – ved avslutningen av forsikringsforholdet – om fradrag skal gjøres eller ikke. De opplysninger som er fremkommet fra selskapshold gir heller ikke noe entydig bildet og det er grunn til å anta at praksis varierer en god del. I lys av at det her dreier seg om individuell forsikring i forbrukerforhold, mener Banklovkommisjonen derfor at det ikke er grunn til å videreføre en tilsvarende bestemmelse i lovutkastet. Dessuten vil seleksjonsfradrag av den type det her gjelder, kunne fremtre som uheldig i forhold til ryddig markeds konkurranse, blant annet fordi et vesentlig motiv synes å være å motvirke at den person som flytter sin forsikring, oppnår høyere ytelse i mottakende selskap enn forsikringen ga i avgivende selskap. Banklovkommisjonen er klar over at endringer i overlevelsrisiko som følge av høyere levealder representerer en utfordring for livsforsikringsselskapene. Dette gjelder imidlertid livsforsikring generelt, også kollektiv forsikring, og det synes vanskelig å begrunne at det her er behov for spesielløsninger for flytte-tilfelle i individuell forsikring.»

Et mindretall i Banklovkommisjonen (medlemmet Vannebo) har på den annen side gitt uttrykk for at det ikke vil være heldig å oppheve flytteforskriftens bestemmelser om seleksjonsfradrag (NOU 2003: 11 s. 161–162):

«Medlemmet Vannebo mener det ikke er heldig å oppheve muligheten for et forsikringsselskap til å beregne et seleksjonsfradrag ved flytting av en individuell pensjonsforsikring. Selskapene har ønsket å unngå tilfeldig behandling av enkeltsøkere og meldt fra om dette til Kredittilsynet (Beregningsmelding nr. 150/92).

Dette medlemmet mener også at beskrivelsen av dagens praksis på området ikke er korrekt. Helsebedømmelsen følger Retningslinjer for helsebedømmelse gitt av Nemnden for helsebedømmelse. Seleksjonsfradraget er forskjellen mellom ordinær premiereserve og premiereserve etter bedømt dødelighet. Samtidig tar dette medlemmet avstand fra påstanden om at motivet for seleksjonsfradrag er et ønske fra selskapenes side om å unngå at den forsikrede skal oppnå høyere ytelse i mottakende selskap.

Dette medlemmet viser videre til at det er allmenn aksept for behovet for seleksjonsfradrag ved omdanning av individuelle pensjonsforsikringer, noe som også er nedfelt i forskrift 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 § 6–47-23. Hensikten med seleksjonsfradraget er at et forsikringsselskap skal kunne sikre at den gjenværende kundebestanden ikke får endret sin totale risiko.

Ved en flytting av en individuell pensjonsforsikring skal det ikke samtidig kunne skje en omdanning til nye ytelser. Likevel viser historien at flytting gjerne er motivert ut fra muligheten til å endre ytelser etter flyttingen. Et nylig eksempel på dette var da det ble gitt adgang til å opprette egne fondsforsikringsselskaper (1997) som kunne selge produkter med investeringsvalg. Det har etter dette vært en stor overgang av forsikringer fra tradisjonelle selskap til selskap som tilbyr investeringsvalg. I sammenheng med overgangen, har bl.a. ytelsene blitt endret fra ytelser med garantert avkastning, til ytelser uten garantert avkastning. Selskapenes mulighet til å ta seleksjonsfradrag har forhindret at selskapene i denne prosessen har mistet all «god» risiko, enten fordi kunden har betalt et seleksjonsfradrag, eller fordi en rekke kunder da har valgt å ikke flytte sin forsikring. Antallet kunder som har blitt belastet seleksjonsfradrag kan ikke måles med antallet som har valgt å bli i selskapet fordi de har fått informasjon om at de kan bli belastet et seleksjonsfradrag. For sistnevnte tilfelle foreligger det, av naturlige grunner, ingen statistikk. Siden fondsforsikringsselskapene startet sin virksomhet har det (etter FNHs statistikker) blitt flyttet ca. 39 100 forsikringer til fondsforsikringsselskaper. Det alt vesentligste av dette er flyttinger fra tradisjonelle livselskap. Tallene viser at muligheten til å ta seleksjonsfradraget ikke har vært særlig flyttehindrende, samtidig som de avgivende selskapene har hatt mulighet til å sikre risikoen i bestanden.

Muligheten for å ta seleksjonsfradrag har i eksemplet som er omtalt ovenfor, ligget i det selskapet som faktisk hadde risikoen i forbindelse med omdanningen. Dersom det nå ikke blir tillatt å omdanne i sammenheng med en flytting, vil det typisk være mottagende selskap som vil stå for omdanningen. Det vil imidlertid i tilfellet nevnt over, være avgivende selskap som er utsatt for seleksjonsrisiko. Det er vesentlig at det er det selskapet som får endret sin risikosammensetning, som må ta seleksjonsfradraget.

Videre vil dette medlemmet peke på at kommisjonen ikke i tilstrekkelig grad har vurdert mulighetene for at den foreslåtte løsning kan føre til at kunder vil kunne spekulere i å flytte sine forsikringer, ved at de kan oppnå gevinster som ikke har noen sammenheng med selskapenes egentlige konkurransevne. Banklovkommisjonen har heller ikke gjort noen betraktninger omkring hvilken risiko selskapene kan bli utsatt for i en «run»-liknende situasjon, dersom de ikke har mulighet til å ta seleksjonsfradrag ved flytting.»

6.1.3 Høringsinstansenes merknader

Høringsinstansene har i stor grad uttalt seg om Banklovkommisjonens forslag om ikke å videreføre avgivende selskaps adgang til å beregne et seleksjonsfradrag. Høringsinstansene er delt i synet på forslagene. *Barne- og familiedepartementet* og *Norges Bank* støtter Banklovkommisjonens forslag, mens *FNH*, *Kredittilsynet*, *Den Norske Aktuarforening* og *Advokatforeningen* går imot.

Barne- og familiedepartementet (BFD) uttaler på sin side:

«I tråd med det som er sagt ovenfor vil BFD derfor sterkt støtte forslaget fra utredningens flertall om at det ved flytting av individuelle pensjonsavtaler ikke skal være lov å operere med seleksjonsfradrag i ettertid.»

Norges Bank har som nevnt en tilsvarende oppfatning:

«Norges Bank støtter flertallets syn som innebærer at det gis adgang til å kreve gebyr ved flytting, og at adgangen til seleksjonsfradrag oppheves. Det er rimelig at kostnader for avgivende selskap dekkes av forsikringstakeren som flytter sin avtale og ikke kundene som gruppe gjennom økte premier. Norges Bank mener også at det er urimelig at individuelle forsikringstakere i forbindelse med flytting i ettertid risikerer å få verdien av forsikringen redusert (seleksjonsfradrag) etter selskapets skjønn.»

FNH sier i sin høringsmerknad at de støtter mindretallets merknader, og at det ikke vil være forsvarlig å fjerne mulighetene for å ta seleksjonsfradrag. FNH uttaler videre:

«FNH viser videre til at departementet i sitt høringsbrev om individuelle pensjonsavtaler i 1997 foretok en rimelig vurdering av behov for seleksjonsfradrag i tilknytning til diskusjonen om konvertering av pensjonsforsikring til pensjonssparing, og at Kredittilsynet i sin høringsuttalelse støttet vurderingen knyttet til behovet for seleksjonsfradrag.

Dagens flytteforskrift § 9–4 har følgende innhold:

«§ 9–4 Forbehold om seleksjonsfradrag

Som vilkår for rett til overføring av midler knyttet til individuell pensjonsforsikring med opplevelsesrisiko, kan avgivende selskap kreve at det skal beregnes et fradrag i premiereserven når premierreserven ikke står i forhold til den risiko som faller bort, og overføringen derfor vil påføre selskapet et tap.

Avgivende selskap kan kreve at den forsikrede fremlegger legeerklæring på oppsigelses-

tidspunktet. Selskapet kan kreve at legen skal godkjennes av selskapet. Den premiereserve som skal overføres beregnes i samsvar med resultatet av helseprøvingen og de beregningsregler som følger av dette.»

FNHs mener det bør tas inn et nytt syvende ledd i § 8c-13 tilsvarende §9–4 i dagens flytteforskrift.»

Kredittilsynet er av den oppfatning at selskapes adgang til å kreve seleksjonsfradrag bør videreføres:

«Etter Kredittilsynets vurdering bør muligheten for et forsikringsselskap til å benytte et seleksjonsfradrag ved flytting av en individuell pensjonsforsikring, slik som beskrevet i flytteforskriften § 9–4, videreføres i loven. Ved flytting av forsikringer med opplevelsesrisiko, vil avgivende forsikringsselskaps risikosituasjon kunne bli betydelig endret. Det er nærliggende å forvente at personer med svekket helse og utsikter til et kort liv vil være tilbøyelig til å flytte forsikringen dersom de kan oppnå gevinster. Ved svekket helse vil fremleggelse av ny helseerklæring kunne innebære at årlige pensjonsutbetalinger økes fra 100 000 kroner til 200 000 kroner i året, alt som et resultat av selve flyttingen. Dersom selskapene ikke kan ta et særskilt seleksjonsfradrag ved flytting kan dette føre til at selskapene for disse forsikringsformene ikke vil være i stand til å dekke sine forpliktelser, slik at tapet må dekkes av forsikringskunder i de øvrige forsikringsbransjer, eller eventuelt av selskapets egenkapital. Dødelighetsarven vil altså bli redusert i strid med beregningsgrunnlagets forutsetninger, som var det grunnlaget som lå til grunn ved kontraktens inngåelse. I henhold til avtalen mellom forsikringstaker og selskap skal forsikringstaker betale en premie og på et senere tidspunkt i avtaleperioden motta en ytelse fastsatt ut fra det tekniske beregningsgrunnlaget. Det vil ikke være symmetri i avtaleforholdet dersom de forsikringstakere som oppnår fordeler kan trekke seg ut av avtalen før avtaleperioden er avsluttet, uten at forsikringsselskapet kan beregne et seleksjonsfradrag som tilsvarende tapet selskapet får pga. flyttingen. Det vises også til Kredittilsynets høringsuttalelse av 25. februar 1997 om individuelle pensjonsavtaler (IPA) hvor en blant annet peker på at overgang fra kontrakter med forsikringsrisiko til kontrakter uten slik risiko ikke kan aksepteres, nettopp pga. seleksjonsfaren. Kredittilsynets styre støttet den gang Finansdepartementets forslag om at slik form for kontraktsendring ikke burde tillates, hvilket også er nedfelt i gjeldende regler om IPA.

Kredittilsynet finner videre grunn til å kommentere kommisjonens uttalelse om at beslut-

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

ning om seleksjonsfradrag først vil bli truffet etter at flyttespørsmålet er aktualisert, og at bestemmelsen i realiteten overlater helt til det enkelte selskap å bestemme i etterhånd -ved avslutningen av forsikringsforholdet -om fradrag skal gjøres eller ikke. Kredittilsynet vil her bemerke at det vil være opp til forsikringskunden å avgjøre om flytting skal finne sted etter at seleksjonsfradragets størrelse er fastsatt.

Kredittilsynet påpeker avslutningsvis at de foreslåtte regler på dette punkt ikke vil fremme generelle soliditetsmessige tiltak i positiv retning. Dette bør tilsynsmyndighetene være særlig opptatt av i forhold til livsforsikringsselskapene.

Kredittilsynet slutter seg for øvrig til mindretallets vurderinger.»

Advokatforeningen uttaler:

«Dette lovutvalget støtter også særmerknaden når det gjelder flytting av individuelle forsikringer, og mener det er uheldig å oppheve mulighetene for et forsikringsselskap til å beregne et seleksjonsfradrag ved flytting av en individuell pensjonsforsikring.»

Aktuarforeningen viser til at grunnlaget for premietariffene og avsetningsgrunnlaget kan endre seg i tilfeller hvor forsikringstaker med dårlig helse flytter:

«Aktuarforeningen slutter seg til medlemmet Vannebos dissens om at det er meget uheldig å ta bort muligheten for seleksjonsfradrag for individuelle forsikringer. Premietariffene er basert på at både de med god og dårlig helse etter noen år forblir i bestanden. Dersom de med dårlig helse kan flytte fra en individuell pensjonsforsikring eller livrente vil grunnlaget for premietariffene falle bort og avsatt premiereserve for de som forblir i selskapet bli for lav. Dette siden de som blir igjen vil ha bedre helse og leve lenger enn forutsatt i premie- og reserveberegningene. Dette vil føre til mindre overskudd og dermed mindre utbetalinger til de som er igjen, og kan også true soliditeten til livselskapet.»

Aktuarforeningen har for øvrig også uttalt seg om Banklovkomisjonens forslag om at begunstiget skal underrettes om flyttingen:

«I femte ledd angis det at begunstiget skal underrettes om flyttingen. P.t. sier flytteforskriften § 9–3 at hvis det er oppnevnt endelig begunstiget skal den begunstigede samtykke til flyttingen. I forslaget tolker vi det som om også de som er oppnevnt som «vanlig» begunstiget skal underrettes. Dette høres underlig ut ettersom det ikke er noen plikt til å underrette begunstiget ved tegning, selv om det står i FAL § 15–2 at

«Er forsikringstakeren gift, bør ektefellen underrettes om oppnevnelsen...» Det står altså bør og ikke skal. Dermed ser vi heller ikke at det må være et krav om at begunstiget skal underrettes om flyttingen.»

6.1.4 Departementets vurdering

Departementet foreslår at bestemmelsen i utkastet § 8c-14 sjette ledd om at bestemmelsene i § 8c-14 skal gjelde tilsvarende for individuelle livrenter, utgår. Dette bør etter departementets vurdering fremgå av første ledd i lovforslaget § 8c-14. Videre foreslår departementet at første ledd endres til: «Innehaver av individuell pensjonsavtale kan flytte kontrakten til en annen pensjonsinnretning». Det vises til at flyttebegrepet er definert i lovforslaget § 8c-1 annet ledd. Det sentrale med lovforslaget § 8c-14 første ledd er å fastslå hvem som har flytteren ved individuelle pensjonsavtaler og individuelle livrenteforsikringer. Det vises til at i hovedsak de samme bestemmelser er gjort gjeldende ved flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis, jf. utkastet § 8c-13 annet og tredje ledd.

Når det gjelder anvendelse av overførte midler, har imidlertid Banklovkomisjonen foreslått egne bestemmelser ved flytting av individuelle pensjonsavtaler. Utkastet § 8c-10 første og annet ledd skal gjelde. Manglende premiereserve er imidlertid særskilt regulert i utkastet § 8c-14 fjerde ledd annet punktum. Ved eventuelt manglende premiereserve har Banklovkomisjonen foreslått at overføring kan foretas fra premiefondet eller fra tilleggsavsetningene. Etter gjeldende rett kan det ved manglende premiereserve overføres fra tilleggsavsetningene, noe som kan gi insentiver til flytting fordi tilleggsavsetningene i slike tilfeller gjøres om til premiereserve i mottakende pensjonsinnretning. Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag på dette punktet.

Overskytende premiereserve er også foreslått særskilt regulert for individuelle pensjonsavtaler, i henhold til Banklovkomisjonens utkast § 8c-14 fjerde ledd tredje punktum. Slike midler kan benyttes til å øke ytelsene, eventuelt etter forsikringstakerens ønske tilføres premiefondet. Departementet slutter seg til dette forslaget.

I motsetning til tidligere skal begunstigede (ikke bare ugjenkallelig begunstiget, som etter gjeldende regler) varsles om flyttingen. Departementet slutter seg til Banklovkomisjonens forslag til § 8c-14 femte ledd.

Departementet har merket seg at flertallet i Banklovkomisjonen av hensyn til konkurranse foreslår at avgivende pensjonsinnretning ikke skal

kunne foreta helseprøving og adgang til å kunne kreve fradrag for premiereserve (seleksjonsfradrag). Et mindretall i Banklovkommisjonen (medlemmet Vannebo fra Finansnæringens Hovedorganisasjon) gikk i mot å oppheve flytteforskriftens bestemmelse om seleksjonsfradrag, blant annet fordi hensikten med fradraget er at et forsikringsselskap skal kunne sikre at den gjenværende kundebestand ikke får endret sin risiko. Kredittilsynet uttaler i sin høringsmerknad at en forsikret med svekket helse ved fremleggelse av ny helseerklæring vil kunne få betydelig økning i årlige pensjonsutbetalinger, som et resultat av flyttingen, dersom selskapene ikke kan ta et seleksjonsfradrag. Kredittilsynet mener det er nærliggende å forvente at personer med svekket helse og utsikter til et kort liv vil være tilbøyelige til å flytte dersom de kan oppnå slike gevinster. Kredittilsynet skriver at dette kan påføre avgivende pensjonsinnretning et tap. Aktuarforeningen har i høringsmerknaden påpekt at selskaperes premietariffer er basert på at både de med god helse og dårlig helse etter noen år forblir i bestanden. Avsatt premiereserve i selskapet blir for lav dersom de med dårlig helse kan flytte. Aktuarfore-

ningen mener dette kan true soliditeten i selskapet.

Etter en samlet vurdering mener departementet at en bestemmelse om mulighet til å ta seleksjonsfradrag bør videreføres, men at avgivende pensjonsinnretnings adgang til å kreve helseprøving og foreta seleksjonsfradag, bør innskrenkes i forhold til gjeldende bestemmelse. Departementet legger i denne sammenheng vekt på at avgivende pensjonsinnretnings adgang til å kreve ny helsevurdering ved flytting, i seg selv kan utgjøre en uønsket barriere mot flytting. Imidlertid bør en av hensyn til selskapene unngå situasjoner hvor forsikrede, ved hjelp av flytting, kan få lagt til grunn en økonomisk sett gunstigere helsevurdering i mottakende pensjonsinnretning enn i avgivende pensjonsinnretning.

Departementet mener disse hensyn ivaretas ved at seleksjonsfradrag kun kan kreves i de tilfeller der mottakende pensjonsinnretning legger til grunn endrede helseopplysninger for forsikrede. Departementet vil videre foreslå hjemmel for å fastsette nærmere regler om seleksjonsfradraget i forskrift, herunder regler om hvordan fradraget skal beregnes.

7 Økonomiske og administrative konsekvenser

7.1 Innledning

Departementet har ikke foreslått vesentlige prinsipielle i endringer i forslaget til nye lovregler om flytting, jf. forslag til kapittel 8c i lov om forsikringsvirksomhet. Ut fra konkurransehensyn viderefører forslaget prinsippet om alminnelige flytterett, og hovedformålet har vært å oppnå nødvendig klargjøring og forenkling av regelverket.

Departementet vil vise til at de fleste leverandører av livsforsikrings- og pensjonsprodukter vil være undergitt lov om forsikringsvirksomhet. Imidlertid kan visse typer av pensjonsprodukter også tilbys av banker og forvaltningsforetak for verdipapirfond. Dette gir konkurranseflater på tvers av bransjeskiller, men i mindre grad på tvers av de ulike finanskonsernernes virksomhetsområder. Det er utarbeidet et samlet regelverk for flytting av livsforsikrings- og pensjonskontrakter. Regelverket vil ha størst betydning for livsforsikrings- og pensjonskasser, og derfor foreslår departementet at reglene innarbeides som et nytt kapittel i lov om forsikringsvirksomhet, selv om de øvrige deler av denne loven ikke gjelder for banker og forvaltningsforetak.

Lovforslaget omfatter i utgangspunktet alle livs- og pensjonsforsikringer, men materielt inneholder det bare utførlige regler for de viktigste hovedgrupper av kontrakter i markedet for pensjonssparing: Kollektive pensjonsordninger, pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger og individuelle pensjonsavtaler, herunder individuelle livrente-forsikringer. Forutsetningen er at enkelte kontraktstyper med liten betydning i praksis etter behov vil kunne reguleres ved forskrift dersom de forsikringsvilkår som blir benyttet i praksis viser seg å ha uønskede virkninger. Det har vært intensjonen at lovforslaget skal dekke vesentlige spørsmål og forutsettes i liten grad utfyllt ved detaljregler i forskrift.

7.2 Økonomiske og administrative konsekvenser for det offentlige

Lovforslaget er ment å gi en samlet lovregulering av flytting av livsforsikrings- og pensjonskontrak-

ter. Tidligere bestemmelser som er antatt å være overflødige er tatt bort, og uklare punkter er søkt avklart. Samlet sett utgjør lovforslaget således en forenkling i forhold til gjeldende flytteregelverk. Departementet har lagt vekt på at regelverket skal gi oversikt, og være lett tilgjengelig, for så vel tilsynsmyndigheter som pensjonsinnehavere og kundene.

Departementet antar at behovet for til å gi utfyllende regler er begrenset, og at lovforslaget på en god måte legger til rette for å løse mange av de spørsmål som vil oppstå. Departementet legger til grunn at myndighetene i liten grad vil bli påført nye omkostninger eller arbeidsoppgaver. Ettersom reglene skal være enkle å forholde seg til, vil eventuell økt flytting i denne sammenheng ikke medføre merarbeid for myndighetene.

7.3 Økonomiske og administrative konsekvenser for private

Departementet antar at forenklingen vil innebære at flytteregelverket vil bli lettere å sette seg inn i både for pensjonsinnehavere og kundene. Ansvarsforholdet og konkurransesituasjonen mellom de ulike pensjonsinnehavere vil være avklart på en hensiktsmessig måte. Ved krav om at flytting skal skje til en tilsvarende kontrakt, vil den enkelte kunde lettere kunne vurdere tilbudene fra andre selskaper i forhold til sin nåværende kontrakt.

Banker og forvaltningsforetak og for verdipapirfond vil få et nytt regelverk å sette seg inn i. Dette skyldes at flyttereglene for de aktuelle produkter nå blir å finne i forsikringsvirksomhetsloven, mens flytteretten tidligere stort sett har fulgt av spesial-lovgivningen. Imidlertid antar departementet at reglene vil være enkle å sette seg inn i også for disse aktører. Det at reglene er samlet på ett sted understøtter dette.

Når det gjelder kommunale pensjonsordninger, foreslås det at en flytting av en pensjonsordning også skal omfatte oppsatte rettigheter utgått fra pensjonsordningen. Forslaget innebærer at kommunale arbeidsgivere i denne sammenheng får kun ett selskap å forholde seg til, og dessuten at utbetalende pensjonsinnehavere vil slippe refusjonsproses-

sen overfor tidligere pensjonsordning. Departementet vil vise at dette vil innebære besparelser i form av reduserte administrasjonskostninger for den utbetalende pensjonsinstitusjonen, og i noen grad også for de andre pensjonsinstitusjonene som hittil har vært involvert i en slik refusjonspro-

sess. Det er uklart hvor store besparelsene vil bli. Dette vil blant annet avhenge av mobiliteten av arbeidskraft innenfor kommunal- og offentlig sektor, og omfanget av flytting av disse pensjonsordningene.

Del III
Merknader til de enkelte bestemmelser

1 Merknader til de enkelte bestemmelser

Til lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven)

Til § 1–1 annet ledd nytt annet punktum

Endringen innebærer at flyttereglene i nytt kapittel 8c i forsikringsvirksomhetsloven skal gjelde også for banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond. Det vises også til § 8c-1 tredje ledd.

Disse institusjonene er i utgangspunktet ikke underlagt forsikringsvirksomhetslovens regler, jf. lovens § 1–1 annet ledd første punktum. Imidlertid kan disse institusjonene tilby innskuddspensjonsprodukter etter lov om innskuddspensjon § 2–2, samt forvalte premiefond i foretakspensjonsordninger etter premiefondsforordningen § 4. Det er således naturlig at flytting av innskuddspensjonsordninger og premiefond til og fra disse institusjonene omfattes av flyttereglene i kapittel 8c. Det vises for øvrig til omtale av endringen i del II kapittel 3 om virkeområde.

Til opphevelse av § 7–8

Gjeldende § 7–8 i forsikringsvirksomhetsloven erstattes av nytt kapittel 8c. § 7–8 med tilhørende flyttestorforordning oppheves som en følge av dette.

Kapittel 8b.

Til § 8b-1 (Virkeområde)

Bestemmelsen er omtalt i del I kapittel 4. Bestemmelsen angir virkeområdet for kapittel 8b.

Etter *første ledd* gjelder kapitlet for det første for pensjonsordninger med ytelsesbasert pensjon som er opprettet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse av kommunal arbeidsgiver som er bundet av hovedtariffavtale inngått mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor, eller av tariffavtale med tilsvarende krav til pensjonsordning for kommunal arbeidsgiver. Kapitlet vil videre gjelde for tilsvarende pensjonsordninger for statlige helseforetak og andre statlige foretak. Med «statlige helseforetak» menes foretak oppret-

tet med hjemmel i lov 15. juni 2002 nr. 93 om helseforetak. Videre vil kapitlet gjelde for tilsvarende pensjonsordninger for foretak hvor en kommune har den bestemmende innflytelse eller har eller har hatt en kommunal eierandel, eller som har nær tilknytning til en kommune.

Med ytelsesbasert pensjon menes pensjoner hvor ytelsesnivået overfor de forsikrede er fastlagt gjennom forsikringsavtalen, i motsetning til for eksempel innskuddsbaserte ordninger hvor ytelsen blant annet er avhengig av innskutt kapital og avkastning.

Hva som menes med kommunal arbeidsgiver, fremgår av del I kapittel 4. Det samme gjelder en nærmere beskrivelse av de øvrige foretakene som omfattes av bestemmelsen. Andre forsikringstakere enn de som her er nevnt, for eksempel private selskaper, kan ikke opprette kommunal pensjonsordning som omfattes av kapittel 8b.

Kapitlet vil gjelde for pensjonsordninger som er opprettet av de nærmere angitte offentlige arbeidsgivere «som er bundet av hovedtariffavtale mellom arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor, eller av tariffavtale med tilsvarende krav til pensjonsordning». Dette medfører implisitt at kapitlet gjelder for pensjonsordninger som oppfyller Hovedtariffavtalen for kommunal sektor sine krav til utforming av pensjonsordninger. «Tilsvarende pensjonsordning» i bokstav b og c innebærer at også disse pensjonsordningene må være utformet i samsvar med de krav som følger av Hovedtariffavtalen for kommunal sektor for å være omfattet av kapitlet.

Pensjonsordningene som omfattes av første ledd, regnes som «kommunal pensjonsordning», jf. *annet ledd*. En pensjonsordning kan være utformet i samsvar med de krav som er fastsatt i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor og således anses som en kommunal pensjonsordning i henhold til kapittel 8b, selv om ikke arbeidsgiveren har en tariffestet plikt til å opprette en pensjonsordning som tilfredsstillende disse krav.

Tredje ledd inneholder en forskriftshjemmel, hvoretter departementet kan fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i kapittel 8b. Bestemmelsen gir hjemmel til å

fastsette mer detaljerte regler, og avgrense rekkevidden av bestemmelsene. For eksempel kan det være aktuelt å fastsette nærmere regler om praktiseringen av lineær opptjening etter § 8b-7.

Til 8b-2 (Kommunale konsernlignende forhold)

Bestemmelsens *første ledd* åpner for at en kommune og ett eller flere foretak med nærmere angitt kommunal tilknytning oppretter felles pensjonsordning. Etter *annet ledd* kan en slik felles pensjonsordning fungere som en fellesordning for premieberegning. Det vises til omtale i del I kapittel 4.

Etter *annet ledd* får lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon §§ 12–3 og 12–4 tilsvarende anvendelse så langt det passer. Disse bestemmelsene står i lovens kapittel 12 Konsernforhold m.v. som gjelder for felles pensjonsordning for konsernforetak. Lov om foretakspensjon § 12–3 gir regler om fordeling av årlige premier, andre tilskudd, avkastning og overskudd mellom foretakene som inngår i pensjonsordningen. Lov om foretakspensjon § 12–3 første ledd gir anvisning på premiebetaling ut fra en forsikringsteknisk riktig beregnet premie. I den grad pensjonsordningen skal fungere som en fellesordning for premieberegning, vil reglene om premieberegning i § 8b-6 gå foran regelen i lov om foretakspensjon § 12–3. Når det gjelder lov om foretakspensjon § 12–4, vil det bare være aktuelt å ha felles premiefond, da en kommunal pensjonsordning ikke har overskuddsfond for pensjoner under utbetaling.

Etter *tredje ledd* får lov om foretakspensjon §§ 12–5 til 12–7 tilsvarende anvendelse ved opphør av tilknytningen til konsernforholdet. Disse bestemmelsene gir regler om utskilling fra pensjonsordningen, tilordningen av midler til det utskilte foretaket og anvendelse av midler tilordnet det utskilte foretaket.

Til § 8b-3 (Kommunal bransje)

Et livsforsikringsselskap som driver virksomhet knyttet til både kommunale og andre kollektive pensjonsordninger, skal behandle de kommunale pensjonsordningene som egen bransje og det skal føres eget regnskap for bransjen. Bestemmelsen er omtalt i del I avsnitt 10.1.

Til § 8b-4. (Årets premier)

Første ledd angir de ulike deler årlig premie for en pensjonsordning består av, som er ordinær årspremie, reguleringspremie og særskilte engangspremier for ytelser som ikke lar seg premiefastsette på

forhånd. Nærmere regler om den årlige premies ulike bestanddeler er gitt i § 8b-5.

Etter *annet ledd* beregnes premier for en pensjonsordning etter reglene i loven § 8b-5, dvs. uten utjevning, for så vidt annet ikke følger av reglene om premieutjevning i § 8b-6 om fellesordninger for premieberegning. Det vises i bestemmelsen også til kravene til lineær opptjening mv. og om forhold knyttet til endringer i forutsetningene for det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget i hhv. §§ 8b-7 og 8b-8, som må legges til grunn ved beregning av årets premier.

Bestemmelsen er omtalt i del I kapittel 5.3.

Til § 8b-5. (Premieberegning)

Første, annet og tredje ledd er nærmere bestemmelser om beregning av hhv. ordinær årspremie, reguleringspremie og særskilte engangspremier for ytelser som ikke lar seg premiesette på forhånd, jf. inndelingen av årlig premie i § 8b-4 første ledd. Det slås videre fast når slike premier skal beregnes, og at premiene skal tilføres pensjonsordningen hvert år. For nærmere om konsekvensene av manglende premiebetaling vises til § 8b-9.

I *fjerde ledd* slås fast at det ved beregning av premier som angitt i første til tredje ledd skal gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som ut fra enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt fra folketrygden. I leddets siste punktum er departementet gitt hjemmel til å gi nærmere regler om fastsettelse av beregnet folketrygd. Bestemmelsen i § 8b-5 er nærmere omtalt i proposisjonen del I kapittel 5.3.

Til § 8b-6. (Fellesordning for premieberegning)

Bestemmelsen angir nærmere regler om premieberegning for pensjonsordninger som inngår i en fellesordning. Ordet «premie» omfatter i forsikringsvirksomhetsloven normalt både den premie forsikringstaker skal betale for en forsikringsdekning og den premie pensjonsinnretningen etter det forsikringstekniske beregningsgrunnlag trenger for å sikre ytelsen. I bestemmelsen brukes imidlertid ordet «premie» om den andel av premien til fellesordningen som den enkelte pensjonsordning skal betale.

Etter *første ledd* er forsikringsvirksomhetsloven §§ 7–5 og 7–6 ikke til hinder for at en pensjonsinnretning beregner premie for de enkelte pensjonsordninger som inngår i en fellesordning ut fra prinsipper som vil motvirke at pensjonskostnaden for de enkelte medlemmer for tilsvarende pensjonsrettigheter vil variere med medlemmenes kjønn og al-

der. Bestemmelsen er en formålsbestemmelse, og gir ikke pensjonsinnretningen adgang til å beregne premier i strid med §§ 7–5 og 7–6 etter andre prinsipper enn de som er angitt, jf. nærmere om adgang til å foreta premieutjevning etter bestemmelsens annet til syvende ledd. Adgangen retter seg mot pensjonsinnretningen, og gir ikke forsikringstaker rett til å kreve premie beregnet i strid med §§ 7–5 eller 7–6. Det vises for øvrig til omtale av leddet i proposisjonen del I avsnitt 6.1.3.

Annet til syvende ledd angir de nærmere prinsipper for premieberegning i fellesordninger. Prinsippene for beregning av ordinær årspremie er angitt i *annet ledd*. I tredje og fjerde ledd gis nærmere regler om premieberegning ved opptak av nytt medlem og opptak av ny pensjonsordning i løpet av forsikringsåret.

Det er i *tredje ledd* lagt til grunn at det avvik fra forsikringsteknisk beregnet premie som kan oppstå ved opptak av nytt medlem, inngår ved beregningen av ordinær premie til fellesordningen i det etterfølgende år. Inntil slik premie er betalt, vil pensjonsinnretningens egenkapital således bære risikoen for eventuelle avvik som oppstår i løpet av året. Metoden forutsettes også brukt ved beregning av hvor stor andel av forskuddsbetalt premie som i tilfelle skal refunderes ved en arbeidstakers fratreden.

Fjerde ledd angir hvilken premie en ny pensjonsordning som opptas i en fellesordning i løpet av forsikringsåret skal betale. Den ordinære årspremien for pensjonsordningen for resten av året skal beregnes ut fra den samlede ordinære årspremie til fellesordningen som er beregnet for dette året, og den prosentvise økning av det samlede grunnlaget for beregning av premie som pensjonsordningen medfører. Pensjonsinnretningens risiko ved å avvike fra forsikringsteknisk beregnet premie knyttet til et opptak av ny pensjonsordning, vil normalt være større enn ved opptak av en enkelt arbeidstaker. Det vil være opp til mottakende selskap å avgjøre fra hvilket tidspunkt opptaket i tilfelle skal skje. Annet, tredje og fjerde ledd er nærmere omtalt i proposisjonen del I kapittel 6.2.

Femte ledd angir nærmere bestemmelser om beregning av reguleringspremie som nevnt i § 8b-5 annet ledd. Etter første punktum skal en fellesordning hvert år tilføres en samlet reguleringspremie tilsvarende summen av samme års reguleringspremier for samtlige pensjonsordninger i fellesordningen. Denne bestemmelsen sikrer at fellesordningen tilføres midler tilsvarende den økning i premiereserve som er nødvendig som følge av årets lønns- og G-regulering. Annet punktum angir at den samlede reguleringspremie til fellesordningen skal fordeles mellom pensjonsordningene. Det

fremgår at andelen til hver enkelt ordning beregnes ut fra forholdet mellom premiereservene for hver av pensjonsordningene på tidspunktet for oppregulering av ytelsene. Dette innebærer at den enkelte pensjonsordnings andel vil bli bestemt ved forholdet mellom premiereserven for ordningen og samlet premiereserve for alle pensjonsordningene i fellesordningen. Nærmere begrunnelse for dette utjevningsgrunnlaget er angitt i del I avsnitt 6.3.3. Det følger av tredje punktum at kostnader for tjenester kan beregnes og belastes særskilt for hver pensjonsordning, dvs. ikke underlegges en utjevning som angitt i annet punktum.

Etter *sjetten ledd* skal det fastsettes i forsikringsavtalen om premier som nevnt i § 8b-5 tredje ledd (særskilte engangspremier som for ytelser som ikke kan premiesettes på forhånd, jf. også § 8b-4 annet ledd) skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning eller helt eller delvis ved gjennomsnittsberegning som nevnt i annet ledd. Det vises for øvrig til nærmere omtale av sjetten ledd i proposisjonen del I avsnitt 6.4.3. Etter *syvende ledd* kan departementet fastsette nærmere regler om fellesordninger for premieberegning jf. omtale i del I avsnitt 6.1.3.

Til § 8b-7. (Premieberegning ut fra lineær opptjening mv.)

Første ledd innebærer at det innføres plikt til å foreta premieberegning ut fra prinsippet om lineær opptjening. Dette prinsippet er obligatorisk i ordninger opprettet etter lov om foretakspensjon, og for nærmere omtale av prinsippet vises til Ot. prp. nr. 47 (1998–99) «Lov om foretakspensjon» kapittel 6.2.4, og del I kapittel 5.3 i proposisjonen her. Departementet kan fastsette nærmere regler om anvendelse av prinsippet med hjemmel i § 8b-1 tredje ledd. *Annet ledd* gir bestemmelsene om premieberegning i lov om foretakspensjon § 9–3 tilsvarende anvendelse.

En kommunal pensjonsordning inneholder ytelser som ikke lar seg premiesette på forhånd, jf. § 8b-5 tredje ledd. Dette gjelder bl.a. alderspensjonsytelser som på bestemte vilkår kan utbetales før fylte 67 år. Dersom slik tidligpensjonering medfører at premiereserven er for liten når medlemmet pensjoneres, skal manglende premiereserve etter *tredje ledd* finansieres ved tilleggspremie som nevnt i § 8b-5 tredje ledd, jf. også § 8b-6 sjetten ledd.

Til § 8b-8. (Endring i forutsetningene for det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget)

Paragrafen inneholder nærmere bestemmelser for de tilfeller der størrelsen på utbetalt pensjon avvi-

ker fra det som er beregnet, og for tilfeller hvor det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget som er benyttet ved beregning av premier svikter vesentlig. *Første ledd* må ses i sammenheng med at det ved beregning av premie gjøres fradrag for ytelser som kan antas å bli utbetalt fra folketrygden, jf § 8b-5, samt at det etter § 8b-10 tredje ledd også gjøres tilsvarende fradrag ved beregning av minstekrav til premiereserve. Størrelsen på utbetalt pensjon fra såkalte bruttoordninger bestemmes imidlertid av utbetalt, og ikke beregnet, folketrygd. Ved utbetaling av pensjon kan det derfor vise seg at det ved premieberegningen, og senere også ved fastsettelsen av minstekravet til premiereserve, er gjort for høye eller for lave fradrag for utbetalinger fra folketrygden. Etter første ledd skal det beregnes tilleggspremie etter § 8b-5 tredje ledd dersom ytelser utbetalt fra folketrygden blir lavere enn lagt til grunn ved premieberegningen. Blir ytelsene høyere enn lagt til grunn, skal overskytende premiereserve tilføres premiefondet.

Bestemmelsen i *annet ledd* sikter mot et annet forhold. Et forsikringsteknisk beregningsgrunnlag må inneholde forutsetninger om blant annet dødelighet og uførhet blant de forsikrede, samt også om avkastning på forvaltet kapital. *Annet ledd* angir at det skal fastsettes nytt beregningsgrunnlag, og i tilfelle endrede vilkår for pensjonsordningen, dersom det viser seg at vesentlige forutsetninger for det beregningsgrunnlag som er benyttet i tidligere år, svikter. Departementet legger til grunn at bestemmelsen i utgangspunktet referer til situasjoner hvor det er aktuelt å styrke beregningsgrunnlaget, slik at premiene øker, men at det også kan foretas endringer i beregningsgrunnlaget som innebærer lavere premie. Endringer som nevnt i bestemmelsen skal gjennomføres av pensjonsinnretningen. Endret beregningsgrunnlag skal meldes til Kredittilsynet etter vanlige regler (for pensjonskasser gjelder en godkjennelsesordning). Forbehold om rett til endring av premie skal fremgå av vilkårene for pensjonsordningen. Det vises for øvrig til forsikringsavtaleloven § 19–8 som gir selskapet adgang til å ta forbehold om endring av vilkår og premie.

I *tredje ledd* gis lov om foretakspensjon § 9–5 første og annet ledd tilsvarende anvendelse. Bestemmelsen innebærer at Kredittilsynet kan kreve at beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen endres dersom beregningsgrunnlaget ikke gir betryggende sikkerhet for medlemmenes opptjente pensjon. Det nye beregningsgrunnlaget skal legges til grunn ved beregning av premier som forfaller etter Kredittilsynets vedtak. Endringen vil således ikke få tilbakevirkende kraft. Det bemerkes imidlertid at selv om bestemmelsene i lov om foretakspensjon

§ 9–5 første og annet ledd gjelder tilsvarende, er det ikke nødvendigvis slik at anvendelsen av bestemmelsene innenfor kommunale pensjonsordninger vil være den samme som for ordninger etter lov om foretakspensjon. Det vises i denne sammenheng til at Kredittilsynet i tilfeller hvor beregningsgrunnlaget svikter, kan pålegge pensjonsinnretningen å endre beregningsgrunnlaget etter annet ledd.

Bestemmelsen er omtalt i del I kapittel 5.3.

Til § 8b-9. (Innbetaling av premie)

Første ledd angir den umiddelbare forsikringsrettslige virkningen av manglende innbetaling av premie, og er en sentral bestemmelse hva gjelder forståelsen av fellesordningens forsikringsrettslige virkninger for den enkelte pensjonsordning og den enkelte forsikrede. Bestemmelsen gjør det klart at dersom en forsikringstaker ikke betaler premien, vil de forsikringsforpliktelse som premien skulle dekke, ikke bli sikret av pensjonsinnretningen. Forsikringstakerne for de øvrige pensjonsordningene i en fellesordning vil ikke være ansvarlige for å dekke den premie som ikke blir innbetalt fra andre forsikringstakere i fellesordningen. Dersom premie ikke blir betalt, har pensjonsinnretningen etter annet punktum plikt til å varsle medlemmene i berørte pensjonsordninger. Slik varslingsplikt må ses i sammenheng med at opptjent pensjon bortfaller dersom premie for et forsikringsår ikke blir betalt ved årets utgang eller ved utløpet av annen frist fastsatt i nytt premievarsel etter lov om forsikringsavtaler § 14–2. Dersom opptjent ikke-sikret pensjon allerede er utbetalt, kan slik pensjon ikke kreves tilbakebetalt. Bestemmelsen er omtalt i del I avsnitt 7.1.3.

Etter *annet ledd* kan departementet fastsette nærmere regler om innbetaling av premie. Hjemmelen må ses i sammenheng med at Banklovkommisjonen i sitt lovutkast foreslo detaljerte bestemmelser om når premie skulle innbetales. Etter departementets vurdering bør slike bestemmelser eventuelt gis i forskrift. Det vises til omtale i proposisjonen del I avsnitt 7.1.3.

Til § 8b-10. (Minstekrav til premiereserve)

Bestemmelsen er omtalt i del I kapittel 8.3.

I paragrafen fastsettes minstekravene til forsikringsmessige avsetninger i en kommunal pensjonsordning. Kravet i paragrafen retter seg mot kravet til forsikringsmessige avsetninger for forsikringsforpliktelsene overfor de forsikrede.

Første ledd svarer til lov om foretakspensjon § 9–1. Utgangspunktet er at premiereserven for

pensjonsordningen alltid skal være forsikringsteknisk beregnet, og etter beregningsgrunnlaget for ordningen skal premiereserven være tilstrekkelig til å sikre rett til opptjent pensjon for medlemmene, herunder rett til uføre- og etterlattepensjon. Nærmere krav til beregningsgrunnlaget for pensjonsordningene er blant annet gitt i § 8b-8.

Annet til fjerde ledd angir nærmere hvordan minstekravet til premiereserven etter første ledd skal beregnes. *Annet ledd* første punktum fastsetter at premiereserven skal beregnes for hvert enkelt medlem og for hver enkelt pensjonsordning, uavhengig av om ordningen inngår i en fellesordning.

Etter annet ledd skal premiereserven for en pensjonsordning minst tilsvare summen av de premiereserver som trengs for å sikre retten til opptjent pensjon for hvert enkelt medlem i pensjonsordningen. Praksis for fratrudd arbeidstaker, som også er nærmere regulert i Overføringsavtalen, er at premiereserve for oppsatt pensjon forblir i den ordning hvor pensjonen er tjent opp, men at pensjon til medlemmet utbetales fra den pensjonsordning arbeidstaker sist var medlem i. Dersom medlemmet har oppsatte pensjonsrettigheter i andre kommunale eller statlige pensjonsordninger foretas en refusjon mellom pensjonsordningene. Annet ledd er utformet slik at denne praksis kan videreføres.

Banklovkommissjonen hadde i utkast til § 8c-12 første ledd, jf. NOU 2003: 11, foreslått en ordning med overføring av medlemmets premiereserve ved stillingsbytte. Denne bestemmelsen er ikke foreslått i odelstingsproposisjonen her. Premiereservebestemmelsen i annet ledd er likevel ikke til hinder for overgang til et system med overføring av premiereserve for oppsatt pensjon. Etter annet ledd skal premiereserve for den pensjon et medlem har tjent opp i annen ordning inngå ved beregning av medlemmets premiereserve i ordningen. Har medlemmet fått medregnet tjenestetid fra annen pensjonsordning uten overføring av tilhørende premiereserve, skal det imidlertid gjøres et fradrag i ytelsene i pensjonsordningen. Fradraget skal i tilfelle svare til den premiereserve som vil være tilstrekkelig for å sikre pensjon tjent opp ved den tidligere tjenestetid (medregnet tjenestetid). Etter annet ledd skal pensjonsordningens premiereserve også innbefatte premiereserve for fratrudd arbeidstaker. Dette er i tråd med gjeldende praksis. Skulle praksis endres, slik at premiereserve for oppsatt pensjon overføres, skal det ikke avsettes premiereserve for fratrudd arbeidstaker etter at premiereserve for oppsatt pensjon er overført til annen pensjonsordning. Medlemmets pensjon skal da sikres i mottakende pensjonsinnretning.

Dersom praksis endres slik at premiereserve for oppsatte rettigheter overføres mellom involverte pensjonsordninger, antar departementet at det kan oppstå behov for nærmere regler, bl.a. om hvilken premiereserve som skal overføres mellom pensjonsordningene, jf. også utkast til § 8c-12 første ledd i NOU 2003: 11. Departementet legger til grunn at slike nærmere regler i tilfelle kan fastsettes med hjemmel i § 8b-1 tredje ledd og 8c-1 fjerde ledd.

Bestemmelsen i annet ledd tar ikke sikte på å regulere *når* medregning av tidligere tjenestetid kan finne sted, og vil ikke være begrenset til medregning som har sitt grunnlag i Overføringsavtalen.

Etter *tredje ledd* skal det ved beregning av premiereserve gjøres fradrag i premiereserve for de ytelser som kan antas å bli utbetalt fra folketrygden. Fradraget skal gjøres ut fra de til enhver tid gjeldende regler for folketrygden. I bestemmelsen vises til at departementet kan gi nærmere regler om fastsettelse av beregnet folketrygd, jf. § 8b-5 fjerde ledd. Endelig fastsettes i *fjerde ledd* at det ved beregning av premiereserve skal gjøres fradrag for forsikringsforpliktelser som er bortfalt som følge av manglende premiebetaling, jf. § 8b-9.

Til § 8b-11. (Pensjonsordningens midler)

Bestemmelsen definerer hva som utgjør pensjonsordningens midler til enhver tid. Hva som utgjør en pensjonsordnings midler vil ha betydning blant annet i forhold til bestemmelser om rådighet over midlene (§ 8b-12) og om flytting av pensjonsordningens midler (§ 8b-17). Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 8-1, men fordi ytelsessammensetningen er annerledes i en foretakspensjonsordning enn i en kommunal pensjonsordning, er bestemmelsene ikke likelydende. I kommunale pensjonsordninger, hvor løpende pensjoner skal reguleres årlig i samsvar med endringene i folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), vil en således ikke ha behov for pensjonistenes overskuddsfond for regulering av løpende pensjoner, slik en har i pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon.

Begrepet «premiereserve» må ses i sammenheng med § 8b-10, der det angis hvordan premiereserven skal beregnes. Premiereserve knyttet til opptjente rettigheter for fratrudd arbeidstakere, vil således også inngå i pensjonsordningens midler. Det vises til nærmere omtale i del I avsnitt 9.1.3.

I kommunale pensjonsordninger vil begrepet «opptjent pensjon» måtte forstås annerledes enn når det samme begrepet brukes i private pensjonsordninger. For eksempel vil det i en kommunal ordning kunne være avvik mellom opptjent pensjon

sikret i pensjonsinnretningen og arbeidstakers faktisk opptjente rettigheter som følger av Hovedtariffavtalen. Det vises til nærmere drøfting av denne problemstillingen i del I avsnitt 9.1.3 jf kapittel 5.3.

Til § 8b-12. (Rådighet over pensjonsordningens midler)

Bestemmelsen er omtalt i del I avsnitt 9.1.3.

I *første ledd første punktum* fastsettes det et krav om separasjon mellom pensjonsordningens midler og forsikringstakerens midler. Bestemmelsen vil særlig ha betydning der pensjonsinnretningen er en pensjonskasse. I forlengelsen av denne bestemmelsen settes det i *annet punktum* forbud mot visse disposisjoner som kan medføre en sammenblanding av pensjonsordningens og forsikringstakerens midler. Annet punktum er imidlertid ikke uttømmende. Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 8–3 første og annet ledd.

Annet ledd fastslår at pensjonsordningens midler ikke kan benyttes til å utbetale pensjoner eller andre ytelser til arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem av pensjonsordningen. Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 8–2 annet ledd. Bestemmelsen er ikke ment å være til hinder for utbetaling av pensjon til etterlatte etter et medlem av pensjonsordningen.

Departementet viser til at Kredittilsynet i sin høringsuttalelse har påpekt at det følger av Hovedtariffavtalen at arbeidstakere som i løpet av et kvartal gjennomsnittelig har hatt en arbeidstid på minst 14 timer i uken, skal etterinnmeldes i pensjonsordningen ved kvartalets utløp. Det påpekes at bestemmelsen ikke bør være til hinder for sikring av rettigheter og utbetaling av pensjon dersom det inntreffer et forsikringstilfelle i perioden etter at kravene til medlemskap er oppfylt, men før det har skjedd en (etter)innmelding i ordningen. Departementet slutter seg til dette.

Tredje ledd gir lov om foretakspensjon §§ 10–2 til 10–4 om premiefond tilsvarende anvendelse så langt de passer. Lov om foretakspensjon § 10–2 fastsetter hvilke midler som skal tilføres premiefondet. Her vil bokstav a om arbeidsgivers tilskudd til premiefondet ikke få anvendelse for kommunale pensjonsordninger. Det vises til nærmere omtale i del I avsnitt 9.1.3. Det samme gjelder henvisningen i lov om foretakspensjon § 10–2 bokstav c til § 5–12 som gjelder pensjonistenes overskuddsfond. Når det gjelder lov om foretakspensjon § 10–3 om hva midlene i premiefondet kan brukes til, antas at første ledd bokstav b, c d og f, samt annet og tredje ledd ikke vil passe for kommunale ordninger, blant annet på grunn av at ytelsesspekteret her er et annet

enn i ordninger etter lov om foretakspensjon. Lov om foretakspensjon § 10–4 gir regler om overføring av midler i premiefondet til foretaket. Bestemmelsen antas først og fremst å kunne være aktuell for kommunale foretak.

Til § 8b-13. (Kapitalforvaltningen)

Første ledd fastslår at pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de generelle regler for kapitalforvaltningen i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid. Dette gjelder likevel ikke dersom forsikringstakeren benytter adgangen i § 8b-15 til å avtale at midlene skal forvaltes som en egen portefølje med investeringsvalg. Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 8–4 første ledd.

Annet ledd fastsetter at renten på lån til forsikringstaker eller medlemmene skal settes til vanlig markedsrente. Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 8–4 annet ledd.

I *tredje ledd* heter det at avkastning på premiefondets midler årlig skal tilføres premiefondet. Tilsvarende bestemmelse er tatt inn i lov om foretakspensjon § 8–4 tredje ledd. Kredittilsynet har i sin høringsuttalelse gitt uttrykk for at bestemmelsen må forstås slik at det er «netto» avkastning, dvs. avkastning etter tilleggsavsetninger og betjening av egenkapital, som skal tilføres premiefondet. Departementet slutter seg til dette. Det vises for øvrig til lovforslaget § 8b-14 om overføring av overskudd til premiefondet.

Bestemmelsen er omtalt i del I avsnitt 9.1.3.

Til § 8b-14. (Overskudd)

Det følger av *første ledd* at overskudd som tilføres en kommunal pensjonsordning skal godskrives forsikringstakeren og overføres til pensjonsordningens premiefond. Om beregningen av overskudd vises til forsikringsvirksomhetsloven § 8–1 med tilhørende forskrifter. Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 8–5 første ledd.

Det følger av *annet ledd* at overskudd på premiereserve knyttet til pensjon under utbetaling eller pensjon knyttet til oppsatte rettigheter for fratrådte arbeidstakere, skal tilføres premiereserven dersom pensjonsytelsen eller pensjonsrettigheten ikke blir regulert i samsvar med årlig endring av grunnbeløpet i folketrygden (G-regulering). Årsaken til at slik G-regulering ikke finner sted, kan være at pensjonsordningen har opphørt som følge av forsikringstakers konkurs eller avvikling, eller at forsikringstaker av andre grunner har unnlatt å betale reguleringspremier for G-regulering. Premiereser-

ven knyttet til slike pensjonsytelser og pensjonsrettigheter vil således bli tilført det overskuddet som denne del av premiereserven genererer.

Det vises for øvrig til de alminnelige merknadene i del I avsnitt 9.3.3.

Til § 8b-15. (Egen investeringsportefølje)

Bestemmelsen svarer til lov om foretakspensjon § 11-1.

Første ledd fastsetter en adgang for pensjonsinnretningen til å tilby kommunale pensjonsordninger med investeringsvalg for forsikringstakeren. Avtalen mellom forsikringstaker og pensjonsinnretningen om slik investeringsportefølje skal angi sammensetningen av porteføljen, hvilken adgang det er til å endre sammensetningen og hvilken avkastningsgaranti som i tilfelle er knyttet til porteføljen. Det stilles således ikke krav om at det må knyttes en avkastningsgaranti til porteføljen. For de forsikrede vil imidlertid den diskonteringsrente som er benyttet i beregningsgrunnlaget, fremstå som en avkastningsgaranti, jf. fjerde ledd. Den tilsvarende bestemmelsen i lov om foretakspensjon § 11-1 er nærmere omtalt i Ot.prp. nr. 20 (2000–2001) Om lov om endringer i lov om foretakspensjon mv. i avsnitt 5.4.

Det følger av *annet ledd* at avkastning på investeringsporteføljen ut over det som er lagt til grunn i pensjonsordningens beregningsgrunnlag, skal tilføres premiefondet. En tilsvarende bestemmelse er gitt i lov om foretakspensjon § 11-1 tredje ledd. Den avkastning som skal tilføres premiefondet, vil være avkastning etter at tilleggsavsetninger er avsatt på vanlig måte.

Tredje ledd regulerer det tilfelle at avkastningen på investeringsporteføljen er lavere enn forutsatt i pensjonsordningens beregningsgrunnlag. Pensjonsinnretningen skal da kreve differensen dekket ved overføring fra ordningens premiefond eller ved tilskudd fra forsikringstaker. I samsvar med bestemmelsen i lov om foretakspensjon, har pensjonsinnretningen et selvstendig ansvar overfor de forsikrede for at differansen dekkes.

Etter *fjerde ledd* skal lov om foretakspensjon §§ 11-3 til 11-5 gis tilsvarende anvendelse. Etter lov om foretakspensjon § 11-3 kan det avtales at midler i premiefondet skal forvaltes som en egen investeringsportefølje. § 11-4 setter nærmere krav til investeringsportefølje, og § 11-5 gir regler om registrering og endring av slik portefølje.

Det vises for øvrig til de alminnelige merknadene i del I avsnitt 9.2.3.

Til § 8b-16 (Pensjonsinnretningens opplysningsplikt)

Bestemmelsen er omtalt i avsnitt 10.2.3 i proposisjonens del I.

Etter *første ledd* skal pensjonsinnretningen opprette og føre egen konto for hver pensjonsordning. Bestemmelsen fastsetter ikke nærmere krav til føring av kontoen, utover at den skal inneholde regnskap og status pr. 31. desember for det enkelte år. Det forutsettes at nærmere bestemmelser om konføring skal fastsettes av Kredittilsynet. Det vises til en lignende bestemmelse i forsikringsvirksomhetsloven § 7–10. Bestemmelsen i første ledd blir i forhold til denne en spesialregel for de pensjonsordninger som omfattes av kapittel 8b.

Etter *annet ledd* skal pensjonsinnretningen hvert år sende forsikringstakeren utskrift av kontoen for pensjonsordningen. Sammen med dette skal pensjonsinnretningen sende opplysninger som vil være av vesentlig betydning for forsikringstakerens vurdering av forsikringsforholdet. Dette vil bl.a. kunne være opplysninger om avviket mellom den premie som faktisk betales og den forsikringsteknisk beregnede premie som er tilført ordningen. Nærmere bestemmelser om hvilke opplysninger dette vil være, kan gis av Kredittilsynet.

Tredje ledd gir plikt for pensjonsinnretningen til å utstede et pensjonsbevis til arbeidstakere som fratrer sin stilling uten rett til straks begynnende pensjon. Dette beviset vil utgjøre en bekreftelse på vedkommendes oppsatte rettigheter, og skal inneholde opplysninger om oppsatte rettigheter på fratredestidspunktet. Tredje ledd siste punktum omhandler avgivende pensjonsinnretnings plikt til å informere fratrådt arbeidstaker ved flytting av kommunale pensjonsordninger som nevnt i § 8c-11 første ledd. Dette følger av at det bare er for disse ordningers vedkommende at oppsatte rettigheter flyttes sammen med pensjonsordningens øvrige midler, jf. også utvalgets spesialmerknad til § 8b-16 første ledd.

Til § 8b-17 (Flytting av pensjonsordning)

Bestemmelsen er en henvisning til flytteregulverket som fremgår av lovforslaget kapittel 8c, jf. omtale i proposisjonens del II. Det vises til omtale av bestemmelsen i del I avsnitt 10.4.3.

Til § 8b-18 (Opphør av pensjonsordningen)

Bestemmelsen er omtalt i del I avsnitt 10.3.3.

Bestemmelsen bygger på lov om foretakspensjon kapittel 15. Bestemmelsens *første ledd* gir reg-

ler om opphør av pensjonsordningen for foretak med kommunal pensjonsordning. Opphørsgrunner vil være konkurs, vedtak om avvikling, og unnlattelse av å betale premie, dersom ikke premien kan dekkes av midler i premiefondet.

Annet ledd gir regler om fordeling av pensjonsordningens midler etter opphør.

Kapittel 8c. Flytting

Til § 8c-1 (Virkeområde)

Bestemmelsen er nærmere omtalt i del II kapittel 3.

Bestemmelsen angir det generelle virkeområdet for kapittel 8c. Det legges opp til at bestemmelsene i kapittel 8c ikke skal kunne fravikes ved avtale, med mindre noe annet følger av de enkelte bestemmelser.

Første ledd i bestemmelsen tar sikte på å omfatte alle typer av kollektive og individuelle livs- og pensjonsforsikringskontrakter. De ulike kontraktstypene er imidlertid spesifisert i de enkelte bokstavene i første ledd. Bokstav a omfatter kollektive pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon (foretakspensjonsordninger), bokstav b omfatter kollektive pensjonsordninger etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsordninger), bokstav c omfatter kommunale pensjonsordninger. Det vises til definisjonen av kommunale pensjonsordninger i forslaget til § 8b-1. Bokstav d omfatter «andre kollektive pensjonsordninger». Dette vil blant annet omfatte kollektive livrenter og kollektiv pensjonsforsikring for foreningsmedlemmer.

Bokstavene e til g omfatter ulike typer av individuelle rettigheter og kontrakter. Bokstav e omfatter foruten fripoliser og pensjonskapitalbevis etter henholdsvis lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon, også tilsvarende individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger. Slike tilsvarende individuelle rettigheter vil for eksempel være oppsatte rettigheter i kommunale pensjonsordninger. Bokstav f omfatter individuelle pensjonsavtaler, som i bestemmelsen er nærmere definert som pensjonsforsikrings- og livrentekontrakter og andre pensjonsavtaler. Dette vil bl.a. omfatte Individuell pensjonsavtale (IPA) etter skatteloven, jf. skatteforskriften § 6–47, og individuelle livrenteforsikringer etter skatteforskriften § 5–41. Kapitalforsikringer vil også omfattes. Kontraktstyper som ikke er omfattet av opplistingen for øvrig, vil omfattes av bokstav g.

For alle typer av kontrakter, fastslås det i *annet ledd* i bestemmelsen, at det gjelder en flytterett. Bestemmelsen viderefører flytteretten som følger av gjeldende forsikringsvirksomhetslov § 7–8, som foreslås opphevet i denne proposisjonen. Den gene-

relle flytteretten vil gjelde for alle kontrakter som er nevnt i første ledd, men den nærmere reguleringen i §§ 8c-2 til 8c-14 vil ikke omfatte alle typer kontrakter. For eksempel omfattes ikke gruppelevskontrakter av den nærmere reguleringen.

Flytting er nærmere definert i annet ledd annet punktum, og innebærer en oppsigelse av den eksisterende kontrakten for overføring av de tilhørende midlene til en «tilsvarende» kontrakt i en annen pensjonsinnretning. Kravet om at overføring bare kan skje til «tilsvarende» kontrakt innebærer at flytteforskriftens krav videreføres. Dvs. at for eksempel foretakspensjonsordninger bare kan opprettes som en annen foretakspensjonsordning i mottakende pensjonsinnretning, og at kommunale pensjonsordninger bare kan opprettes som annen kommunal pensjonsordning ved overføring til en annen pensjonsinnretning. Det vises for øvrig til reglene for beregning av pensjonsordningens midler i forhold til hva som skal overføres, i § 8c-7 og nærmere omtale nedenfor. Denne bestemmelsen er også gjort tilsvarende anvendelig ved overføring av oppsatte rettigheter (jf. § 8c-11 første ledd), overføring av midler ved frivillig medregning av tidligere tjenestetid etter lov om foretakspensjon (jf. § 8c-12), flytting av fripoliser og pensjonskapitalbevis (jf. § 8–13) og overføring av individuelle pensjonsavtaler og livrenteforsikringer (jf. § 8c-14).

Tredje ledd angir hvilke institusjoner som skal regnes som pensjonsinnretning, nemlig livsforsikringsselskap, pensjonskasse, bank og forvaltningsforetak for verdipapirfond. Det vises til forslaget til endring i forsikringsvirksomhetsloven § 1–1, omtalt ovenfor. Banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond omfattes i utgangspunktet ikke av forsikringsvirksomhetslovens regler. Disse institusjonene kan imidlertid tilby innskuddspensjonsprodukter etter innskuddspensjonsloven. Det er i forslag til nytt annet punktum i forsikringsvirksomhetsloven § 1–1 annet ledd foreslått at kapittel 8c skal gjelde også for disse institusjonene. På bakgrunn av dette skal pensjonsinnretning i kapittel 8c omfatte bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond, i tillegg til livsforsikringsselskap og pensjonskasse. Som pensjonsinnretning regnes i kapittel 8c således alle institusjoner som kan tilby livsforsikrings- og pensjonsprodukter.

Fjerde ledd fastslår at omdanning, sammenslåing og deling av pensjonsordninger skal foretas etter ellers gjeldende regler. Det samme gjelder omdanning og sammenslåing av fripoliser, pensjonskapitalbevis og andre individuelle rettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger. Bestemmelsen er ment å være klargjørende, i den forstand at bestemmelsene i kapittel 8c regulerer ren flytting.

Departementet kan etter *femte ledd* gi nærmere

regler til henholdsvis utfylling, gjennomføring og avgrensning av bestemmelsene i kapittel 8c. Bestemmelsen åpner således for at de kontraktstyper som ikke er nærmere regulert i de øvrige bestemmelsene i kapittel 8c, kan reguleres ved forskrift. Det kan også vise seg at det oppstår behov for mer utførlige bestemmelser enn de som følger av kapittel 8c, eller at det oppstår andre praktiske spørsmål som trenger regulering. Forskriftshjemmelen er generell.

Flytting av kollektive pensjonsordninger

Til § 8c-2 (Flytting av kollektive pensjonsordninger)

Bestemmelsen er nærmere omtalt under del II kapittel 4.1.

Bestemmelsen angir i *første ledd* at §§ 8c-2 til 8c-10 skal gjelde når et foretak flytter en foretakspensjonsordning, innskuddspensjonsordning og kommunal pensjonsordning, som det er vist til ved henvisning til § 8c-1 bokstav a til c. I tillegg skal reglene gjelde når et foretak flytter kollektiv livrentteordning. Som nevnt skal reglene i §§ 8c-2 til 8c-10 også gjelde ved flytting av kommunal pensjonsordning. For å presisere at «foretak» også omfatter kommune eller foretak som har kommunal pensjonsordning, er det i første ledd annet punktum fastsatt at også disse skal regnes som foretak.

Det følger av § 8c-2 første ledd at reglene i §§ 8c-2 til 8c-10 ikke gjelder for alle kollektive pensjonsordninger, men kun for de som det er vist til i bestemmelsen. Dette innebærer at for eksempel kollektiv pensjonsforsikring for foreningsmedlemmer ikke omfattes.

Ved flytting av en kollektiv pensjonsordning som omfattes av bestemmelsen etter første ledd, er det et vilkår at hele ordningen omfattes av flyttingen. Dette følger av bestemmelsens *annet ledd*. Dette innebærer at alle medlemmene (arbeidstakere og pensjonister) må omfattes. Det vises til den foreslåtte endringen i lov om foretakspensjon § 8-7 nedenfor, som innebærer at annet og tredje ledd oppheves. Når det gjelder premiefond i foretakspensjonsordninger, legges det til grunn at premiefondsforskriften fortsatt vil gjelde. Premiefond som etter denne forskriften forvaltes separat vil ikke omfattes av flyttingen etter § 8c-2 annet ledd. For kommunale pensjonsordninger er det fastslått at ved flytting skal også oppsatte rettigheter med tilhørende midler omfattes. Det vises til omtale av §§ 8c-11 til 8c-13 nedenfor hva angår flytting for øvrig av individuelle rettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger.

Bestemmelsens *tredje ledd* regulerer flytting

som innebærer at et foretak trer ut av en konsernpensjonsordning etter lov om foretakspensjon kapittel 12, lov om innskuddspensjon kapittel 10 og lovforslaget § 8b-2. Det følger av bestemmelsen at foretaket og tilhørende gruppe av medlemmer skal skilles ut fra den felles pensjonsordningen ved flytting.

Til § 8c-3 (Rettigheter i den nye pensjonsordningen)

Bestemmelsen omhandler medlemmenes rettigheter i pensjonsordningen i mottakende pensjonsinnretning, og er nærmere omtalt ovenfor under del II kapittel 4.2.

Det følger av *første ledd* at arbeidstakernes og pensjonistenes, dvs. medlemmenes, rettigheter skal fastsettes i regelverket for den nye pensjonsordningen. Departementet viser til at det i prinsippet ikke vil foreligge en «ny» pensjonsordning, men at det er tale om en videreføring av den eksisterende pensjonsordningen etter flyttingen.

Etter *annet ledd* kan ikke regelverket inneholde bestemmelser som innebærer at arbeidstakernes opptjente rettigheter med tilhørende premiereserve, eller arbeidstakernes opptjente pensjonskapital reduseres. Pensjonistene skal sikres at pensjonsytelser med tilhørende premiereserve minst tilsvare den rett til ytelser som gjaldt før flyttingen. Det vises til § 8c-10 om anvendelsen av overførte midler, og omtalen av denne bestemmelsen nedenfor.

Endringer etter ellers gjeldende regler kan etter *tredje ledd* foretas i forbindelse med flytting, når det gjelder fremtidig opptjening av pensjon etter flyttingen, samt i forhold til forvaltning av pensjonsordningens midler som egen investeringsportefølje. Bestemmelser som omhandler disse områdene er for eksempel lov om foretakspensjon § 5-8 og lov om innskuddspensjon kapittel 11. Bestemmelsen har ikke til hensikt å gjøre endringer i ellers gjeldende regler på dette området. Således er bestemmelsen av en mer klargjørende enn praktisk karakter.

Til § 8c-4 (Medlemmenes uttalerett mv.)

Bestemmelsen har til hensikt å sikre medlemmenes krav på informasjon i forbindelse med flytting og rett til å uttale seg. I tillegg regulerer bestemmelsen styringsgruppens adgang til å uttale seg. Bestemmelsen er nærmere omtalt i del II avsnitt 4.3.4.

Etter *første ledd* er det foretaket som i første rekke har ansvar for at medlemmene mottar fullstendig informasjon om flyttingen og hvilke rettigheter, jf. § 8c-3, medlemmene vil få etter flyttingen. Avgi-

vende og mottakende pensjonsinnretning skal også påse at foretakets informasjon er korrekt og utfyllende. Avgivende og mottakende pensjonsinnretnings plikt innebærer at disse så langt det er mulig påser at foretakets informasjon vedrørende deres kontrakter er korrekt og utfyllende. Plikten til å informere medlemmene, inntre før foretaket «flytter» pensjonsordningen, dvs. før foretaket har sagt opp avtalen med avgivende selskap.

I tillegg til at medlemmene skal få informasjon om flyttingen mv., fastsetter *tredje ledd* i bestemmelsen at medlemmene også skal gis anledning til å uttale seg. Medlemmene omfatter både arbeidstakere og pensjonister. Bestemmelsen er ikke til hinder for at arbeidstakerorganisasjoner kan uttale seg på vegne av sine medlemmer, jf. tredje ledd annet punktum. Videre følger det at det kan fastsettes «annet» i tariffavtale, jf. tredje punktum. Det vises til at det i Hovedtariffavtalen for kommunal sektor kapittel 2 pkt. 2.1.8 blant annet er fastsatt særskilte prosedyreregler for flytting av pensjonsordning som utfyller bestemmelsene her.

I *annet ledd* er det fastsatt en særskilt regel om foreleggelsesplikt for styringsgruppen, og deres adgang til å uttale seg. Denne bestemmelsen vil bare gjelde for ordninger som har styringsgruppe etter lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon.

Til § 8c-5 (Oppsigelse. Flyttegebyr)

Bestemmelsen er nærmere omtalt i del II kapittel 4.4, og regulerer oppsigelsesfrist, risikoovergangstidspunkt og flyttegebyr.

Hovedregelen når det gjelder oppsigelsesfrist er to måneder, jf. *første ledd*. Bestemmelsen er ikke til hinder for at det i oppsigelsen angis et virkningstidspunkt som ligger mer enn to måneder frem i tid. Den er heller ikke til hinder for at partene i forbindelse med oppsigelsen kan bli enige om at avtalen skal opphøre på et tidligere tidspunkt. Oppsigelsen skal videre være skriftlig.

Skriftlighetskravet i bestemmelsens første ledd er ikke til hinder for at oppsigelsen kan oversendes elektronisk, jf. første ledd annet punktum. Det er et vilkår at det benyttes en betryggende metode som autentiserer avsender og sikrer meldingens innhold.

For kommunale pensjonsordninger som inngår i fellesordning for premieberegning etter § 8b-6, er det åpnet for å avtale at oppsigelse ikke utløper før ved første halvårs-, kvartals- eller årsskifte, jf. *annet ledd*. Hovedregelen om to måneders oppsigelsesfrist gjelder fortsatt, men dersom det er mer enn to måneder til avtalt oppsigelsestidspunkt når foreta-

ket sier opp kontrakten, vil oppsigelsesfristen i realiteten bli lenger.

Risikoovergangstidspunktet reguleres i *tredje ledd*. På tidspunktet for oppsigelsesfristens utløp går risikoen for de forsikrede over på mottagende pensjonsinnretning. Merk at risikoovergangstidspunktet således ikke alltid vil være samtidig med overføring av midler, jf. § 8c-6, som åpner for utsatt oppgjør for midler som overstiger NOK 300 millioner. Det vises også til den særlige reguleringen av risikoen for medlemmer som er uføre eller sykmeldte ved oppsigelsesfristens utløp, jf. § 8c-8.

Foretaket som flytter pensjonsordning, skal etter *fjerde ledd* belastes et flyttegebyr. Flyttegebyret skal dekke kostnader hos pensjonsinnretningen ved å avslutte kontrakten og overføre midlene til mottakende pensjonsinnretning. Det er ikke fastsatt en maksimumsstørrelse på flyttegebyret i lovteksten, men departementet tar sikte på å videreføre dagens grense på 5000 kroner med hjemmel i § 8c-5 fjerde ledd annet punktum.

Til § 8c-6 (Oppgjørsfrist)

Bestemmelsen er omtalt i del II kapittel 4.5. Fristen for å foreta oppgjør, dvs. for overføring av pensjonsordningens tilhørende midler til mottakende pensjonsinnretning, er todelt. Oppgjørsfristen reguleres i bestemmelsens *første ledd*. For midler inntil NOK 300 millioner er fristen satt til oppsigelsesfristens utløp. For midler som overstiger NOK 300 millioner er fristen satt til to måneder etter oppsigelsesfristens utløp. Det vises til bestemmelsen om oppgjørsmåte i § 8c-9. For øvrig vises det til bestemmelsen om risikoovergang i § 8c-5 tredje ledd, som knytter seg til oppsigelsesfristens utløp og ikke til tidspunktet for overføring av midlene.

Etter *annet ledd* er det åpnet for adgang til å avtale annen frist for etteroppgjør enn det som følger av første ledd. Dette er en etterfølgende finberegning av det som allerede er overført etter første ledd. Det vises i den forbindelse til § 8c-8 om beregning av premiereserve for uføreytelser.

Til § 8c-7 (Beregning av pensjonsordningens midler)

Bestemmelsen er omtalt i del II kapittel 4.6. Bestemmelsen fastsetter hvordan pensjonsordningens midler skal beregnes. *Første ledd* gir bestemmelser om hva som omfattes av pensjonsordningens midler når det gjelder ytelsesbaserte ordninger. Pensjonsordningens midler omfatter for det første premiereserve. Premiereserven sikrer retten til opptjent pensjon, og gjelder også for retten til opptjente uføre- og etterlatteytelser. For det andre

omfattes tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefondet. 75 prosent av kursreguleringsfondet blir etter gjeldende rett fordelt på de enkelte kontrakter ved årets utgang. Pensjonsordningens kursreserve må således tilsvare den andel som er tildelt på dette grunnlaget. Bestemmelsen gjør ikke endringer i gjeldende rett. Det vises for øvrig til at en pensjonsordnings midler ikke nødvendigvis vil omfatte alle de nevnte typer avsetninger. Dette gjelder for eksempel kommunale pensjonsordninger, som ikke har et pensjonistenes overskuddsfond, jf. omtale ovenfor til forslaget § 8b-11.

For det tredje skal pensjonsordningens andel av overskudd i flytteåret omfattes. Dette innebærer at pensjonsordningen skal ha sin andel av årets overskudd fra årets begynnelse og frem til oppsigelsesfristens utløp, jf. bestemmelsens *tredje ledd*.

Annet ledd regulerer innskuddspensjonsordninger. En innskuddspensjonsordnings midler omfatter pensjonskapitalen og innskuddsfondet. I tillegg omfattes også pensjonsordningens andel av overskudd i flytteåret. På samme måte som for ytelsesbaserte ordninger vil dette være pensjonsordningens andel av overskudd i flytteåret frem til oppsigelsesfristens utløp. Dette er regulert i bestemmelsens *tredje ledd*.

Tredje ledd fastsetter at det er den forsikrings tekniske beregnede verdi av pensjonsordningens midler etter første og annet ledd som skal legges til grunn ved beregningen. Det åpnes for at det kan tas utgangspunkt i kontoutskriften for siste regnskapsår. Dette forutsetter at det må tas hensyn til senere endringer i tiden frem til oppsigelsesfristens utløp. Tredje ledd siste punktum fastsetter en bestemmelse om beregning av pensjonsordningens overskudd, jf. omtale ovenfor.

Fjerde ledd regulerer beregningen i tilfeller hvor pensjonsordningens midler forvaltes i egen eller egne investeringsporteføljer. I disse tilfellene legges markedsverdien ved utløpet av oppsigelsesfristen til grunn for beregningen. Det samme gjelder avkastnings- og verdisikringsgarantier knyttet til de ulike porteføljene. Fjerde ledd siste punktum om at lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd gjelder tilsvarende, får bare anvendelse på ytelsesbasert foretakspensjonsordning med investeringsvalg.

Til § 8c-8 (Premiereserve for uføreytelser)

Premiereserve for uføreytelser er regulert særskilt i § 8c-8. Bestemmelsen er nærmere omtalt under del II kapittel 4.7.

Premiereserve for medlemmer som er blitt uføre før utløpet av oppsigelsesfristen reguleres i *første*

ledd. Hovedregelen er at premiereserven skal tilsvare full avsetning beregnet etter avgivende selskaps beregningsgrunnlag. For nærmere beskrivelse av hva som menes med «full avsetning» vises det til departementets omtale av bestemmelsen i del II avsnitt 4.7.4. Dersom uføregraden blir fastsatt etter utløpet av oppsigelsesfristen, skal denne legges til grunn. Dette åpner for at det må finne sted et etteroppgjør.

Premiereserve for medlemmer som er *sykmeldte* ved oppsigelsesfristens utløp, er nærmere regulert i bestemmelsens *annet ledd*. Slike medlemmer skal anses som uføre dersom sykdommen innen ett år etter utløpet av oppsigelsesfristen har gitt rett til rehabiliterings- og attføringspenger eller uføreytelser. Bestemmelsen regulerer risikoovergangen fra avgivende til mottakende pensjonsinnretning. Etter denne bestemmelsen er det således avgivende pensjonsinnretning som må bære risikoen for uføreavsetninger for sykmeldte som faller inn under denne bestemmelsen. Det vises til at dette fraviker den generelle bestemmelsen i § 8c-5 tredje ledd.

Pensjonsinnretningene kan seg i mellom avtale en annen frist enn ettårsfristen i annet ledd. Dette følger av bestemmelsens *tredje ledd*. Det fastsettes imidlertid at en slik avtale ikke berører foretakets eller de forsikredes rettigheter overfor avgivende pensjonsinnretning. Dette betyr at foretaket og de som er forsikret i pensjonsordningen kan forholde seg til avgivende pensjonsinnretning etter bestemmelsen i annet ledd. Avgivende pensjonsinnretning kan imidlertid unngå slike krav ved at foretaket samtykker i at mottakende pensjonsinnretning overtar risikoen, jf. tredje ledd annet punktum.

Til § 8c-9 (Oppgjørsmåte)

Bestemmelsen er omtalt i del II kapittel 4.8, og inneholder regler for hvordan oppgjøret mellom pensjonsinnretningene skal foretas.

Midlene som skal overføres, er beregnet etter reglene i § 8c-7 og § 8c-8, jf. omtale ovenfor. Midlene skal overføres i penger, jf. *første ledd*. Unntatt fra kravet om at midlene skal overføres i penger, er midler plassert i egen investeringsportefølje. Dette må imidlertid avtales mellom pensjonsinnretningene.

Dersom midlene overføres etter at oppsigelsesfristen er utløpt, jf. for eksempel bestemmelsen om utsatt oppgjør for midler som overstiger NOK 300 millioner i § 8c-6, skal avgivende pensjonsinnretning svare avkastning av midlene frem til de blir overført, jf. bestemmelsens *annet ledd*. Avkastningen skal beregnes etter renten på folioinnskudd i Norges Bank tillagt to prosentenheter. Pensjons-

innretningene står imidlertid fritt til å avtale en høyere rente.

Til § 8c-10 (Anvendelse av overførte midler)

Bestemmelsen fastsetter hvordan de overførte midlene skal anvendes i mottakende pensjonsinnretning. Bestemmelsen er nærmere omtalt i del II kapittel 4.9.

Bestemmelsens første til fjerde ledd har regler for anvendelse av henholdsvis premiereserve, tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefond. I tillegg reguleres de tilfeller hvor det enten foreligger manglende eller overskytende premiereserve i mottakende pensjonsinnretning. De nevnte bestemmelsene vil kun få anvendelse for ytelsesbaserte foretakspensjonsordninger. Anvendelse av pensjonskapital og innskuddsfond i innskuddspensjonsordninger er regulert særskilt i femte ledd.

Premiereserven skal etter bestemmelsens *første ledd* brukes til å sikre medlemmenes og pensjonistenes rettigheter i samsvar med regelverket for pensjonsordningen i mottakende pensjonsinnretning og mottakende pensjonsinnretnings beregningsgrunnlag. Det vises til § 8c-3 annet ledd som fastsetter at opptjente rettigheter ikke kan reduseres. Det er altså beregningsgrunnlaget i mottakende selskap som skal legges til grunn ved avsetning av premiereserve til sikring av medlemmenes rettigheter. Dersom dette avviker fra avgivende selskaps beregningsgrunnlag, vil avsetningskravet kunne skille seg fra det tidligere avsetningskravet som gjaldt i avgivende pensjonsinnretning. Tilfeller hvor dette fører til at det foreligger manglende eller overskytende premiereserve etter overføringen, er nærmere regulert i bestemmelsens tredje og fjerde ledd, jf. nedenfor.

Tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefond skal fortsatt være del av pensjonsordningens midler, jf. *annet ledd*. Disse avsetningene skal behandles etter ellers gjeldende regler. Bestemmelsen har ikke til hensikt å gjøre endringer i de regler som gjelder for disse typene av avsetninger. Når det gjelder kursreserve, vises det til at det etter Kredittilsynets rundskriv nr. 36/94 er lagt til grunn at kursreserve kan gjøres om til tilleggsavsetninger ved flytting av kontrakt til mottakende pensjonsinnretning. Departementet legger som sagt til grunn at bestemmelsen i § 8c-10 annet ledd ikke innebærer endring i forhold til de regler som gjelder for overføring av kursreserve ved flytting av pensjonsordning. Det vises til at departementet med hjemmel i § 8c-1 femte ledd kan gi nærmere regler til utfylling av bestemmelse-

ne, og at dette også vil gjelde i forhold til kursreserve og behandlingen av denne i forbindelse med flytting.

Som nevnt under omtalen av § 8c-2 annet ledd ovenfor, er det lagt til grunn at der premiefondet er underlagt særskilt forvaltning etter premiefondsfor-skriften § 4, følger premiefondet ikke med ved flytting av pensjonsordningen.

Som nevnt ovenfor, kan tilfeller hvor beregningsgrunnlaget i mottakende og avgivende pensjonsinnretning skiller seg fra hverandre, innebære at avsetningskravene blir ulike. *Tredje ledd* regulerer tilfeller hvor dette fører til at det foreligger for lite premiereserve til å sikre rettighetene til medlemmene og pensjonistene. Manglende premiereserve skal i så fall overføres fra premiefondet. Dersom dette ikke er tilstrekkelig til å dekke opp den manglende premiereserve, skal resten dekkes ved overføring fra enten tilleggsavsetninger eller ved innbetaling fra foretaket. Det vises for øvrig til § 8c-3 annet ledd.

Ulike beregningsgrunnlag i avgivende og mottakende pensjonsinnretning kan også føre til at det foreligger en større premiereserve enn det som er nødvendig for å sikre medlemmenes og pensjonistenes rettigheter. Slike tilfeller reguleres av bestemmelsens *fjerde ledd*. Eventuell overskytende premiereserve skal i så fall benyttes til engangspremie for tillegg til pensjonsytelsene. Dette gjelder rettigheter opptjent av både arbeidstakere og pensjonister, jf. fjerde ledd første punktum. Dette kan gjøres ved at den overskytende premiereserven finansierer en løpende ytelse som kommer i tillegg til den ytelsen som det allerede er betalt inn premie for.

I kommunale pensjonsordninger skal overskytende premiereserve imidlertid overføres til premiefondet. Dette har sammenheng med at både pensjonsgrunnlaget, oppsatte rettigheter og pensjonsytelser lønns- og G-reguleres årlig.

Femte ledd fastsetter at pensjonskapital og innskuddsfond i innskuddspensjonsordninger skal forvaltes i mottakende pensjonsinnretning etter at midlene er overført. Forvaltningen skal foretas i samsvar med regelverket for pensjonsordningen i mottakende pensjonsinnretning og beregningsgrunnlaget som eventuelt ligger til grunn for regelverket. Forskrift 10. november 1994 nr. 1000 om meldeplikt for forsikringstekniske beregningsgrunnlag gjelder etter § 1 for livsforsikringselskaper som har tillatelse til å drive livsforsikringsvirksomhet her i riket etter forsikringsvirksomhetsloven § 2–1 eller § 12–1 (bokstav a) og skadeforsikringselskaper som er etablert her i riket og som har tillatelse til å overta livsforsikringer etter forsik-

ringsvirksomhetsloven § 1–2 tredje ledd. Etter forskriften § 2 pålegges disse selskapene meldeplikt til Kredittilsynet av det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget som gjelder for livsforsikringskontraktene selskapet inngår. Slik meldeplikt er således ikke pålagt banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond. For pensjonsordninger som flyttes til slike institusjoner vil det således ikke foreligge beregningsgrunnlag. I § 11 i forskrift 19. februar 1993 om forsikringsvirksomhetslovens anvendelse på pensjonskasser og pensjonsfond er det fastsatt at før en privat pensjonskasse kan begynne sin virksomhet, må premietariffen (beregningssgrunnlaget) være godkjent av Kredittilsynet. Beregningsgrunnlaget kan heller ikke endres uten slik godkjenning. Det samme gjelder for kommunal pensjonskasse, jf. § 25 i samme forskrift.

Flytting av pensjonsrettigheter utgått fra kollektive ordninger

Til § 8c-11 (Flytting sammen med pensjonsordningen)

Det vises til nærmere omtale i del II kapittel 5.1.

Bestemmelsene i §§ 8c-11 til 8c-13 regulerer flytting av individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive ordninger, som vil omfatte oppsatte rettigheter utgått fra kommunale pensjonsordninger, fripoliser utgått fra foretakspensjonsordninger eller kollektive livrenteordninger og pensjonskapitalbevis utgått fra innskuddspensjonsordninger. Felles for slike rettigheter er at de oppstår i det et medlem slutter i foretaket uten rett til straks begynnende pensjon. De opptjente rettighetene som foreligger på dette tidspunktet blir således sikret i form av oppsatte rettigheter, fripolise eller pensjonskapitalbevis.

Bestemmelsen i § 8c-11 regulerer i hvilke tilfeller en individuell rettighet utgått fra en kollektiv pensjonsordning flyttes sammen med en eventuell flytting av pensjonsordningen.

Første ledd regulerer oppsatte rettigheter i kommunale pensjonsordninger. Det vises til § 8c-2 annet ledd annet punktum. Oppsatte rettigheter med tilhørende midler skal etter *første ledd* overføres sammen med flytting av kommunal pensjonsordning til en annen pensjonsinnretning. Ved slik overføring er det fastsatt at enkelte bestemmelser som regulerer flytting av kollektive pensjonsordninger skal gjelde tilsvarende. Dette er for det første § 8c-3 om medlemmenes rettigheter i den nye pensjonsordningen. De oppsatte rettighetene skal etter denne bestemmelsens anvendelse fremgå av regelverket for pensjonsordningen i mottakende pensjonsinnretning, og de kan etter annet ledd ikke reduse-

res. Paragraf 8c-3 tredje ledd om endring av regelverket med virkning for fremtidig opptjening av rettigheter kan få betydning for oppsatte rettigheter dersom for eksempel arbeidstakeren tiltrer stilling hos arbeidsgiveren hvor den oppsatte rettighet er opptjent, og igjen blir medlem av pensjonsordningen.

Videre skal § 8c-5 tredje ledd om risikoovergangstidspunktet gjelde tilsvarende. Dette innebærer at risikoen for den oppsatte rettigheten som følger med ved flytting av kommunal pensjonsordning, går over på mottakende pensjonsinnretning når oppsigelsesfristen utløper. Foretaket belastes flyttegebyret, jf. henvisningen til § 8c-5 fjerde ledd.

Beregningen av midlene skal foretas etter reglene i § 8c-7 første, tredje og fjerde ledd, som regulerer henholdsvis hvilke midler som omfattes, hvordan verdien skal beregnes i tilfeller hvor midlene forvaltes på vanlig måte, eller i investeringsporteføljer. Det vises for øvrig til omtalen av § 8c-7 ovenfor og under del II kapittel 4.6. De særskilte regler for premiereserve for uføreytelser i § 8c-8 skal også gjelde tilsvarende. Det vises til omtale av denne bestemmelsen ovenfor og under del II kapittel 4.7.

Oppgjøret skal foregå etter de vanlige regler om oppgjørsmåten i § 8c-9. Det vises til omtalen ovenfor og under del II kapittel 4.8.

Endelig skal midlene anvendes etter de vanlige reglene for anvendelse av overførte midler i § 8c-10 første til fjerde ledd. Det vises til omtale av bestemmelsen ovenfor og i del II kapittel 4.9.

Annet ledd fastsetter at ved flytting av andre kollektive pensjonsordninger enn kommunale pensjonsordninger, dvs. private ytelsesbaserte eller innskuddsbaserte ordninger, overføres *ikke* individuelle rettigheter utgått fra disse sammen med disse pensjonsordningene. Unntaket er dersom innehaveren av rettighetene krever det etter bestemmelsen i § 8c-13, jf. omtale nedenfor.

Til § 8c-12 (Flytting ved medregning av tidligere tjenestetid)

I lov om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13 som bestemmelsen viser til, reguleres medregning av tidligere tjenestetid. Slik medregning innebærer at tidligere tjenestetid og opptjent pensjon i annen privat pensjonsordning legges til grunn for opptjening i foretakspensjonsordning som arbeidstakeren blir medlem i. Paragraf 8c-12 fastsetter at lov om foretakspensjons regler om medregning i §§ 4–11 til 4–13 skal gjelde i de tilfeller hvor en arbeidstaker blir medlem av en pensjonsordning som har bestemmelser i regelverket om medregning av tidligere tjenestetid. Det vises til forslag til endringer i disse bestemmelsene, jf. nedenfor.

Bestemmelsen regulerer videre beregningen av midlene som skal overføres. § 8c-7 første, tredje og fjerde ledd skal gjelde tilsvarende. Dette tilsvarer bestemmelsene om beregning av midler i ytelsesbaserte pensjonsordninger, og regulerer nærmere bestemt hva som omfattes og hvordan beregningen skal foretas.

Bestemmelsen i § 8c-5 fjerde ledd om flyttegebyr skal gjelde så langt den passer. Dette betyr at fripoliseinnehaveren skal betale flyttegebyr. Dette vil være det gebyr som betales for individuelle kontrakter. Det vises i den forbindelse til at arbeidstaker må samtykke for at medregning skal finne sted, jf. lov om foretakspensjon § 4–11 tredje ledd.

Oppgjøret skal skje etter reglene i § 8c-9 så langt de passer. Det vises til omtale av denne bestemmelsen ovenfor. Den utsatte oppgjørsfristen som gjelder ved beløp over NOK 300 millioner vil ikke få anvendelse ved overføring av midler opp-tjent på grunnlag av tidligere tjenestetid i annen privat pensjonsordning, da midlene aldri vil overstige dette beløpet.

Bestemmelsene i § 8c-10 første til fjerde ledd om anvendelse av overførte midler skal likeledes gjelde så langt de passer. Det vises til omtale av bestemmelsen ovenfor og i del II kapittel 4.9. I den grad henvisningen til § 8c-10 vil gi et annet resultat enn lov om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13, vil de sistnevnte bestemmelser være avgjørende.

§ 8c-12 er for øvrig omtalt i del II kapittel 5.2.

Til § 8c-13 (Flytting av fripolise og pensjonskapitalbevis)

Bestemmelsen regulerer individuell flytterett for innehaveren av fripolise og pensjonskapitalbevis, jf. *første ledd*. Bestemmelsen er nærmere omtalt i del II kapittel 5.3. Det vises for øvrig til § 8c-11 annet ledd og omtale ovenfor.

Ved flytting av fripolise eller pensjonskapitalbevis skal for det første bestemmelsen om oppsigelsesfrist i § 8c-5 første ledd gjelde tilsvarende. Dette innebærer at hovedregelen om to måneders oppsigelsesfrist, og krav om at det skal være skriftlig oppsigelse, kommer til anvendelse ved slik flytting. Det vises for øvrig til omtale av § 8c-5 første ledd ovenfor.

Videre skal bestemmelsene om risikoovergang og flyttegebyr i § 8c-5 tredje og fjerde ledd gjelde tilsvarende ved flytting som omfattes av § 8c-13. Dette følger av bestemmelsens *annet ledd*. Mottakende pensjonsinnretning overtar således risikoen ved oppsigelsesfristens utløp. Innehaveren av fripolisen og pensjonskapitalbeviset skal videre belastes et flyttegebyr. Det vises til omtale av bestemmelsen

om flyttegebyr i § 8c-5 fjerde ledd ovenfor. Oppgjørsfristen reguleres av § 8c-6. På samme måte som ved overføring av midler i forbindelse med medregning etter lov om foretakspensjon, jf. omtale av § 8c-12 ovenfor, vil den utsatte oppgjørsfristen ikke komme til anvendelse. Midler tilknyttet fripolise og pensjonskapitalbevis vil ikke utgjøre et beløp som svarer til beløpsgrensen på NOK 300 millioner som er vilkåret for utsatt oppgjør. Midlene må således overføres ved oppsigelsesfristens utløp.

Det fastsettes i *tredje ledd* at beregningen av midlene skal foretas etter reglene i § 8c-7. Første, tredje og fjerde ledd vil gjelde for fripoliser, da dette er bestemmelser som gjelder for ytelsesbaserte ordninger. Annet og eventuelt fjerde ledd vil gjelde for pensjonskapitalbevis. Det vises til omtale av § 8c-7 ovenfor.

Ved beregning av premiereserve for uføreytelse ved flytting i medhold av § 8c-13, skal § 8c-8 gjelde tilsvarende. Dette følger av tredje ledd. Det vises til omtale av bestemmelsen ovenfor og i del II kapittel 4.7.

Endelig skal § 8c-10 om anvendelse av de overførte midlene i mottakende pensjonsinnretning gjelde tilsvarende. Det følger av § 8c-13 tredje ledd at dette imidlertid ikke gjelder § 8c-10 tredje ledd. Denne bestemmelsen regulerer tilfeller med manglende premiereserve. Dette innebærer at fripoliseinnehaveren ikke sikres høyere ytelse enn det den overførte premiereserve er tilstrekkelig til å dekke. For øvrig vises det til omtale av § 8c-10 ovenfor og i del II kapittel 4.9.

Flytting av individuelle pensjonsavtaler

Til § 8c-14 (Flytteretten)

Bestemmelsen er nærmere omtalt i del II kapittel 6. Den regulerer flytting av individuelle pensjonsavtaler etter skatteforskriften. Individuelle kapitalforsikringsprodukter reguleres ikke nærmere. «Flytting» av slike kontrakter blir i praksis håndtert som gjenkjøp. Det vises til omtale av denne avgrensningen i del II kapittel 6 jf. kapittel 3.

Det fastslås i *første ledd* at den som har en individuell pensjonsavtale eller en individuell livrenteforsikring, kan flytte kontrakten til en annen pensjonsinnretning. Individuelle pensjonsavtaler og individuelle livrenteforsikringer er definert i skatteforskriften, henholdsvis i § 6–47 og § 5–41. Det følger av den generelle bestemmelsen om flytting i § 8c-1 annet ledd at flytting bare kan foretas til en «tilsvarende kontrakt». Dette innebærer for individuelle pensjonsavtaler at disse bare kan flyttes til en annen individuell pensjonsavtale etter § 6–47 i skatteforsk-

riften, og at individuelle livrenteforsikringer bare kan flyttes til en annen livrenteforsikring etter § 5–41 i skatteforskriften.

Annet ledd fastsetter at bestemmelsene om oppsigelsesfrist, risikoovergang og flyttegebyr i § 8c-5 første, tredje og fjerde ledd skal gjelde tilsvarende. Dette gjelder også bestemmelsen om oppgjørsfrist i § 8c-6. Dette betyr at individuelle pensjonsavtaler og livrenteforsikringer kan sies opp skriftlig med en frist på to måneder. Risikoen går over fra avgivende til mottakende pensjonsinnretning ved oppsigelsesfristens utløp, og innehaveren av forsikringen skal belastes et flyttegebyr. Oppgjøret skal foretas innen oppsigelsesfristens utløp. Den utsatte oppgjørsfristen vil ikke komme til anvendelse pga. den begrensede størrelsen på de midlene som skal overføres, jf. også ovenfor i omtalen av §§ 8c-12 og 8c-13. Det vises for øvrig til omtalen av §§ 8c-5 og 8c-6 ovenfor. Departementet vil i forskrift ta sikte på å videreføre dagens bestemmelse om flyttegebyr på maksimalt 200 kroner for individuelle kontrakter.

Beregning av midlene som skal overføres og oppgjøret skal etter *tredje ledd* foretas etter bestemmelsene i henholdsvis § 8c-7, § 8c-8 og § 8c-9. Det vises til omtale av disse bestemmelsene ovenfor, og i del II kapittel 4.6, 4.7 og 4.8.

Av *fjerde ledd* følger det at § 8c-10 første og annet ledd om anvendelse av overført premiereserve og øvrige avsetninger skal gjelde ved flytting av individuelle pensjonsavtaler og livrenteforsikringer. Fjerde ledd regulerer for øvrig situasjoner hvor det enten foreligger for lite premiereserve til å sikre rettighetene etter den nye kontrakten, eller overskytende premiereserve. Overskytende premiereserve skal benyttes til å øke ytelsene. Forsikringstakeren kan imidlertid kreve at midlene overføres til premiefond. Ved manglende premiereserve, kan den manglende premiereserven overføres fra premiefondet. Dersom dette ikke er tilstrekkelig, kan midlene overføres fra tilleggsavsetningene knyttet til kontrakten.

Etter *femte ledd* skal en eventuell begunstiget under pensjonsavtalen underrettes om flyttingen.

Sjette ledd regulerer avgivende pensjonsinnretnings adgang til å ta forbehold om at det skal beregnes et fradrag i premiereserven, såkalt seleksjonsfradrag, ved flytting av kontrakter som omfattes av § 8c-14. Selskapet vil dermed ha adgang til å ta forbehold i forsikringsavtalen om at de vil kreve seleksjonsfradrag ved flytting av forsikringen. Det kan bare kreves seleksjonsfradrag hvis mottakende pensjonsinnretning legger til grunn en ny helseprøving av forsikrede. Seleksjonsfradrag vil således bare være aktuelt for de forsikringsavtaler hvor helse-

prøving vil være relevant. Departementet kan etter tredje punktum gi nærmere regler. Departementet vil med hjemmel i denne bestemmelsen kunne fastsette nærmere regler om for eksempel beregningen av seleksjonsfradraget.

Til lovvedtakets romertall II

Til endringer i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon

Til § 4–11 annet ledd

Endringen innebærer at «og et motsvarende fradrag i pensjonsytelsen beregnet etter reglene i § 4–12» strykes. Endringen er omtalt i del II kapittel 5.2.

Endringen vil innebære at bestemmelsen i § 4–11 annet ledd om gjennomføringen av medregning i foretakspensjonsordning vil fremstå som klarere. Det vises til at medregning av tidligere tjenestetid og opptjent pensjon innebærer at ytelsene for medlemmet skal regnes ut fra summen av tjenestetiden i den nye ordningen og tjenestetid som er beregnet ut fra de overførte midlene fra den tidligere pensjonsordningen. Medregning innebærer ikke at det skal foretas fradrag i pensjonsytelsene, og § 4–11 annet ledd har derfor fremstått som noe uklar. På denne bakgrunn er bestemmelsen foreslått endret.

Til § 4–11 tredje ledd

Endringen innebærer at henvisningen til forsikringsvirksomhetsloven § 7–8 og tilhørende forskrifter, erstattes med en henvisning til forsikringsvirksomhetsloven kapittel 8c.

Til § 4–12 tredje ledd

Endringen innebærer at tredje ledd strykes. Den er nærmere omtalt i del II kapittel 5.2.

Tredje ledd lyder: «Fradraget i pensjonsytelsene settes lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen, men ikke mer enn de ytelser i den nye ordningen som svarer til den tidligere tjenestetid». Som det fremgår, regulerer også denne bestemmelsen et fradrag i pensjonsytelsene. Det vises til begrunnelsen for endringen i § 4–11 som er omtalt ovenfor, og som også vil gjelde for opphevelsen av § 4–12.

Til § 8–7 annet og tredje ledd

Endringen er omtalt i del II kapittel 4.1, og innebærer at annet og tredje ledd oppheves.

§ 8–7 annet og tredje ledd regulerer adgangen

Om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

til å holde midler til sikring av løpende pensjoner (dvs. pensjoner under utbetaling) utenfor ved en flytting av pensjonsordningen. Det vises til kravet i § 8c-2 annet ledd om at flytting av en kollektiv pensjonsordning skal omfatte *hele* ordningen. Som en følge av dette kravet, må § 8–7 annet og tredje ledd oppheves.

Til § 9–3 nytt femte ledd

Endringen innebærer at det i tilfeller av medregning etter lov om foretakspensjon §§ 4–11 og 4–12, tas hensyn til tidligere opptjente rettigheter og overførte midler til sikring av disse rettighetene ved premieberegningen. Det vises til § 8b-7 første ledd og tilsvarende bestemmelse for medregning i kommunale pensjonsordninger.

Til § 16–2 syvende ledd

Endringen er av rent teknisk karakter, og endrer en uriktig henvisning til § 4–7 første ledd annet punktum til tredje punktum.

Til lovvedtakets romertall III

Til endringer i lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven)

Til § 5–30 fjerde ledd

Det vises til nærmere omtale av bestemmelsen i del I avsnitt 13.2.

Til lovvedtakets romertall IV

Det følger av *nummer 1* at loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan fastsette at de enkelte bestemmelser kan settes i kraft til forskjellig tid. Det tas sikte på at lovforslaget kapittel 8b trer i kraft 1. januar 2004 av hensyn til konkurransen på markedet for kommunale pensjonsordninger.

Kongen kan gi overgangsregler, jf. *nummer 2*. Lovforslaget kapittel 8b forutsetter at dispensasjoner som er gitt KLP og de private livsforsikringselskapene skal falle bort. Departementet legger til grunn at en har hjemmel til å trekke de gitte dispensasjoner i medhold av alminnelige forvaltningsrettslige regler. Uavhengig av dette finner departementet at det kan gis nærmere regler om tilbakekall i overgangsreglene, dersom dette finnes hensiktsmessig.

Finansdepartementet

t i l r å r:

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.).

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r:

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.) i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag

til lov om endringer i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (kommunale pensjonsordninger mv.)

I

I lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet gjøres følgende endringer:

§ 1–1 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:
Reglene i kapittel 8c gjelder også for banker og forvaltningsselskap for verdipapirfond.

Gjeldende annet punktum blir nytt tredje punktum.

§ 7–8 oppheves.

Nytt kapittel 8b skal lyde:

Kapittel 8b. Kommunale pensjonsordninger

§ 8b-1. (Virkeområde)

Bestemmelsene i dette kapittel gjelder

- a. pensjonsordninger med ytelsesbasert pensjon opprettet i livsforsikringsselskap eller i pensjonskasse av kommunal arbeidsgiver som er bundet av hovedtariffavtale inngått mellom arbeidsgiver- og arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor, eller av tariffavtale med tilsvarende krav til pensjonsordning for kommunal arbeidsgiver,
- b. tilsvarende pensjonsordninger for statlige helseforetak og andre statlige foretak,
- c. tilsvarende pensjonsordninger for foretak hvor en kommune har den bestemmende innflytelse eller har eller har hatt en kommunal eierandel, eller som har nær tilknytning til en kommune.

Som kommunal pensjonsordning regnes her pensjonsordning som omfattes av første ledd.

Departementet kan fastsette nærmere regler til utfylling og avgrensning av bestemmelsene i kapitlet her.

§ 8b-2. (Kommunale konsernlignende forhold)

En kommune og ett eller flere foretak hvor kommunen har bestemmende innflytelse, eller flere slike foretak, kan opprette felles pensjonsordning. Foretak som kommunen har eller har hatt en

eierandel i, eller som har nær tilknytning til kommunen, kan inngå i en slik felles pensjonsordning.

Pensjonsordningen kan i samsvar med bestemmelsene i § 8b-6 anses som fellesordning for premieberegning. For øvrig gjelder lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon §§ 12–3 og 12–4 tilsvarende så langt det passer.

Ved opphør av tilknytningen til konsernforholdet gjelder lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon §§ 12–5 til 12–7 tilsvarende.

§ 8b-3. (Kommunal bransje)

Et livsforsikringsselskap som driver virksomhet knyttet til både kommunale og andre kollektive pensjonsordninger, skal behandle de kommunale pensjonsordningene som egen bransje. Det skal føres eget regnskap for bransjen.

§ 8b-4. (Årets premier)

Årlig premie for en pensjonsordning skal tilsvare summen av ordinær årspremie, reguleringspremie og særskilte engangspremier for ytelser som ikke kan premiesettes på forhånd.

Premier beregnes etter reglene i § 8b-5, jf. §§ 8b-7 og 8b-8, for så vidt annet ikke følger av reglene i § 8b-6 om fellesordning for premieberegning.

§ 8b-5. (Premieberegning)

Pensjonsordningen skal årlig tilføres en premie som etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene vil opptjene i løpet av året, med tillegg av årets risikopremier og kostnader for tjenester (ordinær årspremie). Premie for hvert år beregnes ved årets begynnelse og senere i året i takt med lønnsutviklingen.

Pensjonsordningen skal i tillegg hvert år tilføres premie til dekning av oppreguleringen i løpet av året av opptjente pensjonsrettigheter og løpende pensjoner (reguleringspremie). Reguleringspremie beregnes på tidspunktet for oppreguleringen ut fra lønnsutviklingen i løpet av året og reguleringen av pensjoner under utbetaling og opptjent rett til pensjon til medlemmer som har fratrudd sin stilling uten rett til utbetaling av pensjon, i samsvar med endringen av folketrygdens grunnbeløp.

Pensjonsordningen skal også hvert år tilføres premie til dekning av andre pensjonsrettigheter som medlemmene i tilfelle får i løpet av året, og som ikke kan premiesettes på forhånd ut fra forsikringstekniske beregninger. Slik premie beregnes på det tidspunktet pensjonsrettighetene oppstår.

Ved beregninger av premie etter reglene i paragrafen her skal det gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som, ut fra til enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt fra folketrygden (beregnet folketrygd). Departementet kan gi nærmere regler om fastsettelse av beregnet folketrygd.

§ 8b-6. (Fellesordning for premieberegning)

Bestemmelsene i §§ 7-5 og 7-6 er ikke til hinder for at det opprettes fellesordninger som består av flere pensjonsordninger, for at premie for de enkelte pensjonsordninger som inngår i en fellesordning, skal bli fastsatt ved beregning basert på prinsipper som vil motvirke at pensjonskostnadene for de enkelte medlemmene for tilsvarende pensjonsrettigheter vil variere med medlemmenes kjønn og alder.

En fellesordning opprettet i henhold til første ledd, skal hvert år tilføres premier tilsvarende summen av ordinær årspremie fastsatt etter forsikringstekniske beregninger for samtlige pensjonsordninger som inngår i fellesordningen. Den enkelte pensjonsordnings andel av samlet ordinær årspremie til fellesordningen beregnes ut fra forholdet mellom samlet pensjonsgrunnlag for medlemmene i hver av pensjonsordningene, med mindre det er fastsatt i forsikringsvilkårene for pensjonsordningene i fellesordningen at beregningen i stedet skal foretas ut fra brutto alderspensjonsytelse fratrukket beregnet ytelse fra folketrygden for samtlige medlemmer i hver av pensjonsordningene. Kostnader for tjenester kan beregnes og belastes særskilt for hver pensjonsordning.

Opptas en arbeidstaker som medlem av en pensjonsordning i løpet av et forsikringsår, belastes pensjonsordningen med en tilleggspremie for den delen av året som da gjenstår. Tillegget skal beregnes ut fra pensjonsordningens andel av samlet ordinær årspremie til fellesordningen og den prosentvise økningen av pensjonsordningens samlede grunnlag for beregning av premie etter annet ledd annet punktum som det nye medlemmet representerer. Avvik fra forsikringsteknisk beregnet premie inngår ved beregningen av ordinær årspremie til fellesordningen i det etterfølgende året.

Dersom det i løpet av et forsikringsår opptas en ny pensjonsordning i en fellesordning, skal den ordinære årspremie for pensjonsordningen for resten

av året beregnes ut fra den samlede ordinære årspremie til fellesordningen som er beregnet for dette året, og den prosentvise økningen av det samlede grunnlaget for beregning av premie etter annet ledd annet punktum som pensjonsordningen medfører.

En fellesordning skal hvert år tilføres reguleringspremier tilsvarende summen av årlige reguleringspremier etter § 8b-5 annet ledd for samtlige pensjonsordninger som inngår i fellesordningen. Den enkelte pensjonsordnings andel av samlet reguleringspremie til fellesordningen beregnes ut fra forholdet mellom samlet premiereserve for hver av pensjonsordningene på tidspunktet for oppregulering av pensjonsrettighetene. Kostnader for tjenester kan beregnes og belastes særskilt for hver pensjonsordning.

Det skal fastsettes i forsikringsavtalen om premier som nevnt i § 8b-5 tredje ledd skal beregnes særskilt for hver pensjonsordning eller helt eller delvis ved gjennomsnittsberegning som nevnt i annet ledd.

Departementet kan fastsette nærmere regler om fellesordninger for premieberegning.

§ 8b-7. (Premieberegning ut fra lineær opptjening mv.)

Ved beregning av pensjonsordningenes premier skal det legges til grunn at medlemmenes rett til pensjon opptjenes lineært fra tidspunktet for medlemskap i pensjonsordningen og frem til en pensjonsalder på 67 år eller annen særaldersgrense. Skal tidligere tjenestetid fra statlig eller annen kommunal pensjonsordning medregnes, regnes tidspunktet for medlemskap fra et tilsvarende tidligere tidspunkt.

Lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon § 9-3 gjelder tilsvarende.

Dersom et medlem gjør bruk av rett til å fratrukke rett til utbetaling av pensjon før nådd pensjonsalder, skal det kreves tilleggspremie som nevnt i § 8b-5 tredje ledd.

§ 8b-8. (Endring i forutsetningene for det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget)

Viser det seg at fradraget i pensjonsytelsene for ytelser utbetalt av folketrygden blir mindre enn lagt til grunn ved premieberegningen, skal det beregnes tilleggspremie etter § 8b-5 tredje ledd til dekning av differansen. Det gjelder også dersom årsaken er endring i regelverket for folketrygden som medfører at ytelsene fra folketrygden reduseres eller vil bli redusert. Blir fradraget for ytelser fra folketrygden større enn lagt til grunn ved premieberegningen, skal overskytende premiereserve tilføres premiefondet.

Viser det seg ellers at vesentlige forutsetninger for beregningsgrunnlag som er benyttet ved beregning av premier i tidligere år svikter, skal det fastsettes nytt beregningsgrunnlag og i tilfelle endrede vilkår for pensjonsordningen. Forbehold om rett til endring av premie i slike tilfelle skal fremgå av vilkårene for pensjonsordningen.

Lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon § 9–5 første og annet ledd gjelder tilsvarende.

§ 8b-9. (Innbetaling av premie)

Blir premie for et forsikringsår ikke innbetalt ved årets utgang eller ved utløpet av annen frist fastsatt i nytt premievarsel etter forsikringsavtaleloven § 14–2, bortfaller den økning av forsikringsforpliktelsene som den ikke innbetalte premien skulle dekke. Medlemmene i pensjonsordningen eller pensjonsordningene skal i tilfelle varsles om dette. Det kan likevel ikke som følge av slikt bortfall kreves tilbakebetaling av for meget utbetalt pensjon.

Departementet kan fastsette nærmere regler om innbetaling av premie.

§ 8b-10. (Minstekrav til premiereserve)

Premiereserven for pensjonsordningen skal til enhver tid være så stor at den etter det forsikrings-tekniske beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre rett til opptjent pensjon for medlemmene, herunder rett til uførepensjon og etterlattepensjon.

Premiereserven for en pensjonsordning skal minst tilsvare summen av de premiereserver som trengs for å sikre retten til opptjent pensjon for hvert enkelt medlem i pensjonsordningen, herunder premiereserve opptjent av arbeidstakere som har fratrudd sin stilling. Dette gjelder likevel ikke premiereserve for fratrudd arbeidstaker som får medregnet tjenestetiden i annen ordning dersom tilhørende premiereserve er overført. For medlem som har fått medregnet tjenestetid fra annen pensjonsordning, jf. § 8b-7 første ledd, uten overføring av tilhørende premiereserve, skal det gjøres fradrag tilsvarende den premiereserve som vil være tilstrekkelig for å sikre rett til pensjon opptjent ved slik medregnet tjenestetid.

Ved beregningen av premiereserve skal det gjøres fradrag i pensjonsytelsene for de ytelser som, ut fra de til enhver tid gjeldende regler for folketrygden, kan antas å bli utbetalt av folketrygden, jf. § 8b-5 fjerde ledd.

Ved beregningen av premiereserve skal det også gjøres fradrag for forsikringsforpliktelser som er bortfalt etter § 8b-9.

§ 8b-11. (Pensjonsordningens midler)

En kommunal pensjonsordnings midler tilsvare premiereserve til sikring av opptjent pensjon til enhver tid, samt tilleggsavsetninger, kursreserve og premiefond.

§ 8b-12. (Rådighet over pensjonsordningens midler)

Pensjonsordningens midler skal holdes atskilt fra forsikringstakerens midler. Midlene hefter ikke for forsikringstakerens forpliktelser og kan ikke ved pantsettelse eller på annen måte benyttes til å sikre eller å dekke dennes kreditorer.

Midlene kan ikke benyttes til å utbetale pensjoner eller andre ytelser til arbeidstakere som ikke er opptatt som medlem.

For premiefond knyttet til pensjonsordningen gjelder lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon §§ 10–2 til 10–4 tilsvarende så langt de passer.

§ 8b-13. (Kapitalforvaltningen)

Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltningen i livsforsikringsselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid, med mindre annet følger av § 8b-15.

Renten for lån til forsikringstaker eller medlemmer skal settes lik vanlig markedsrente for tilsvarende lån. Lånevilkårene skal gi adgang til å endre renten i samsvar med utviklingen av markedsrenten.

Avkastning av midler knyttet til premiefond skal årlig tilføres premiefondet.

§ 8b-14. (Overskudd)

Overskudd tilført pensjonsordningen skal godskrives forsikringstakeren og overføres til pensjonsordningens premiefond.

Overskudd på premiereserve knyttet til pensjon under utbetaling eller knyttet til oppsatt pensjonsrettighet til fratrudd arbeidstaker skal likevel tilføres premiereserven dersom pensjonsytelsen eller pensjonsrettigheten ikke blir regulert i samsvar med årlig endring av grunnbeløpet i folketrygden.

§ 8b-15. (Egen investeringsportefølje)

Forsikringstakeren kan i samsvar med bestemmelser i regelverket for pensjonsordningen avtale at midler tilsvarende pensjonsordningens premiereserve skal forvaltes som en investeringsportefølje tilordnet pensjonsordningen. Avtalen skal angi hvordan porteføljen skal sammensettes og hvilken adgang det er til å endre sammensetningen, samt den avkastningsgaranti som i tilfelle er knyttet til porteføljen.

Avkastning ut over det som er lagt til grunn i pensjonsordningens beregningsgrunnlag overføres til premiefondet.

Er avkastningen på investeringsporteføljen i en regnskapsperiode ikke så stor som forutsatt i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen, skal differansen kreves dekket ved overføring fra premiefondet eller tilskudd fra forsikringstakeren. Pensjonsinnretningen svarer overfor de forsikrede for at differansen blir dekket.

Lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon §§ 11–3 til 11–5 gjelder tilsvarende.

§ 8b-16. (Pensjonsinnretningens opplysningsplikt)

Pensjonsinnretningen skal opprette og føre egen konto for hver pensjonsordning. Kontoen skal inneholde regnskap og status pr. 31. desember for det enkelte år. Nærmere regler fastsettes av Kredittilsynet.

Pensjonsinnretningen skal hvert år sende forsikringstakeren utskrift av kontoen for pensjonsordningen sammen med opplysninger som vil være av vesentlig betydning for forsikringstakerens vurdering av forsikringsforholdet. Kredittilsynet gir nærmere regler om dette.

Pensjonsinnretningen skal utstede et pensjonsbevis til arbeidstakere som fratrer sin stilling uten rett til straks begynnende pensjon. Pensjonsbeviset skal opplyse hvilke pensjonsrettigheter vedkommende har opptjent (oppsatte rettigheter) på fratredelsestidspunktet. Pensjonsinnretningen skal senere på forespørsel fra innehaveren av pensjonsbeviset gi oppdatert informasjon. Ved flytting av pensjonsordningen som omfatter den oppsatte rettighet i medhold av § 8c-11, skal pensjonsinnretningen som pensjonsordningen flyttes fra, informere den fratrådte arbeidstaker.

§ 8b-17. (Flytting av pensjonsordning)

Pensjonsordningen og dens midler kan flyttes til annen pensjonsinnretning etter reglene i kapittel 8c.

§ 8b-18. (Opphør av pensjonsordningen)

Dersom et foretak med kommunal pensjonsordning går konkurs eller det er truffet vedtak om at foretaket eller dets virksomhet skal avvikles, skal pensjonsordningen opphøre. Det samme gjelder om foretaket slutter å betale premie til pensjonsordningen og premien ikke kan dekkes av midler i premiefondet.

Når en pensjonsordning opphører, skal pensjonsordningens midler fordeles mellom medlemmene, pensjonistene og arbeidstakere som har fratrudd sine stillinger på grunnlag av premiereserven

knyttet til opptjente pensjonsrettigheter til hver enkelt person, og benyttes til å sikre deres rett til pensjon i pensjonsinnretningen.

Nytt kapittel 8c skal lyde:

Kapittel 8c. Flytting

§ 8c-1. (Virkeområde og flytterett)

Bestemmelsene i dette kapittel gjelder flytting mellom pensjonsinnretninger av:

- pensjonsordninger i henhold til lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon,
- pensjonsordninger i henhold til innskuddspensjonsloven,
- pensjonsordninger som omfattes av kapittel 8b,
- andre kollektive pensjonsordninger,
- fripoliser, pensjonskapitalbevis og tilsvarende individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger,
- individuelle pensjonsavtaler (pensjonsforsikrings- og livrentekontrakter, og andre pensjonsavtaler),
- andre livsforsikringskontrakter.

Kontrakt som nevnt i første ledd bokstav a til g kan flyttes til annen pensjonsinnretning. Med flytting menes oppsigelse av kontrakten for overføring av tilhørende midler til en tilsvarende kontrakt opprettet i en annen pensjonsinnretning.

Som pensjonsinnretning regnes her livsforsikringsselskap, pensjonskasse, bank og forvaltningsselskap for verdipapirfond.

Omdanning, sammenslåing og deling av pensjonsordning i forbindelse med flytting kan foretas i henhold til ellers gjeldende regler. Tilsvarende gjelder for sammenslåing og omdanning av fripoliser, pensjonskapitalbevis og andre individuelle pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger.

Departementet kan gi nærmere regler til utfylling, gjennomføring og avgrensning av reglene i kapitlet her.

Flytting av kollektive pensjonsordninger

§ 8c-2. (Flytting av kollektive pensjonsordninger)

For foretak som flytter pensjonsordning som nevnt i § 8c-1 første ledd bokstav a til c eller en kollektiv livrenteordning, gjelder reglene i §§ 8c-2 til 8c-10. Som foretak regnes her også kommune eller foretak som har kommunal pensjonsordning.

Flytting må omfatte hele pensjonsordningen. Ved flytting av kommunal pensjonsordning omfattes også oppsatte pensjonsrettigheter og midler knyttet til slike rettigheter.

Gjelder flyttingen et foretak som har felles pensjonsordning med ett eller flere andre foretak, skal foretaket og dets gruppe av medlemmer med tilhørende del av midlene i pensjonsordningen skilles ut fra den felles pensjonsordningen.

§ 8c-3. (Rettigheter i den nye pensjonsordningen)

Arbeidstakernes og pensjonistenes rettigheter etter flyttingen skal fastsettes i regelverket for den nye pensjonsordningen.

Det nye regelverket kan ikke inneholde bestemmelser som innebærer reduksjon av arbeidstakers rett til opptjent pensjon med tilhørende premiereserve eller til opptjent pensjonskapital. Pensjonister skal sikres pensjonsytelser med tilhørende premiereserve eller pensjonskapital som minst tilsvarende den rett til ytelser som gjaldt før flyttingen.

Bestemmelsene i paragrafen her er ikke til hinder for at regelverket for pensjonsordningen endres etter ellers gjeldende regler med virkning for opptjening av pensjon ved tjenestetid etter flyttingen, og heller ikke for at pensjonsordningens midler etter flyttingen forvaltes helt eller delvis som egen investeringsportefølje etter ellers gjeldende regler.

§ 8c-4. (Medlemmenes uttalerett mv.)

Før foretaket flytter pensjonsordningen, skal det sørge for at medlemmene mottar fullstendige opplysninger om flyttingen av pensjonsordningen og hvilke rettigheter de vil få i den nye pensjonsordningen. Avgivende og mottakende pensjonsinnretning plikter å påse at foretakets informasjon er korrekt og utfyllende.

Spørsmålet om flytting av pensjonsordningen skal forelegges styringsgruppen for pensjonsordningen til uttalelse.

Medlemmer i pensjonsordningen skal også gis anledning til å uttale seg. For øvrig kan en arbeidstakerorganisasjon uttale seg på vegne av sine medlemmer. Annet kan fastsettes i tariffavtale.

§ 8c-5. (Oppsigelse. Flyttegebyr)

Kontrakt om pensjonsordning kan sies opp med en frist på to måneder. Oppsigelse skal skje skriftlig. Kravet om skriftlighet er ikke til hinder for at oppsigelse kan oversendes elektronisk, dersom det er benyttet en betryggende metode som autentiserer avsender og sikrer meldingens innhold.

Første ledd er ikke til hinder for at det avtales at oppsigelsesfristen ikke skal utløpe før ved første kvartalsskifte, halvårsskifte eller årsskifte for pensjonsordninger med årspremie beregnet etter reglene i § 8b-6.

Ved utløpet av fristen for oppsigelse går risiko knyttet til medlemmer og pensjonister i pensjons-

ordningen over på den pensjonsinnretning pensjonsordningen flyttes til.

Foretaket skal betale et flyttegebyr til dekning av kostnader som pensjonsinnretningen har ved å avslutte kontrakten og overføre pensjonsordningens midler til annen pensjonsinnretning. Departementet kan gi nærmere regler om flyttegebyr.

§ 8c-6. (Oppgjørsfrist)

Ved oppsigelsesfristens utløp skal pensjonsinnretningen overføre pensjonsordningens midler til den nye pensjonsinnretningen. Oppgjørsfristen er likevel to måneder etter utløpet av oppsigelsesfristen når pensjonsordningens midler overstiger NOK 300 mill.

Pensjonsinnretningene kan ved avtale fastsette annen frist for etteroppgjør enn det som følger av første ledd.

§ 8c-7. (Beregning av pensjonsordningens midler)

En ytelsesbasert pensjonsordnings midler omfatter premiereserve til sikring av opptjent pensjon, herunder premiereserve for uføre- og etterlatteytelser, samt tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefondet. Pensjonsordningens andel av overskudd i flytteåret omfattes også.

I pensjonsordninger med innskuddspensjon omfatter pensjonsordningens midler pensjonskapitalen og innskuddsfondet, samt pensjonsordningens andel av overskudd i flytteåret.

Pensjonsordningens midler skal tilsvare forsikringsteknisk beregnet verdi på tidspunktet for oppsigelsesfristens utløp. Ved beregningen kan det tas utgangspunkt i kontoutskriften for siste regnskapsår og senere endringer i tiden fram til utløpet av oppsigelsesfristen. Pensjonsordningens andel av årets overskudd beregnes med utgangspunkt i den dato oppsigelsesfristen utløper.

Forvaltes pensjonsordningens midler i egen eller egne investeringsporteføljer, legges markedsværdien av porteføljen ved utløpet av oppsigelsesfristen til grunn ved verdiberegningen. Dette gjelder også avkastnings- og verdisikringsgarantier knyttet til porteføljene. Lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 8c-8. (Premiereserve for uføreytelser)

Premiereserve for uføreytelser til medlemmer som er blitt uføre før utløpet av oppsigelsesfristen, skal tilsvare kravet til full avsetning beregnet etter det beregningsgrunnlag som gjaldt for pensjonsordningen ved utløpet av oppsigelsesfristen. Fastsett uføregrad legges til grunn selv om uføregraden blir fastsatt etter dette tidspunkt.

Medlem som er sykmeldt ved utløpet av oppsigelsesfristen, skal her anses som ufør dersom den sykdom som da var konstatert, har gitt rett til rehabiliterings- og attføringspenger eller uføreytelser innen ett år etter utløpet av oppsigelsesfristen.

Tidsfristen i annet ledd kan fravikes ved avtale mellom pensjonsinnretningene. Slik avtale berører ikke foretakets eller de forsikredes rettigheter overfor avgivende pensjonsinnretning etter annet ledd med mindre foretaket samtykker til at forpliktelsene overtas av mottakende pensjonsinnretning.

§ 8c-9. (Oppgjørsmåte)

Pensjonsordningens midler beregnet etter reglene i §§ 8c-7 og 8c-8 skal overføres i penger. Det kan avtales mellom pensjonsinnretningene at oppgjør for midler plassert i egen investeringsportefølje skal skje ved overføring av porteføljen.

Ved overføring av midler etter utløpet av oppsigelsesfristen skal det svares avkastning av midlene fra utløpet av oppsigelsesfristen og frem til den dag midlene blir overført. Avkastningen beregnes etter renten på folioinnskudd i Norges Bank tillagt to prosentenheter, med mindre en høyere rente avtales mellom pensjonsinnretningene.

§ 8c-10. (Anvendelse av overførte midler)

Overført premiereserve skal anvendes til sikring av medlemmenes og pensjonistenes rettigheter i samsvar med det nye regelverket for pensjonsordningen og det beregningsgrunnlag som dette bygger på.

Tilleggsavsetninger, kursreserve, pensjonistenes overskuddsfond og premiefond skal etter overføringen fortsatt være en del av pensjonsordningens midler og anvendes etter ellers gjeldende regler.

Er overført premiereserve ikke tilstrekkelig til å sikre rettighetene til de enkelte medlemmer eller pensjonister, skal manglende premiereserve tilføres fra premiefondet. Resten dekkes i tilfelle ved overførte tilleggsavsetninger eller ved overføringer fra foretaket.

Er overført premiereserve knyttet til medlemmenes og pensjonistenes rett til opptjent pensjon større enn nødvendig for å sikre deres rettigheter, skal overskytende premiereserve benyttes til engangspremie for tillegg til pensjonsytelsene. I kommunale pensjonsordninger skal overskytende premiereserve overføres til premiefondet.

Pensjonskapital og innskuddsfond i pensjonsordning med innskuddspensjon skal etter overføringen forvaltes i samsvar med det nye regelverket for pensjonsordningen og det beregningsgrunnlag dette i tilfelle bygger på.

Flytting av pensjonsrettigheter utgått fra kollektive pensjonsordninger

§ 8c-11. (Flytting sammen med pensjonsordningen)

Ved flytting av en kommunal pensjonsordning skal oppsatte pensjonsrettigheter i pensjonsordningen med tilhørende midler, samtidig overføres til den nye pensjonsinnretningen. Bestemmelsene i §§ 8c-3, 8c-5 tredje og fjerde ledd, 8c-7 første, tredje og fjerde ledd, 8c-8, 8c-9 og 8c-10 første til fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Ved flytting av andre pensjonsordninger overføres ikke pensjonsrettigheter knyttet til fripoliser eller pensjonskapitalbevis til den nye pensjonsinnretningen, med mindre den som har rett til fripolisen eller pensjonskapitalbeviset krever det etter reglene i § 8c-13.

§ 8c-12. (Flytting ved medregning av tidligere tjenestetid)

Blir en arbeidstaker medlem av pensjonsordning med foretakspensjon som har bestemmelser om medregning av tjenestetid, gjelder reglene i lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon §§ 4–11 til 4–13. Ved beregningen av de midler som skal overføres, gjelder § 8c-7 første, tredje, og fjerde ledd tilsvarende. For øvrig gjelder §§ 8c-5 fjerde ledd, 8c-9, og 8c-10 første til fjerde ledd tilsvarende så langt de passer.

§ 8c-13. (Flytting av fripolise og pensjonskapitalbevis)

Den som har rett til pensjonsrettigheter knyttet til fripolise eller pensjonskapitalbevis, kan flytte kontrakten til en annen pensjonsinnretning.

Bestemmelsene om oppsigelsesfrist, risikoovergang og flyttegebyr i § 8c-5 første, tredje og fjerde ledd, samt oppgjørsfrist i § 8c-6 gjelder tilsvarende.

Ved beregning, oppgjør og anvendelse av de midler som skal overføres, gjelder bestemmelsene i §§ 8c-7, 8c-8, 8c-9 og 8c-10 første, andre og femte ledd tilsvarende.

Flytting av individuelle pensjonsavtaler

§ 8c-14. (Flytteretten)

Den som har en individuell pensjonsavtale, eller en individuell livrenteforsikring, kan flytte kontrakten til en annen pensjonsinnretning.

Bestemmelsene om oppsigelsesfrist, risikoovergang og flyttegebyr i § 8c-5 første, tredje og fjerde ledd, samt oppgjørsfrist i § 8c-6, gjelder tilsvarende.

Ved beregningen av de midler som skal overføres, gjelder bestemmelsene i §§ 8c-7 og 8c-8. Oppgjør foretas etter reglene i § 8c-9.

Overførte midler skal anvendes til å sikre rettighetene etter den nye pensjonsavtalen etter reglene i § 8c-10 første og annet ledd. Er premiereserve for pensjonsforsikring ikke tilstrekkelig til å sikre rettighetene etter den nye kontrakten, kan resten dekkes ved overføring fra premiefondet eller i tilfelle fra tilleggsavsetninger knyttet til forsikringen. Overskytende premiereserve benyttes til å øke ytelsene, med mindre forsikringstakeren krever at midlene skal overføres til premiefond.

Person som er oppnevnt som begunstiget under pensjonsavtalen, skal underrettes om flyttingen.

For individuelle pensjonsavtaler kan avgivende pensjonsinnretning ta forbehold om at det skal beregnes et fradrag i premiereserven (seleksjonsfradrag). Slikt fradrag kan bare kreves dersom den pensjonsinnretningen kontrakten flyttes til, legger til grunn ny helseprøving av forsikrede. Departementet kan gi nærmere regler.

II

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

§ 4–11 annet ledd skal lyde:

(2) Medregningen skal gjennomføres ved at arbeidstakeren gis et tillegg i den pensjonsgivende tjenestetid.

§ 4–11 tredje ledd skal lyde:

(3) I regelverket for en pensjonsordning som har regler om medregning, skal det fastsettes som vilkår for medregning at midler knyttet til pensjon opptjent på grunnlag av tidligere tjenestetid i annet foretak blir overført til pensjonsordningen etter reglene i lov om forsikringsvirksomhet *kapittel 8c*.

§ 4–12 tredje ledd oppheves.

§ 8–7 annet og tredje ledd oppheves.

§ 9–3 nytt femte ledd skal lyde:

(5) Skal tidligere tjenestetid fra annen pensjonsordning medregnes etter reglene i §§ 4–11 og 4–12, regnes tidspunktet for medlemskap fra et tilsvarende tidligere tidspunkt.

§ 16–2 syvende ledd skal lyde:

(7) Bestemmelsene i §§ 4–6 og 4–7 gjelder medlemmer som slutter i foretaket etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd, likevel slik at § 4–7 første ledd *tredje* punktum om adgang til overføring av premiereserve til individuell pensjonsforsikringsavtale etter skatteloven, også gjelder for fripolise utstedt i henhold til tidligere gjeldende regler.

III

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt av formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer: § 5–30 fjerde ledd skal lyde:

(4) Som inntekt vunnet ved virksomhet regnes også midler overført fra premiefond i medhold av lov om foretakspensjon §§ 10–4 og 15–3 tredje ledd siste *punktum og midler* overført fra innskuddsfond i medhold av innskuddspensjonsloven §§ 9–4 og 13–3 annet ledd. *Tilsvarende gjelder for midler overført fra premiefond i en kommunal pensjonsordning i medhold av forsikringsvirksomhetsloven § 8b – 12.*

IV

1. Loven gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelser til forskjellig tid.
2. Kongen kan fastsette overgangsregler.